

TAMMION HISTORIA 1620 – 1875

PENTTI PITKÄNEN

HAMINAN JA KOTKAN SEUDUN SAARISTON JA RANNIKON YSTÄVILLE

Julkaisun on kirjoittanut Pentti Pitkänen

Julkaisun on taittanut Pentti Pitkänen, Erkki Mäenpää

Takakannen maalaus Ilmari Pitkänen

copyright Pentti Pitkänen ©

SAATTEEKSI

Aloitin perehtymisen Tammion historiaan ja perinnetietouteen päätoimisesti 1988 irrottauduttuani 55-vuotiaana virkauralta. Oppi-isäni oli Vilho Suomalainen, jonka kanssa useiden vuosien aikana käydyistä keskusteluista kertyi runsaat sata C-kasettia käsittävä haastatteluaineisto. Yhtenä lähtökohdaksi oli Anne Fredriksonin 1991 julkaisema teos Tammiolaisia, jonka tietojen tarkistamisen ja täydentämisen aloitin työskennellen jo ennen kirjan ilmestymistä ja sen jälkeen talvisin Kansallisarkistossa ja Vehkalahden seurakunnan arkistossa.

Pyrkimyksenä on ollut tavoittaa työlleni ajantasainen tieteellinen perusta. Ensimmäisenä mallina olivat Kymenlaakson museon arkeologi Timo Miettisen maastotutkimukset Kuorsalossa. Veneilimme yhdessä Eeva-Liisa Valkaman kanssa 1988 – 1992 Tammion ja sen ympäristön saaristossa eteläiselle rajavyöhykkeelle saakka etsimässä menneisyyden merkkejä. Tämän seurauksena löytyivät ja tulivat tutkituiksi tai tarkistetuiksi mm. Västärin keskiaikaiset haudat, Tammion Kipanaisten niemen hiidenkiuas ja Pörstingin kivirakennelmat. Kuva Kymenlaakson saariston varhaishistoriasta täydentyi myöhemmin voituani osallistua Itäisen Suomenlahden kansallispuiston menneisyyden merkkien inventointiin.

Aihepiiriini syventymistä helpotti ratkaisevasti vuosien mittaan julkaistu laadukas kirjallisuus. Käsillä olevan teoksen pohjana ovat erityisesti Yrjö Kaukiaisen kirjoittamat Virolahden historia (1970) ja Rantarosvojen saaristo (2005). Merkittävänä tukena ovat toimineet myös Sigurd Nordenstrengin Haminan kaupungin historia (osa I 1901, osa II 1910 ja osa III 1912) ja Martti Korhosen Vehkalahden pitäjän historia II (1981) sekä taustatukena verraten tuoreet Kymenlaakson historia I (2012) ja II (2012) ja Viipurin läänin historia III (2010) ja IV (2013), joiden toimittamisesta on vastannut ensisijaisesti Yrjö Kaukiainen.

Sähköisen viestinnän läpimurto on osaltaan olennaisesti auttanut tämän teoksen tiedonhankintaa ja -käsittelyä. Kansallisarkiston toimesta internetissä julkaistuista tarvitsemistani asiakirja-aineistoista merkittävimpiä ovat olleet voudintili- ja läänintilisarjat ja niiden rinnalla kirkon historiakirjojen tietokanta Hiski sekä Sanomalehtien digiarkisto. Viimeksi mainitusta aineistosta on tähän julkaisuun sisällytetty likipitään kaikki hakusanoilla Tammio, Stamö ja Stammö uutiskynnyksen ylittänyt aineisto. Suurin osa käräjointiaineistosta ei sen sijaan ole mahtunut tässä julkaisussa käsiteltäväksi, ei myöskään suurin osa perunkirja-aineistosta.

Haasteelliseksi työni on tehnyt se, ettei edellä kuvattuun kirjalliseen lähdeaineistoon sisälly juuri riviäkään Tammion kylän ja sen talojen rakentamisen historiaa. Vaikka olen valinnut jokaiselle talolle vuoden tarkkuudella rakentamis- tai valmistumisajan, ne ovat vain kirjallisuuteen ja perinnetietoon nojautuvia arvioita. Kirjallinen tosiasia-aineisto on joka tapauksessa kohdistanut merkittävästi pelkästään muistinvaraista ajoitusta. Valitsemani talojen rakentamisaikakohdat on käsiteltävä todellisuutta tavoitteleviksi likiarvoiksi, ei tarkoiksi itseisarvoiksi.

Vauraus on yhtenä merkittävänä tekijänä vaikuttanut siihen, milloin ja millaisia taloja on kylään rakentunut. Kalastus ja hylkeenpyynti ovat riittäneet elintarvikkeiden ja muiden elintärkeiden tarpeiden tyydyttämiseen. Perustana tälle toiminnalle ovat olleet maan- ja vesien käyttöoikeudet. Kaikki uudet talot sijoitettiin ennen isojakoa jakamattomalle maalle, aluksi kantatalon naapuruuteen. Kun vapaata tilaa kotitalon ympäriltä ei enää rakentamiseen riittänyt, uudistaloille vallattiin paikka lähistöltä jakamattomalta maalta. Ryhdyttäessä viranomaisten toimesta valmistelemaan isojakoa 1860-luvulla, kiinnostus maiden ja vesien omistus- ja käyttöoikeuksiin ja niiden puolustamiseen heräsi. Koska nämä oikeudet luovat vaurauden perustan, olen tässä teoksessa käsitellyt kalastusoikeuksia ja isojaon valmisteluun liittyviä asiakirjoja.

Tammiolaisten hyvinvointia on huomattavassa määrin kohentanut Viroon suuntautunut ”seprakauppa”. Vauraudelle lisäarvoa ovat toisinaan tuottaneet laivojen rakentaminen, merenkulku ja haaksirikkoutuneiden laivojen ”pelastaminen” ja siihen kytkeytyvä hylkyjen ryöstö. Näitä asioita ovat em. lähteiden lisäksi käsitelleet teoksissaan mm. Yrjö Kaukiainen ”Suomen talonpoikaispurjehdus 1800-luvun alkupuoliskolla” (1970), Jaakko Korjus ”Vehkalahden talonpoikaispurjehdus” (1990) ja Raimo Päiviö ”Mikä tappoi seprakaupan?” (2009). Mikkelin maakunta-arkistoon sijoitetuista Haminan maistraatin laivanmittauskirjoista olen poiminut käytettäväkseni kaikki Tammioon liittyvät asiakirjatiedot.

Valtaosa Tammiota koskevista lehtileikkeistä on virallisia kuulutuksia viranomaisten Tammiosta tai sen lähiympäristöstä löydettyistä viinakätköistä tai tapahtuneista haaksirikoista seuraamuksineen. Viinakätköjen omistajaa maaniteltiin osoittamaan maistraatille omistusoikeutensa tavaran menettämisen uhalla. Yksikään ”omistajista” ei ilmoittautunut. Aineistosta on joka tapauksessa pääteltävissä, että salakuljetus, erityisesti viinan tuonti Virosta ja muualtakin Itämeren aluevesiltä ja satamista on ollut yksi Tammion talojen vaurauden lähde, hylkyjen ryöstö toinen. Silloin kun salaaminen on epäonnistunut ja syylliset ovat joutuneet tuomiolle, seurauksena on voinut olla vaurauden menettäminen ja talon tuntuva köyhtyminen.

Teoksen teksti on suomenkielisistä lähteistä mahdollisuuksien mukaan sanatarkasti lainattua. Lähes kaikki alkuperäislähteet ovat ruotsinkielisiä. Ne olen pyrkinyt suomentamaan vanhahtavasti pitkätkin lauserakenteet säilyttäen. Talojen nimistö on vaihdellut sukupolvesta toiseen. Valitsemani talojen nimet viittaavat tavallisesti talon rakentajaan.

Teoksessa on paljon talojen valokuvia. Ne ovat yhdyssiteenä ajasta 1620 – 1875 nykyaikaan. Museoviraston hallinnoimiin kuviin on liitetty kuvaajan nimi ja kuvausvuosi. Lähes kaikki ne kuvat, joihin ei ole merkitty näitä tietoja, olen ottanut aikavälillä 2000 – 2016. Joitakin kuvia on Tammion kotiseutuyhdistyksen valokuvakokoelmasta. Värikuvat on muunnettu harmaasävykuviksi.

Tässä teoksessa ei ole säästösyistä julkaistu sisällysluettelo, lähdeviitteitä lisätietoineen eikä hakemistoa. Sisällysluettelo ei tarvita, koska teos etenee kronologisesti ja suurin osa otsikoista on vuosilukuja. Runsas lähdeviiteaineisto julkaistaneen monisteena, hakemisto teoksen toisen osan ”Tammion vanhan kylän rakentuminen 1875 – 1920” yhteydessä.

Käsikirjoituksen ovat lukeneet ja tarkistaneet Yrjö Kaukiainen ja Paula Kouki sekä Erkki Mäenpää, joka on viimeistellyt taiton ja auttanut ratkaisevasti voittamaan monet tietotekniset vaikeatkin pulmat. Teos julkaistaan Tammion kotiseutuyhdistyksen julkaisuna Suomen itsenäisyyden juhluvuonna 2017. Tästä kaikesta avusta olen erittäin kiitollinen. Kaikki lähiomaiseni ovat tukeneet kukin omalla tavallaan varauksettomasti hankkeitani. Erityisesti haluan osoittaa kiitollisuuttani Eeva-Liisa Valkamalle, jonka näkymätön osallistuminen hankkeeseen taloudellinen tuki mukaan lukien on mahdollistanut tämän työn toteuttamisen.

Tikkurilassa Pentin päivänä 2017

Pentti Pitkänen

TAMMION HISTORIA 1620 – 1875

TAMMION HISTORIA 1620 – 1875

TAMMION ASUTUS 1620 – 1674

Venäjän ja Ruotsin välisen 25-vuotisen sodan (1570 – 1595) jälkeen Tammio ja Kuorsalo näyttivät olleen monen muun aiemmin asutun itäisen Suomenlahden saaren tavoin pitkän aika autioituneita. 1624 Tammiossa eli kaksi perhettä kotieläimiseen, isäntinä Markku Matinpoika (talossa tamma, kolme lehmää, hieho tai vasikka, viisi lammasta, kaksi nuorta lammasta ja sika) ja Lasse Antinpoika (talossa kaksi lehmää, kolme lammasta ja sika). Kuorsalossa oli kolme taloa. 1626 todettiin Markus Matinpojan olleen perämies ja maksaneen veroina 6 leiviskää hylkeenrasvaa.

1619 – 1648 elettiin Euroopassa 30-vuotisen sodan aikaa. Ruotsi osallistui sotaan aktiivisesti ja tarvitsi taisteluihin sotilaita Suomestakin. Papit laativat pitäjittäin luettelot seurakuntiansa miespuolisesta väestöstä ja kutsuntakomissaarit – tavallisesti korkea-arvoiset upseerit - suorittivat sotilaiden väenoton kokouksissa, johon kaikkien miesten oli saavuttava. Miehet järjestettiin 10 miehen ruotuihin. Näistä yksi määrättiin nihdiksi eli sotilaaksi. Väenotot olivat kansan keskuudessa kammottuja tilaisuuksia ja sotamieheksi joutumista koetettiin kaikin keinoin välttää. Lisäksi ratsutilallisten oli tietenkin suoritettava velvollisuutensa ja osallistuttava sotiin. 1627 Puolassa käydyssä suuressa taistelussa näyttää kaatuneen kymmenkunta Virolahden ratsu miestä.

1633 voutintileihin on merkitty Tammion asukkaaksi Markku Matinpojan poika Hannu perheineen (kolme verolle pantua) ja kotieläimiseen (tamma, nuori tamma, kolme lehmää, hieho tai vasikka ja neljä lammasta). Kuorsalossa eli kolme perhettä (yhdeksän verolle pantua). Muilta 1630-luvun vuosilta tiedot Tammioista puuttuvat. Ainakin vuodet 1634 – 1639 Tammio lienee ollut vailla asutusta.

Sotien aikana ja niiden jälkeenkin Ruotsin valtakunnan oli huolehdittava palkanmaksusta mm. sotapäälliköille ja upseereille. Valtio peri veroja talonpojilta ensisijaisesti heidän tiloiltaan saatavina luonnontuotteina (viljaa, karjaa, kaloja ym.). Kun se ei pystynyt maksamaan sotapäällystölle säännöllistä rahapalkkaa eikä toimittamaan sille aina luontaistuotteitakaan, oli palkanmaksua varten luotava erityinen läänityslaitos: valtio luopui tarvittavassa määrin veronkannosta ja läänitti eli osoitti esim. palkkansa ansainneille vakinaisten joukko-osastojen upseereille talonpoikien tiloja, joiden verotusoi-keuden se luovutti eli lahjoitti läänityksen saajalle. Virolahdelle suuntautui ensimmäinen läänitys 1634.

Varsinaisten väenottojen ulkopuolella oli rannikkopitäjissä harjoitettu laivamiesten pestaus. Virolahti kuului tämän värväyksen piiriin 1635 – 1637. Vuonna 1639 siirryttiin taloluvun mukaiseen väenottoon. Tällöin merkittiin kuhunkin ruotuun kuusi taloa, joiden yhdessä oli asetettava yksi mies nihdiksi. Sotarasitus lisääntyi tällöin entisestään. Vuoden 1639 veroluettelossa mainitaan Virolahden Kiiskilahden kylässä olleen viisi taloa. Kylän isäntien joukossa olivat karja- ja viljavarallisuudeltaan vauraat Tuomaanpojat Olavi, Antti ja Erkki.

KIISKILAHTI		
Ryppilä Olavi Tuomaanpoika	Olavi Tuomaanpoika	Stuor - 1, Roov - 3, 2-1.
Matti Olavinpoika	Matti Olavinpoika	Jain - 4, wf - 2, 8-1. wspdr - 1, 2.
Antti Tuomaanpoika	Antti Tuomaanpoika	Stuor - 1, Stuor - 1, Roov - 3.
Tuomas Antinpoika	Tuomas Antinpoika	2-1. Jain - 5, wf - 2, 8-1. wspdr - 2, 2.
Erkki Tuomaanpoika	Erkki Tuomaanpoika	Stuor - 1, Roov - 3, 2-2.
Vilppu Klemetinpoika	Vilppu Klemetinpoika	Jain - 5, wf - 2, 8-1. wspdr - 1, 2.
Jaakko Vilpunpoika	Jaakko Vilpunpoika	Stuor - 1, Stuor - 1, Roov - 7.
Matti Matinpöika	Matti Matinpöika	2-2 Jain - 6, wf - 1. 8-1, 2, wspdr - 3, 2.
		Oy - 1, Roov - 4, 2-1.
		Jain - 4, wf - 3, 8-2.
		wspdr - 2, 2, 2.

Kymmenysluettelon oikeassa reunassa mainitaan kunkin Kiiskilahden isännän karja- ja viljavarallisuus. Erkki Tuomaanpojan kotieläimiä olivat tamma, kolme lehmää, kaksi hiehoa tai vasikkaa, viisi lammasta, kaksi nuorta lammasta ja sika. Kylvösiemeniä oli 3 tynnyriä tai astiaa.

Pelko sota- tai laivamieheksi joutumisesta voimistui Tuomaanpoikien ja heidän perillistensä keskuudessa varsinkin, kun sotilaiksi valittiin tavallisesti nuoria hyväkuntoisia miehiä. Merkille pantavaa oli myös, että vuonna 1639 Alapihlajan lampuoti- eli vuokratila siirtyi korpraali Niilo Olavinpojalle, joka suoritti tilaa vastaan ratsupalvelusta. Vihiä oli ehkä saatu läänityksistäkin.

Erkki Tuomaanpoika ryhtyi suunnittelemaan muuttamista vapaana miehenä maalta merelle, Virolahden mantereelta parin peninkulman päähän asu-
mattomaan Tammion saareen Suomenlahdelle. Ainakaan Erkistä ei muutto tuntunut kovin vaikealta, sillä hän oli pienestä pitäen tottunut merelliseen elämään. Tuomaanpoikien mainitaan asiakirjoissa olleen hylkeenpyytäjiä. Muuton suunnittelu ja toteuttaminen saattoivat vaatia pari kolmekin vuotta. Puiden kaato rakennuksia varten voitiin suorittaa talvella Tammiossa hylkeenpyynnin lomassa asumattomassa saarella kenenkään estämättä, rakentaa asumukset ja karjasuojat kesällä ja kun ne olivat valmiit, voitiin seuraavana talvena jäiden vahvistuttua kestäviksi, muuttaa kaikessa rauhassa jalan ja hevosen vetämässä reessä Kiiskilahdelta Tammioon.

Seuraava lahjoitus syntyi 30.10.1641. Läänityksen sai eversti Leonhard von Fitinghoff (Vietinghoff). Hänelle osoitettiin Kiiskilahden ja Orslahden rannikkokylät kokonaan ja Koskelan kylä lukuun ottamatta yhtä ratsutilaa, joka sekin siirtyi pian Fitinghoffin haltuun. Lahjoitustilat periytyivät vuoden 1604 Norrköpingin valtiopäivien päätöksellä läänityksensaaajan miespuolisille jälkeläisille. Fitinghoffille avautui oikeus kantaa verosuoritukset 14 veronmaksukykyiseltä tilalta. Erkki Tuomaanpoika oli vuoden 1639 jälkeen muuttanut parhaassa iässään onnekaasti perheineen ja karjoineen Tammioon ja rakentanut sinne asumuksensa.

Von Fitinghoff oli Baltian saksalaisia. Nämä olivat tottuneet kohtelemaan alustalaisiaan talonpoikia maaorjina. Vaikka läänitysten haltijat eivät onnistuneetkaan Suomessa alistamaan talonpoikia maaorjan asemaan, talonpojat joutuivat kokemaan kovia eikä selkkauksiakaan voitu välttää. Von Fitinghoff ei asunut Virolahdella, jossa hänen tilojensa hoitajana/voutina toimi sotilaallinen Leonhard Aigmöller. Tämä piti huolta siitä, että tiloja viljelyksineen hoidettiin varsin hyvin. Jo vuonna 1641 Fitinghoffin alustalaiset valittivat käräjillä raskaista päivätöistä.

Vaikka eversti Fitinghoff ei Virolahdella asunutkaan, hän perusti Virolahdelle säterin, aatelismiesten asuinkartanon, johon hänellä oli täydellinen omistusoikeus. Siitä ei tarvinnut maksaa mitään veroja tai asepalvelusta. Tilanhoitaja piti säteristä hyvää huolta. Säterit olivat suurkartanoihin verrattuna vaatimattomia, mutta tavallisia talonpoikaistaloja suurempia. Niiden herroilla oli valta käskää niitä, jotka heidän valtapiirissään asuivat, erityisesti säterin mailla asuvia, jotka olivat pelkkiä torppareita.

TIEDOT (VIROLAHTI: KIISKILAHTI) VUODELTA 1642

Vuoden 1642 asiakirjoissa todetaan von Fitinghoffin hallinneen säteristään käsin Koskelan kylää ja läänityksenä Kiiskilahden veronmaksukykyisiä isäntiä Olavi Tuomaanpoika, Vilppu Klemetinpoika, Antti Tuomaanpoika ja Matti Matinpoka.

2 1/2: Leonsantz re.
 Fitinghoff: Grallpo.
 Setteciyt: Kaj Palo.
 Kiiskilax
 2 lüff. Gonnax
 1 lüff. Casmox
 1 lüff. Gonnax
 2 Narz & Matspox.

Erkki Tuomaanpojan tilalle on Kiiskilahteen ilmaantunut uusi talonpoika, Tuomas Augustinpoika vaimoineen.

rälssi eli vapaatila Norrköpingin päätöksen mukaisesti			
1 1/2 Riiskilax.			
1 lüff. Gonnax	1	1/4	10 4
1 lüff. Casmox	1/3	1/4	3 1
1 lüff. Gonnax	1/4	1/4	3 1
1 lüff. Gonnax	1/4	1/4	3 1
1 lüff. Gonnax	1/3	1/4	3 1

2 lüff. Gonnax	1	1/4	10 4
1 lüff. Casmox	1/3	1/4	3 1
1 lüff. Gonnax	1/4	1/4	3 1
2 Narz & Matspox	1/3	1/4	3 1

Taulukon sarakkeisiin on varattu merkittäviksi talojen asukkaat isäntä ja hänen vaimonsa, isännän veljet ja heidän vaimonsa, pojat vaimoineen, tyttäret ja vävyt vaimoineen sekä rengit ja piiat. Kiiskilahdella esim. Antti Tuomaanpojan perheeseen kuuluivat isäntävään lisäksi kaksi poikaa, joista toinen oli avioitunut, sekä piika.

1642 Tuomaanpojista Olavi ja Antti asuivat edelleen Kiiskilahdella, mutta Erkkiä ei enää mainita Virolahden asiakirjoissa. Verottajaa Erkki ei kuitenkaan pystynyt pakenemaan. Erkki Tuomaanpoika vaimoineen ja renkeineen ilmaantui Vehkalahden Tammion asukkaana verotettavaksi.

ULKOSAARISTON VEROTUSTIETOJA VUODELTA 1642

Ulkosaaria (uthöijar) koskeva taulukko on siirtynyt vuoden 1642 asiakirjoihin 1590-luvulta sellaisenaan. Autoituneiden saarten savu- eli talomäärät (rök) toistuiivat asiakirjoissa virheellisinä vuosikymmenten ajan, mutta verotusperusteet pysyivät muuttumattomina. Haapasaaren oli suoritettava vuosittain verottajalle 1½ tynnyriä silakoita ja 27 leiviskää hylkeenrasvaa, jota Tammiosta perittiin 6 ja Kuorsalosta 12 leiviskää. Saarelaisten pääelinkeinot olivat hylkeenpyynti ja kalastus. Elintarvikkeista varsinkin viljaa hankittiin Virosta sepra- eli ystäväkaupalla vaihtamalla kalaa viljaan.

4 - Uthöijar somahre - 14 Rök
 Renttar.
 Hruuning... - 1½ Rök
 Piceffrak... - 27 Rök
 Hruuning... - 10 Rök
 Renttar.
 Hruuning... - 1½ Rök
 Piceffrak... - 10 Rök
 Stamöö... - 12 Rök
 Renttar
 Piceffrak... - 6 Rök
 Kuorsalöö - 6 Rök
 Renttar.
 Piceffrak... - 12 Rök

Tähän taulukkoon on merkitty Kuorsalon, Tammion ja Pyötsaaren kylien talojen isännät ja verotettavat v. 1642. Kuorsalossa oli kolme taloa, Tammiossa ja Pyötsaarella kummassakin yksi. Kuorsalossa Erkki Yrjönpojan talossa asuivat isännän ja emännän lisäksi isännän veli vaimoineen sekä poika vaimoineen. Tammiossa elivät verotettavat Erkki Tuomaanpoika vaimoineen ja renki.

Kuorsalöö	Tammio	Pyötsaara	Pyötsaara	Pyötsaara	Pyötsaara	Pyötsaara	Pyötsaara	Pyötsaara	Pyötsaara	Pyötsaara	Pyötsaara	Pyötsaara	Pyötsaara	Pyötsaara	Pyötsaara
Erkki Yrjönpojan															
Pommi Yrjönpojan															
Niels Matzson															
Stamöö															
Erkki Yrjönpojan															
Stamöö															
Erkki Yrjönpojan															

Virolahti kuului laivamiesten väenoton piiriin myös 1642 – 1644. Laivamiesten pito yritettiin saattaa täysin vakinaiselle kannalle siten, että neljä taloa olisivat yhdessä toimittaneet yhden miehen laivastoon. Tämänkin uhkan Erkki Tuomaanpoika vältti muuttamalla Kiiskilahdelta Tammioon. Pysyvä laivamiehen pito ei tosin Virolahdella toteutunut, joten meneteltiin tavallisten väenottojen tavoin.

TAMMION HENKIKIRJOITETTujen MÄÄRÄT 1642 – 1652

TALO	ISÄNTÄ	1642-1652									
		2	4	5	6	7	8	9	0	1	2
KISKI	ERKKI TUOMAANP	3	3	3	4	3	3	6	5	4	4

*=VUOSIEN 1640, 1641 JA 1643 HENKIKIRJATIEDOT PUUTTUVAT

Henkikirjaan piti merkitä 12 vuotta täyttäneet, vuodesta 1652 lähtien

15 vuotta täyttäneet alle 63-vuotiaat henkilöt.

Aikavälillä 1642 – 1652 KISKIN perheeseen kuului tavallisesti 3-4 henkikirjoitettua henkilöä, isäntäväen lisäksi perheen yksi tai kaksi 12 vuotta täyttäneitä lasta ja toisinaan renki tai piika. 1649 perhettä palveli renki ja piika ja 1650 kaksi renkiä. Apua tarvittiin, sillä perhekuntaan luokitui lisäksi useita alle 12-vuotiaita lapsia.

Kiiskin isäntä ja emäntä elivät elämänsä kukoistavinta ja hedelmällisintä aikaa. He muuttivat Tammioon mukanaan 10-, 8-, 5- ja 1-vuotias tytär ja Erkki-poika. Muuttovuonna äiti synnytti kaksostytät. Hoidettavina olivat myös kotieläimet. Perhettä auttamassa oli renki. Tyttövaltaista perhettä täydensivät 1643, 1648 ja 1652 päivänvaloon putkahtaneet pojat Tuomas, Matti ja Yrjö. Lapsia siis syntyi, mutta Tammiossa asuneen kotiväen määrä ei päässyt kasvamaan, sillä aikuistuvat lapset ja varsinkin tyttäret muuttivat Tammioista mantereelle pian henkikirjoitusiän ylittyään. Saarella asui vain yksi perhe, joten miehelään mielivän oli pakko hakeutua sinne, missä miehiä oli. Nuorten miestenkin piti tavoittaa morsiamensa vetten takaa.

LÄÄNITYKSET LISÄÄNTYVÄT

Lahjoituksia jaettiin 30-vuotisen sodan loputtua kuningatar Kristiinan aikana 1640-luvun lopussa ja 1650-luvun alussa runsaasti. Armeija vedettiin kotimaahan ja upseereille annettiin tiluksia, joilla asua. Virolahdella syntyi rykmentti- ja komppaniatason upseereille kymmenkunta läänitystä. Monet talonpoikien tilat olivat köyhtyneet veronmaksukyvyttömiksi autiotiloiksi. Tällaisia autiotiloja sisältyi kaikkiin läänityksiin. Alempiarvoisten upseerien haltuun annetut tilat voivat kaikki olla autiotiloja. Tämä oli valtiolle halvin tapa huolehtia velvollisuuksistaan. Tällainen läänitys oli osoitettu mm. Niilo Olavinpoika Bycklingille (Böckling) 1650-luvun alussa. Hän oli ilmeisesti alkujaan lähtöisin Pohjois-Saksasta kuten myös von Fitinghoff. Ilmeisesti uskottiin, että upseerit oman etunsa vuoksi asettuisivat asumaan pysyvästi tällaisillekin tiloille. Byckling jäikin pysyvästi Virolahdelle. Hänen kartanonsa ei kuitenkaan sijainnut läänitysmaalla, vaan Alapihlajassa. Hänen jälkeensä tilaa isännöi luutnantti Niilo Niilonpoika Byckling.

Suomesta saivat läänityksiä myös korkean tason aateliset. 1651 kuningatar Kristiina antoi marski ja Liivinmaan kuvernööri Kustaa Kaarlenpoika Hornille huomattavia läänityksiä Suomesta. 1652 hän sai läänityksikseen Suursaaren, Kymistä Haapasaaren ja Vehkalahdelta Kuorsalon ja Tammion kylät kokonaisuudessaan ns. ostorälssinä eli palkkasaataviensa kuittauksena. Samana vuonna hänestä tuli kenraalikuvernööri ja seuraavana vuonna valtakunnanmarsalkka. Kuningatar Kristiina katsoi, että mies oli palkkansa ansainnut. Kovin kauan ei Erkki Tuomaanpoika siis saanut nauttia vapaudestaan. Kustaan isällä Kaarle Henrikinpoika Hornilla oli ollut läänityksiä Vehkalahdella jo 1550-luvulta. Kustaa menestyi jo nuorena miehenä valtiollisissa tehtävissä. Hänestä tuli valtaneuvos 1624. Kustaa oli 1628 avioitunut kansleri Axel Oxenstiernan tyttären Kristiinan (1609 – 1631) kanssa ja siittänyt kreivitär Agneta Hornin (1629 – 1672), perijättärensä. Hän toimi 30-vuotisen sodan aikana kuningas Kustaa II Adolfin lähimpänä miehenä ja kenttämarsalkkana. 1634 hän joutui baijerilaisten vangiksi ja virui kahdeksan vuotta linnassa, josta vapauduttuaan hän toimi taas sotapäällikkönä. 1643 Kustaa Horn avioitui Sigrid Bielken kanssa ja sai kaksi tytärtä, joista toinen, kreivitär Eva Horn avioitui paroni Nils Bielken kanssa. Agneta avioitui puolestaan marsalkka, Ruotsin valtionvarainhoitaja Jesper Mattsson Cruusin pojan paroni Lars Jerspersson Cruusin (af Gudhem; 1621 – 1656), Harvialan Herran kanssa.

Kun kenraali Jürgen Patkull oli saanut läänitykseksen mm. Pitkäpaaden, Essaaren, Härkäluodon, Pajusaaren, Paation, Pukkion ja pari pienempää luotoa Virolahden saaristosta, oli Suomenlahden saaristo Kymenlaakson edustalla lähes kokonaan läänitetty merkittävälle aatelimiehille.

1653 perustettiin Vehkalahden vanhalle markkinapaikalle Vehkalahden Uusikaupunki myöntämällä sille 12 vuoden vapaus veroista.

Kiiskilahdella päivätoita koskeva kiistely jatkui. 1653 eräät talonpojat kertoivat käräjillä, ettei Fitinghoffin tilanhoitaja Leonhard Aigmöller ollut päättänyt heidän vaimojaan lähtemään lauantaina pois kartanosta, vaan pakotti heidät työhön vielä sunnuntaiaamuna ja oli hakannut heitä kepillään. Huono kohtelu kartanoissa oli tehnyt päivätoista vihattavia. Vaimot lähetettiin töihin kartanoon miesten jäädessä hoitamaan omaa tilaansa. Tieto, että vaimot oli pakotettu jäämään yli yön, lienee tulkittavissa siten, että talonpojilta vaadittiin aluksi vain yksi päivätyö viikossa, mutta sitä yritettiin korottaa kahdeksi.

Saariomistukset eivät olleet tuottoisia. 1654 saapui Vehkalahden käräjille Kustaa Hornin lähettämä rykmentin kirjuri ja esitti siellä Hänen kreivillisen ylhäisyyteensä kirjeen. Siinä lainlukijaa ja nimismiestä syytettiin siitä, että he olivat kieltäneet Tammion sekä Haapasaaren ja Suursaaren asukkaita antamasta osuuskalaa (kalaveroa) Hänen kreivilliselle ylhäisyydelleen ja hän vaati lainlukijaa itseään kantamaan heiltä osuuskalat. Lautakunta ja rahvas eivät katsoneet tämän kuuluvan lainlukijan ja voudin tehtäviin ja vapauttivat heidät kokonaan sellaisista syytöksistä. Sitten tutkittiin perusteellisesti, oliko Rivu ikivanhoista ajoista kuulunut Tammioon. Erkki Tuomaanpoika tunnusti, että aina on ollut tapana antaa osuuskala kruunulle eikä koskaan tammiolaisille. Kuorsalon, Mäntlahden ja Brakilan miehet todistivat samoin ja tunnustivat, että myös Korkeasaaresta ja Vinnistä ja myös Haapasaaren läheisyydestä Kilpisaarelta, jopa Kilpisaarella olevasta pienestä heinäniitystä, jota haapasaarelaiset olivat käyttäneet, oli annettu osuuskalaa kruunulle. Vaihkarilta lautakunta sanoi yksimielisesti kruunun ottaneen ikivanhoista ajoista osuuskalaa, vaikka Vaihkari sijaitsee ainoastaan neljännesmailin päässä Haapasaaresta. Tornista, Pekosta, Lupista, Reiskeristä ja Kilselistä on annettu osuuskala kruunulle, mutta mainitut saaret ovat nyt jalosukuisen Erik Gyllenstiernan omistuksessa, kuten myös Kuusenkarista, Pitkäluodosta, Sauholmasta ja Villensaaresta. Virolahden lautakunta voisi antaa Pitkäluodosta paremman selostuksen kuin Vehkalahden lautakunta. Kaiteesta ja Saaresta (= Haapasaari) eivät haapasaarelaiset eikä lautakunta tiedä antaa mitään selostusta. Rykmentin kirjurin erittelystä on näin käsitelty kaikki muut saaret paitsi Saulaholma, jota ei tunneta. Lautakunnan lausumasta käy ilme, että Haapasaaren ja Tammion ympäristön saarista vain lähimmät olivat saarelaisten verottomasti käytettävissä. Verotuksen piiriin kuuluvista saarista osuuskalan kantamisen katsottiin kuuluvan omistajan velvollisuudeksi. Ruotsinkielisessä asiakirjassa muut saaret on nimetty ruotsiksi paitsi Kilpisaari suomeksi muodossa Kilpisari.

Kustaa Hornin kuoltua 1657 Tammion, Kuorsalon ja muut Hornille kuuluneet saaret peri hänen sukulaisensa Niilo Bielke.

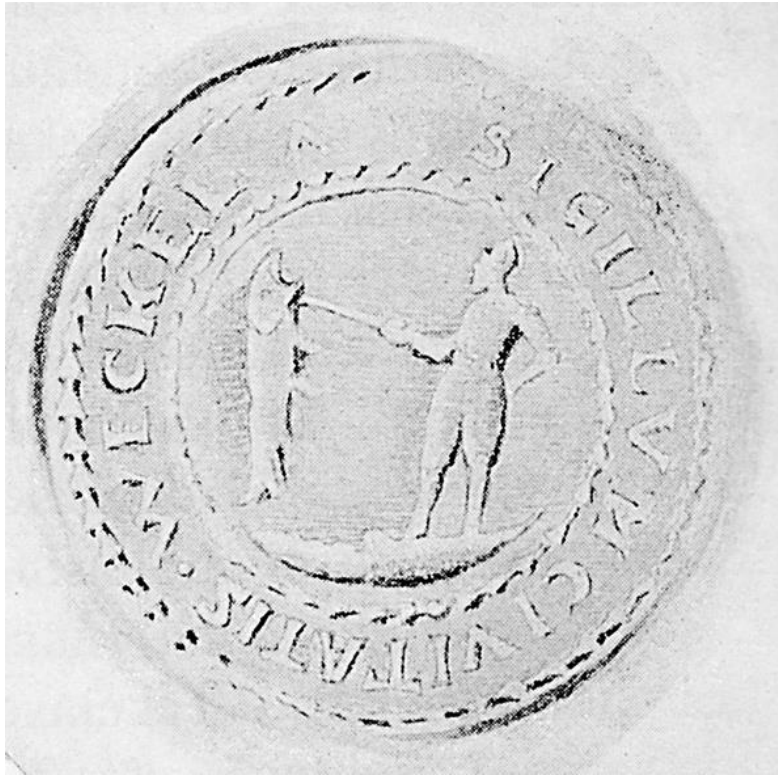
KIISKIN TALON VAIHEITA 1654 – 1666

Käräjillä 1654 Erkki Tuomaanpoika Tammiosta ”tunnusti suuresti siihen kehotettuna ja laillisesti annetun valan velvoituksella, että se väki, joka oli Heikinpojan aluksella tulossa Tallinnasta ja joka viime syksynä haaksirikkoutui, oli yöllä tullut kengittä hänen luokseen Tammioon ja jäänyt yöksi, eikä heillä ollut muuta mukana kuin voita kahdessa astiassa ja yhdessä pohjattomassa ottingissa ja sanoivat he, että he eivät olleet voineet pelastaa rahoja vaan olleet onnellisia kun pääsivät hengissä maihin”.

Erkki Tuomaanpojan vaimo kuoli 1656. Oman väen työvoiman lisätarpeen osoittautuessa pysyväksi yksi perheen tyttäristä avioitui samana vuonna orslahtelaisen leski-isännän Yrjö Erkinpojan kanssa, joka asettui taloon vävyksi. Vävy oli verraten iäkäs, ehkä talon isäntääkin iäkkäämpi. Hänen vaimonsa oli kuollut muutamaa vuotta aikaisemmin (1649/1650) ja talon hallinta oli siirtynyt 1655 hänen kahdelle pojalleen. Läänitys ja perhesuhteiden muutokset ovat saattaneet vaikuttaa siten, että Yrjö koki voivansa elää Tammiossa vapaammin kuin kotitalossaan Orslahdella. Vävyperheen tulo Tammion taloon saattoi puolestaan siivittää kolmen 1656 ja 1657 henkikirjoihin varttuneen nuoren poistumista saaresta ennen vuotta 1658. Taloon jäivät nuorista vain Erkki Tuomaanpojan jälkeläiset Tuomas, Matti ja Yrjö.

Isäntä itse Erkki Tuomaanpoika avioitui uudelleen 1658. 1660 Kiiskin isännän 17-vuotias Tuomas Erkinpoika joutui yhdessä Kuorsalon, Haapasaaren, Kuutsalon, Mussalon, Vilniemen ja Liikkalan miesten kanssa selvittämään käräjillä, kuinka paljon rautatankoja ja -levyjä he olivat nostaneet merestä Aarholman luona, jonne ryssien oli täytynyt merihädässä ne sinne heittää ja jättää. Valan uhalla kukin tunnusti oman saaliinsa, Tuomas Erkinpoika kaksi tankoa. Yhteensä miehet olivat nostaneet merestä 33 tankoa ja 14 levyä.

Erkin toinen vaimo kuoli jo 1660/1661 ja Erkki luovutti isännyyden tyttärensä miehelle Yrjö Erkinpojalle 1661/1662. Tuomas Erkinpoika avioitui 1663. Vävy-Yrjö ennätti toimia talon isäntänä vain pari vuotta, kun kuolema korjasi hänet. Sen jälkeen hänen vaimonsa hoiti väliaikaisesti talon isännyyttä, mutta jo vuoden kuluttua kuolo korjasi hänetkin Tuonelaan. Vanha isäntä Erkki Tuomaanpoika avioitui (1664/65) vielä kerran, mutta siirsi talon isännyyden (1666) 23-vuotiaalle em. pojalleen Tuomaalle ja emännyyden tämän vaimolle. Vanha isäntä jouti harjoittamaan laivallaan merenkulkua.

Vehkalahden sinettinä käytettiin aluksi kuvaa rannalla seisovasta miehestä, joka onki suurta lohta (Veckelax: lax = lohi). Ympäriällä oli kirjoitus: SIGILLUM CIVITATIS WECKEL

1660 annettiin hallituksen toimesta Vehkalahdelle sama sinetti, joka ennen oli ollut Helsingillä: Hankatapeilla varustettu soutuvene, jonka yläpuolella oli kruunu. Kehäkirjoituksessa olivat sanat: SIGILLUM CIVITATIS WECKELAXENSIS ANNO 1660

Ote Suomenlahden itäosan ja rannikon kartasta 1600-luvun puolivälistä.

Piirtäjä on tuntematon.

Kartan tarkoitus oli sotilaallinen ja sillä kartoitettiin vesistöjen kulku.

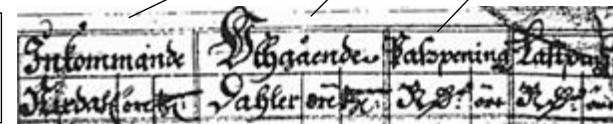
Vehkalahden tullikamarin lueteluun kirjatusta purjehtijoista suurin osa oli kotoisin Vehkalahden uudesta kaupungista tai Vehkakahden ja Virolahden rannikkokylistä. Lisäksi tullimaksu perittiin muutamalta saaristolaiselta ja Suomenlahden etelärannikon purjehtijalta.

Vehkalaḡ Tullcammar.

1	Erkki Tuomaanpoika Tammi	1	67	0	13	8					
2	Johannes Erkinpoika	2	24	00	4	4					
3	Johannes Erkinpoika	3				4					
4	Johannes Erkinpoika	4				4					
5	Erkki Tuomaanpoika Tammi	5	2	24	13	6					
6	Johannes Erkinpoika	6	19		8	4					
7	Erkki Tuomaanpoika Tammi	7	8	13	12	6					
8	Johannes Erkinpoika	8	3	26		4					
9	Johannes Erkinpoika	9				6					
10	Johannes Erkinpoika	10				4					
11	Johannes Erkinpoika	11	2	18	38	4					
12	Johannes Erkinpoika	12	1	27	12	6					
13	Johannes Erkinpoika	13	5	13	1	2					
14	Johannes Erkinpoika	14	3	19	13	6					
15	Johannes Erkinpoika	15	30	19	12	6					
16	Johannes Erkinpoika	16	22	10	8	4					
17	Johannes Erkinpoika	17	3	2	19	12	6				
18	Johannes Erkinpoika	18	5	13	12	6					
19	Johannes Erkinpoika	19	6	2	19	16	8				
20	Johannes Erkinpoika	20	1	17	8	4					
21	Johannes Erkinpoika	21				4					
22	Johannes Erkinpoika	22	1	14	38	8	4				
23	Johannes Erkinpoika	23	1	20	42	4	4				
24	Johannes Erkinpoika	24	8	21		6	6				
25	Johannes Erkinpoika	25	16	4	38	6	6				
26	Johannes Erkinpoika	26	32	1	38	6	6				
27	Johannes Erkinpoika	27	22	19	13	8	8				
28	Johannes Erkinpoika	28	10	11		4	4				
29	Johannes Erkinpoika	29	17	4	19	6	6				
Summa litoris			27547	5	640532	17	123	368	29	1125	6

Raha-arvosarakkeiden otsikot suurennettuina

Vehkalahden tullikamarin lueteluun on v. 1663 merkitty numerjärjestyksessä 29 laivuria, tammiolainen Erkki Tuomaanpoika numerolla 7, kuorsalolainen Lasse Erkinpoika numerolla 14. Seuraavalla sivulla on taulukosta otos, jonka toiselle riville on kirjoitettu Erich Thomasson ifrån Stammöön, Erkki Tuomaanpoika Tammiosta.

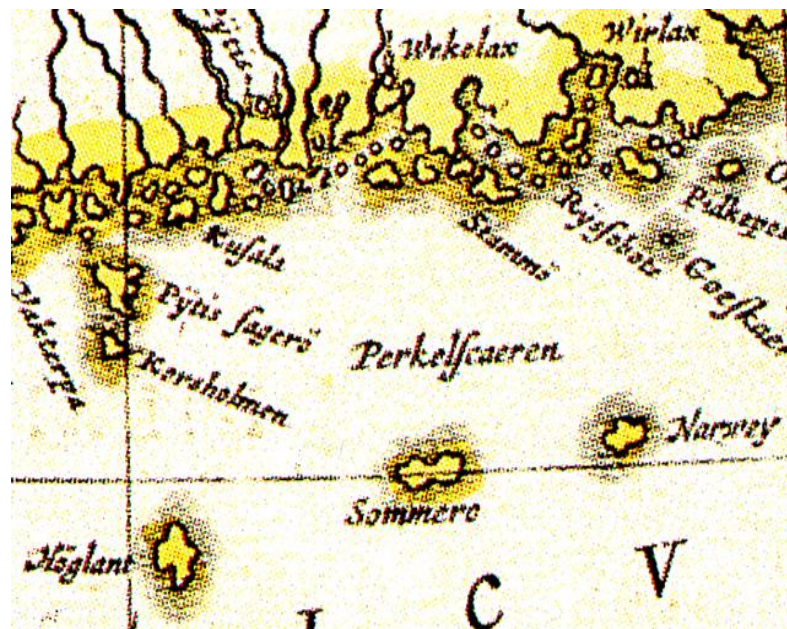

10. Jacob Mänttinen s. J. 1640	6	19	8	4
22. Elias Eronson s. J. 1640	7	8 1/2	12	6
6. Jacob Mänttinen s. J. 1640	8	3 26		4
— Eronson s. J. 1640	9			6
— Eronson s. J. 1640	10			

OTTEET VEHKALAHDEN KARTASTA NOIN VUODELTA 1650 JA ITÄISEN SUOMENLAHDEN KARTASTA VUODELTA 1662

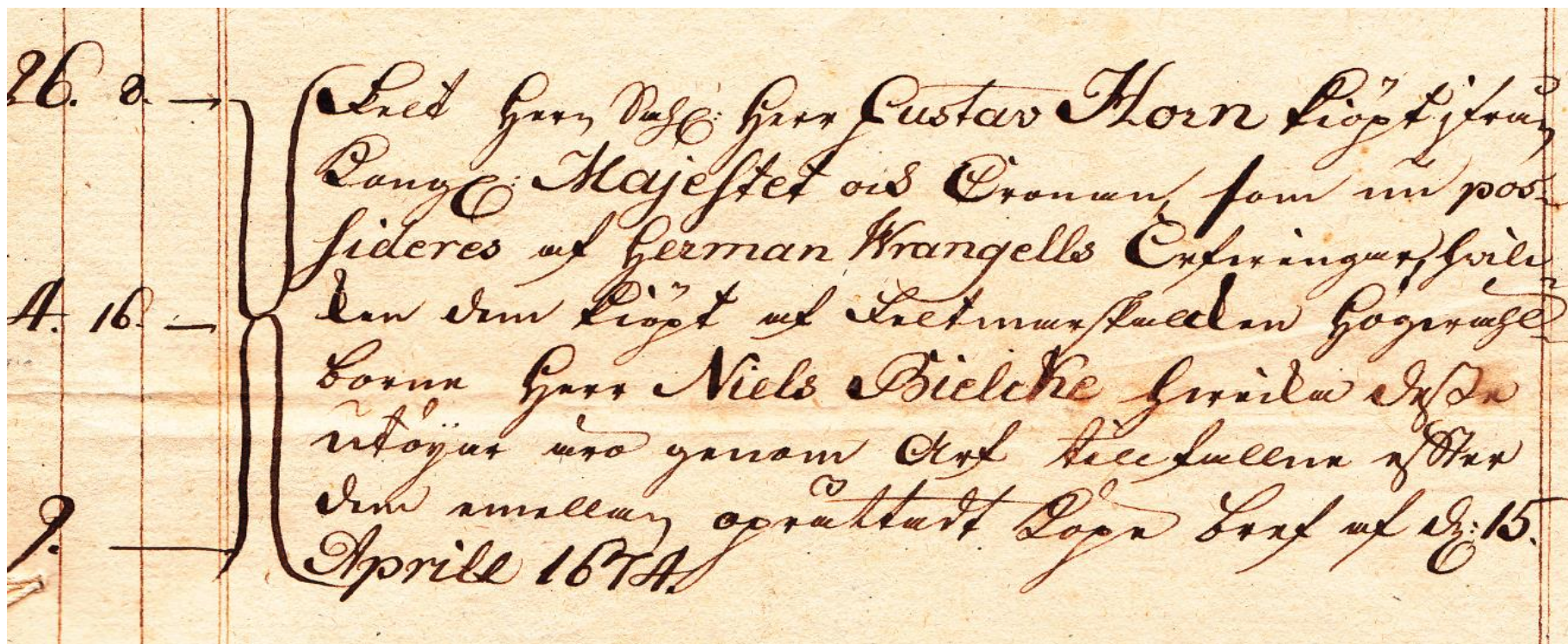
Moniin kansainvälisiin Suomenlahden karttoihin on merkitty Stammö ts. Stamöö eli Tammio, mutta ei Kuorsaloo.

KIISKIN TALON VAIHEITA 1667 – 1674

Kiiskin, vanhan isännän Erkki Tuomaanpojan, kolmas puoliso kuoli 1667. 1668 kuolivat suvun tammiolainen kantaisäntä Erkki Tuomaanpoika ja hänen tyttärensä, joka oli vävy-Yrjön kuoltua jäänyt leskeksi. Tuomas Erkinpojan ja hänen vaimonsa huollettavaksi jäivät tämän avioparin alle 10-vuotiaat pojat Erkki ja Mikko. 32-vuotiaan nuoren isännän, Tuomas Erkinpojan vaimo kuoli jo 1674/1675. 1674 perhekuntaan kuuluivat kantaisännän pojat Tuomas ja Yrjö Erkinpoika vaimoineen ja heidän poikansa Erkki ja Mikko. Tammiossa elänyt perhekunta oli pienentynyt 6-henkiseksi, heistä henkikirjoitettuja 4.

Ote Kustaa Hornin Suomenlahdelta saamien saarten omistuksen vaihdoksista kertovasta asiakirjasta

Sotilasuralle antautunut Nils Bielke myi 1674 saariomistuksensa Liivinmaan ruotsalaisen kenraalikuvernöörin ja marsalkan Herman Wrangelin perillisille.

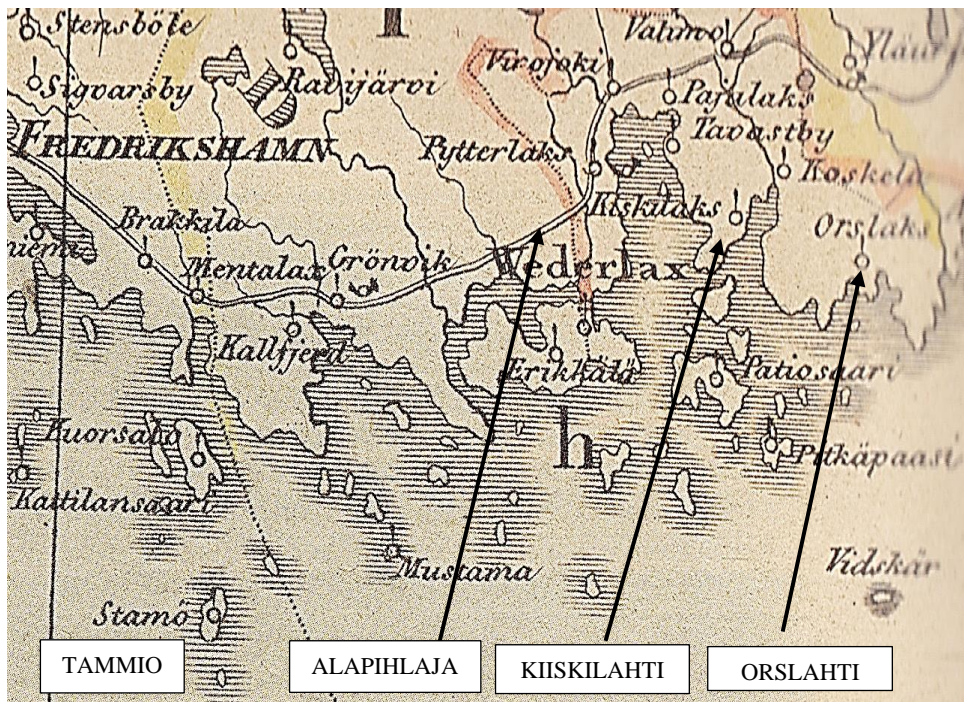
TAMMION HENKIKIRJOITETTujen MÄÄRÄT 1655 – 1673

TALO	ISÄNTÄ	1655–1673														
		55	56	57	58	59	60	62	63	65	66	67	68	69	73	
KIISKI	ERKKI TUOMAANP	5	8	7	6	5	5									
	VÄVY YRJÖ ERKINP							4	7							
	LKI YRJÖ ERKINP									7						
	TUOMAS ERKINP										5	5	5	5	4	

VUOSIEN 1653, 1654, 1661, 1664, 1670-1672 JA 1674 HENKIKIRJAT PUUTTUVAT

Henkikirjaan piti merkitä vuodesta 1652 lähtien 15 vuotta ja myös 63 vuotta täyttäneet henkilöt.

Aikavälillä 1655 – 1674 Tammiassa oli edelleen vain yksi talo, Kiiskin talo. Henkikirjoitettua väkeä oli enimmillään 1656, kahdeksan henkilöä. Sen jälkeen väki väheni. 1662 henkikirjoitettuja oli jäljellä enää neljä. Tuomaksen avioituminen 1663 toimi piristysruiskeena ja väkimääräksi kohosi seitsemän. Pian elämä talossa hiljeni ja 1673 henkikirjoitettuja oli jäljellä taas enää neljä ja asukkaita vain kuusi.

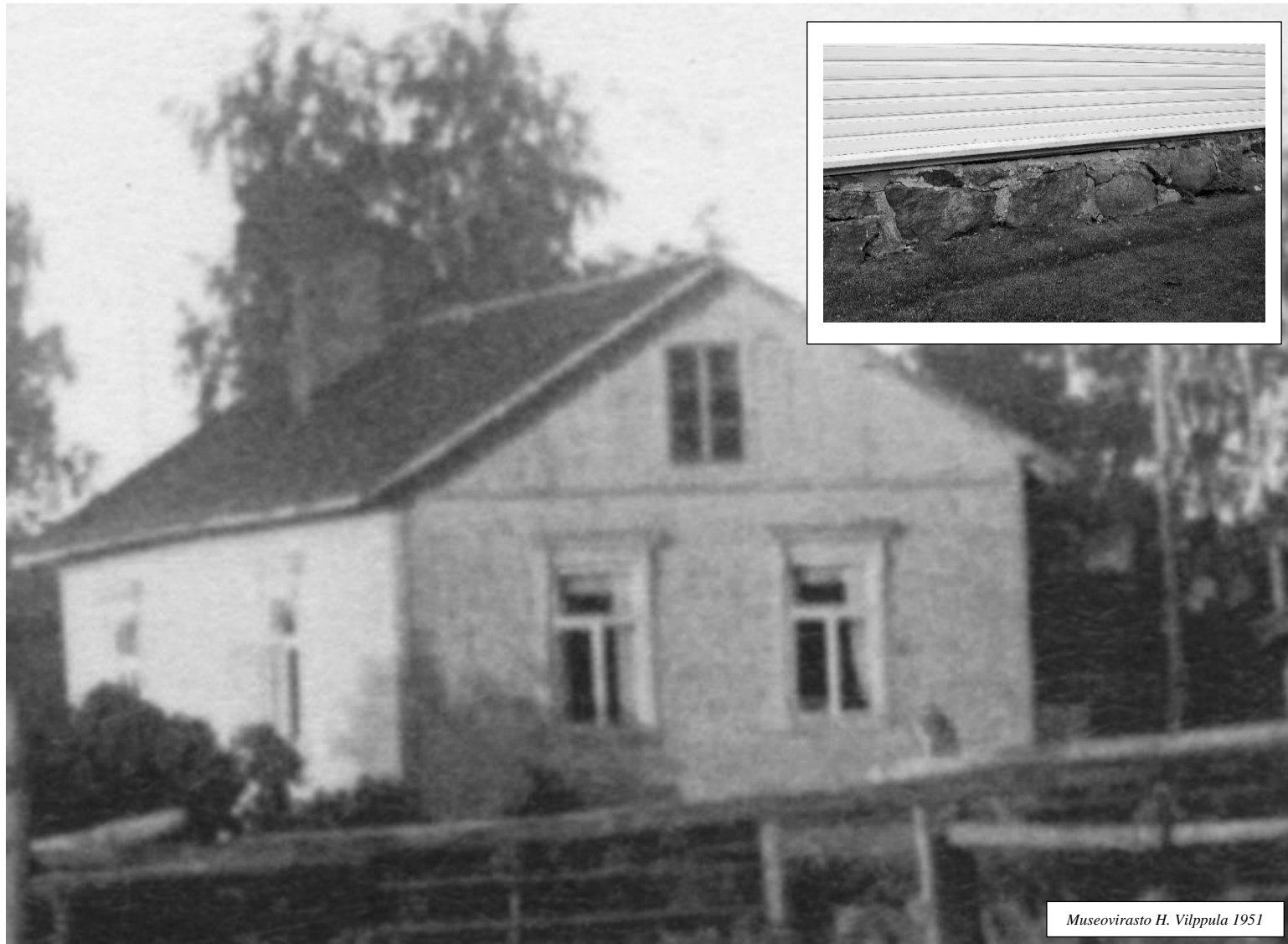

Tammiassa väki väheni, kun nuoret muuttivat mantereelle ja kuolemakin korjasi osansa. Tuomaksen avioituttua toiminnan virkeytymisen osoituksena on paitsi vanhan isännän laivuritoiminta myös se, että taloa palveli 1663 – 1665 usean vuoden tauon jälkeen taas renki.

1640-luvun alussa Alapihlajan kylään oli asettunut ratsumies, luutnantti ja myöhemmin kapteeni Nils Olofsson Böckling tai Bychling, ja hänen kartanoonsa ilmestyi myös muuan Jäspär (Jesper) Matsson, jota henkikirjoissa kutsutaan joskus lampuodiksi, joskus rengiksi. Hänellä oli poika, Nilis Jäsperson, joka seurasi isäänsä Böcklingin palveluksessa ja sai vuorostaan 1668 ja 1670 kaksi poikaa, joille annettiin nimiksi Jäspär ja Nilis. Bycklingin läänitys muutettiin 1674 Norrköpingin ehtojen mukaisesti perinnölliseksi miespuolisille jälkeläisille.

KIISKIN TALO 1951

NYKYINEN KIISKIN TALO

TAMMION ASUTUS 1675 – 1712

1675 Tammioon saapuneiksi kirjattiin Risto Iisakinpoika ja Tuomas Tuomaanpoika. Risto avioitui seuraavana vuonna ja pariskunta asettui saareen pysyvästi. Vuosikymmenen lopulla Ristolan taloon tuli ”poika” Heikki Suomalainen Vilniemeltä. ja paria vuotta myöhemmin myös hänen sisarensa ”piika” Maria. Heikki ja Maria jäivät taloon. Riston vaimo kuoli aikavälillä 1682 – 1687. Heikki avioitui 1688 ja merkittiin Riston yhtiömieheksi. Maria poistui maisemasta 1689. 1690 Risto tuomittiin käräjillä sakkoihin, koska hän oli lyönyt laimin tehtävänsä asettaa talven jälkeen reimarit kohdalleen. Riston ja hänen yhtiökumppaninsa kuului huolehtia Viipuriin johtaneen laivaväylän meriturvallisuudesta ja ehkä luotsauksestakin. Risto avioitui uudemman kerran 1691 – 1693.

Kiiskin isäntä Tuomas Erkinpoika kuoli 40 - 45-vuotiaana jo aikavälillä 1682 – 1687 kuten hänen toinen vaimonsakin. Perheen pääksi asettui Tuomaksen veli Yrjö Erkinpoika, joka oli kymmenkunta vuotta veljeään nuorempi. Hänen vaimonsa synnytti Yrjölle kolme lasta, Mikon 1685, Helgan 1691 ja Erkin 1693.

1693 Kiiskin talo paloi. Isäntä luetteli käräjillä menetyksiään seuraavasti: kaksi tupaa, joissa kamari ja eteinen, vanha läävä, kaksi täyspitkää nuotta, 10 silakkaverkkoa, 40 syltä uutta hamppuköyttä ”sekä muuta tarviketta”. Yhteensä tappiot nousivat yli sadan kuparitaalarin, joten köyhä talo ei ollut. Tuvissa eli kolme perhettä, toisessa tuvassa 41-vuotias isäntä Yrjö Erkinpoika vaimonsa ja kolmen lapsensa ja 28 -vuotiaan, talon entisen isännän Tuomaksen tyttären Annan kanssa, toisessa tuvassa vävy-Yrjön pojat 33-vuotias Erkki ja 26-vuotias Mikko vaimonsa kanssa. Mikolle oli lisäksi syntynyt 1691 poika, jolle oli annettu nimeksi Sipi (Sigfrid). Perhekuntaan kuului 11 henkilöä.

Uutta taloa rakentamaan tuli Virolahden Alapihlajasta Bycklingin kartanosta saareen käsistään taitava Jesper Niilonpoika. Saavuttuaan Tammioon rakentaja Jäsper rakastui tuota pikaa palaneen talon Anna-tyttäreeseen, avioitui, siitti Annalle jo 1693 syntyneen Pikku-Jesperin ja asettui tuliterään taloon kotivävyksi.

Ristolan talossa Heikki Heikinpojan perhe kasvoi. 1692 syntyi Jaakko ja 1694 Liisa. 1697 Risto vaimonsa kanssa katosi henkikirjasta. Maassa vallitsi noihin aikoihin nälänhätä. Risto ennätti hoitaa tehtäviään Tammiossa 22 vuotta. Hänen seuraajakseen taloon asettui 1698 – 1699 Pekka Simonpoika perheineen, johon kuuluivat vaimo ja alle 10 -vuotiaat Erkki ja Vappu. Heikki Heikinpoika ei halunnut jatkaa eloaan uuden isännän Pekan yhtiömiehenä, vaan palasi perheineen kotitaloonsa Vilniemelle.

TAMMION HENKIKIRJOITETTUIJEN MÄÄRÄT 1675 – 1699

TALOT	ISÄNNÄT	1675–			1680–			1690–					
		75	76	78	79	80	82	88	90	93	94	97	99
KISKI	TUOMAS ERKINP	4	4	4	6	6	6						
	YRJÖ ERKINP							6	6	8	8	9	9
RISTOLA	RISTO IISAKINP	2	2	2	2	3	4	4	4	4	4	4	
	PEKKA SIMONP												2
	YHTEENSÄ	6	6	6	8	9	10	10	10	12	12	13	11

Tammiossa oli aikavälillä 1675 – 1699 kaksi taloa, KISKI ja RISTOLA. Kylän henkikirjoitettujen asukkaiden määrä nousi kuudesta kolmeentoista vuoteen 1697 mennessä, mutta väheni hieman sen jälkeen, kun Risto Iisakinpojan perhe oli ehkä menehtynyt nälkävuosien aikana.

VUOSIEN 1681, 1683 – 1687, 1689, 1691 – 1692, 1695 – 1696 ja 1698 HENKIKIRJATIEDOT PUUTTUVAT

1697 kirjattiin Tammiosta laivamiesluetteloon Yrjö Sipin(?)poika ja Risto Iisakinpoika, 1699 isännät Yrjö Erkinpoika ja Pekka Simonpoika.

TAMMION HENKIKIRJOITETTUIJAN MÄÄRÄT 1700 – 1712

TALO	ISÄNTÄ	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
KISKI	YRJÖ ERKINP	5	5	6	6	6	6	5	5	5	5	4		
MIKKOLA	MIKKO YRJÖNP							3	3	3	3	4		
	SIPI MIKONP													2
JESPERILÄ	JESPER NIILONP	4	4	4	4	4	4	4	4	3	3	4	4	3
RISTOLA	PEKKA SIMONP	2	4	4	4	4	4	5	7	6	3	3	3	1
SUOMALAINEN	HEIKKI HEIKINP										4	5		
	YHTEENSÄ	11	13	14	14	14	14	17	19	17	18	20	7	6

1710 Tammiossa oli viisi taloa, KISKI, 1706 valmistunut MIKKOLA, JESPERILÄ, RISTOLA ja viimeistään 1709 valmistunut SUOMALAISEN talo. Henkikirjoitettujen määrä kasvoi ollen enimmillään 1710 20. Pohjan sota katkaisi kehityksen ja Isoviha mursi kylän. 1711 kirjoilla oli enää seitsemän ja 1712 kuusi henkilöä. Tämän jälkeen henkikirjat vaikenivat vuosiksi 1713 – 1721.

1600-luvun vaikeiden vaiheiden jälkeen elämä näyttää 1700-luvun alkuvuosina vakiintuneen ja kääntyneen kasvu-uralle. Yrjö Erkinpoika toimi edelleen Kiiskin talon isäntänä. Vuonna 1700 32-vuotias Jesper Niilonpoika irrottautui Kiiskin talon muista perheistä omaksi taloudeksi ja rakensi oman talon JESPERILÄN. Jesper Niilonpoika lisättiin myös laivamiesluetteloon. Kiiskiltä siirtyi uudistaloon Jesperin yhtiömieheksi vävy-Erkin 33-vuotias poika Erkki perheineen. 1701 Heikki Heikinpoika Suomalainen palasi perheineen Ristolan taloon nyt Pekka Simonpojan yhtiömieheksi. Vilniemen kotitalo oli 1680-luvulla muuttunut puustelliksi, jonka isäntänä toimi upseeri. Vuonna 1700 taloa piti everstilutnantti von Burghausenin ratsurykmentin saarnaaja. Vilniemen elo ei Heikkiä miellyttänyt, joten hän muutti takaisin Tammioon.

1706 erkani omaksi taloudeksi kantaisännän Erkki Tuomaanpojan pojan Yrjön poika Mikko. Yrjön vaimo kuoli 1707 ja 1701 ravijokelaisen Kerttu Tuomaantytären kanssa Virolahdella avioitunut Mikko 1709, 25-vuotiaana. 1710 Kiiskin talossa elivät isännän lisäksi hänen poikansa jälkeen jäänyt leski Kerttu ja aikuistuneet Mikon sisar Helga ja veli Erkki.

Kylän itäpäässä Heikki Heikinpojan talous itsenäistyi Pekka Simonpojan taloudesta 1710 eikä Heikkiä enää merkitty Pekan yhtiömieheksi. Heikki oli rakentanut perheelleen oman talon, SUOMALAISEN talon. Väkeä kylässä oli 1700 – 1707 25 henkilöä. 1710 kylä hiljeni nopeasti. Iso viha ajoi monet muuttomiehiksi. 1711 kylässä eli enää 7 henkilöä: Jesperilässä Jesper Niilonpoika Anna-vaimoineen ja hänen yhtiömiehensä Erkki Yrjönpojan leskivaimo Liisa-tyttärensä kanssa ja Ristolassa Pekka Simonpoika vaimonsa ja tyttärensä Margareetan kanssa. 1712 heistä merkittiin tammiolaisiksi enää Jesper Niilonpoika vaimoineen ja hänen yhtiömiehensä vaimo sekä yksineläjäksi jäänyt Pekka Simonpoika. Tulokkaana saaren asukiksi merkittiin Sipi Mikonpoika vaimoineen. 1712 laivamiesluetteloon kirjattiin Kiiskin, Mikkolan, Jesperilän ja Ristolan isännät.

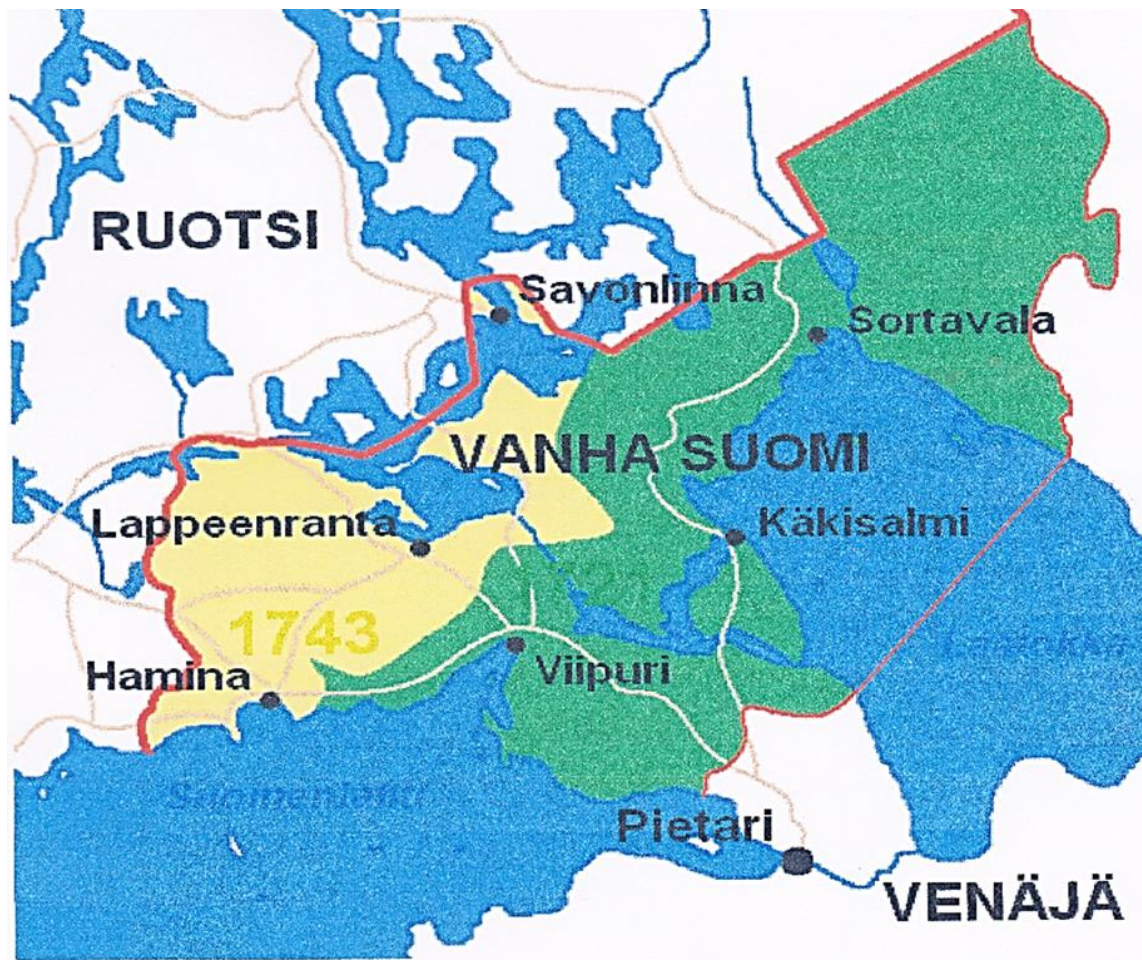

SUURI POHJAN SOTA (1700 – 1721), ISOVIHA (1713 – 1721) JA UUDENKAUPUNGIN RAUHA (1721)

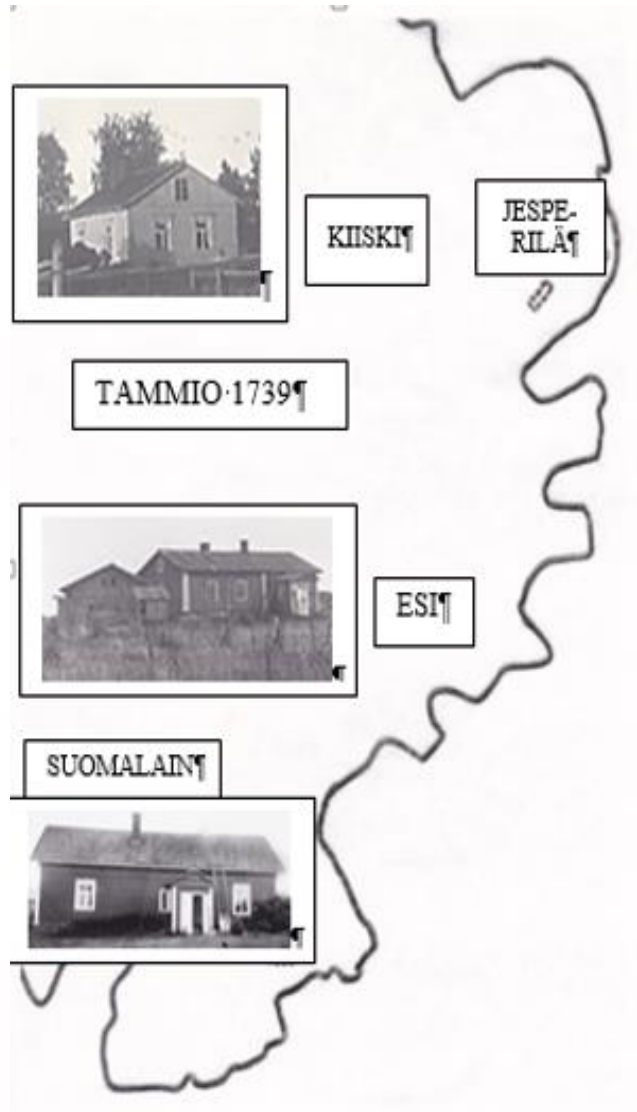
Jesperilä rakennettiin samana vuonna kuin Suuri Pohjan sota syttyi (1700 – 1720). Sodan käännekohta oli Ruotsin Pultavassa Venäjällä kokema tappio 1709 – 1710 Pietari Suuri valloitti Ruotsin Baltian maakunnat. Samana vuonna venäläiset valtasivat Kaakkois-Suomen. Viipuri antautui venäläisille 13. kesäkuuta 1710. Maassa vallitsi Isoviha (1713 – 1720).

Suomen armeijan johdon saanut Viipurin läänin entinen maaherra Lybecker piti Kymijokivartta parempana puolustuslinjana. Tämän jälkeen väki alkoi paeta Tammiosta. Vehkalahden kaupunkia linnoitettiin. Tykit vietiin Vehkalahdelta ja autioksi jätetty kaupunki sytytettiin palamaan 1712. Siviilivirkamiehet ja puolet maan papistossa pakenivat Tukholmaan, sisemmän saariston asukkaat ulappasaarille kuten esimerkiksi haapasaarelaiset Suursaareen, Tammion Kiiskit ja Pitkäset ehkä lähisukulaistensa luo piilopirteihin Virolahdelle.

Pohjan sodan aikana koko Suomi joutui venäläisten miehittämäksi. Sodan päättäneessä Uudenkaupungin rauhassa 1721 Ruotsi joutui luovuttamaan Venäjälle mm. läntisen Karjalankannaksen, Viipurinlahden länsirannikon Virolahdelle saakka (vihreän alueen vieriseltä kartalta), Suomenlahden ulkosaaret, Inkerin ja Viron. Rajalinja eteni Hurpusta pohjoiseen Virolahden länsipuolelta, joten esim. Kiiskilahti ja Orsilahti jäivät Venäjän puolelle. Tammio jäi rajan tuntumaan Ruotsin puolelle.

TAMMION TAPAHTUMIA 1722 – 1743

Kiiskin ja Esin talot, Museovirasto H. Vilppula

Tammion Vanhan kylän Länspäähän oli isonvihan jäljiltä ehkä jäänyt yksi asumiskelpoinen tai asuttavaksi korjattavissa ollut talo, Kiiskin tulipalon jälkeen Jesper Niilonpojan 1700-luvun alussa rakentama Pitkästen kanta-talo JESPERILÄ. Tätä korjaamaan tuli hänen poikansa Jesper Jesperinpoika (Pitkänen) 1722. 1723 palasi Tammioon myös sota paossa ollut Erkki Yrjönpoika (Kiski) vaimonsa ja kahden 10 – 15 -vuotiaan poikansa kanssa Jesperin kunnostamaan taloon. Kiiskin tulipalon jälkeen 1693 rakennettu talo lienee tuhoutunut sota-aikana. Sen sijalle rakentui uusi talo, johon Kiiskin perhe muutti 1725.

Kylän itäpäähän oli ilmeisesti jäänyt myös yksi asumiskelpoinen talo, SUOMALAISEN autiotalo. Siihen muuttivat Inkeristä Tammi-oon saapuneet veljekset Martti ja Esaias Hannunpojat perheineen. Kansalaisuutensa vakuudeksi he ottivat talon nimen sukunimekseen. Esaiaksen vaimo oli Maria Brandstacka Husulasta. Esaias muutti Suomalaisen talosta omaan ESIN taloon 1737. Talon isännäksi merkittiin henkikirjaan Esaiaksen vaimo.

TAMMION HENKIKIRJATIEDOT 1722 – 1739: TALOT, ISÄNNÄT JA HENKIKIRJOITETTUIJEN MÄÄRÄT

TALO	ISÄNTÄ	1720-LUKU						1730-LUKU									
		22	23	24	25	26	27	28	30	31	32	33	34	35	36	37	38
JESPERILÄ	NIILO JESPERINP	1															
	JESPER JESPERINP		5	4	2	2	2	3	3	3	3	4	4	4	5	4	4
KISKI	ERKKI YRJÖNP				3	3	2	2	2	2	4	3	2				
	JUHO ERKINP													3	3	3	4
SUOMALAIN	MARTTI HANNUNP	4	4	4	3	3	3	3	3	3							
	MARTTI HANNUNPOJAN VMO										1						
	ESAIAS HANNUNP									2	3	3					
	SIMO MARTINP												2	2	2	3	
	ANTTI MARTINP																3
ESI	ESA HANNUNP VMO															1	1
	YHTEENSÄ	5	9	8	8	8	7	8	8	8	10	10	10	9	10	10	12

Jesperilän rakentaja Jesper Niilonpoika oli kuollut 1719 51-vuotiaana. Uudenkaupungin rauhan (1721) jälkeen 1722 hänen lähes 30-vuotias poikansa Jesper (eikä Niilo Jesperinpoika, kuten vuoden 1722 henkikirjaan on merkitty) tuli korjaamaan Tammion talon Tammiosta sotaa paossa olleelle Pitkäsen perheelle asumiskuntoon. Seuraavana vuonna 1723 Jesper merkittiin Tammion talon uudeksi isännäksi. Jesper avioitui 1723 tai 1724. 1725 hänen vaimonsa synnytti Samuliksi kastetun esikoisen.

Jesperilä oli rakennettu niin tilavaksi, että sotaa paossa ollut Kiiskin isäntä Erkki Yrjönpoika vaimonsa ja kahden poikansa kanssa voi muuttaa Tammioon saman katon alle jo 1723. Mukana oli myös renki, joka isännän kanssa saattoi osallistua rakennustöiden viimeistelyyn ja talon taloudenhoitoon. 1725 Kiiskit muuttivat omaan taloon. Erkki Yrjönpoika luopui isännyydestä 1735, jolloin hänen poikansa noin 25-vuotiaan Juhon oli vuoro astua isännäksi. Erkki Yrjönpojan vaimo oli kuollut n. 1732 ja vähän yli viisikymppinen Yrjö saattoi sairastella.

Ristolán talosta vuoden 1712 jälkeen poistunut Pekka Simonpoika ei enää palannut Tammioon, joten talo oli jäänyt tyhjilleen ja ilmeisesti tuhoutunut. Inkeristä Suomenlahden yli saapuneet Martti ja Esaias Hannunpojat perheineen saivat mahdollisuuden asettua Suomalaisen talon asukkaiksi ja vanhempi veli Martti isännäksi. Sukunimeksi sopi hyvin Suomalain, sillä se häivänsi pelkoa joutua rauhanteon jälkeen palautettavaksi Venäjälle. Talon isäntä Martti Hannunpoika kuoli n. 1731. Hänen vaimonsa Maria Jaakontytär sokeutui 1732, minkä vuoksi talon isännäksi merkittiin Martin veli Esaias

Hannunpoika. Esaias väistyi 1735, kun Simo Martinpoika varttui kaksikymppiseksi. Simo kuoli jo 1738, minkä jälkeen hänen hieman nuoremasta veljestään Antti Martinpojasta tuli Marttilan isäntä.

Esaias Hannunpoika oli avioitunut noin 35-vuotiaana ikäisensä Vehkalahden knaappisukuun kuuluneen Maria Erkintytär Brandstacka-Stöderin kanssa niihin aikoihin tai vähän sen jälkeen, kun Hannunpojat muuttivat Tammioon. Stöderit olivat merenkulkijoita. On mahdollista, että Stöderit ovat luotsanneet Hannunpojat Inkeristä Tammioon ja veljeksistä nuoremman eli Eaiaksen samalla avioliiton satamaan. Tammio soveltui hyvin tukikohdaksi purjehdittaessa Haminan edustalta ulkomerelle. Siellä oli otollista odotella soveliasta tuulta pyrittäessä avomerelle.

Esaias Hannunpojan perheelle rakennettiin oma talo 1737, joskin talon isännäksi merkittiin henkikirjoihin hänen tarmokas vaimonsa Maria Brandstacka, vaikka Esaias oli vasta viisikymppinen. Uuteen taloon siirtyi isäntäväen lisäksi Juho Esaiaksenpojan kolmehenkinen perhe ja Esaiaksen ja Marian muut lapset Anna ja Heikki.

Mikkolasta 1711 poistunut perhe ei enää palannut Tammioon.

1732 Tammion omistaja vaihtui. Tammion osti Herman Wrangelin perillisiltä postitirehtööri Gustav Duncan.

SUOMALAINEN/MARTTILA/VANHA TUPA 1709 –

Museovirasto H. Vilppula 1951

MARTTILA/VANHA TUPA 1951 KUVA PIHAN PUOLELTA
(samalla paikalla 1709- SUOMALAINEN)

NYKYKUVA TALON TAKAA

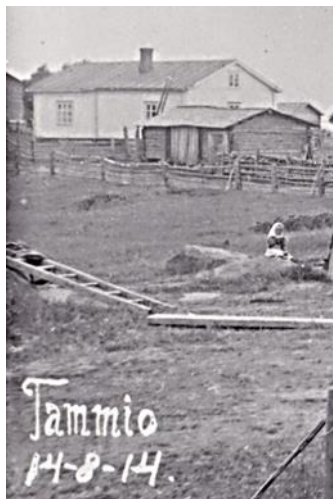

TALON ETELÄOSA PIHAN PUOLELTA

TALON POHJOISOSA PIHAN PUOLELTA

ESAIAS HANNUNPOIKA SUOMALAISEN TALO ESI 1737 – / myöhemmin KALAN TALO

ESIN NYKYINEN KESÄTALO

TAMMION TAPAHTUMIA 1741 – 1743

PIKKUVIHA 1742 – 1743

1741 Ruotsi aloitti sodan Venäjää vastaan. Sodassa olivat mukana Ruotsin ja Venäjän laivastot. Keväällä 1741 kiirehdyttiin Ruotsissa laivaston varustamista kulkukannalle. Avomerilaivasto, joka käsitti 10 linjalaivaa ja 4 fregattia sekä muutamia pienempiä apualuksia saapui Haapasaaren vesille jo kohta toukokuun puolivälin jälkeen. Noin 20 kaleerin vahvuinen saaristolaivasto asettui vähän myöhemmin Kuorsaloon. Molempien laivastojen yhteinen miesmäärä oli noin 9000.

Sotasuunnitelman mukaan armeijan piti vallata ensin Viipuri ja edetä sitten kohti Pietaria. Sodanjulistuksen tapahduttua heinäkuun lopussa armeijaa vasta koottiin Haminan lähistölle. Ylipäällikkö viipyi vielä Tukholmassa eikä hyökkäystä voitu aloittaa. Haapasaaren vesillä toimeentomana koko kesän makaamaan joutuneen laivaston keskuudessa oli puhjennut tuhoisa punatauti-epidemia, jonka leviämistä edistivät kelvollisen juomaveden puute sekä huonot muonitus- ja majoitusolot. Elokuun alkuun mennessä kulkutauti oli vaatinut jo niin monta uhria, etteivät laivat olleet miesten puutteen takia enää taistelukelpoisessa kunnossa. Yksistään avomerilaivastossa oli tuolloin kuollut jo yli 700 miestä sairaiden lukumäärän ollessa lähes 2400, ja tilanne huononi jatkuvasti. Elokuun lopussa avomerilaivaston päällikkökin sairastui ja kuoli lippulaivallaan. Venäjän laivasto ei 1741 ollut liikkeellä lainkaan. Maalla Ruotsin armeija oli kärsinyt ankaran tappion Lappeenrannan taistelussa.

Ensimmäinen sotavuosi oli päättynyt ilman, että sen aikana olisi merellä ammuttu yhtään laukausta. Pääosa Ruotsin soutamalla liikuteltavasta kaleerilaivastosta palasi Ruotsiin, mutta osa jätettiin talvehtimaan Haminassa ja Kuorsalossa. Sotatoimet maarintamallakin pysähtyivät Venäjän valtaistuimelle nousseen keisarinna Elisabetin teytyä Ruotsin kanssa joulukuussa aselevon.

Vihollisuudet jatkuivat 1742 maaliskuun alusta lukien venäläisten ilmoitettua lopettavansa aselevon. Venäläiset yrittivät maaliskuun alussa myös merialueella tehdä kauas ulottuvan tuhoamisretken. Vahva komennuskunta sai tehtäväkseen marssia meren jäätä pitkin Haminan edustalla olevaan Kuorsalon saareen saakka ja polttaa siellä talvehtivat viisi ruotsalaista sotalaivaa. Yritys oli kuitenkin ankaran pakkasen ja paksun lumipeitteen aiheuttamien voittamattomien vaikeuksien takia keskeytettävä muutaman päivämarssin jälkeen. Maaliskuun puolivälissä saatiin Haminaan eri tahoilta tulleet tiedustelutietoja, joiden mukaan Viipuriin oli tuotu suuria määriä mainittuun yritykseen osallistuneita pahoin paleltuneita miehiä. Kuorsaloon talvehtimaan jätetyt heikosti vartioidut ruotsalaislaivat sekä yksi pieni tiedustelualus välttyivät näin ankaran talven ansiosta niitä uhanneelta tuholta.

Toukokuun puolivälissä komennettiin Suomeen sijoitetuista jalkaväkirykmenteistä yhteensä 1300 miestä varustamaan ja miehittämään ne saaristolaivastokaleerit ja tykkiproomit, jotka olivat talvehtineet Suomessa. Neljä Ruotsin avomerilaivastoon kuuluvaa laivaa saapui Helsinkiin. Tämän osaston tehtävänä oli risteillä Helsingin ja Tallinnan välisellä alueella ja päävoiman saavuttua yhtyä siihen.

Vähän myöhemmin kävi ilmi, että venäläiset olivat pienillä aluksillaan liikkuneet Suomen puoleisessa saaristossa ja siepanneet sieltä mukaansa muutamia luotseja oman saaristolaivastonsa käyttöön. Kaleerilaivaston päällikkö sai käskyn kiirehtiä kaleerien saattamista toimintakuntoon sekä lähettää

niistä pari mahdollisimman pian estämään näitä vihollisaluksia tunkeutumasta saaristoomme. Päällikkö sai samalla kaleereilleen lisää pyytämänsä 700 miestä, jotka irrotettiin Savon rykmentistä.

Kesäkuun alussa Ruotsin avomerilaivasto, johon jo Helsingissä olleet neljä laivaa olivat liittyneet, saapui Haapasaaren vesille. Tähän laivastoon kuului 15 linjalaivaa ja 5 fregattia sekä joukko apualuksia, vahvuudeltaan yhteensä 7500 miestä. Viikkoa myöhemmin saaristolaivasto, 25 kaleeria, 2 tykki-proomua ja joitakin pikkualuksia sijoittui Kuorsalon – Mustanmaan alueelle. Sen vahvuus oli noin 4000 miestä, joista suuri osa oli jalkaväkimiehiä.

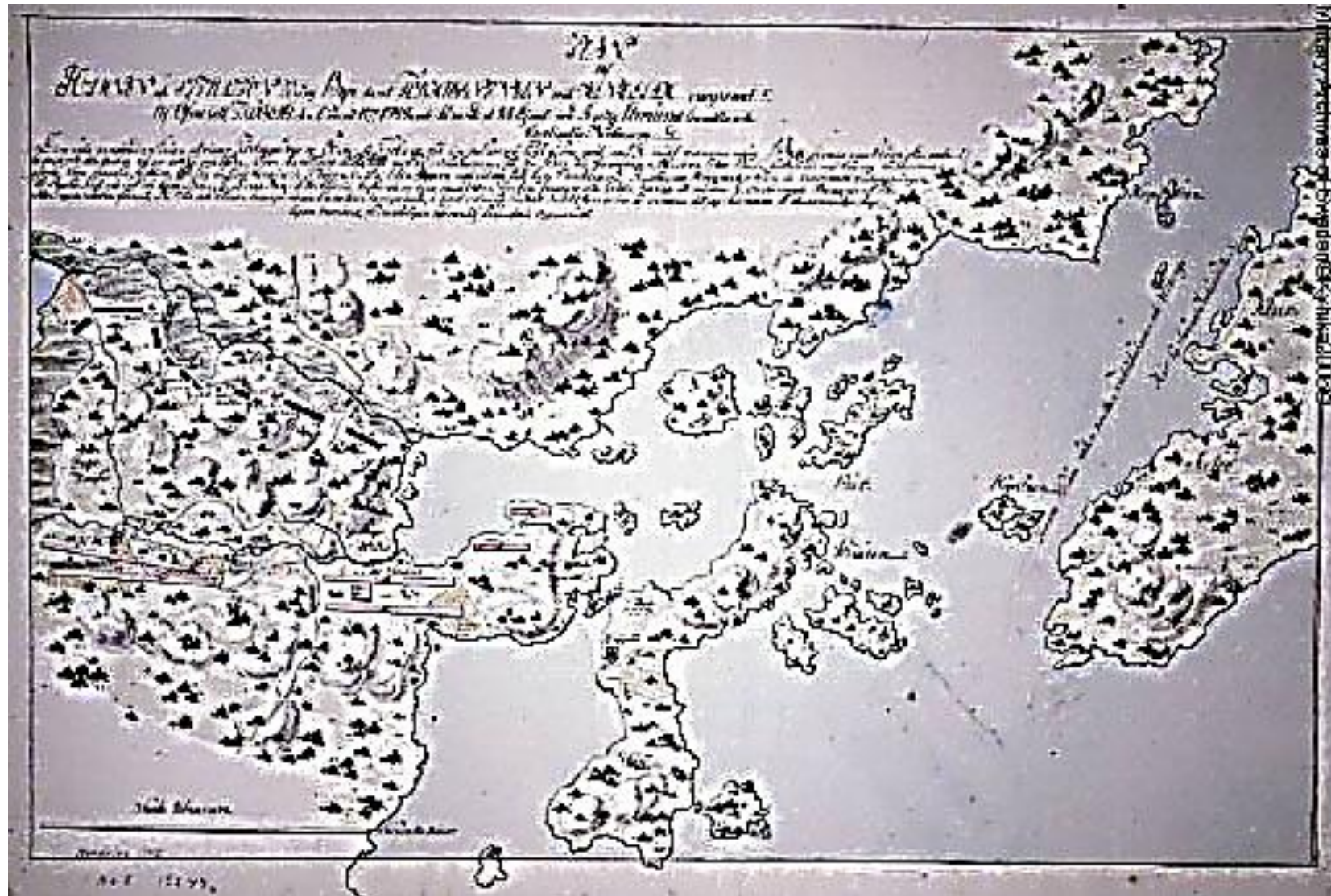
Venäjän molemmat laivastot olivat myös liikkeellä. Viipuriin saapui toukokuun viimeisenä päivänä 45 kaleerin vahvuinen saaristolaivasto mukanaan noin 10000 miestä. Venäjän avomerilaivastosta liikehti Suomenlahden itäosassa puolestaan 12 linjalaivaa ja muutamia fregatteja. Ruotsin laivaston aikeena oli siirtyä Viipurinlahden edustalle ja hyökätä Venäjän laivaston kimppuun, mutta se oli näin ollen pakotettu luopumaan hyökkäysaikeistaan. Päätökseksi tuli, että avomerilaivasto pitää toistaiseksi asemapaikkanaan Haapasaarta ja kaleerit Mustaamaata.

Merisota vaikutti voimakkaasti tammiolaisten ja kuorsalolaisten elämään. 1739 Tammion isäntänä toiminut n. 35-vuotias Jesper Jesperinpoika ja kiiskiläisten n. 30-vuotias isäntä Juho Erkinpoika olivat kadonneet sodan aikana eikä heitä esiinny enää sodan jälkeen laadituissa henkikirjoissa. Kun tiedetään, että toukokuussa 1742 saaristoon suuntautunut venäläisten kaappaus lähti liikkeelle Lumiluodon luo ankkuroidusta tukialuksesta. Kun Kuorsaloon ei ollut menemistä siellä talvehtineen Ruotsin kaleerilaivasto-osaston takia, on jokseenkin varmaa, että kaappaajien kohteena oli nimenomaan lähinnä tavoitettavissa ollut asuttu Tammion saari. Tammion luotsi-isännät tunsivat hyvin ruotsalaisten 1720-luvulla kartoittamien väylien lisäksi muutkin menoreitit mereltä Haminaan ja Haminan seutuville, mikä tieto oli venäläisille keväällä 1742 erityisen tärkeä.

Armottomat husarijoukkoihin kuuluneet venäläiset merisotilaat jalkautettiin soutamaan kesäyössä kaleerilla Tammioon. He yllättivät saaren väen ja tunkeutuivat Kiiskin taloon, surmasivat isännän 1739 syntyneen Helena-tyttären ja isännän veljen Pentin lapset, niin ikään 1739 syntyneen Eevan ja 1741 syntyneen Erkin, jotka katosivat sodan jälkeisistä henkikirjoista. Tällä tavalla he pakottivat mukaansa sekä Kiiskin isännän Juho Erkinpojan ja myös lähinaapurin Jesperilän isännän Jesper Jesperinpojan. Heidät toimitettiin kuulusteltaviksi Viipuriin ja otettiin ehkä käytettäväiksi venäläisen laivaston luotseina.

RUOTSALAISTEN KALEERIEN ASEMAPAIKKA KUORSALON EDUSTALLA

Vehkalahti - Veckelax - haudatut

- Haetaan vuodet 1740 - 1744
- Kylä: KUORSALO => Kuorsalo
- Talo: KUORSALO => hakutekstejä ei löydy tietokannasta

25.6.1742 venäläiset marssivat vastustusta kohtaamatta Mäntlahteen ja leiriytyivät sinne.
28.6. ruotsalaiset vetäytyivät taistelematta Haminastakin, jonka he sytyttivät palamaan samalla tavalla kuin 1712. Helsinki antautui 24.8. ja kohta oli koko Suomi miehitetty. Sota päättyi Turun rauhaan 8.8.1743. Rajaksi määrättiin Kymijoki.
Oheiseen luetteloon on kirjattu Kuorsalossa 1740 – 1743 kuolleet henkilöt.

Kuollut	Haudattu	Kylä	Talo	Henkilö	Kuolinsy	Ikä			
						vv	kk	vko	pv
29.1.1740	2.2.1740	Cuorsalö	Thomi	Bondeb: Nils	2				
10.12.1741	13.12.1741	Kuorsalö	Lommi	E: Maria Sigfredsd:r	34				
13.3.1742	14.3.1742	Cuorsalöö		B:son Samuel Samuelsson	6				
17.5.1742	21.5.1742	Cuorsalö		Wärdinnan Walborg Johansd:r	68				
1742	31.10.1742	Cuorsalöö		Wärdinnan Margeta Jöransd:r	78				
1742	31.10.1742	Cuorsalöö		Sonaho: Walborg Mattsd:r	30				
1742	31.10.1742	Cuorsalöö		Wärdinnan Juljana Jonasd:r	50				
1742	31.10.1742	Cuorsalöö		Bb: Maria Sigfredsd:r	2				
21.12.1742	31.12.1742	Cuorsalöö		B:d:r Eva Benjamsd:r	8				
18.1.1743	23.1.1743	Cuorsalö		Bb: Beata Nilsd:r		10			
21.9.1742	11.7.1743	Kuorsalöö	Korjus	Wärden Simon Mattsson	60				
				alkup - PIK: Begr: i skogen					
23.9.1742	11.7.1743	Kuorsalöö	Korjus	B:son Matts Ersson	14				
				alkup - PIK: Begr: i skogen					
26.9.1742	11.7.1743	Kuorsalöö	Korjus	Wärden Matts Sigfredsson	83				
				alkup - PIK: Begr: i skogen					
29.9.1742	11.7.1743	Kuorsalöö	Korjus	Bolagz E: Lisa Ersd:r	40				
				alkup - PIK: Begr: i skogen					
30.9.1742	11.7.1743	Kuorsalöö	Korjus	Bb: Nils Thomasson	2	6			
				alkup - PIK: Begr: i skogen					
7.10.1742	11.7.1743	Kuorsalöö	Korjus	B:son Thomas Mattsson	32				
				alkup - PIK: Begr: i skogen					
8.10.1742	11.7.1743	Kuorsalöö	Korjus	Bb: Jöran Thomasson	5	6			
				alkup - PIK: Begr: i skogen					
1.11.1742	11.7.1743	Kuorsalöö	Korjus	Bho: Brita Thomasd:r	40				
				alkup - PIK: Begr: i skogen					
1.11.1742	11.7.1743	Kuorsalöö	Korjus	Bb: Lisa Ersd:r	2	2			
				alkup - PIK: Begr: i skogen					

3.11.1742	11.7.1743	Kuorsalöö	Tommola	B:son Simon Thomasson	28				
				alkup - PIK: Begr: i skogen					
5.11.1742	11.7.1743	Kuorsalöö	Korjus	B:son Erich Simonsson	19				
				alkup - PIK: Begr: i skogen					
17.11.1742	11.7.1743	Kuorsalöö	Korjus	Bn: Nils Mattsson	40				
				alkup - PIK: Begr: i skogen					
17.11.1742	11.7.1743	Kuorsalöö	Korjus	Bb: Simon Ersson	5				
				alkup - PIK: Begr: i skogen					
18.11.1742	11.7.1743	Kuorsalöö	Korjus	B:son Erich Simonsson	45				
				alkup - PIK: Begr: i skogen					
25.11.1742	11.7.1743	Kuorsalöö	Lommi	Bd:r Anna Ersd:r	10				
				alkup - PIK: Begr: i skogen					
11.12.1742	11.7.1743	Kuorsalöö	Korjus	B:son Adam Simonsson	22				
				alkup - PIK: Begr: i skogen					
13.12.1742	11.7.1743	Kuorsalöö	Tommila	Bb: Maria Simonsd:r	3	6			
				alkup - PIK: Begr: i skogen					
13.1.1742	11.7.1742	Kuorsalöö	Korjus	Bd:r Walborg Sigfredsd:r	23				
				alkup - PIK: Begr: i skogen					
19.2.1742	11.7.1742	Kuorsalöö	Korjus	Wärden Sigfred Sigfredsson	50				
				alkup - PIK: Begr: i skogen					
24.2.1742	11.7.1742	Kuorsalöö	Tommila	Svärd:r Johanna Larsd:r	25				
				alkup - PIK: Begr: i skogen					
7.4.1742	11.7.1742	Kuorsalöö	Sipari	Wärden Simon Jacobsson	67				
				alkup - PIK: Begr: i skogen					
28.4.1742	11.7.1742	Kuorsalöö	Lommi	Wärden Hindrich Mattsson	70				
				alkup - PIK: Begr: i skogen					

32 tapahtumaa löytyi.

1742 oli Kuorsalossa erityisen syvän surun ja murheen vuosi. Kuorsalon kuolleiden kirjaan merkittiin 29 henkilöä, joista 22 haudattiin metsään. Venäjän sotilaat ja punatauti surmasivat heidät. Kuorsalolaiset eivät voineet välttyä kosketuksista Kuorsalon edustalla talvehtineeseen ruotsalaiseen sotaväkeen, jota rokotti ruotsalaisten keskuuteen levinnyt punatauti. Laivasto perusti Kuorsaloon hautausmaan, jonne menehtyneet haudattiin. Tammion itäpuolella sijaitsevassa Vähä-Kunnarin saarella on myös hautoja, joihin on kaiki kuopattu kuolleita venäläisiä merisotilaita.

Elokuussa 1743 solmitussa Turun rauhassa Ruotsi joutui luovuttamaan Venäjälle itäisimmän osan Uusimaasta (keltaisen lohkon kartalta s. 20) rajan siirtyessä kulkemaan pitkin Kymijoen läntisintä haaraa. Tammio jäi Venäjän puolelle. Rajattomat yhteydet Viroon ja Pietariin avautuivat.

TAMMION TAPAHTUMIA 1744 – 1759

Vuosien 1743 ja 1744 henkikirjoissa todetaan Tammion olleen veronmaksukyvytön (autio). Vuoden 1744 rippikirjatiedoista käy ilmi, että sodan jälkeen tammiolaiset olivat palanneet piilopaikoistaan saarelleen. Kylän taloalueet lienevät säästyneet hävitykseltä, vaikka kylän metsän kerrotaan ehkä palaneen.

Koska Jesper Niilonpoika oli pikkuvihan aikana kadonnut noin 50-vuotiaana, Jesperilän isäntänä toimi siitä lähtien häntä nuorempi, noin 1710 syntynyt veljensä Niilo. Tämän vaimo Rosina (kersantti Nils Henriksson Grasshoffin tytär) oli kuollut 1740 vain 25-vuotiaana. Niilo oli menossa uusiin naimisiin. Koska ensimmäisestä avioliitosta oli kaksi lasta, Jesper ja Maria, isä halusi erottaa heille lailliset perintöosat. Tätä varten Pitkäsen talon varallisuus luetteloitiin 23.3.1744. Niilolla oli rahavaroja 200 kuparitalarin edestä, ja talousirtaimisto ja karja nostivat loppusumman yli 660 kuparitalarin.

25.3. tarmokas Kiiskin Kerttu, Kerttu Martintytär, 30, turvanaan nuorempi Niilo Jesperinpoika, n. 20, kävivät ripillä Vehkalahden kirkossa. Seuraavana päivänä 26.3. juhlimin häitä. Vanhempi Niilo Jesperinpoika Pitkänen vihittiin Liikkalan Liisan, Liisa Jaakontyttären, n. 25, kanssa.

Pääryhmä tammiolaisia suuntautui Haminaan heti jäiden lähdettyä 29.4. Tähän ryhmään kuuluivat Jesperilän isäntä, vanhempi Niilo Jesperinpoika, 35, yhdessä nuorikkonsa Liisa Jaakontyttären, nuoremman Niilon veljen Samuli Jesperinpojan, 20, ja sodan aikana kadonneen Jesper Jesperinpojan vaimon Kirsti Kallentyttären, 40, kanssa. Yhdessä heidän seurassaan kävivät ripillä myös sodan aikana kadonneen Kiiskin isännän Juho Erkinpojan, 35, vaimo Anna Matintytär, 30, ja Suomalaisista Marttilan Maria Martintytär, 20, ja Esin entinen isäntä Esaias Hannunpoika, 57, yhdessä vaimonsa Maria Erkintytär Brandstakan, 58, kanssa. Ripillä käyntejä siivitti toive siitä, että sodan aikana kadonneet olisivat yhä hengissä ja palaisivat koteihinsa seurakunnan esirukousten tuella.

5.5. Kiiskin Kerttu johdatti ripille myös miehensä Paavo Erkinpojan, 35. Ensi kerran sodan jälkeen 10.6. ehättivät ripille vielä Suomalaisen suvun nuoret isännät, Marttilan isännäksi nouseva Erkki Martinpoika, 25, ja Esin isännäksi tuleva Juho Esaiaksenpoika, 30. Heidän kanssaan ripillä kävi Kiiskin talon renki Antti Yrjönpoika, 25, joka oli ollut auttamassa tammiolaisia sodan jälkien korjaamisessa. Antti Yrjönpoikaa ja e.m. Anna Matintytarta kohtasi hukkumiskuolema 24.9.

HENKIKIRJATIEDOT: TAMMION TALOT, ISÄNNÄT JA HENKIKIRJOITETTujen LUKUMÄÄRÄT 1745 –

TALO	ISÄNTÄ	1740-LUKU				1750-LUKU										
		45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59
JESPERILÄ	NIILO JESPERINP	2	2	3	4	4	2	2	2	3	3	3	4	2		
	NIILO JESPERINPOJAN LKI														1	2
SAMULA	SAMULI JESPERINP						4	2	3	3	5	6	6	5	4	4
KIISKI	PAAVO ERKINP	1	2	2	2	2										
	PAAVO ERKINPOJAN LKI						1	1								
	MIKKO SAMULINP								2	2	2	2	2	3	2	2
SUOMALAIN	ERKKI MARTINP	1	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
ESI	JUHO ESAIAKSEN P	1	1	1	1	2	2	2	2	2	3	3	3	3	3	3
	YHTEENSÄ	5	6	7	9	10	11	9	11	12	15	16	17	15	12	13

Turun rauhan jälkeen vuodesta 1744 lähtien olot vakiintuivat ja henkikirjoitettujen määrät vaihtelivat luonnollisella tavalla elämän ja kuoleman tahtiin. Pikkuvihan jälkeen henkikirjoitettuja oli vain viisi, 1750-luvulla enimmillään 1756 yhteensä 17. Pitkästen alueelle rakennettu uusi talo SAMULA oli käytössä 1750.

VUOSIEN 1740 – 1743 HENKIKIRJATIEDOT PUUTTUVAT. 1744 TAMMIO MERKITYY AUTIOKSI.

Kylän taloissa asui sodan jälkeen vain vähän aikuisia, henkikirjoitettuja tavallisesti 2 – 4 henkilöä. Vain Samulassa näiden määrä oli väliaikaisesti 1754 – 1757 suurempi, kun uudistaloon olivat muuttaneet Jesperilästä myös Samulin äiti ja aikuistuvat veljet ja sisar. Väki väheni, kun heistä Kalle lähti ulkomaille 1756, Maria Pietariin 1757 ja Jesper Haminaan 1758 ja sitä kautta merille.

Hattujen sodan eli pikkuvihan jälkeen 1746 Tammion osti postitirehtööri Gustav Duncanilta Suomen ylikamreeri, myöhemmin Kyminkartanon tuomiokunnan tuomari ja Summan kartanon omistaja Arvid Renner. Renner taisteli asemassaan ponnekkaasti suomalaisuuden ja Ruotsin lakien säilyttämisen puolesta venäläistämistä vastaan Kyminkartanon alueen kuuluessa Venäjän keisarikuntaan. Renner osti Tammion ja esti siten sen joutumisen venäläisten omistukseen.

Jesperilää kohtasi 1747 tulipalo. Isännän ollessa elokuussa vaihtamassa kalaa viljaan tuli oli päässyt irti ja tuhonnut asuinrakennuksen, tallin, pienen aitan ja ladon. Talon mitoiksi ilmoitettiin neljä kertaa neljä syltä (n. 7 x 7 m) ja siihen oli kuulunut lähes yhtä suuri eteistupa. Toistakymmentä jesperiläistä menetti kotinsa. Uusi talo rakennettiin tuhoutuneen Jesperilän paikalle meren rantaan.

Kesällä 1748 Jesperin lesken Kirsti Kallentyttären ja Niilo Jesperinpojan perheet päättivät jakaa tilan. Omaisuuden jako suoritettiin 1749 Tammion ”lääninherran”, kihlakunnantuomari Arvid Rennerin johdolla. Jakamattomassa pesässä oli rahaa 850 kuparitalarin edestä ja koko omaisuuden arvoksi merkittiin - ilman asuin- ja ulkorakennuksia, mutta saatavat huomioiden – noin 2900 talaria. Kummankin perheen osuus noin 1450 talaria oli yli kaksi kertaa niin paljon kuin Niilolle 1744 arvioitu omaisuus. Talo oli varakas. Pelkästään perheen jakamattomat rahavarat olisivat riittäneet yli 60 ruistynnyrin (lähes kuusi tonnia) tai kymmenen hevosen ostamiseen. Lisäksi talolla oli kaksi uutta silakkanuottaa, joista kumpikin maksoi melkein yhtä paljon kuin hevonen, 50 verkkoa, neljä rihlattia pyssyä, viisilaitainen suurvene, jolla voitiin viedä silakkaa Viroon, ja neljä pientä venettä sekä kaiken kukkurana rauhan tultua rakennettu 12 lästiä (yli 30 tonnia) kantava alus köysineen, purjeineen ja jollineen. Jesperiläiset rakensivat ilmeisesti itse laivansa

ja veneensä. Merenkulku lienee kohentanut talon varallisuutta ehkä olennaisestikin. Että maanviljelystäkin harrastettiin ainakin vähän, kertoo se, että talossa oli yksi sahra, ja viljan jalostamista varten siellä oli myös kuparinen viinapannu kaikkine varusteineen. Lisäksi maahan haudattuna oli Ruotsin ajan ploomurahoja noin 500 kuparitalaria, mikä tarkoittaa, että näitä rahaksi leimattuja kuparilevyjä olisi ollut noin 300 kiloa.

Jakoluetteloon liitettiin myös arvokas uskonnollisten kirjojen kokoelma: ensimmäinen raamatunsuomennos, 1642 Tukholmassa painettu ns. kuningatar Kristiinan raamattu, kirkkokäsikirja, postilla, saarnakirja ja vanha suomalainen virsikirja. Saaristotalossa tällainen valikoima oli outo, mutta luonteva jonkun kirkkoherran omistuksessa. Niilo Jesperinpoika vanhempi olikin ostanut sen 1739 kesäkuussa Vehkalahden rovasti Arvid Candelinin kuolinpesästä. Sen alkuperäinen hinta vastasi viittä tynnyriä ruista ja 7 – 8 tynnyriä tervaa. Omaisuuden jaossa 1749 sen arvoksi merkittiin 12 kuparitalaria eli 2/3 tynnyriä viljaa. Niilo Jesperinpoika lienee tutustunut appensa Nils Henriksson Grasshoffin kautta Haminan karoliinipietisteihin. Tunsiko hän mielenkiintoa uskontoa ja herätysliikettä kohtaan vai ymmärsikö hän ensisijaisesti teosten taloudellisen arvon, jää arvoitukseksi.

Kun vanhalle paikalle rakennettu talo annettiin Niilo Jesperinpoika vanhemmalle, oli varaa rakentaa Jesperin perillisille vielä uusi tupa. Tämä talo rakennettiin vuoden 1742 tapausten opetuksista turvallisuussyistä parin kolmensadan sadan metrin päähän vähän syvemmälle saareen, mereltä näkymättömämpään paikkaan. Kun perheen vanhin poika, 23-vuotias Samuli Jesperinpoika oli avioitumisikäinen ja odotettavissa oli perheen perustaminen ja lasten saaminen, asetettiin Samuli uudisrakennuksen isännäksi. SAMULAAN asettuivat myös Samulin äiti ja nuoremmat veljet Niilo, Kalle, Jesper ja Yrjö sekä sisar Maria.

Kiiskin isäntä, Sivatista vävyksi tullut Paavo Erkinpoika kuoli 1749 ja häntä seurasi perheenpäänä hänen vaimonsa noin 37-vuotias Kerttu Martintytär. Perheen saattoi jaloilleen ilmeisesti Vehkalahden kirkkoherra Gudsaeus, sillä Kertun aviomieheksi ja talon isännäksi vihittiin 1750 Mikko Samulinpoika pappilasta. Kirkkoherra ymmärsi, ettei Kiiskin perhe voisi selviytyä elämästä saareissa ilman miestä. Avioliitto oli Kertun kolmas liitto. Kirkkoherra itsekin avioitui uransa aikana kolme kertaa, joten hän tajusi tarpeet.

Marttilan ja Esin isännätkin vaihtuivat sodan jälkeen. Marttilan Antti Martinpoika muutti n. 30-vuotiaana 1744 Haminaan kalastajaksi ja hänen seuraajakseen Tammion talon isännäksi tuli n. 25-vuotias Erkki Martinpoika. Esin emäntä Maria Brandstacka luopui sodan aikana isännyydestä noin 55-vuotiaana ja tämän talon isännäksi tuli hänen poikansa n. 30-vuotias Juho Esaiaksenpoika.

Tammion merkitystä taistelussa venäläistymistä vastaan kuvastaa se, että kun Samulin vaimo synnytti perheeseen esikoisen 1753, Rennerin vaimosta tuli pienokaisen kummi. Poika-Niilo kuoli elettyään vain 7 kuukautta. Niilo Jesperinpojan kuoltua 1757 noin 47-vuotiaana, talon isännöisyys siirtyi hänen vaimonsa Liikkalan Liisan, Liisa Jaakontyttären, 36, nimiin.

OTTEET VANHIMMISTA TALOKOHTAISISTA TAMMION ASIAKIRJOISTA: JESPERILÄ 1744, 1749 JA 1752:

Handwritten list of names and dates, likely a church record or family register.

1744 p. 22 p. 23 p. 24 p. 25 p. 26

1744 p. 27 p. 28 p. 29 p. 30 p. 31

1744 p. 32 p. 33 p. 34 p. 35 p. 36

1744 p. 37 p. 38 p. 39 p. 40 p. 41

1744 p. 42 p. 43 p. 44 p. 45 p. 46

1744 p. 47 p. 48 p. 49 p. 50 p. 51

1744 p. 52 p. 53 p. 54 p. 55 p. 56

1744 p. 57 p. 58 p. 59 p. 60 p. 61

1744 p. 62 p. 63 p. 64 p. 65 p. 66

1744 p. 67 p. 68 p. 69 p. 70 p. 71

1744 p. 72 p. 73 p. 74 p. 75 p. 76

1744 p. 77 p. 78 p. 79 p. 80 p. 81

1744 p. 82 p. 83 p. 84 p. 85 p. 86

1744 p. 87 p. 88 p. 89 p. 90 p. 91

1744 p. 92 p. 93 p. 94 p. 95 p. 96

1744 p. 97 p. 98 p. 99 p. 100 p. 101

1744 p. 102 p. 103 p. 104 p. 105 p. 106

1744 p. 107 p. 108 p. 109 p. 110 p. 111

1744 p. 112 p. 113 p. 114 p. 115 p. 116

Handwritten text, likely a church record or family register.

Jesper Jespersson och hans broder Nils Jespersson i Tammen, hvilka nstom för sig 1749 afledna Sönder Jesper Nilsen i 20 åren bort till församlingen i attå bo, samt församlingen Nils med sin broder Jesper och Esler Skomperi Carl dottern, och hvar sin Dammal Jespersson var 24 år, Nils Jespersson om 22 år, Carl Jespersson om 19 år, samt Jesper Jespersson om 16 år, och dottern Maria Jesper dottern om 13 år, som till 1748 om församlingen, de Nils Lilled i husligt med lög, och thän sin med sin bror afvänder, de nygga borta som nygga af Nils Jespersson, som borta försänd, och hans Dammal Skomperi, i sin namn af broder och broder Espersson för ifrån Tammen, sedan de blefver för manna till nyttigt på sin lög.

Handwritten text, likely a church record or family register.

1752 p. 22 p. 23 p. 24 p. 25 p. 26

1752 p. 27 p. 28 p. 29 p. 30 p. 31

1752 p. 32 p. 33 p. 34 p. 35 p. 36

1752 p. 37 p. 38 p. 39 p. 40 p. 41

1752 p. 42 p. 43 p. 44 p. 45 p. 46

1752 p. 47 p. 48 p. 49 p. 50 p. 51

1752 p. 52 p. 53 p. 54 p. 55 p. 56

1752 p. 57 p. 58 p. 59 p. 60 p. 61

1752 p. 62 p. 63 p. 64 p. 65 p. 66

1752 p. 67 p. 68 p. 69 p. 70 p. 71

1752 p. 72 p. 73 p. 74 p. 75 p. 76

1752 p. 77 p. 78 p. 79 p. 80 p. 81

1752 p. 82 p. 83 p. 84 p. 85 p. 86

1752 p. 87 p. 88 p. 89 p. 90 p. 91

1752 p. 92 p. 93 p. 94 p. 95 p. 96

1752 p. 97 p. 98 p. 99 p. 100 p. 101

1752 p. 102 p. 103 p. 104 p. 105 p. 106

1752 p. 107 p. 108 p. 109 p. 110 p. 111

1752 p. 112 p. 113 p. 114 p. 115 p. 116

1752 p. 117 p. 118 p. 119 p. 120 p. 121

1752 p. 122 p. 123 p. 124 p. 125 p. 126

1752 p. 127 p. 128 p. 129 p. 130 p. 131

1752 p. 132 p. 133 p. 134 p. 135 p. 136

1752 p. 137 p. 138 p. 139 p. 140 p. 141

1752 p. 142 p. 143 p. 144 p. 145 p. 146

1752 p. 147 p. 148 p. 149 p. 150 p. 151

1752 p. 152 p. 153 p. 154 p. 155 p. 156

1752 p. 157 p. 158 p. 159 p. 160 p. 161

1752 p. 162 p. 163 p. 164 p. 165 p. 166

1752 p. 167 p. 168 p. 169 p. 170 p. 171

1752 p. 172 p. 173 p. 174 p. 175 p. 176

1752 p. 177 p. 178 p. 179 p. 180 p. 181

1752 p. 182 p. 183 p. 184 p. 185 p. 186

1752 p. 187 p. 188 p. 189 p. 190 p. 191

1752 p. 192 p. 193 p. 194 p. 195 p. 196

1752 p. 197 p. 198 p. 199 p. 200 p. 201

1752 p. 202 p. 203 p. 204 p. 205 p. 206

1752 p. 207 p. 208 p. 209 p. 210 p. 211

1752 p. 212 p. 213 p. 214 p. 215 p. 216

1752 p. 217 p. 218 p. 219 p. 220 p. 221

1752 p. 222 p. 223 p. 224 p. 225 p. 226

1752 p. 227 p. 228 p. 229 p. 230 p. 231

1752 p. 232 p. 233 p. 234 p. 235 p. 236

1752 p. 237 p. 238 p. 239 p. 240 p. 241

1752 p. 242 p. 243 p. 244 p. 245 p. 246

1752 p. 247 p. 248 p. 249 p. 250 p. 251

1752 p. 252 p. 253 p. 254 p. 255 p. 256

1752 p. 257 p. 258 p. 259 p. 260 p. 261

1752 p. 262 p. 263 p. 264 p. 265 p. 266

1752 p. 267 p. 268 p. 269 p. 270 p. 271

1752 p. 272 p. 273 p. 274 p. 275 p. 276

1752 p. 277 p. 278 p. 279 p. 280 p. 281

1752 p. 282 p. 283 p. 284 p. 285 p. 286

1752 p. 287 p. 288 p. 289 p. 290 p. 291

1752 p. 292 p. 293 p. 294 p. 295 p. 296

1752 p. 297 p. 298 p. 299 p. 300 p. 301

1752 p. 302 p. 303 p. 304 p. 305 p. 306

1752 p. 307 p. 308 p. 309 p. 310 p. 311

1752 p. 312 p. 313 p. 314 p. 315 p. 316

1752 p. 317 p. 318 p. 319 p. 320 p. 321

1752 p. 322 p. 323 p. 324 p. 325 p. 326

1752 p. 327 p. 328 p. 329 p. 330 p. 331

1752 p. 332 p. 333 p. 334 p. 335 p. 336

1752 p. 337 p. 338 p. 339 p. 340 p. 341

1752 p. 342 p. 343 p. 344 p. 345 p. 346

1752 p. 347 p. 348 p. 349 p. 350 p. 351

1752 p. 352 p. 353 p. 354 p. 355 p. 356

1752 p. 357 p. 358 p. 359 p. 360 p. 361

1752 p. 362 p. 363 p. 364 p. 365 p. 366

1752 p. 367 p. 368 p. 369 p. 370 p. 371

1752 p. 372 p. 373 p. 374 p. 375 p. 376

1752 p. 377 p. 378 p. 379 p. 380 p. 381

1752 p. 382 p. 383 p. 384 p. 385 p. 386

1752 p. 387 p. 388 p. 389 p. 390 p. 391

1752 p. 392 p. 393 p. 394 p. 395 p. 396

1752 p. 397 p. 398 p. 399 p. 400 p. 401

1752 p. 402 p. 403 p. 404 p. 405 p. 406

1752 p. 407 p. 408 p. 409 p. 410 p. 411

1752 p. 412 p. 413 p. 414 p. 415 p. 416

1752 p. 417 p. 418 p. 419 p. 420 p. 421

1752 p. 422 p. 423 p. 424 p. 425 p. 426

1752 p. 427 p. 428 p. 429 p. 430 p. 431

1752 p. 432 p. 433 p. 434 p. 435 p. 436

1752 p. 437 p. 438 p. 439 p. 440 p. 441

1752 p. 442 p. 443 p. 444 p. 445 p. 446

1752 p. 447 p. 448 p. 449 p. 450 p. 451

1752 p. 452 p. 453 p. 454 p. 455 p. 456

1752 p. 457 p. 458 p. 459 p. 460 p. 461

1752 p. 462 p. 463 p. 464 p. 465 p. 466

1752 p. 467 p. 468 p. 469 p. 470 p. 471

1752 p. 472 p. 473 p. 474 p. 475 p. 476

1752 p. 477 p. 478 p. 479 p. 480 p. 481

1752 p. 482 p. 483 p. 484 p. 485 p. 486

1752 p. 487 p. 488 p. 489 p. 490 p. 491

1752 p. 492 p. 493 p. 494 p. 495 p. 496

1752 p. 497 p. 498 p. 499 p. 500 p. 501

1752 p. 502 p. 503 p. 504 p. 505 p. 506

1752 p. 507 p. 508 p. 509 p. 510 p. 511

1752 p. 512 p. 513 p. 514 p. 515 p. 516

1752 p. 517 p. 518 p. 519 p. 520 p. 521

1752 p. 522 p. 523 p. 524 p. 525 p. 526

1752 p. 527 p. 528 p. 529 p. 530 p. 531

1752 p. 532 p. 533 p. 534 p. 535 p. 536

1752 p. 537 p. 538 p. 539 p. 540 p. 541

1752 p. 542 p. 543 p. 544 p. 545 p. 546

1752 p. 547 p. 548 p. 549 p. 550 p. 551

1752 p. 552 p. 553 p. 554 p. 555 p. 556

1752 p. 557 p. 558 p. 559 p. 560 p. 561

1752 p. 562 p. 563 p. 564 p. 565 p. 566

1752 p. 567 p. 568 p. 569 p. 570 p. 571

1752 p. 572 p. 573 p. 574 p. 575 p. 576

1752 p. 577 p. 578 p. 579 p. 580 p. 581

1752 p. 582 p. 583 p. 584 p. 585 p. 586

1752 p. 587 p. 588 p. 589 p. 590 p. 591

1752 p. 592 p. 593 p. 594 p. 595 p. 596

1752 p. 597 p. 598 p. 599 p. 600 p. 601

1752 p. 602 p. 603 p. 604 p. 605 p. 606

1752 p. 607 p. 608 p. 609 p. 610 p. 611

1752 p. 612 p. 613 p. 614 p. 615 p. 616

1752 p. 617 p. 618 p. 619 p. 620 p. 621

1752 p. 622 p. 623 p. 624 p. 625 p. 626

1752 p. 627 p. 628 p. 629 p. 630 p. 631

1752 p. 632 p. 633 p. 634 p. 635 p. 636

1752 p. 637 p. 638 p. 639 p. 640 p. 641

1752 p. 642 p. 643 p. 644 p. 645 p. 646

1752 p. 647 p. 648 p. 649 p. 650 p. 651

1752 p. 652 p. 653 p. 654 p. 655 p. 656

1752 p. 657 p. 658 p. 659 p. 660 p. 661

1752 p. 662 p. 663 p. 664 p. 665 p. 666

1752 p. 667 p. 668 p. 669 p. 670 p. 671

1752 p. 672 p. 673 p. 674 p. 675 p. 676

1752 p. 677 p. 678 p. 679 p. 680 p. 681

1752 p. 682 p. 683 p. 684 p. 685 p. 686

1752 p. 687 p. 688 p. 689 p. 690 p. 691

1752 p. 692 p. 693 p. 694 p. 695 p. 696

1752 p. 697 p. 698 p. 699 p. 700 p. 701

1752 p. 702 p. 703 p. 704 p. 705 p. 706

1752 p. 707 p. 708 p. 709 p. 710 p. 711

1752 p. 712 p. 713 p. 714 p. 715 p. 716

1752 p. 717 p. 718 p. 719 p. 720 p. 721

1752 p. 722 p. 723 p. 724 p. 725 p. 726

1752 p. 727 p. 728 p. 729 p. 730 p. 731

1752 p. 732 p. 733 p. 734 p. 735 p. 736

1752 p. 737 p. 738 p. 739 p. 740 p. 741

1752 p. 742 p. 743 p. 744 p. 745 p. 746

1752 p. 747 p. 748 p. 749 p. 750 p. 751

1752 p. 752 p. 753 p. 754 p. 755 p. 756

1752 p. 757 p. 758 p. 759 p. 760 p. 761

1752 p. 762 p. 763 p. 764 p. 765 p. 766

1752 p. 767 p. 768 p. 769 p. 770 p. 771

1752 p. 772 p. 773 p. 774 p. 775 p. 776

1752 p. 777 p. 778 p. 779 p. 780 p. 781

1752 p. 782 p. 783 p. 784 p. 785 p. 786

1752 p. 787 p. 788 p. 789 p. 790 p. 791

1752 p. 792 p. 793 p. 794 p. 795 p. 796

1752 p. 797 p. 798 p. 799 p. 800 p. 801

1752 p. 802 p. 803 p. 804 p. 805 p. 806

1752 p. 807 p. 808 p. 809 p. 810 p. 811

1752 p. 812 p. 813 p. 814 p. 815 p. 816

1752 p. 817 p. 818 p. 819 p. 820 p. 821

1752 p. 822 p. 823 p. 824 p. 825 p. 826

1752 p. 827 p. 828 p. 829 p. 830 p. 831

1752 p. 832 p. 833 p. 834 p. 835 p. 836

1752 p. 837 p. 838 p. 839 p. 840 p. 841

1752 p. 842 p. 843 p. 844 p. 845 p. 846

1752 p. 847 p. 848 p. 849 p. 850 p. 851

1752 p. 852 p. 853 p. 854 p. 855 p. 856

1752 p. 857 p. 858 p. 859 p. 860 p. 861

1752 p. 862 p. 863 p. 864 p. 865 p. 866

1752 p. 867 p. 868 p. 869 p. 870 p. 871

1752 p. 872 p. 873 p. 874 p. 875 p. 876

1752 p. 877 p. 878 p. 879 p. 880 p. 881

1752 p. 882 p. 883 p. 884 p. 885 p. 886

1752 p. 887 p. 888 p. 889 p. 890 p. 891

1752 p. 892 p. 893 p. 894 p. 895 p. 896

1752 p. 897 p. 898 p. 899 p. 900 p. 901

1752 p. 902 p. 903 p. 904 p. 905 p. 906

1752 p. 907 p. 908 p. 909 p. 910 p. 911

1752 p. 912 p. 913 p. 914 p. 915 p. 916

1752 p. 917 p. 918 p. 919 p. 920 p. 921

1752 p. 922 p. 923 p. 924 p. 925 p. 926

1752 p. 927 p. 928 p. 929 p. 930 p. 931

1752 p. 932 p. 933 p. 934 p. 935 p. 936

1752 p. 937 p. 938 p. 939 p. 940 p. 941

1752 p. 942 p. 943 p. 944 p. 945 p. 946

1752 p. 947 p. 948 p. 949 p. 950 p. 951

1752 p. 952 p. 953 p. 954 p. 955 p. 956

1752 p. 957 p. 958 p. 959 p. 960 p. 961

1752 p. 962 p. 963 p. 964 p. 965 p. 966

1752 p. 967 p. 968 p. 969 p. 970 p. 971

1752 p. 972 p. 973 p. 974 p. 975 p. 976

1752 p. 977 p. 978 p. 979 p. 980 p. 981

1752 p. 982 p. 983 p. 984 p. 985 p. 986

1752 p. 987 p. 988 p. 989 p. 990 p. 991

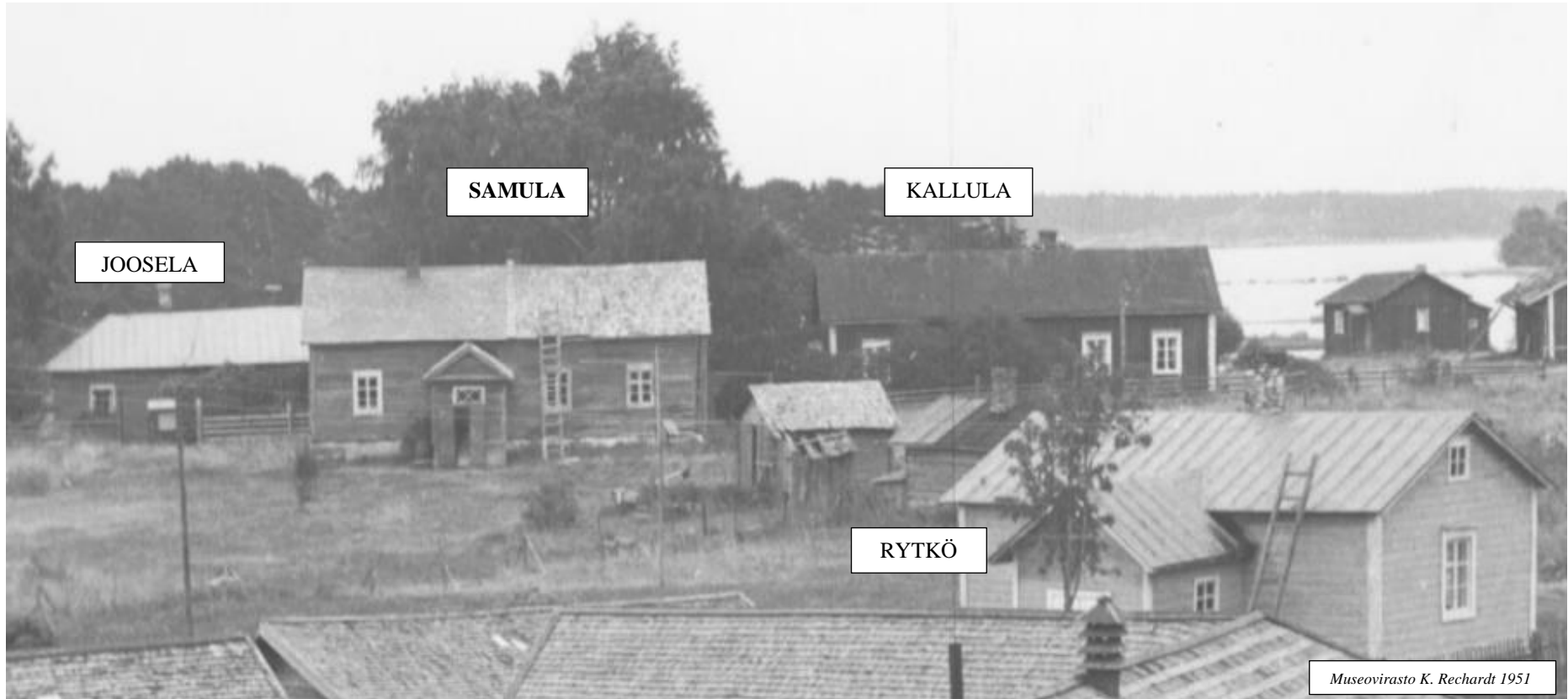
1752 p. 992 p. 993 p. 994 p. 995 p. 996

1752 p. 997 p. 998 p. 999 p. 1000 p. 1001

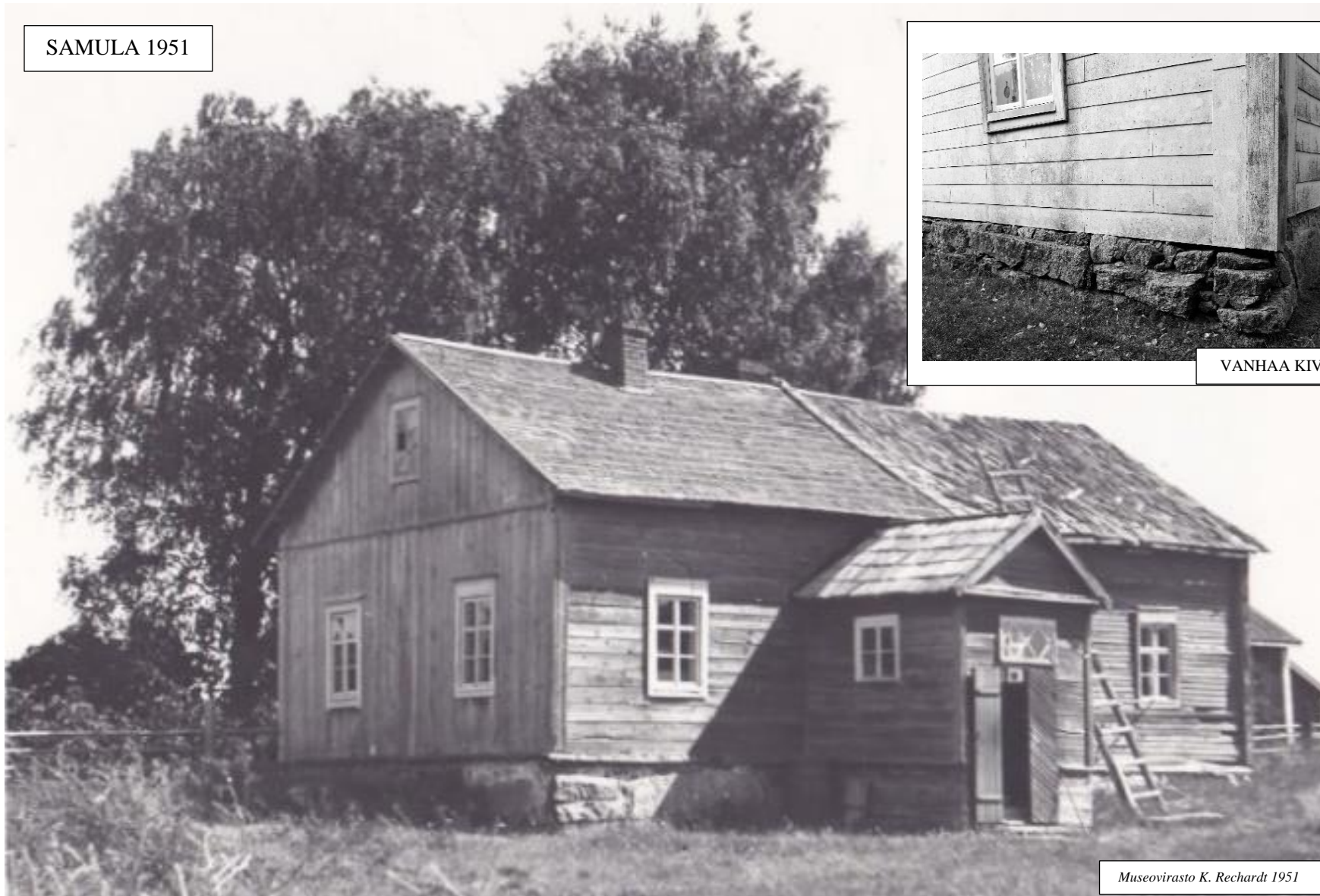

SAMULA 1750 – /MÄKELÄ

Samula ja sen ympärille myöhemmin rakentunut naapurusto

SAMULA 1951

VANHAA KIVIJALKAA

Museovirasto K. Rechartt 1951

SAMULA 1951

NYKYSAMULA

NYKYSAMULA

NYKYSAMULA

TAMMION TAPAHTUMAT JA ASUTUS 1760 – 1782

Kyminkartanon tuomiokunnan tuomari Arvid Rennerin kuoltua 1762 Tammion ja Kuorsalon omistajaksi tuli hänen leskensä Anna Maria Renner.

PYHÄN NIKOLAUKSEN HAAKSIRIKKO SEURAAMUKSINEEN 1763 – 1767

Viikonvaihteessa 19. – 20.10.1763 oli Suomenlahdella kova myrsky. Jotkut laivat joutuivat väistämättä myrskyn armoille. Pyhä Nikolaus – nimiseen hampurilaiseen alukseen oli Pietarissa ja/tai Kronstadtissa lastattu rautaa, talia, pellavaöljyä, kynttilöitä, purjekangasta, jäniksennahkoja ja palttinaa. Laiva oli matkalla Hollantiin ja siinä oli seitsemän hengen miehistö. Ulko-Tammion eteläpuolella se ajautui karille ja hakkautui kahteen osaan. Myrskyn jatkuessa veden pinta nousi, laivan peräosa irtautui karilta ja kulkeutui Ulko-Tammion länsisäärelle. Aluksen kapteeni ja mahdollisesti joku muu vielä elossa ollut miehistön jäsen ryhtyivät pelastamaan hylystä omaisuuttaan, lukittuja kirstuja ja arvokkaimpia tavaroita kuivalle maalle. Veden korkeuden yhä noustua laivan puolisko irtautui matalalta ja ajelehti Variksen saaren lounaisrantaan.

Sukelluskomitea oli asettanut laajahkon saaristo- ja rannikkoalueen ainoaksi rantavoudiksi tammiolaisen Niilo Jesperinpoika Pitkäsen, 36. Tämän velvollisuutena oli tarkkailla merta ja ilmoittaa pikimmiten viranomaisille jokapäiväisistä poikkeavista havainnoistaan. Tiistaina Niilo oli merellä ”hylkeitä etsimässä” ja tarkkailemassa myrskyn jälkiä. Ulko-Tammiossa Niilo kumppaneineen huomasi rannalle vedetyt kirstut ja astiat ja ehkä myös kylmyyteen menehtyneet tai menehtymässä olleet aluksen miehistön jäsenet. On mahdollista, että tammiolaiset eliminoivat tavalla tai toisella laivan kapteenin ja merimiehet ja kätkivät tai hukuttivat ruumiit. Sen jälkeen he rikkoivat arkit ja astiat ja ottivat haltuunsa arvotavaroita.

Saariston ja rannikon miehillä oli tapana lähteä merelle niin pian myrskyn laannuttua kuin mahdollista etsimään merenajoa, haparia, pelastamaan haaksirikkoutuneita aluksia, miehistöä ja matkustajia. Keskiviikkona vesillä oli virolahtelaisia, jotka havaitsivat karikolle jääneen hyllyn rungon. Paikalle oli Tammiosta ehättänyt ainakin Erkki Martinpoika Suomalainen, 43, joka oli ottanut hylystä purjekangasta ja myynyt sitä uuden aluksen purjeiksi Virolahdella. Torstaina rantavouti havaitsi pari venettä etenemässä Ulko-Tammion suuntaan. Lähes kaikki kuorsalolaiset olivat lähteneet kahdella veneellä etsimään hylkytavaraa. Ulko-Tammioon saavuttuaan he näkivät rannalla useita auki murrettuja ja tyhjennettyjä kirstuja. Kuorsalolaiset keräsivät hylkytavaraa ja meressä ollutta talia rannalta niin paljon kuin veneisiin mahtui.

Paluumatkalla kuorsalolaiset huomasivat Variksessa, Ulko-Tammion puoleisella rannalla kansihytin. Sitä tutkiessaan he löysivät kajuutasta naisen ruumiin. Hetken neuvoteltuaan he päättivät kätkeä ruumiin purjekankaaseen käärittynä suuren kiven alle ja peittää kätkön vierittämällä sen päälle lisää kiviä. Sen jälkeen he särkivät hyllyn ja ottivat siitä rautaa ja rannoilta ja merestä löytyneitä tavaroita ja astioita ja veivät ne Kuorsaloon. Tieto haparista oli nopeasti levinnyt rannikon asukkaiden keskuudessa ja monet Virolahden rannikkoköylien miehet kiirehtivät nostamaan tavaraa merestä ja rannoilta veneisiinsä. Kuorsalolaiset jatkoivat haparin keruuta viidellä veneellä perjantainakin, jolloin myös tammiolaisia kävi edelleen haparilla.

Lauantaina rantavouti havaitsi merellä Ulko-Tammion suunnassa useita veneitä. Lähdettyään ottamaan niistä selvää hän kohtasi saarissa haminalaisia ja muita mantereen miehiä ryöstämästä ja keräämästä itselleen hylkytavaroita. Kun tammiolaisilla ja kuorsalolaisilla oli jo viikolla ollut riittävästi

aikaa ”pelastaa” mitä melko vaivattomasti pelastettavissa oli, rantavouti veneili viimeinkin sunnuntaina Haminaan ilmoittamaan havainnoistaan sukelluskomissaari Sommarille. Tämä lähti heti rantavoudin kanssa kohti tapahtumapaikkaa. Maanantaina he saapuivat Ulko-Tammioon. Tiistaina Sommar siirtyi Varikseen ja näki siellä hyllyn kansiosan, rikottuja arkuja ja astioita ja laivan asiapapereita. Hylkytavaraa ja varsinkin talia ja jäniksennahkoja ilmaantui Haminan ”markkinoille” runsaasti. Yhtenä saalistajana oli toiminut rantavoudin nuorempi veli Jesper Jesperinpoika, 28, joka asui Haminassa ja toimi siellä ajurina ja lotjamiehenä.

Haaksirikkoa käsiteltiin talvella 1764 Vehkalahden ja Virolahden käräjillä. Haastetut olivat kehilleet tarinansa tapahtumain kulusta siten, ettei heitä voitaisi tuomita rikollisiksi ja ettei myöskään heidän naapureilleen aiheutuisi tapahtumista vahingollisia seurauksia.

Juhannuksen tienoilla 1764 Sommar lähti vielä Varikseen saatuaan viestin siellä löytyneestä ruumiista. Sommar löysi ruumiin. Sen tutkinut kirurgi päätteli, että naisen ruumiissa olleet jäljet viittasivat väkivaltaiseen kuolemaan.

Käräjiä jatkettiin syksyllä. Väkivallan tekijöiksi epäiltiin pahamaaneisia martinsaarelaisia. Kun riittäviä todisteita ei ollut osoittaa, epäilyt kohdistuivat rantavoudin opastuksella toimineisiin tammiolaisiin.

Tapahtumia puitiin kaikkiaan seitsemällä käräjillä Vehkalahdella ja Virolahdella 1764. Istunnoissa kuultiin pitkälti toistasataa todistajaa. Useimmat heistä kielsivät tietäneensä haaksirikosta mitään ennen lauantaita. Tammiolaiset ja kuorsalolaiset toistivat tarinansa käräjillä johdonmukaisesti ja yhtäpitävästi kerta toisensa jälkeen ristiriitaisuuksiin sortumatta. Joulukuussa 1764 tutkimukset lopetettiin. Oikeus pystyi rankaisemaan noin 50 henkeä, jotka olivat syyllistyneet hylkytavaran luvattomaan ottamiseen tai myymiseen. Syylliset selvisivät maksamalla sakkoja nelinkertaisesti tavaran arvoon nähden tai varojen puutteessa raipparangaistuksella. Kaikki kuorsalolaiset ja tammiolaiset yhtä lukuun ottamatta selvisivät ilman rangaistusta – jälkimmäiset joutuivat kuitenkin maksamaan pienet sakot siitä, että eivät olleet kerran saapuneet käräjille heti haasteen saatuaan.

Huhtikuussa 1765 kuultiin oikeudessa uusia todistajia. Väkivaltaisuudesta ei kuitenkaan saatu todisteita. Oikeuskollegio vahvisti tuomiot 9.12.1765. Vielä syksyllä 1766 Sommar onnistui marssittamaan oikeuteen yhden uuden todistajan. Asiaa käsiteltiin kihlakunnanoikeudessa 1767 tammi- ja joulukuussa. Tuomioiden tarkistamiseen eivät lisätiedot riittäneet. Tammiosta ja Kuorsalosta riippumattomat todistajat valaisivat 1764 – 1767 tapahtumain kulkua siten, että Pyhän Nikolauksen haaksirikosta ja sen seurauksista voitiin punoa yhtenäinen, joskin epätäydellinen kuvaus.

Haapasaaren luotsit olivat Sommarin luottomiehiä. 1760-luvun lopulla Sommar hankki Pietarin keskusvirastoista haapasaarelaisille pysyvän nautinta-oikeuden 22 kruunun ulkosaareen, mm. Ulko-Tammioon. Tammiolaiset olivat tottuneet pitämään näitä luotoja omiin nautinta-alueisiinsa kuuluvina, joten luotsien saama etu oli heidän näkökulmastaan tuntuva menetys. Hekin pyrkivät luottomiesten asemaan Pyhän Nikolauksen tapahtumista viisastuneina. 1768 ajautui hampullastissa ollut alus karille Huovarista etelään Pöyskärissä. Sukelluskomppaniaa oli auttamassa mm. tammiolaisia. Pelastustöiden loputtua Sommar oli ilmoittanut, että aaltojen hajottamien hampupaalien nostaminen ei enää ollut taloudellisesti kannattavaa, ja hän oli myös ilmoittanut, että sen jälkeen kuka tahansa sai korjata lastin viimeiset rippeet.

Tammiössä ja Kuorsalossa lapsuutensa ja nuoruutensa eläneet miehet olivat jo kotonaan kouliintuneet merenkulkijoiksi. Tammiolaisen Jesper Jesperinpojista nuorimmat, Kalle ja Jesper antautuivat merille Haminasta käsin. Kalle seilasi hollantilaisissakin laivoissa Carl de Long -nimisenä miehenä. Hänen pikkuveljensä Jesperin merenkulusta esimerkkinä ovat merkinnät Tallinnan satamakirjassa 1770-luvun alkupuolelta. Muutamat Haminan porvarit hankkivat itselleen laivoja, joita saariston miehet kipparoivat. Jesper purjehti saman vuoden aikana Tallinnaan kolme kertaa (seuraavassa satamakirjassa n:ot 42, 58 ja 78). Yksi kippareista oli kuorsalolainen Sigfrid Korjus (satamakirjassa n:ot 40 ja 69).

33p N.40	Lindmannin Johanuksen ja hollan	Pöytäkirja	Kypä	Kulase
N.40.	Ap. Sigfrid Korjus nor. friedrichen S. Pöytäkirja N. 40. Kypä Gustav A. Richard Kypä Archivarin Leutner Kypä	— — —	— — —	— — —
N.42.	Ap. Jesper Siglaren nor. friedrichen S. Thomas Siglaren Kypä S. Pöytäkirja	— —	— —	— —

OP

Continuation

57.
58.
59.
60.
61.
62.
63.
64.
65.
66.
67.
68.
69.
70.
71.
72.
73.
74.
75.
76.
77.
78.
79.
80.
81.
82.

St. Andreas Michelsen og Abs.
Jesper Pytkanen og Friedrichshavn
Ede Johan Bergmann og Hangö
Peter Janzon og Narva
Pehr Swanson og St. Petersborg
Elias Morelius og Barefunds
Johan Remander og Helsingfors
Andreas Fallén og Hangö
Henrich Holmberg og Helsingfors
Salomon Kettle og Friedrichshavn
Elias Johanson og Helsingfors
Ede Morelius og Corralud
Hedvig Corius og Friedrichshavn
Johan Ahlgreen og Hangö
Johan Lehgreen og S.
Lazarus Linden og S.
Henrich Hallén og Helsingfors
Ede Bergman og Ekenäs
Leontje Suvchew og Narva
Henrich Bromann og Hangö
Andreas Mathisen og S.
Jesper Pytkanen og Friedrichshavn
Andreas Corralud og Corralud
Ludf Lunden og S.
Henrich Eklund og S.
Johan Cogh og S.

Portory	Lyngø	Galago	Spitzberg	Bruckgö
221. 22	47. 21	63. 24 1/2	21. 34	6. 46
26		27 1/2	3	2
21. 4	10. 26		28 1/2	36
25	2	24 3/4	7 1/2	2
			4. 15	
	6			1
12				
2. 41	1. 25 1/2			7
13. 22	42 1/2	5. 70 5/8	2	14
12. 14	6. 7			33
17. 20	8. 34			25 1/2
1. 37	42 1/2			4 1/2
	16 1/2			2
21. 40	10. 44		1. 15	36
5. 15	31 1/2	2		42
5. 28	1. 10	1. 40 1/2		32
4. 15	40 1/2	1. 25		45
4. 28	2. 14			12
1. 35	5	81 1/4		12
1. 28		79 1/2		9
1. 27		77 1/2		9
16. 12	8. 6			21
2. 26		1. 27 1/2		20
1. 44		90		14
2. 2		1. 2 1/2		14
1. 3	3 1/2	45 1/2		9
Transport	362. 22	101	80. 24 3/4	39. 40
				996

1773 suoritettiin 1757 kuolleen Niilo Jesperinpojan perinnön jako. Rahavarojen ja irtaimiston osuudeksi saatiin 178 ruplaa eli noin 1400 kuparitalaria. Velat pudottivat netto-omaisuuden arvon 142 ruplaan eli noin 1100 kuparitalariin. Talon varallisuus oli vähentynyt vuoden 1749 jälkeen 350 talaria. Taloa oli heikentänyt se, että isännän kuollessa pojat olivat olleet vasta kaksi ja kuusivuotiaita. Kun edellisestä avioliitosta syntynyt Jesper oli lähtenyt merille jo ennen isänsä kuolemaa, talo oli ollut pitkän aikaa ilman täysikasvuisen miehen työpanosta. Niilon perikunnalla ei ollut enää osuutta laivaan. Plootuvarasto oli vähentynyt kolmanneksella, sillä ”vanhan Niilon” kerrottiin verottaneen sitä uuden viinapannun ja kattilan raaka-aineiksi. Viinanpolttovälineiden arvoksi oli merkitty 22 ruplaa, joka vastasi kahden hevosen, seitsemän lehmän tai 20 raamatun jakokirja-arvoa.

Niilon tyttäret olivat avioituneet mantereelle: 1740 syntynyt Maria oli 1769 vihitty haminalaisen maatullivartija Bertil Haimelinin kanssa, 1745 syntynyt Liisa 1763 mäntlahtelaisen Erkki Mänttärin kanssa, joka kuoli 1765, ja 1747 syntynyt Anna haminalaisen räätälimestari Spennerin kanssa. Perinnönjaossa heille kirjattiin poikkeuksellisen arvokkaita vaatteita ja muita tekstiilejä. On ilmeistä, että ainakin osa niistä oli peräisin Pyhän Nikolauksen matkustajana olleen naisen matka-arkuista.

HENKIKIRJATIEDOT: TAMMIION TALOT, ISÄNNÄT JA HENKIKIRJOITETTujen LUKUMÄÄRÄT 1761 – 1782

TALO	ISÄNTÄ	1760					1770 –																
		61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	82	
JESPERILÄ	LKI LIISA JAAKONTR	3	3	3	4	3	3	3	3	3	1	2	2										
	NIILO NIILONP													1	1	2	3	3	3	4	4	4	
SAMULA	SAMULI JESPERINP	5	4	4	3	3	3	4	4	4	4	4	4	4	4	5							
	NIILO JESPERINP																	3	2				
	NIILO JESPERINPOJAN LKI																				2	2	1
KIISKI	MIKKO SAMULINP	2	2	2	2	2	2	2	1	1	1	1	2	2									
	JUHO MIKONP														1	1	2	2	2	2	2	2	2
SUOMALAIN	ERKKI MARTINP	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	3	3	3									
	SIPI ERKINP														2	2	2	2	3	3	3	3	3
ESI	JUHO ESAIAKSEN P	3	3	3	3	3	3	3	3	3	4	4											
	JUHO ESAIAKSENPOJAN LKI												4	4	4	4							
	HEIKKI ESAIAKSEN P																4	4	4	4	4	4	3
	YHTEENSÄ	15	14	14	14	13	13	14	13	13	12	14	15	14	12	13	16	14	14	15	15	15	13

VUOSIEN 1760 JA 1781 HENKIKIRJATIEDOT PUUTTUVAT

Henkikirjoitettujen määrässä ei esiintynyt aikavälillä 1761 – 1782 mainittavaa vaihtelua. Heitä oli 12 – 16. Uusia taloja ei rakennettu.

Jesperilää hallinnut Liisa Jaakontytär luovutti 1773 54-vuotiaana isännyyden pojalleen Niilolle, 20, Kiiskin isäntä Mikko Samulinpoika 1774 pojalleen Juholle, 20, samana vuonna Marttilan isäntä Erkki Martinpoika, 54, pojalleen Sipille, 25, ja Esin isäntä Juho Esaiaksenpoika vuonna 1776 n. 7 vuotta itseään nuoremmalle veljelleen Heikki Esaiaksenpojalle, 45. Samulan isäntä vaihtui 1777. Samuli Jesperinpojan jälkeen isännäksi tuli kahdeksi vuodeksi hänen nuorempi veljensä Niilo Jesperinpoika, n. 50, jonka jälkeen vuodesta 1779 lähtien Samulaa isännöi Niilon vaimo Vappu Juhontytär Hohti, 32, Sippolan Mämmälästä. Kaikkien talojen isännät vaihtuivat viiden vuoden sisällä ja useimmiten kyseessä oli voimakas nuorennusleikkaus. Isäntien vaihtumiseen vaikuttivat olennaisesti Tammion lähistöllä tapahtuneet haaksirikot seuraamuksineen.

PERKELEENKARIN HAAKSIRIKKO SEURAAMUKSINEEN 1774 – 1776

Tammiolaiset olivat 7.10.1774 havainneet Hallikarin – Itäkiven tienoilla karilla olevan hyllyn. Kun rantavouti Niilo Jesperinpoika kumppaneineen tuli paikalle, he havaitsivat, että kajuutan ovet ja kaikki luukut olivat kiinni. Rantavouti lähti 10.10. uudelleen hyllylle. Sinne päästyään hän huomasi, että kajuutteen oli murtauduttu ja ruuman luukut oli avattu. Kohta tämän jälkeen Sommar löysi kajuutan lattialta papereita, joista kävi ilmi, että alus oli lähtenyt Pietarista Bilbaon lastinaan rautaa, hamppua ja purjekangasta.

19.10. pelastajat havaitsivat hyllyn palavan ja sen vedenpäällisen osan tuhoutuneen. Kymin kihlakunnan maakomissaari Avenarius epäili tammiolaisten ja kuorsalolaisten olleen asialla. Lastia sisältävän hyllyn polttaminen oli raskas rikos. Lain mukaan siitä oli luettava kuolemantuomio. Avenarius ja luotsi-inspektori Sommar määrättiin 6.11. vangitsemaan kaikki, jotka näyttivät sekaantuneen kyseiseen rikokseen. Marraskuun aikana pengottiin Vehkalahden ja Virolahden asuttujen saarten ja Virolahden rannikkokyläiden talojen tuvat, aitat ja vajat ympäristöineen. Kaikki, joilta löydettiin epäilyttäviä tavaroita, vietiin tutkintavankeuteen. Tammiolaisista istumaan joutuivat rantavoudin veli Samuli ja Heikki Esaiaksenpoika Suomalainen. He joutuivat olemaan vankeudessa 17 päivää.

Avenarius edusti Viipurin tukemaa kovaa linjaa saarelaisia kohtaan, kun taas Sommar oli oppinut pikemminkin puolustamaan saarelaisia ja heidän luottomiehiään. Avenarius käyttäytyi saaristossa väkivaltaisesti, solvasi Sommaria ja syytti häntä saarelaisten avustajaksi ja kanssarikolliseksi.

Käräjillä 13.5.1775 todettiin, että Kuorsalossa oli kotitarkastuksessa löytynyt veneistä, aitoista ja lumen alta kaalimailta mm. yli 60 puutaa (noin tonni) hamppua. Tammiolaiset olivat avustaneet Sommaria pelastustöissä, joten he luottivat Sommarin suojelevan heitä, eivätkä kätkeneet ”saalistaan” ajoissa riittävän hyvin. Komennuskunta siirtyi Kuorsalosta Tammioon iltahämärissä. Se sinetöiti kylän aitat ja vajat, jonka jälkeen isännät luovuttivat suosiolla kaiken niissä olleen hampun. Samalla he vakuuttivat, että heillä ei ollut enempää hylystä korjattua tavaraa. Tammiolaisten kohtaloksi koitui uusi lumi. Jalanjäljet paljastivat enimmäkseen kätöt. Kylän liepeiltä löytyi mm. 72 puutaa (lähes 1,2 tonnia) hamppua.

Kun hampukätöt oli löydetty metsästä, rantavouti Niilo Pitkänen ilmoitti, että hän oli tallettanut metsävarastoon hylystä korjattua tavaraa, johon muilla tammiolaisilla ei ollut mitään osuutta. Jokaiselle talolle tai jopa jokaiselle korjuutyöhön osallistuneelle miehelle olisi voitu langettaa yhtä suuri sakko kuin yhdelle ainoalle syylliselle, joten Niilo Jesperinpoika pystyi rajaamaan vahingon murto-osaan ilmoittautumalla yksin syylliseksi.

Virolahden nimismies tiesi kertoa, että Sommar ja rantavoudin veli Carl Lang olivat sytyttäneet hylyn palamaan, jotta saisivat siitä rautaosat talteen. Oikeudessa Sommar ja Lang paheksuivat moisten perättömien väitteiden levittämistä.

Oikeudessa 25.5.1775 kaikki syytetyt, joilta oli löydetty hamppua tai purjekangasta, tuomittiin maksamaan tavaran arvon nelinkertaisena. Niilon sakkoksi kertyi 207:36 ruplaa, Samulille 212:96. Samuli katsottiin osasyyliseksi. Hänelle tuomittiin sama sakko ja lisäksi hän sai vielä pienen lisän purjekankaan varastamisesta. Muut tammiolaiset, mm. hylkytavaroiden haalimiseen osallistunut Niilon nuorempi veli Jesper Jesperinpoika vapautettiin syytteestä. Niilo ja Samuli saivat vielä ylimääräiset rangaistukset: oikeus julisti, ettei Niilo Jesperinpoika ollut enää sopiva rantavoudin tehtävään. Samuli kuului venekuntaan, joka oli syksyllä 1774 myrskyn takia kieltäytynyt viemästä Avenariuksen seuruetta Tammiosta Kuorsaloon. Se sai pienen niskoittelusakon. Sommar tuomittiin viranomaisen aiheuttomasta syyttämisestä 20 hopeataalarin (n. 25 ruplan) sakkoon. Avenarius ja Virolahden nimismies saivat ”ankaran varoituksen” siitä, että he olivat levittäneet Sommarista ja laivuri Langista perättömiä tietoja.

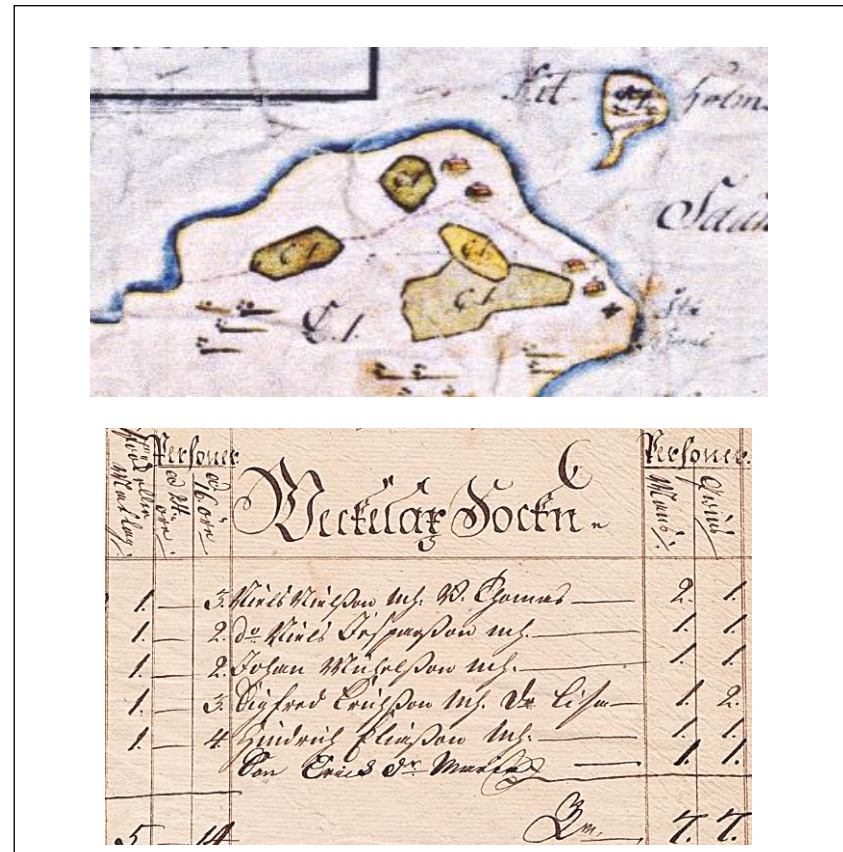
Oikeuskollegio vahvisti tuomiot 29.7.1775. Tammiolaisten sakkosumma vastasi varsin hyvinvoivan talon ja karjan yhteenlaskettua arvoa. 1770-luvun Kymenlaaksossa sillä olisi saanut parikymmentä hevosta tai yli 50 lehmää. Pitkäset anoivat kuvernementin kansliaa muuttamaan sakot vankeusrangaistukseksi. Maaliskuussa 1776 maakomissaari Avenarius kävi inventoimassa tuomittujen omaisuudet, ja kun sitä näytti riittävän ainakin suureen osaan sakkoja, kuvernementin kanslia päätti, että ne ulosmitattaisiin.

Pitkäsen veljekset elivät äitinsä kanssa yhdessä jakamattomassa taloudessa, jonka kaikkia jäseniä ei voitu vetää vastuuseen heille tuomituista sakoista. Jo keväällä 1776 talon naiset olivat pahimman vaihtoehdon varalta anoneet kuvernementin kanslialta, että ennen sakkojen perimistä ”heidän laillinen osuutensa” talon varallisuudesta erotettaisiin, jotta se ei joutuisi ulosottoon.

Tammiolaiset ryhtyivät vielä ajamaan asiaansa jättämällä Viron, Liivinmaan ja Suomen oikeuskollegioon 10.5.1776 kirjelmän, jossa Niilo ja Samuli Jesperinpojat taas anoivat sakkorangaistuksen muuntamista vesi-leipä -vankeudeksi. Viipurin kuvernementin kanslialle annettiinkin käsky muuttaa Pitkästen sakkorangaistus vankilatuomioksi. Kanslia vetosi Venäjän Hallitsevaan senaattiin. Tämä päätti 23.9.1776 pysyttää alkuperäisen sakkorangaistuksen. Sen jälkeen kuvernementin kanslia käski Kymin kihlakunnanoikeutta aloittamaan Pitkästen sakkovelkojen ulosoton.

Oikeustaistelun lomassa viranomaiset suorittivat 1774 – 1775 mm. Mäntlahden, Suurmustan, Tammion, Kuorsalon ja Pyötsaaren tarkastuksen verotusta varten. Työn tuloksena syntyivät mm. Tammion tarkastuskartta ja seuraavat asiakirjat.

Tammion karttaan on piirretty 4 taloa, 2 saaren koilliskulmaan ja 2 asutun kyläalueen kaakkoiskulmaan. Koilliskulmassa asuivat Pitkäset omalla alueellaan ja Kiiskit omallaan. Kaakkoiskulmassa asui Marttilan väki (Martti Hannunpojan perilliset) omassa talossaan ja Esin väki (Esaias Hannunpojan perilliset) toisessa talossa. Lähinnä niemen kaakkoiskulmaa piirrettyssä mökissä asui 1775 Tammioon tullut Risto Iisakinpoika, jota ei vielä tunnustettu tammiolaiseksi isännäksi. Henkirahaa maksoivat 1778 Niilo Niilonpoika vaimoineen ja veli Tuomas, Niilo Jesperinpoika ja Juho Mikonpoika vaimoineen, Sipi Erkinpoika vaimoineen ja tytär Liisa ja Heikki Esaiaksenpoika vaimoineen, poika Erkki ja tytär Maria.

Charta Brestispræij öfver Mestras bys Herredens Tjør beliggende alle Hækkelen, Sockens, Herredens og Herredens Herred, till Skattebæring afmælt år 1774 og 75 af David Sander.

Bygd Næmnd	Hækkelen Övers Næmnd	Hækkelen Næmnd	Hækkelen Næmnd	Hækkelen Næmnd	Åker		Lund						Årey Næmnd	Lund			
					Åker Næmnd	Åker Næmnd	Åker Næmnd	Åker Næmnd	Åker Næmnd	Åker Næmnd	Åker Næmnd	Åker Næmnd		Åker Næmnd	Åker Næmnd	Åker Næmnd	Åker Næmnd
Mestras	Hækkelen Christians Næmnd	1	1	1	1. Hækkelen pælle	A. 1.	1. Hækkelen pælle	6. 2	2. 1	3. 1	4. 1	5. 1	6. 1	1. Hækkelen pælle	19. 2	15. 1/2	
					2. Sævi pælle	2.	2. Dette Dette	3.	2. 2	3. 2	4. 2	5. 2	6. 2	1. Hækkelen pælle	1. 6	1/2	
					3. Dette Dette	3.	3. Dette Dette	4.	3. 3	4. 3	5. 3	6. 3	1. Hækkelen pælle	1. 2	3/4		
					4. Hækkelen pælle	4.	4. Hækkelen pælle	5.	4. 4	5. 4	6. 4	1. Hækkelen pælle	1. 2	3/4			
					5. Hækkelen pælle	5.	5. Hækkelen pælle	6.	5. 5	6. 5	1. Hækkelen pælle	1. 2	3/4	2. 2	3. 2		
					6. Hækkelen pælle	6.	6. Hækkelen pælle	7.	6. 6	7. 6	1. Hækkelen pælle	1. 2	3/4	2. 2	3. 2		
Summa							3. 1. 20. 21	21			118. 9	26. 1/2					
Dette	Hækkelen Næmnd	2	2	2	1. Hækkelen pælle	B. 1.	1. Hækkelen pælle	15. 3	6.								
					2. Hækkelen pælle	C. 1.	2. Hækkelen pælle	19.	19.								
					3. Hækkelen pælle	2.	3. Hækkelen pælle	2. 15	2. 6. 1.								
					4. Hækkelen pælle	D. 1.	4. Hækkelen pælle	9. 1	3.								
					5. Hækkelen pælle	E. 1.	5. Hækkelen pælle	14. 21	5.								
					6. Hækkelen pælle	2.	6. Hækkelen pælle	19. 16	2. 18								
					7. Hækkelen pælle	3.	7. Hækkelen pælle	1. 15	1. 2								
					8. Hækkelen pælle	4.	8. Hækkelen pælle	3. 16									
					Summa							27. 27. 29. 21	3. 3. 2			116.	15. 7/8
					Hækkelen Næmnd	Hækkelen Næmnd	3	3	3	1. Hækkelen pælle	A. 1.	1. Hækkelen pælle	2. 3				
2. Hækkelen pælle	B. 1.	2. Hækkelen pælle	1. 2														
3. Hækkelen pælle	C. 1.	3. Hækkelen pælle	1. 2	1. 2						6. 1							
Summa							3. 2	1. 20			22. 22. 4.	12. 2.					

Karttaselosteen alimmalla rivillä (Stamöö) todetaan, että karttaan merkitty yhteinen pelto (C:1.) on karkeaa hiekkamaata, se kuuluu 4. laatuluokkaan ja sitä on 1 tr 20 kr eli tynnyrinalaa ja 20 kapanalaa (0,7 ha). Yhteisten niittyjen (c.1.) pinta-ala on 9.5 tynnyrinalaa (vajaat 5 ha), siitä apilaniittyä 4 tr (n. 2 ha). Yhteistä metsää (D.1.) on Tammiossa ja sen nautinnassa olevilla kallioisilla saarilla 398.3 tynnyrinalaa (vajaat 200 ha).

Pöytä Nomin.	Hemmans adı Abous Nomin	Stagers	Stagers Nomin adı	Wäxer afu W.	Kokoa markki etoni 1775 nimittä löu adı ut.				Kokoa markki 1775 nimittä löu adı ut.	Kokoa markki 1775 nimittä löu adı ut.	Kokoa markki 1775 nimittä löu adı ut.	Kokoa markki 1775 nimittä löu adı ut.	Kokoa markki 1775 nimittä löu adı ut.	Kokoa markki 1775 nimittä löu adı ut.	Kokoa markki 1775 nimittä löu adı ut.	
					1. tr	2. tr	3. tr	4. tr								
Mantla	Stagers Nomin	D.1	Mantla ex Stagers Nomin, Mantla joni ex Stagers Nomin	30	34	26	10	8	126	175	20	194	16	277	15	294
Boötö	Stagers Nomin	D.1	Boötö joni ex Stagers Nomin													
Kuorsaloo	Stagers Nomin	C.	Kuorsaloo joni ex Stagers Nomin													
Tammio	Stagers Nomin	D.1	Tammio joni ex Stagers Nomin													

Forteckning af de i Matarskänne Hemmans Fotoko och Boökaps																	
Pöytä Nomin.	Hemmans adı Abous Nomin	Kokoa markki etoni 1775 nimittä löu adı ut.										Kokoa markki 1775 nimittä löu adı ut.	Kokoa markki 1775 nimittä löu adı ut.	Kokoa markki 1775 nimittä löu adı ut.	Kokoa markki 1775 nimittä löu adı ut.	Kokoa markki 1775 nimittä löu adı ut.	
		1. tr	2. tr	3. tr	4. tr	5. tr	6. tr	7. tr	8. tr	9. tr	10. tr						
Mantla	Herrn Stagers Widow			1		2	2					3	2	1	3	18	10
do	Herrn Stagers Widow					1		1	1			2	1	1	2	13	8
do	Stagers Nomin	1	3	1	3	4	3	2	3	3	1	2		1	1	12	17
	Summa	1	3	1	3	1	4	1	5	4	4	1	2		1	1	1
Boötö	Herrn Stagers	1	1									2	2	1	1	1	2
Kuorsaloo	Herrn Stagers	4	5	3	6	2	3	1	2		4	3	2	3		16	22
Tammio	Herrn Stagers	2	3	6	4		3	2	5	1	3	6	2		1	22	16

Kuorsalon ja Tammion isännät on merkitty taulukossa (kaksi alinta riviä) luotseiksi. Kummassakin saassa on 1775 elänyt 38 ihmistä, Tammiossa 6 pariskuntaa 5 taloudessa, Kuorsalossa 5 pariskuntaa 4 taloudessa. Kuorsalossa eli 16 miestä ja 22 naista, Tammiossa taas 22 miestä ja 16 naista. Lapsia oli Kuorsalossa 18 (poikia 7, tyttöjä 11), Tammiossa 15 (poikia 8, tyttöjä 7), nuoria Kuorsalossa 8 (3 poikaa ja 5 tyttöä), Tammiossa 5 (3 poikaa, 2

tyttöä). Työikäisiä aikuisia Kuorsalossa oli 12 (6 miestä ja 6 naista), Tammiossa 17 (10 miestä ja 7 naista.) Vanhuksia saarissa eli vähän, Kuorsalossa ei yhtään ja Tammiossa vain yksi.

Kotieläimistä hevosia oli Kuorsalossa 4, Tammiossa 3, lehmiä Kuorsalossa 14, Tammiossa 12, nuorta karjaa Kuorsalossa 7, Tammiossa 5 ja lampaita Kuorsalossa 32 ja Tammiossa 15.

Oeconomisk Berättelse
 Kuorsallöb och Stammöb bästa fördelar äro, fiskfänge men intet af eget Fiske vattn, utan för Arrende af Krono uthollmarne, hvilket de sedan förbyta mot Spannmål uti Lifland, med Lotsande de Krono utgifter erlagde; Sällan fa de frachta med sine Ladjor, för öfrigt kan inhämtas af närlagde Lands Contoirets extract, närmare beskaffenhet, desse holmor ligga af närmaste städer Fredricshamn 15 a 20 virster.

Taloudellinen tilan kuvaus

Kuorsalon ja Tammion parhaisiin puoliin kuuluu kalastus, mutta vailla omaa kalavettä kruunulta vuokrattavien saarien ja luotojen ulkopuolella. Kalansaaliit he sitten toisinaan vaihtavat Viron viljaan, kruunun hyväksi luotsaaminen; Harvoin he saavat rahteja lotjilleen, muutoin he voivat hakea rahteja lähialueen maanmittauskonttoreista, näiden saarten lähin kaupunki on Hamina, n. 15 – 20 virstan päässä.

Extract of 1776. Åres Fördeböck öfver
redammerne Ockliga Lögenfater i Öymunnens Grevat, och

	Gammalt Guld	Ört Guld	Ört Guld	Gammalt Guld	Ört Guld	Gammalt Guld	Ört Guld
<i>Ört</i>	1						
<i>Ört</i>	1						
<i>Ört</i>	1						
<i>Wetkelaxdel</i>				<i>Ört</i>		<i>Ört</i>	
<i>Wetkelaxdel</i>				4.16		}	
<i>Wetkelaxdel</i>				6.24		}	
<i>Wetkelaxdel</i>				5.10.10		}	
<i>Ört</i>							

Extract of the Aches Symmentegårds Låns Fordeboel of 1706
vidammunde Gladga Vägrubler i Kommunegårds Provinz vid

	<i>Utsatt Körman af silakö</i>	<i>Utsatt Körman af silakö</i>	<i>Utsatt Körman af silakö</i>	<i>Utsatt Körman af silakö</i>	<i>Utsatt Körman af silakö</i>	<i>Utsatt Körman af silakö</i>
Secretar Gotfr. Ufoijar						
<i>Jogland</i>	26		<i>Måster Jacob Ponnus Körman</i>			
			<i>12 Småre Dyrning</i>	6		
			<i>27 Låf hylke rasva</i>	20 s	26 s	
<i>Tammio</i>	4	16	<i>Samuel Erkinpojan Körman</i>			
			<i>6 Låf hylke rasva</i>	4 16	4 16	
<i>Kuorsalo</i>	9		<i>Corjus Tuomaanpojan Körman</i>			
			<i>12 Låf hylke rasva</i>	9	9	
<i>Korsnäs Helsingfors Utstämoo</i>		10	<i>Drottens</i>			
			<i>20 Låf hylke rasva</i>	10	10	

*Skat för 1706 från Gustav Horn, Leijonhjärns
 Rådets Majestät och Örnamn som en god
 förtroende af Herman Wrangells Erbningsskatt
 som en del af den skatt som utgår för
 denna förs Niels Bielke som en del af
 utgåset som nämndt Skat Rådets och
 Skat utgåset som nämndt Skat Rådets af 1675
 April 1675*

*Skat nämndt Rådets utgåset Mathias
 Skat Rådets i Provint. Ufoijar*

Utsattligen Extraherat i Utsatt Rådets Provintia sanciellie d. 25. Aug. 1778
Gotfr. Ufoijar

Maakirjan otteissa 1706, 1776 ja 1778 todetaan saariston haltijat ja heille määrättyt verot ja maksut. Horn, Wrangell ja Bielke olivat Suursaaren, Tammion ja Kuorsalon isäntiä kukin vuorollaan aikavälillä 1652 – 1706. 1706 oli sovittu Suursaaren verojen (26 taalaria + 1 ½ tynnyriä silakoita ja 27 leiviskää hylkeenrasvaa) suorittamisesta Martti Jaakonpojan, Tammion verojen (4.16 talaria + 6 leiviskää hylkeenrasvaa) suorittamisesta ja parikymmentä vuotta sitten kuolleen Tuomas Erkinpojan kanssa ja Kuorsalon verojen (9 talaria + 12 leiviskää hylkeenrasvaa) Korjus Tuomaanpojan kanssa. 1776 ja 1778 Tammiossa todetaan asuneen 5 ruokakuntaa, jotka asuttivat Jesperilän, Samulan, Kiiskin, Marttilan ja Esin talot.

Ulko-Tammion kalastusoikeudet oli osoitettu Haapasaaren luotseille.

PERKELEENSAAREN HAAKSIRIKON JATKOKÄSITTELY 1777

Ennen kuin Jesperilän naisten vaatima osituskäsittely aloitettiin oikeudessa, maakomissaari Avenarius kuljetutti talvella 1777 Pitkästen kaiken omaisuuden Haminaan. Kun omaisuus oli saatu luetteloitua, oikeus sopi velallisten kanssa, että talon karja, lotja, siihen kuuluneet ankkurit ja purjeet, veneet ja varastossa ollut vilja myytäisiin huutokaupalla. Pesässä ei ollut lainkaan rahavaroja, joten niitä oli ehditty kaivaa maahan.

Tämän jälkeen vaimoille arvottiin heidän osuutensa siitä omaisuudesta, joka ei mennyt pakkohuutokauppaan. Maaliskuun viimeisenä päivänä Pitkästen muu omaisuus myytiin.

TAMMIO WULFFERTILLE 1778

Arvid Rennerin lesken kuoltua entinen Haminan pormestari (1755 – 1767) ja Lappeenrannan käskynhaltija (1767 – 1778) Anton Wulffert osti huutokaupassa 13.8.1778 kuolinpesältä Tammion vapaatilan (rälssitilan) maksaen siitä 276 ruplaa ja haminalainen liikemies Carl Bruun Kuorsalon rälssi-saaren 450 ruplalla. Bruun myi sen edelleen muutaman kuukauden kuluttua saaren isännille 520 ruplalla ja sai koko summan käteensä. Wulffert erosi virastaan, osti Haminasta talon ja aikoi toimia eläkkeellä ollessaan yhteistyössä tammiolaisten kanssa tuottamalla viljaa Virosta ja valmistuttamalla tästä viljasta paloviinaa. Jesperilän perukirjoista 1749 ja 1773 käy ilmi, että jesperiläisillä oli tarkoitukseen hyvin soveltuvat välineet.

Toimiessaan Haminassa pormestarinna Wulffert oli epäsuosiossa ja hänen kerrotaan mm. sekoittaneen kaupungin tilit.

CATHARINA DIE GROTEN HAAKSIRIKKO JA SEN SEURAAMUKSET 1778 – 1783

Hollantilainen alus Catharina die Grote oli lähtenyt nahka-, hamppu- ja rautalastissa kohti Venetsiaa, kun se lokakuun lopulla 1778 oli ajanut karille Haapasaaren kupeessa ja jäänyt hyllyksi. Lastin pelastamisen urakoi kauppias Carl Bruun. Pelastustöitä johti Jaakko Paronen. Niihin osallistuivat Tammiosta varttuneemmasta polvesta entinen rantavouti Niilo Jesperinpoika Pitkänen, 55, ja Heikki Esaiaksenpoika Suomalainen, 48. Nuorempaa polvea edustivat Niilo Niilonpoika Pitkänen, 26, Samuli Samulinpoika Pitkänen, 22, Erkki Erkinpoika Suomalainen, 22, ja Juho Mikonpoika Kiiski, 25. Samulasta oli mukana kaksi miestä, muista Tammion taloista Jesperilä, Marttila, Esi ja Kiiski oli matkassa yksi mies. Kuorsalosta oli pelastustöissä neljä nuorta Siparia. Laivatyössä olleet olivat ottaneet hyllystä osan juhtilastista. Sen jälkeen nahat oli kuljetettu Tammioon. Ne haettiin Tammiosta 25.5.; niitä kertyi kaikkiaan 19 puutaa.

Joulun jälkeen tai vuoden 1779 alussa Haminan esikaupungissa asuva ajuri Heikki Antinpoika Suomalainen möi edulliseen hintaan juhtinahkoja eräälle kauppiaille. Heikki oli Tammioon Inkeristä muuttaneen Martti Hannunpojan pojanpoika, jonka isä Antti oli siirtynyt Tammiosta Haminaan kalastajaksi pikkuvihan aikoihin. Varsinaiset myyjät olivat kaupungin ulkopuolelta, mäntlahtelainen Kalle Kallenpoika Mänttari ja eräs kuorsalolainen luotsi.

Vehkalahdella käräjät aloitettiin 18.5.1779. Kuorsalolaiset ja tammiolaiset käräjille haastetut eivät tieneet, että Kalle Mänttari ja Heikki Suomalainen olivat kertoneet oikeudelle, mitä oli tapahtunut. He kielsivät tietävänsä nahoista yhtään mitään. Kuulusteltavien piiriä laajennettaessa haastettiin Tammiosta oikeuteen vielä mm. Niilo Jesperinpojan vaimo Valpuri Hohti. Kaikki kiistivät tietävänsä mitään nahoista. Oikeudenkäyntiä jatkettiin 22.5.

Kaikki aikaisemmin kuulustellut kutsuttiin uudestaan oikeuden eteen. Nahkojen ottamisesta epäiltiin kaikkiaan em. kymmentä miestä, jotka olivat osallistuneet lastin pelastustöihin. Lisäksi Samuli Jesperinpoika ja Tammiosta myös Niilo Jesperinpojan vaimo Valpuri saivat syytteen varastetun tavaran myyntiin tai kuljettamiseen osallistumisesta.

Kesällä 1779, kun pelastetut tavarat oli toimitettu takaisin Pietariin, kävi ilmi, että palautettuja nahkoja oli ollut yli kuusi tonnia vähemmän mitä laivaan oli alun perin lastattu. Tuomiota harkittaessa syytetyt asetettiin vastuuseen koko hävikistä. Niinpä heidät tuomittiin yhteisesti korvaamaan kaikki kadonneet juhtinahat, ja jokaiselle määrättiin vielä sakko, joka saatiin kertomalla hävikin kokonaisarvo neljällä. Joukkoon liitettiin neljän kuorsalolaisen ja kuuden tammiolaisen lisäksi myös pelastustöitä johtanut laivuri Paronen, joten kuorman jakajia oli kaikkiaan yksitoista. Korvausten määräksi laskettiin 1805 ruplaa eli 164 ruplaa henkeä kohti ja sakkoa tuli jokaiselle peräti 7840½ ruplaa – tuollainen rahamäärä vastasi noin 2600 tynnyriä (250 tonnia) ruista. Vaihtoehtoiseksi rangaistukseksi määrättiin jokaiselle maksimimäärä eli 40 paria raippoja.

Varastetun tavaran välittämiseen sekaantuneet saivat lievemmät tuomiot; Kalle Mänttari ja Heikki Suomalainen saivat kumpikin sakkoja 240 ruplaa. Heidänkin vaihtoehdonsa ylsi 40 pariin raippoja. Samuli Pitkänen ja Valpuri Hohti saivat kumpikin sakkoja 49 ruplaa, vaihtoehtona Samulin rangaistus mitoitettiin vain 14:ään ja Valpurin vain kymmeneen pariin (ja nekin tarkoittivat vitsoja, kuten aina naisia rankaistaessa). Kaupanpäällisiksi kaikille määrättiin myös lain edellyttämä kirkkorangaistus, häpeäpenkissä tai jalkapuussa istuminen.

Maakomissaari Avenarius kuoli 12.2.1780 vain 44 vuotiaana ennen kuin Viron, Liivinmaan ja Suomen oikeuskollegio erotti hänet 21.2.1780 hänen syyllistyttyään ahneuttaan pieniin petoksiin. Oikeuskollegio vahvisti tuomiot 12.6.1780. Se lievensi kihlakunnanoikeuden päätöstä siten, että kaikki 40 parin raipparangaistukset alennettiin 30 pariin. Saman tien tuomiot määrättiin pantavaksi täytäntöön. Heinäkuussa oikeuskollegio tuomitsi kihlakunnantuomari Gudsaeuksen menettämään virkansa. Tuomioiden toimeenpano viivästy. Tuomitut vetosivat Hallitsevaan senaattiin.

Saatuaan oikeuskollegiolta lausunnon Hallitseva senaatti vahvisti 6.7.1781 kollegion edellisen vuoden elokuussa tekemän päätöksen.

Tammion Marttilasta lähteneen Antti Martinpojan pojan ajuri Heikki Suomalaisen osalta seuraamukset eivät päättyneet vielä tähän. Hänet tuomittiin kahdesta varkaudesta rikoksenuusijana kuolemaan, mutta kun kuolemantuomioita ei pantu Venäjällä täytäntöön vuoden 1754 jälkeen, hän sai kärsiä ankarimman mahdollisen raipparangaistuksen, minkä jälkeen hänet passitettiin loppuiäkseen kruunun pakkotöihin.

Tammion omistaja Anton Wulffert yritti auttaa tammiolaisia heidän ahdingossaan ja toteuttaa samalla omia tavoitteitaan. Hänen tarkoituksenaan oli hyödyntää tammiolaisten tapoja noutaa Virosta viljaa ja valmistaa siitä viinaa myytäväksi haminalaisille kapakoitsijoille. Hän pyrki varmistamaan näiden toimien laillisuutta. Wulffertin yritys hankkia laillisesti Tammiosta viinaa oli todennäköisesti yritys rikkoa hänen uusien alustalaistensa liikesuhteita Wulffertin kanssa kilpaileviin kapakoitsijoihin.

Toimittuaan aiemmin kirjurina, pormestarina ja käskynhaltijana hänellä oli erinomaiset edellytykset laatia viinanpoltto-oikeutta koskeva anomus Keisarilliselle Kymenkartanon Provinssikanslialle.

WULFFRETIN TOIMET 1781 – 1783

Tammion isäntä Anton Wulffert lähetti 26.3.1781 Kymenkartanon provinssin kansliaan seuraavan sisältöisen kirjelmän:

Wulffert aloitti kirjelmänsä viitaten vuoden 1706 maakirjaan: Siinä oli todettu Kustaa Hornin ostaneen aiemmin Ruotsin hallituksen aikana sen Kuninkaalliselta Majesteetilta ja Kruunulta mm. Tammion vapaatilaksi ja saaneen omistusoikeuden itse tilaan ja sen veroihin. Tila oli Aatelistila ja sillä oli Aateliset etuoikeudet. Oli säädetty, että tila säilyttäisi luontonsa ja erioikeutensa, vaikka se tulisi joutumaan rälssittömien käsiin. Nämä oikeudet oli vahvistettu 1723 ja Turun rauhansopimuksessa 1743 ja sen jälkeen Venäjän keisarivallan säätelemänä siten, että tila oli lailla suojeltuna säilyttävä oikeutensa nyt ja tulevaisuudessa. Wulffert kirjoitti, että hänellä ostettuaan tilan 1778 oli em. perusteilla omistajan oikeus tilaan ja sen veroihin. Ukaasit ja julistukset osoittavat, että tällaisilla tiloilla oli oikeus talonsa tarpeisiin valmistaa paloviinaa ja käyttää talonsa karjan välttämättömään elättämiseen. Tällainen oikeus oli kauppias Nahtilla Kymissä ja Herra Tuomiorovasti Gudsaeuksella Sippolassa, joiden kartanot samoin kuin Tammio olivat Aatelisiä rälssitiloja ja jotka olivat oikeudestaan todellisuudessa myös nauttineet.

Wulffert viittaa anomuksensa lopuksi vielä 1722 annettuun määräykseen ja 1767 julkaistuun Keisarillisen Kuvernementin ukaasiin Keisarilliselle Provinssikanslialle, että hänellä on laillisen ja riidattoman Tammion rälssitilan omistusoikeutensa nojalla täydellinen oikeus ja vapaus valmistaa paloviinaa. Hänen käsityksensä mukaan tammiolaiset voivat vain oman talonsa tarpeita varten alkaa harjoittaa pientä paloviinan polttoa varsinkin viljasta, jota hän vuosittain houkuttelisi tuomaan purjehtimalla Liivinmaalta Keisarillisen Provinssikanslian ohjetta seuraten ja kohtaamatta tällä tiellä esteitä Vehkalahden pitäjässä. Täten hän voisi suosiolla eläkkeelle eroamisen jälkeen olla olemassa.

Provinssikanslian päätös asiasta annettiin 11.5.1782. Keisarillisen Valtakunnan Senaatin Ukaasilla 6.5.1764 ja sen jälkeen annetuilla useilla paloviinanpolttokielloilla maaseudulla on ilmoitettu laillisesti ja yksiselitteisesti säädettyinä, ettei kenenkään rälssitilan omistajan ja lahjoittajan ole sallittu valmistaa tiloillaan paloviinaa mistään muusta kuin heidän omasta ylijäämäviljastaan. Sen vuoksi olisi vastoin Korkeasti ilmoitetun Senaatin määräystä antaa käskynhaltijan Tammion saaren omistajuuden vuoksi valmistaa paloviinaa Liivinmaalta tuodusta viljasta.

Koska asiasta ei voinut valittaa, Wulffertin oli luovuttava hankkeesta. Tammiolaisia uhkasi kuitenkin uusi vaara, jonka torjumiseen tarvittiin Wulffertin ammattitaitoa. Venäläiset olivat perustaneet Virolahden saaristoon graniittilouhoksia ja louhintaan sopivia paikkoja etsittiin 1780-luvulla meren rannoilta Vehkalahdellakin ainakin Kuorsalon ja Tammion alueilta. Wulffert laati havaintoihinsa perustuen 22.2.1783 Kymenkartanon provinssikanslialle seuraavan sisältöisen kirjelmän.

Wulffert kertoo hankkineensa omistukseensa Tammion kylän ja useita siihen kuuluvia asumattomia saaria kalavesineen, jotka asiakirjojen mukaan ovat Aatelista rälssiä Aatelisine etuoikeuksineen. Yksi muiden saarien joukossa on nimeltään Kukio. Keväästä 1782 lähtien yli seuraavan talven 1783 on siellä asustanut 40 kivenhakkaajaa Pietarista. He ovat Kukiassa hakanneet suuren määrän kiviä ja kivilohkareita ja paljon metsää ja puutavaraa tarpeisiinsa ja rakentaneet sinne kuusi pientä asumusta. Sieltä käsin he ovat käyneet hakkaamassa kiviä kuuden virstankin etäisyydellä. Kiviä iskemällä

he ovat pelästyttäneet kalat rantavesiltä ja tehneet kalastuksen hyödyttömäksi. Hänen omistamallaan alueella he ovat tehneet kaiken tämän ilman hänen lupaansa ja mitään hänelle ilmoittamatta toisin kuin Kukion omistajan oma väki ukaasien ja lakien mukaan hänen luvallaan tekee. Hänelle tuntemattomat kivenhakkaajat ja heidän talonpoikansa lähtevät ja palaavat takaisin kauppias Ivan Dolgoin hänelle tästä mitään ilmoittamatta sen sijaan, että Dolgoin tulisi menetellä laillisesti tai toimia tavanomaisen hänen kanssaan tehdyn sopimuksen mukaisesti. Hakattuja kiviä ja kivenlohkareita ja kivenhakkaajien asumuksia ja mitä Kukiossa vielä on jäljellä, ei saisi sitä ennen siirtää Kukiosta.

Ilman hänen lupaansa ei sanotulla Kukion saarella eikä muilla hänen omistamallaan saarilla saa harjoittaa kivenhakkausta, hänen oman väkensä ei saa työskennellä hänen metsissään eivätkä myöskään kruunun palvelijat, ei laivasto eivätkä sotilaat saa hänen omistamallaan mailla hakata tukkeja eivätkä muuta puutavaraa ilman hänen lupaansa, mikä on estettävä ilmoittamalla heille asianomaiset ukaasit ja lait.

Venäläisten kivenhakkuut Tammiossa ja sen ympäristössä päättyivät tämän jälkeen äkillisesti, mihin viittaavat monet maastoon jääneet keskeneräisten kivitöiden jäänteet. Vanhimpien louhosten kivet lohkottiin kiilaurin ilman porausta. Näitä sijoitettiin rannoille sinne, missä oli kivien lastaamiseen sopivia suojaisia satamapaikkoja. Vanhimille louhoksille oli myös tyypillistä, että ne sijaittivat saarissa erillään vakinaisesta asutuksesta. Etäämmällä kylistä metsänkäyttö oli vapaampaa.

TAMMION TAPAHTUMIA 1783 – 1818

VENÄJÄN KEISARINNA JA RUOTSIN KUNINGAS HAMIASSA 1783

Kesäkuussa 1783 saapuivat Venäjän keisarinna (1762 – 1796) Katariina II ja salapukuun sonnustautunut Ruotsin kuningas (1771 – 1792) Kustaa III seurueineen Haminaan neuvottelemaan naapurimaitten välisistä suhteista. Keisarinnan vaunuissa hänen lähellään istui ruhtinatar Daschkoff, joka oli paitsi Katarinan lähin henkilökohtainen ystävä myös yksi neuvonantajista. Olihan hän mm. Pietarin tiedeseuran puheenjohtaja. Katariinan seurue oli loistava ja lukuisa. Kustaan seurue oli Haminaan saapuessaan verhoutunut mustaan ja punaiseen espanjalaispukuun. Kohtaaminen kesti kolme päivää. Neuvottelutuloksia ei syntynyt, mutta varsinkin Katariinan esiintyminen kosketti voimakkaasti Haminan seudun väestöä.

TAMMION TALOT, ISÄNNÄT JA ASUKASMÄÄRÄT 1783 – 1799

TALO	ISÄNTÄ	1783-				1790-														
		83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99		
JESPERILÄ	NIILO NIILONP	8	7	8	7	8	8	8	9	9	9	11	11	10	10					
	TUOMAS NIILONP															9	9	9		
SAMULA	VAPPU JUHONTR	13	7	7	7	7	7	7	7											
	JEREMIAS NIILONP									8	8	11	13	11	11	12	10	10		
KALLULA	KALLE SAMULINP		6	6	7	7	7	6	6	7	9	8	8	8	9	10	9	9		
KIISKI	JUHO MIKONP	5	5	5	4	4	3	3	3	4	5	5	5	6	6	7	6	6		
MARTTILA	SIPI ERKINP	12	11	12	12	12	12	11	10	8	8	8	8	8	7	5	5	6		
EERIKKILÄ	ERKKI ERKINP									3	3	4	4	4	4	5	4	4		
HAIMELIN	PERTTI HAIMELIN											3	3	3	3	3	3	1		
HEINÄKALLIO	JUHO ERKINP									2	3	4	4	4	5	3	3	5		
ESI	ERKKI JUHONP	13	13	12	12	10	10	7	6	6	7	8	7	7	6	7	8	8		
	YHTEENSÄ	51	49	50	49	48	47	42	41	47	52	62	63	61	61	61	57	58		

Henkikirjat puuttuvat aikaväliltä 1783 – 1817. Taulukon tiedot on koottu useista lähteistä. Kustaa III :n sota Venäjää vastaan 1788 – 1792 vaikeutti kirjanpitoa. Aikavälillä 1784 – 1790 Tammiössä oli kuusi taloa ja asukkaita vähenevästi 51 – 41. 1784 valmistui KALLULA ja 1790-luvulla Tammiöön rakennettiin kaksi uutta taloa, HEINÄKALLIO ja EERIKKILÄ. Tammiolaisia asukkaita oli 1793 – 1799 63 – 57 henkilöä.

Jesperilän isäntänä oli Niilo Niilonpoika elämänsä loppuun saakka. Hän kuoli 1796 43-vuotiaana. Sen jälkeen isännäksi tuli hänen nuorempi veljensä Tuomas Niilonpoika, 41.

Samulan isäntänä toimi edelleen Vappu Juhontytär Hohti. Samulassa eli 1783 13 Pitkästä. Oli ennakoitavissa, että Samuli Jesperinpojan pojat, Kalle ja Samuli tulisivat lähivuosina perheellistymään ja lisätilaa tarvittaisiin. Uuden talon rakentamiseen oli varaa, varsinkin kun Pitkäsille määrättyt sakkorangaistukset olivat jääneet perimättä vaiheessa, jolloin Samulin vanhimman pojan Kallen, 30, alkoi olla jo kiire avioitua. Nuoremmatkin pojat Samuli, 27, ja Jaakko, 22, olivat jo rakentamaan pystyviä nuoria miehiä, kun Tammion Länsipään, kylän neljättä asumusta KALLULAA ryhdyttiin pystyttämään. Talo valmistui muutaman metrin päähän Samulasta 1784, jolloin Kalle avioitui reitkallilaisen Eeva Samulintyttären, 21, kanssa. Uuteen taloon muutti koko sisarusparvi isänsä Samulin ja äitinsä Marian kanssa. Setä Niilo Jesperinpoika jäi perheineen Samulaan.

Kiiskin, Marttilan ja Esin isäntinä toimivat koko tarkastelukauden ajan samat miehet: Kiiskin Juho Mikonpoika ja Marttilan Sipi Erkinpoika olivat kohonneet isänniksi jo 1774. Esin talon isännäksi oli vaihtunut Erkki Juhonpoika 1780/81. Kalle Samulinpoika, 30, otti vastaan isännän tehtävät 1784, kun Kallulan talo oli valmistunut.

Venäjän ja Turkin välinen sota alkoi 1787. Kustaa III päätti käyttää tilaisuutta hyväkseen valloittaakseen takaisin Ruotsin Venäjälle Uudenkaupungin ja Turun rauhoissa 1721 ja 1743 menettämät alueet. Kolme vuotta kestänyt Kustaa III:n sota käynnistyi 7.7.1788. Jo ensimmäinen sotavuosi vaikutti voimakkaasti Haminan seudun väestön elämään.

Kustaa III:n ykköstavoite oli Haminan valtaaminen. Tarkoituksena oli iskeä Haminaan sekä maalta että mereltä. Haminan ja Kotkan edustalla Haapasaarta myöten liikkui sodan aikana niin paljon laivoja ja veneitä, etteivät tapahtumat voineet jäädä tammiolaisilta huomaamatta.

Heti Haminan satamaan 7.7. kohdistuneen ensimmäisen tykkivenehyökkäyksen jälkeisinä päivinä, kun vielä meren puolella oli verraten rauhallista, enemmän kuin sata perhettä Haminasta oli pelastautunut maasotatoimilta Tammioon. Sinne oli paennut paitsi kaupunkilaisia myös suuri määrä mantereen talonpoikia. Sieltä loppuivat pian eväät ja asema kävi arveluttavaksi, sillä ruotsalainen saaristolaivasto katkaisi pääsyn maihin. Aina onnistui kuitenkin muutamien käydä edestakaisin mantereella. Mereltä käsin Brakilan kohdalta maihin 23.7. ruotsalaisten etenemisyritys Haminan kaupunkiin tyrehtyi ja jo seuraavana päivänä ruotsalaiset joukot nousivat laivoihinsa ja vetäytyivät Kuutsalon luo. Saman päivän aamuna Haminan päällystö puolestaan toteutti suunnitelmansa polttaa kaupungin itäpuolinen, ns. Viipurin esikaupunki. Tämän piti vaikeuttaa ruotsalaisten maihinnousujoukkojen tunkeutumista kaupunkiin tarjoamalla tykistölle esteettömät vihollisen tulittamismahdollisuudet. Samasta syystä sytytettiin Salmenkylä estämään Ruotsin Husulan armeijan pääsy kaupunkiin. Savu näkyi Tammioon saakka. Illalla Ruotsin Husulan joukot kuitenkin vetäytyivät Liikkalaan, ja samoihin aikoihin ruotsalainen laivasto lähti Haminan läheisiltä laivavesiltä Ruotsinsalmen taakse. Nyt kaupunkilaiset voivat palata koteihinsa, joista monia vihollisen luodit olivat vahingoittaneet.

Keväällä 1789 Haminaa ei uhattu. Sitä turvasi venäläinen laivasto, johon kuului 110 laivaa. Osan niistä nähtiin elokuussa siirtyvän Haapasaarta kohti. Venäläisten tarkoituksena oli hyökätä Ruotsin laivaston kimppuun Kuutsalon ja Kirkonmaan molemmilta puolilta. Ankarat meritaistelut käytiin Ruotsinsalmella. Hamina välttyi tältä vuodelta vaaroilta.

Talvella 1790 molemmat osapuolet vahvistivat merivoimia rakennuttamalla laivoja, venäläiset mm. Vilniemen veistämöllä. Ruotsalaiset yllättivät ja kävivät jo aamulla 3.5. hyökkäykseen. Vaikka Ruotsin laivasto onnistui tuhoamaan viikon sisällä runsaasti venäläisiä laivoja Haminanlahdella, maihinnousua ei päästy yrittämään venäläisten tykkitulen suojatessa kaupunkia. Muutaman päivän kuluttua kuningas jätti Haminan edustan ja lähti laivastoineen toteuttamaan alkuperäistä suunnitelmaansa edetä kohti itää. Laivasto purjehti Pitkäpaateen ja sieltä edelleen Viipurinlahdelle. Venäjän laivaston vastatoimien johdosta Ruotsin laivasto oli jäänä sinne loukkuun, mutta onnistui kuitenkin suuria tappioita kärsien ”Viipurin kujanjuoksun” läpäisten palaamaan Ruotsinsalmelle. Venäjän ehostettu saaristolaivasto purjehti Haapasaaren tuntumaan ja sieltä kohti Ruotsinsalmee. Ankarissa meritaisteluissa 9. – 10.7. venäläiset menettivät ainakin puolet miehistöstään ja kolmanneksen laivastostaan. Uusia hyökkäysyrityksiä ei enää tehty rauhanneuvottelujen käynnistyttyä. Värälän rauhassa 3.8. rajalinjat pysyivät muuttumattomina.

TAMMIO 1788 – 1799

1788 katosivat asiakirjoista jälkiä jättämättä Esin talosta isännyydestä jo luopunut vanha isäntä Juho Esaiaksenpoika, n. 68, ja hänen poikansa Heikki, 28. Tammiolaisten väkiluku väheni kolmen sotavuoden aikana 47:stä 41:en muutoin luonnollisella tavalla.

Samulan isännyyttä hoitaneen Vappu Juhontytär Hohdin seuraajaksi tuli 1791 hänen juuri avioitunut poikansa Jeremias Niilonpoika, 35.

Marttilan Sipin ja Erkin veli Juho Erkinpoika, 33, erkani syntykodistaan 1791 ja rakensi oman tuvan kotitalonsa tuntumaan HEINÄKALLION kupeelle. Juho oli vihitty 1791 ja perheenlisäyksiä oli odotettavissa. Marttilassa eli 1791 alun toistakymmentä henkeä.

Kustaa III:n sodan syttyessä Haminasta Tammioon paenneiden joukossa olivat ilmeisesti myös tullitirehtööri Pertti Haimelin ja hänen vaimonsa, 1740 Jesperilässä syntynyt Maria Niilontytär. He katsoivat paremmaksi asettua vanhuutensa päviksi mieluummin Marian juurille Tammioon kuin levottomaan Haminaan. Niinpä he päättivät rakennuttaa talon Marian synnyinsijoille aivan Jesperilän kulmalle. Sen rakensi 1793 – 1795 Marttilan isännän Sipi Erkinpojan veli Erkki Erkinpoika. Hän oli avioitunut 1790 ja tarvitsi itsekin tilaa kasvavalle perheelleen. Suurehkoon taloon asettuivat Erkki Erkinpoika, n. 35, ja Pertti Haimelin, n. 60, perheineen. Taloa kutsutaan rakentajansa nimen mukaan EERIKKILÄKSI. Israel Pertinpoika, 21, muutti 1798 Eerikkilästä vävyksi Marttilaan.

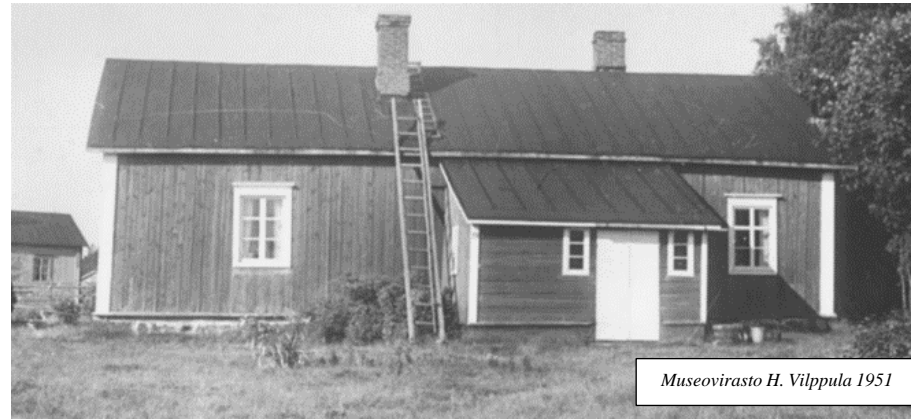
Tammiolaisten lisäksi saarella asuneiksi kirjattiin 1788 – 1800 muutama rajamies, rajaratsastaja. Haminassa vihittiin 1785 rajamies Erkki Kitonius. Hänen 3-vuotias Jeremias poikansa merkittiin kuolleeksi Tammiossa 1788. 1780-luvun lopulla rippikirjaan ilmaantui, tosin ripillä käymätön, rajamies Pekka Salmen, joka avioitui Tammiossa 1795 virojokelaisen Katarina Langin, 36, kanssa. Pariskunta kävi ripillä Tammiosta käsin 1794 ja 1795 sekä 1798 ja 1799. Pariskunta asui Tammiossa ilmeisesti kestituvassa Eerikkilässä. Heille syntyi poika Petrus Virojoella vuonna 1800. Rajamiehen poika Matti Mikonpoika kuoli Tammiossa 6-vuotiaana vuonna 1800.

KALLULA 1784 –

Museovirasto H. Vilppula 1951

Museovirasto H. Vilppula 1951

EERIKKILÄ 1793 – /

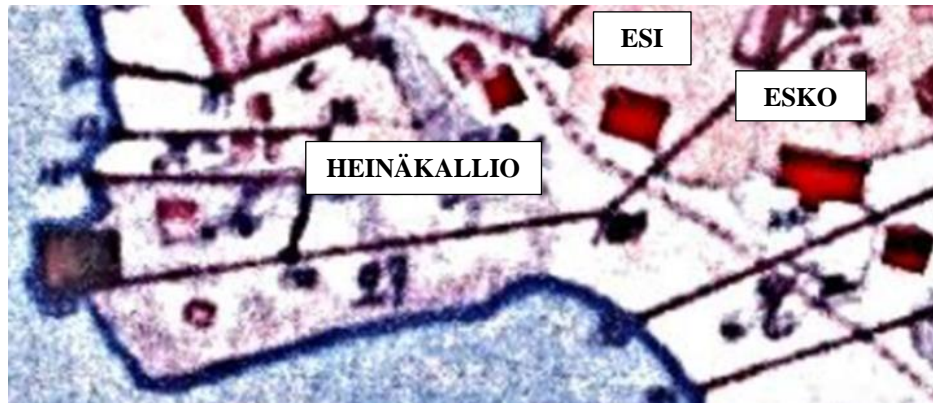
Museovirasto H. Vilppula 1951

Museovirasto H. Vilppula 1951

HEINÄKALLIO 1791 –

Pohjan sodan (1700 – 1721), Isonvihan (1713 – 1721) ja Pikkuvihan (1742 – 1743) traagiset muistikuvat Kustaa III:n sodan (1788 – 1790) saattelemana johdattivat 1791 avioituneen Juho Erkinpojan irrottautumaan kotitalostaan Marttilasta ja rakentamaan pienen oman mökin turvalliseen, mereltä näkymättömään paikkaan Heinäkallion taakse Marttilan ja Esin talojen lähituntumaan. Olot vakaantuivat, kun Suomen sota (1808 – 1809) oli päättynyt Haminan rauhaan ja koko Suomi oli liitetty Venäjän keisarikuntaan ja n.s. Vanha Suomi oli 1811 yhdistetty Suomen suuriruhtinaskuntaan. Tyventynyt aika antoi Juho Erkinpojalle mahdollisuuden rakentaa uusi, suurempi talo perheelleen Heinäkallion laelle.

TAMMIO 1800 – 1817

Vuonna 1800 ”Tammion saaren Tuomas Niilonpoika Pitkänen valitti kärkeksi, että hänen asuintupansa ja vastapäätä sijainnut kestitupansa ja sen edessä ollut eteinen kaikkine niissä olleine taloustavaroineen olivat palaneet eräänä päivänä toukokuussa aamuhämärissä syttyneessä tulipalossa. Nimismies Björn sekä lautamiehet Venäläinen ja Muhrman olivat arvioineet vahingon 182 ruplaksi. Sekä hakijan että palveluskunnan todistaman mukaan aamulla oli olemassa vain takkaan ruoanlaittoa varten puhallettu tuli ja he olivat huomanneet tulen olevan irti vasta, kun koko tupa oli jo täydessä liekissä. Tämän kaiken hakija voi vannon todeksi ja pyysi tarpeellista paloapua.

Asia ratkaistiin seuraavalla tavalla: Hakijalle myönnetään rakennuskaaren 24. luvun 4. pykälän (vuoden 1734 yleinen laki) ja vuoden 1748 paloapusopimuksen mukaan asuinrakennuksesta 12 ruplaa 80 kopeekkaa, kestituvasta 12 ruplaa ja eteisestä 6 ruplaa, ja hänen pitää esittää itse anomus Kymenkartanon läänin kuvernöörin kansliaan.” Jesperilä ja sen viereen rakennettu Eerikkilä (kestitupa) olivat tuhoutuneet tulipalossa.

TAMMION TALOT, ISÄNNÄT JA ASUKASMÄÄRÄT 1800 – 1817

TALO	ISÄNTÄ	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
VANHA KARTANO	TUOMAS NIILONP	10	10	8															
	NILO TUOMAANP				7	7	7	8	9	9	9	14	17	17	16	17	17	18	18
SAMULA	JEREMIAS NIILONP	8	8	8	9	10	9	10	10	11	12	12	12	13					
	KUSTAA NIILONP														11	11	12	12	12
KALLULA	KALLE SAMULINP	10	9	9	9	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	7	9
KIISKI	JUHO MIKONP	5	5																
	HEIKKI JUHONP			5	5	5	5	6	6	6	6	6	6	5	4	5			
SUOMALAIN	HEIKKI HEIKINP WAHL																6	7	9
	SIPI ERKINP	7	6	7	7	5	6	6	5	6	7	7	6						
	ISRAEL HAIMELIN													6	6	7	7	7	7
HAIMELIN	PERTTI HAIMELIN	1	1	1	1	1	1	1											
	JUHO PERTINP													6	6	7	7	6	7
EERIKKILÄ	ERKKI ERKINP	6	7	6															
	LKI KATARINA YRJÖNTR				5	5	5	5	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	5
HEINÄKALLIO	JUHO ERKINP	5	5	5	6	5	5	5	4	4	6	6	6	7	6	6	6	6	6
ESI	ERKKI JUHONP	5																	
	KALLE ERKINP		4	6	6	8	9	10	10	9	9	10	10	11	10	10	12	12	12
TUOMOLA	TUOMAS HEIKINP	4	3	4	5	5	5	5	5	6	6	6	6	6	7	7	6	7	7
	YHTEENSÄ	61	58	59	60	59	60	64	61	63	67	73	75	83	78	82	85	86	92

Palaneen Jesperilän paikalle ei enää rakennettu taloa. Kestitupa pystytettiin entiselle paikalleen, uusi tilava asuinrakennus vähän palanutta kauemaksi vanhalle kartanolle, muutaman kymmenen metrin päähän rannasta ja parinkymmenen metrin päähän Eerikkilästä lounaaseen. Uuteen VANHANKARTANON taloon muuttivat kaikki jesperiläiset, kestitupaan Eerikkilään Pertti Haimelin, 68, ja sen vasta 1790-luvun alkupuolella ensimmäisen kerran rakentanut, Marttilassa syntynyt Erkki Erkinpoika Suomalainen, 43, kannusjärveläisen vaimonsa ja kolmen lapsensa kanssa. Paloapu oli vähäinen, mutta Pitkäsillä oli ehkä edelleen sakkujen maksamatta jäämisestä säästyneitä rahavaroja ja vielä ehkä maahan kätettyjä ploomujakin. Jos hirsistä oli pulaa, niitä saatettiin tuoda rakentajan vaimon kotikylästä Kannusjärveltä.

Vanhankartanon isäntä Tuomas Niilonpoika kuoli 1802 48-vuotiaana. Hänen pojastaan Niilosta tuli talon isäntä 21-vuotiaana. Eerikkilän rakentaja Erkki Erkinpoika kuoli niin ikään 1802, 45-vuotiaana, mistä lähtien Eerikkilän sukuhaaraa hallitsi hänen leskivaimonsa kemijärveläinen Katariina Yrjöntyttö Kärki, 36. Samulan isäntä Jeremias Niilonpoika kuoli 1812 45-vuotiaana ja sai seuraajakseen veljensä 34 -vuotiaan Kustaan. Kallulan isäntänä toimi edelleen ja jatkuvasti Kalle Samulinpoika.

Kiiskin isäntä Juho Mikonpoika kuoli 1801 47-vuotiaana. Hänen poikansa Heikki nousi isännäksi 23-vuotiaana. Heikki menehtyi jo 1814 36-vuotiaana. Hänen leskivaimonsa Maria Jaakontytär Puhakka, 35, avioitui 1815 pyhtääläisen Heikki Heikinpoika Wahlin kanssa, josta tuli talon isäntä noin 40-vuotiaana.

Marttilan isäntä Sipi Erkinpoika kuoli 1811 62-vuotiaana. Talon isännäksi tuli vävy Pertti Haimelinin poika Israel, 35.

Pertti oli kuollut jo 1806 74-vuotiaana. Eerikkilässä asuneen Pertti Haimelinin jälkeen perheen pääksi tuli hänen poikansa Juho 26-vuotiaana.

Heinäkalliota hallitsi jatkuvasti talon rakentaja Juho Erkinpoika.

Esin isäntä Erkki Juhonpoika kuoli 1800 49-vuotiaana. Hänen pojastaan Kallesta tuli isäntä 19-vuotiaana. Esin talosta irrottautui ensimmäisenä Tuomas Heikinpoika Suomalainen, Esaias Hannunpojan nuorimman pojan Heikin poika. Hän oli avioitunut 1797 ja halusi rakentaa kasvavalle perheelleen oman talon. HEIKINTUOMO/TUOMOLA valmistui vuosisadan vaihteessa. Tuomas Heikinpoika, 24, rakensi talonsa tavallista kauemaksi kotitalosta, parin sadan metrin päähän, Pekonkallion pohjoispuolelle lähimmäksi Pitkästen hallitsemaa Länskylää. Tuomolan rakentaja Tuomas Heikinpoika toimi isäntänä talon valmistumisesta vuodesta 1800 lähtien.

Tammion kymmenes talo erkani Kallulasta ja rakennettiin sen viereen pohjoispuolelle. Talo rakennettiin aikana, jolloin tammiolaiset olivat vakavasti havittelemassa saarta itselleen. Kallulan isäntä-Kallen veli Samuli Samulinpoika oli kuollut 1797 40-vuotiaana. Tämän ainoalle elossa olleelle lapselle Eliakselle rakennettiin oma tupatalo, ELIAKSEN TALO 1818. Tarkoituksena ilmeisesti oli ostaa hänen nimiinsä osuus Tammiosta. Vuoden 1818 henkikirjaan merkittiin uuden talon isännäksi nuori ELIAS. Hän kuitenkin hukkui 25-vuotiaana Liivinmaan matkalla saman vuoden elokuussa.

Samuli Samulinpojan kuoltua leski Johanna sai aviottoman lapsen Josefin rajaratsastaja Olavi Olavinpoika Pulkkisen kanssa, joka tuli Tammioon Viipurista 27.3.1800 lyhyeksi aikaa. 1802 syntynyt Josef oli vielä liian nuori isännäksi, joksi soveltui Samuli Samulinpojan veli Jaakko, 56.

VANHA KARTANO 1800 -

TUOMOLA/TANI 1800 –

TUOMOLA/TANIN PAIKALLA NYKYISIN SIJAITSEVA PIENTALO

MISS WILMOT TAMMIOSSA 1808 SODAN JA RAUHAN 1807 – 1812 TAPAHTUMIEN LOMASSA

Britannian laivasto oli estänyt Ranskan yritykset voittaa Britanniaa vastaan käyty sota asevoimin. Ranskan keisari Napoleon I päätti pakottaa saari-valtakunnan rauhaan nujertamalla sen taloudellisesti julistamalla sen kauppasaartoon 1806. Napoleon onnistui taivuttelemaan Venäjän keisarin Aleksanteri I:n liittymään saartoon Tilsitissä 1807 solmitulla sopimuksella. Venäjän tehtävänä oli suostutella Itämeren muut valtiot Tanska ja Ruotsi mukaan liittoon. Elleivät ne siihen suostuisi, Venäjä olisi oikeutettu valloitusotiin niitä vastaan. Kun Ruotsi ei hyväksynyt Tilsitin sopimusta, Venäjän Kymnlinnaan ja Ruotsinsalmelle ryhmittyneet joukot ylittivät Ruotsin ja Venäjän välisen Kymijoen rajalinjan ja aloittivat Etelä-Suomen valloittamisen 21.2.1808. Hamina säästyi sodan jaloista. Vuoden lopussa koko Suomi oli venäläisten käsissä.

Irlantilainen Miss Martha Wilmot nousi 26.10.1808 Kronstadtissa Maria-nimiseen laivaan. Hän oli asunut viisi vuotta Pietarissa prinsessa Daskovan (1743 – 1815) luona. Tämä oli matkustellut monissa Euroopan maissa, Irlannissakin, jossa hän oli ystäväystynyt Marthan sukulaisten kanssa. Niinpä hän vuonna 1803 ikäännyttyään, 65, kutsui nuoren Miss Wilmotin, 33, tuekseen Pietariin. Venäjän merkittävimpiin sukuihin kuulunut, Haminassakin 1783 vierailut Datschkova oli ollut keisarinna (1762 – 1796) Katarina II:n lähin ja pätevin naisystävä. Hän oli mm. Venäjän kansallisen tiedeakatemian sekä Venäjän Akatemian puheenjohtaja.

Sen jälkeen, kun tsaari Aleksanteri I oli 1807 tehnyt liiton Napoleonin kanssa, ei Britannian kansalaisia enää katsottu Venäjällä suopein silmin, minkä vuoksi Martha päätti 1808 palata kotimaahansa. Sitten vuoden 1778 tapahtumien Maria lienee ollut seuraava hamppu- ja köysilastissa ollut laiva, jota tammiolaiset pääsivät pelastamaan.

Vanhaan kartanoon pelastettiin lokakuussa 1808 Tammion kaakkoispuolella haaksirikkoutuneen Maria-laivan matkustajat, britit Miss Martha Wilmot ja muuan Mr. Haliday. 33-vuotias Miss Wilmot oli palvellut Pietarissa ruhtinatar Daskovaa (1743 – 1810) viisi vuotta. Prinsessa Daskova oli ollut keisarinna Katariina II:n läheinen ystävä. Hänet tunnettiin monien Euroopan pääkaupunkien seurapiireissä ansiokkaana kirjallisuuden ja luonnontieteiden asiantuntijana. Pariisissa hänen ystäviään olivat mm. Diderot ja Voltaire. Hänestä tuli ensimmäisenä naisena Venäjän tiedeakatemian johtaja. Hänen palveluksessaan Miss Wilmot kouliintui taitavaksi kirjoittajaksi.

Maria-laivan rysähdettyä aamuyöllä vedenalaiselle karille laivasta ammuttiin minuutin välein tavanomaisia hätälaukauksia. Seuraavan puolenpäivän jälkeen ilmaantui näkyviin kaksi pientä venettä, joissa oli soutajina yhtä paljon tammiolaisia naisia ja miehiä. Laivan molemmat matkustajat siirtyivät veneisiin. Miehistö jätti laivan ja siirtyi sen seuralaisena purjehtineeseen lähelle ankkuroituneeseen prikiin, joka ei ollut ajanut karille eikä vaurioitunut. Seuraavana päivänä priki luotsattiin Tammioon, jossa vieraat odottivat 8 päivää, ennen kuin asettui ja heidät purjehdittiin Haapasaareen. Siellä he joutuivat viipymään kolme viikkoa, ennen kuin tuulensuunta kääntyi suotuisaan suuntaan ja vieraat pääsivät jatkamaan matkaansa.

Paluumatkastaan Pietarista Tammion ja Haapasaaren kautta kotimaahansa Miss Wilmot kirjoitti yksityiskohtaisen kuvauksen, jossa hän ylisti tammiolaisia ja moitti haapasaarelaisia.

Vuoden 1809 aikana venäläisten valloittamasta Suomesta luotiin Suomen suuriruhtinaskunta. Porvoon maapäivillä maaliskuussa 1809 Aleksanteri I vahvisti hallitsijanvakuutuksellaan alueen ruotsalaiset lait ja takasi hallinnollisen jatkuvuuden. Syyskuussa 1809 solmitussa Venäjän ja Ruotsin välisessä Haminan rauhassa vahvistettiin valtakuntien välinen Pohjanlahden sekä Tornionjoen ja Muonionjoen uusi rajalinna. Ns. Vanhan Suomen alue, jonka Ruotsi menetti Venäjälle Uudenkaupungin (1721) ja Turun (1743) rauhansopimuksissa ja johon Tammiokin kuului, liitettiin 1812 Suomen suuriruhtinaskuntaan Viipurin lääninä.

ELIAKSEN TALO 1818 – /JOOSELA

Museovirasto H. Vilppula 1951

On mahdollista, että kulmahuone rakennettiin pakotieksi talosta sen vuoksi, etteivät vuoden 1742 tapahtumat voisi toistua. Tuolloinhan venäläiset merisotilaat pääsivät yllättämään Kiiskin ja Jesperilän talojen väet, surmaamaan pikkulapset ja kaappaamaan talojen isännät vangeikseen.

Isonvihan ja pikkuvihan jälkeen rakennetut talot Samula, Kallula ja Vanha kartano sijoitettiin hieman etäämmälle rannasta ehkä turvallisuuden tehostamiseksi. Haminan rauhanteon (17.9.1809) jälkeen olot vakiintuivat ja taloja rakennettiin taas näkyville paikoille lähemmäksi rantaa.

TAMMION TUULIMYLLYKIISTA 1816

Tammiolaiset olivat rakentaneet Myllykalliolle tuulimyllyn. Myllyn hoitajat näyttivät pyrkivän korottamaan jauhatuksesta sovittuja korvauksia. Tätä muut kyläläiset eivät voineet hyväksyä, minkä vuoksi he kirjelmöivät käräjille seuraavasti.

Asianomaisten lupauksen mukaan me Tammion saaren omistajat, voimme rakentaa yhteisen tarpeen mukaan yhden tuulimyllyn; Naapurimme Niilo Tuomaanpoika P ja Kalle Erkinp S välttääkseen jo rakentamisen aikana myllyn ylläpitämisestä sovitut korvaukset esittivät vaatimuksensa, joista pahimmillaan seuraisi, että naapurimme ja heidän jälkeläisensä voisivat ilman meidän painavaa sanaamme lisätä korvauksen suuremmaksi kuin 20 kopeekkaa per omistaja, mikä maksu korvaukseksi heidän työstään ja kustannuksistaan jokaista tynnyriä kohti, joka jauhetaan, tulisi korvata. Jos korvausta yritettäisiin suurentaa, tulisi myllyn omistajien voida saada rakentaa toinen mylly tai käyttää muita ympärillä olevia myllyjä.

Ylläolevan vahvistamme nimillämme ja omakätisillä puumerkeillä Vehkalahdella 11. maaliskuuta 1816.

Vehkalahti den 11 Marsch 1816.
 Thomsen Suomalainen, Jere miel Suomalainen.
 Johan Suomalainen, Jere miel Suomalainen.
 Adam Kiski, Gustaf Pitkanen.
 Elias Pitkanen Carl Pitkanen.
 Jenni Kiskien.
 Johan Eriksson Liefvuo.
 Carl Gustaf Auergravel.

TAMMIO 1818 – 1850

TAMMION OSTO 1819

№ 1.

6.KOP.
6.KOP.

Omstygning af Tammio af Kyrkans Skrifver

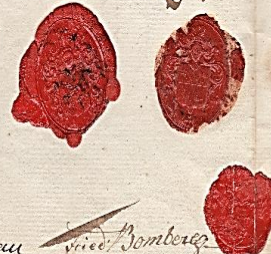
Vi underskreddes Gullige Kättingen Catharina Wulffert, Jönsdotter vid Arfvidens Alexander och Carl Wulffert samt Carl Skrifveran Johans Wulffert och Jönsdottern Nils Wulffert, gäver härmed vittnande, det vi af försäglad och värdelärdhet, upfat hafver fört vår försäglade Hustru Stamma kallad med alla de mindre Hustrus, Kläppor och Fiskeriedlen, som stannat i Lyda, af äldre Lyda, den framdeles försvinnas här, belägen vid försäglad Skäran i Veckelaa församling, Kymmene Härad och Viborgs Län, som är skattad till 1/4 del Måttal, till Wönderen Nils Thomasson, Gustaf Nilsson, Carl Samuelsson, och Joseph Olofsson, Pitkäsel, Adam Johansson Kiski, samt Thomas Henriksen, Carl Ericsson, Jeremias Ericsson, Johan Ericsson och Paul Nordström Suomalaisch, emot oss af emellan belöngad och öfverenskommen köpe Skilling, för fem tusen och två hundra och femtio 15250/1 Rabel höfverliga Rens afgränsning, och som

denna Summa är af till fulla betill och utlagd; ja afhandla vi oss och våra afgränsade bonalls försäglade, och tillägge samme med all hvad deras heras i wälo och herro järke och järke wälta, emell annanlagit, till öfverannämnd köparena, deras barn och arfvingen, till wärdelig äge, jäfom deras wälo wäta lagfångad egendom; och för öfrigt vi oss jäfwa till fullkomlig hemlaras till öfverannämnd wälo är detta köpe. Därför me våra namns egenhändig anderteknad och Signetens wärdtygande bekräftad, som ykades i Viborg den, 3. April år 1819.

Catharina Wulffert.
Ja Egna och mina söner
Alexander och Carl Wulffert.

i de omtyngda wägnar
A. Clayhills.

Hokam Wulffert.
Catharina Wulffert.
Constantin Wulffert.
Ludwig Wulffert.
Tillwärdig J. Buchmann vice Bomberg

Me allekirjoittaneet Kamarineuvoksetar Catharina Wulffert, Tykistön Vänrikit Alexander ja Carl Wulffert sekä Kirjuri Johan Wulffert ja Junkkari Niclas Wulffert teemme täten tietäväksi sen, että olemme vapaasta tahdostamme ja hyvällä tarkoituksella myyneet omistamamme verovapaan saaren Stamöö, nimitetty, kaikkine siihen kuuluvine pienine saarineen, luotoineen ja kalastusvesineen jotka siihen kuuluvat, ovat ammoista ajoista saakka kuuluneet tai tulevat kuulumaan tulevaisuudessa, sijaiten Suomen saaristossa Vehkalahden seurakunnassa, Kymin kihlakunnassa ja Viipurin läänissä ja joka on verotusarvoltaan ¼ Mantaalia talonpojille Nils Thomasson, Gustav Nilsson, Carl Samuelsson ja Joseph Olofsson, Pitkäsel, Adam Johansson Kiski, John Thomas Henriksen, Carl Ericsson, Jeremias Ericsson, Johan Ericsson ja Israel Bertilsson Suomalaisel, hinnasta, josta me kauppa käyneet asianosaiset olemme sopineet suuruudeksi: Viisi Tuhatta Kaksi Sataa Viisikymmentä /5250/ Ruplaa Keisarillisia Banco Obligaatioita, ja kun tämä summa on kokonaan maksettu ja annettu, niin me ja meidän perillisemme luovutamme omistamamme vapaatilan kaikella mitä siihen kuuluu, sekä vedessä että kuivalla maalla, kaloineen sekä kalavesineen, mitään siitä vähentämättä, heidän lapsilleen ja perillisilleen ikuisiksi omistukseksi heille lailliseksi omaisuudeksi ja vakuutamme lisäksi, että meillä oli täysi omistusoikeus myymääme tilaan.

Lisävaluudeksi on tämä Kauppakirja omakätisillä nimikirjoituksilla allekirjoitettu, Sinetillä varmistettu, mikä tapahtui Viipurissa 3. huhtikuuta 1819.

Catharina Wulffert	
Omasta ja Poikieni	Alaikäisten puolesta
Alexanterin ja Carlin	A. Clayhills
puolesta.	

TAMMION OSUUKSIEN JAKAUTUMINEN 1819 JA 1820-LUVULLA

Sen jälkeen, kun Tammion isännät olivat neuvotelleet rouva käskynhaltijatar Katariina Wulffertin ja hänen perillistensä kanssa Tammion ostamisesta ja päätyneet esisopimukseen asiasta, lähettivät Tammion isännät puolestaan kaksi hyväkuntoista Tuomasta, Tuomolan Tuomas Heikinpojan, 41, ja Vanhan kartanon Tuomas Tuomaanpojan, 31, marraskuussa 1818 Viipuriin kaupantekovaltuuksin. 11.11.1818 Tuomokset ja Wulffertit allekirjoittivat velkakirjan, jolla tammiolaiset sitoutuivat ostamaan Wulfferteilta Haminan kaupungissa sijaitsevan Tammion vapaasaaren hintaan 5250 ruplaa siten, että he suorittaisivat hinnasta 1000 ruplaa heti ja 1000 ruplaa 14 päivän kuluessa sekä 3250 ruplaa vuoden kuluessa tai 11.11.1819 mennessä sekä muut kaupanteosta aiheutuvat kustannukset. Tammion Tuomokset olivat tähän varautuneet, sillä Wulffertit kuittasivat saaneensa 1000 ruplaa 11.11.1818.

Lopullinen kauppakirja allekirjoitettiin jo 3.4.1819.

Isännät eivät ostaneet Tammiota yhtä suurin osuuksin. Parasta miehuuttaan eläneet ostivat suurimmat osuudet, vanhimmat ja nuorimmat tyytyivät vähempään. Kaikkein suurimman osuuden, neljänneksen saaresta ja sen maista ja vesistä, osti JESPERILÄN isäntä Niilo Tuomaanpoika Pitkänen. Hän täytti ostovuonna 1819 38 vuotta. Muista Läns-pään asukkaista SAMULAN isäntä Kustaa Niilonpoika Pitkänen, 41, osti yhden kymmenyksen (1/10) saaresta samoin kuin Adam KIISKI, 26. He olivat samalla kyläkulmansa vanhimpien talojen isäntiä. Samulasta lähtenyt KALLULAN isäntä Kalle Samulinpoika, 65, ja Kallulasta irtautuneen ELIAKSEN TALON perijä, nuori Joosef Olavinpoika Pulkkinen, 17, jonka mukaan taloa myöhemmin kutsuttiin JOOSELAKSI, saivat kumpikin nimiinsä 1/20 saaresta.

Itäpään Suomalaisen joukosta vanhimpien talojen isännät MARTTILAN eli Vanhan tuvan Israel Pertinpoika Suomalainen, omaa sukua Haimelin, 42, ja ESIN isäntä Kalle Erkinpoika, 38, ostivat kumpikin 1/10, Esin talosta itsenäistynyt TUOMOLAN isäntä Tuomas Heikinpoika, 42, osti 3/20 ja Marttilan sukuhaaraa edustaneet HEINÄKALLION isäntä Juho Erkinpoika, 54, sekä Pitkästen keskelle rakentaneen EERIKKILÄN isäntä, Juhon veli Jeremias Erkinpoika, 22, joka otti sukunimekseen TAMMELIN, ostivat kumpikin 1/20 saaresta ja sen maista ja vesistä. Uusi sukunimi saattaa olla Tammion ja Haimelinin yhdistelmä.

Ostojen suuruuteen vaikutti myös se, miten osuuksien arvioitiin tulevaisuudessa jakautuvan talon väen ja perillisten kesken. JESPERILÄN Niilo Tuomaanpoika Pitkäsellä oli kaksi nuorempaa veljeä, Tuomas, 32, ja Jeremias, 28. Neljännes saaresta kuului heille yhteisesti, kullekin siis 1/12 Tammiosta. Heidän sisarilleen Maria ja Saara Tuomaantytärille ei omistusoikeuksia hankittu. Hehän olivat jo muutamaa vuotta aiemmin avioituneet Maria Kuorsaloon ja Saara Pitkäpaateen. Koska naisten ajateltiin avioituvan ja muuttavan Tammiosta, ei heille maita hankittu, mikäli talossa oli miehiä tai/ja poikaperillisiä.

SAMULAN isännän Kustaa Niilonpojan isovelji Jeremias Niilonpoika oli kuollut 1812 45-vuotiaana, joten Kustaa ja Jeremiaksen poika Jeremias, 13, jakoivat pojan tultua täysi-ikäiseksi ostetun osuuden siten, että kummallekin tuli 1/20 Tammiosta.

KALLULAN isännän Kalle Samulinpojan lapsista oli 1819 elossa vain tytär Liisa, 25. Hän oli 1816 avioitunut Virolahden Eerikkälästä kotoisin olleen Heikki Antinpoika Koukin, 32, kanssa. Heikki Antinpoika tuli Kallulaan vävyksi ja otti sukunimekseen Pitkänen talon mukaan.

Vasta rakennetun ELIAKSEN TALON isännäksi asetui Eliaksen hukuttua 25-vuotiaana Kallun ja Samulin nuorin veli Jaakko Samulinpoika, 57. Joosef avioitui 1826, jolloin hänet merkittiin isännäksi 24-vuotiaana.

Adam KIISKILLÄ oli vasta esikoinen, vuoden vanha Anton, kun hän osti Tammion kantatalolle nuoreksi mieheksi, 26, suuren osuuden 1/10 Tammiosta. Adam Kiiski hukkui 1825 32-vuotiaana.

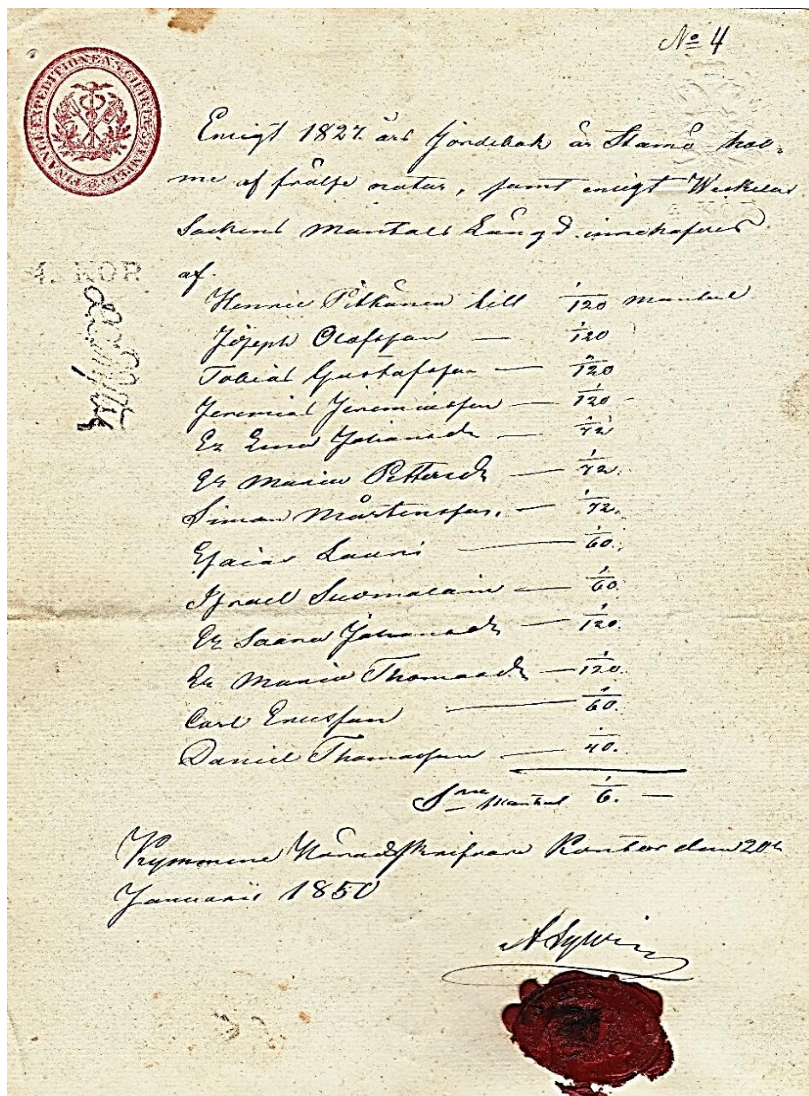
Suomalaisen kantatalon MARTTILAN eli VANHAN TUVAN isäntä, Suomalaisen sukuun vävyksi tullut Israel Pertinpoika, omaa sukua Haimelin, oli ostanut 1/10 Tammiosta. Hänellä oli 1819 kolme poikaa, Tuomas, 14, Jopi 10, ja Anton, 2, joille kullekin oli siis aikanaan lankeava 1/30 Tammiosta.

1/20 Tammiosta omistaneella Marttilan sukuhaaraan kuuluneella HEINÄKALLION isäntä Juho Erkinpoika Suomalaisella oli oston tapahtuessa pojista elossa yksi, 20-vuotias Niilo. Saman verran omistaneella EERIKKILÄN isännällä Jeremias Erkinpojalla oli 1819 vasta yksi perillinen, vuoden ikäinen Jeremias Jeremiaanpoika.

ESIN Tammiosta ostettu osuus 1/10 jaettiin sen isännän Kalle Erkinpoika Suomalaisen, 38, ja hänen nuoremman veljensä Heikki Erkinpojan, 31, kesken tasan, 1/20 kummallekin.

TUOMOLAN 43-vuotias Tuomas Heikinpoika, lähtöisin Esin talosta, oli Suomalaisista eniten ostanut osuutta Tammiosta. Hänellä oli 3 poikaa, Taneli, 17, Juho, 16, ja Esaias, 8, minkä vuoksi 3/20 oli sopiva osto-osuus Tuomakselle. Näin kaikki Esin talosta kotoisin olleet miehet tulisivat saamaan 1/20 Tammiosta.

OSTETUN OMAISUUDEN JAKAUTUMINEN 1820-LUVULLA

Tammion saaren vapaatilan omistivat 1850 vuoden 1827 maakirjaan ja Vehkalahden pitäjän manttaaliluetteloon perustuvan 1850 annetun todistuksen mukaan:

1/120	KALLULA	HEIKKI PITKÄNEN
1/120	JOOSELA	JOOSE OLAVINPOIKA
1/120	SAMULA	TOPIAS KUSTAAPOIKA
1/120	JEROLA	JEREMIAS JEREMIAANPOIKA
1/72	VANHA KARTANO	LKI LEENA JUHONTYTÄR
1/72	TUOMAANTALO	LKI MARIA PEKANTYTÄR*
1/72	SIMOLA	SIMO MARTINPOIKA
1/60	KIISKI/ESALA	ESAIAS LAURI
1/60	MARTTILA	ISRAEL SUOMALAINEN
1/120	EERIKKILÄ	LKI SAARA JUHONTYTÄR
1/120	HEINÄKALLIO	LKI MARIA TUOMAANTYTÄR
1/60	ESI	KALLE ERKINPOIKA
1/40	TUOMOLA/TANI	TANELI TUOMAANPOIKA
1/6	Tammion manttaaliosuus koko tilasta	

*Tuomaantalon päämies lki Maria Pekantytär = Petterintytär = Israelintytär

1827 Tammiossa oli 13 taloa. Sen jälkeen, kun Tammio oli ostettu ja kauppa vahvistettu, Tammioon rakennettiin 1820- ja 1830-luvuilla kolme uutta taloa: 1827 rakennettu JEROLA, 1831 pystytetty TUOMAANTALO ja 1833 valmistunut SIMOLA.

HENKIKIRJATIEDOT: TALOT, ISÄNNÄT JA ASUKASMÄÄRÄT 1818 – 1829

TALO	ISÄNTÄ	18	19	20	21	22	23	25	26	28	29
KALLULA	KALLE SAMULINP P	5	5	5	6	6	6	7	7	8	8
JOOSELA	ELIAS SAMULINP P	4									
	JAAKKO SAMULINP P		3	3	3	3	3				
	JOOSE OLAVINP P							3	3	4	4
SAMULA	KUSTAA NIILONP P	12	12	12	13	12	12	12	12	9	9
JEROLA	JEREMIAS JEREMIAANP P									5	4
VANHA KARTANO	NIILO TUOMAANP P	18	18	20	22	22	23	21	22	21	23
	VKR LKI MARIA JAAKONTR WAHL									2	2
KIISKI	AATAMI JUHONP K	6	6	5	7	7	6	7			
	LKI MARIA KALLENTR K									6	6
	HEIKKI HEIKINP WAHL	3	3								
	LKI MARIA JAAKONTR WAHL			2	2	2	2	2			
	VKR JUHO JAAKONP									1	1
MARTTILA	ISRAEL PERTINP S	8	7	7	7	7	7	7	7	8	8
EERIKKILÄ	JEREMIAS ERKINP S	4	4	4	4	6	6	7	7	7	8
	JUHO HAIMELIN	7	7	7							
	LKI ANNA HAIMELIN				7	7	7	7	7	6	6
HEINÄKALLIO	JUHO ERKINP S	5	5	5	5	6	6	7	7	6	6
ESI	KALLE ERKINP S	11	12	10	11	11	11	11	11	13	13
TANI	TUOMAS HEIKINP S	7	6	6	6	6	7	8	7	9	10
	YHTEENSÄ	90	88	86	93	95	96	97	98	105	108

VUOSIEN 1824 JA 1827 HENKIKIRJATIEDOT PUUTTUVAT. VKR = VUOKRALAINEN; LKI = LESKI. K = KIISKI; P = PITKÄNEN; S = SUOMALAINEN

Samuli Samulinpojan leskivaimolla Johanna Juhontyttärellä oli Eliaksen lisäksi myös avioton lapsi, rajamies Olavi Olavinpoika Pulkkisen siittämä Joose. Vaikka Joose oli 1819 vasta 17-vuotias, ostettiin talo hänen nimiinsä. Vuodesta 1819 lähtien henkikirjaan merkittiin kuitenkin talon isännäksi Kallun ja Samulin nuorin veli Jaakko Samulinpoika, 57.

Eliaksen talon uudeksi isännäksi nousi Jaakko Samuelinpojan jälkeen Joose Olavinpoika 24-vuotiaana. Aviottomana syntyneen Joosen asettamista isännäksi pidettiin tarpeellisena, sillä Joose oli avioitumassa Jesperilän isännän Niilo Tuomaanpojan esikoisen, 19 -vuotiaan tyttären kanssa. Ilman Joosen nimittämistä isännäksi Jesperilän isäntä olisi tuskin hyväksynyt avioliittoa.

1818 Tammiossa oli 12 taloutta ja 10 taloa, joiden isännät ostivat Tammion Anton Wulfertin perillisiltä. Kiiskin talossa asui isäntäväen lisäksi isännän veljen leski, joka oli avioitunut taloon vävyksi tulleen Heikki Heikinpoika Wahlin kanssa. Eerikkilässä asuivat Haimelinin perhe ja talon rakentaneen Erkki Erkinpojan pojan Jeremias Erkinpojan perhe.

Saarella eli 1818 90 henkilöä. 1821 väki alkoi lisääntyä ja sitä oli 1829 108 henkilöä.

Talojen isäntinä toimivat koko aikavälin 1818 – 1829 Kallulan isäntä Kalle Samulinpoika, Samulan isäntä Kustaa Niilonpoika, Vanhan Kartanon isäntä Niilo Tuomaanpoika, Marttilan isäntä Israel Pertinpoika, Eerikkilän isäntä Jeremias Erkinpoika, Heinäkallion isäntä Juho Erkinpoika, Esin isäntä Kalle Erkinpoika ja Tuomolan isäntä Tuomas Heikinpoika.

Kiiskin talon isännäksi kohosi 1818 Tammion ostajiin kuulunut 25-vuotias Aatami Juhonpoika Kiiski. Hän hukkui nuorena miehenä jo 1825. Leskivaimo Marja Kallentytär Siparista tuli talon isäntä 30-vuotiaana.

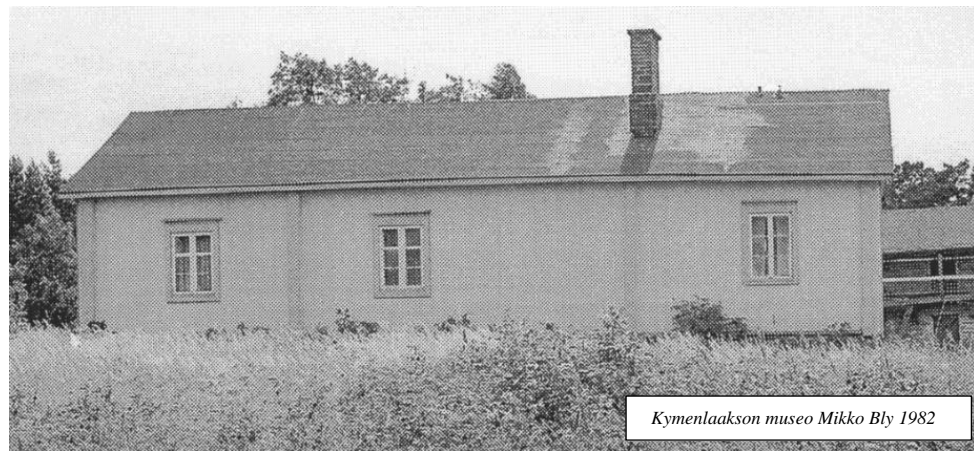
Eerikkilässä asunut suutari Juho Haimelin kuoli 1820 46-vuotiaana. Hänen paikkansa perheen päänä joutui ottamaan leskivaimo Anna Kristiina Björk 32-vuotiaana.

Samulassa asui tusinan verran väkeä, joten katsottiin tarpeelliseksi pystyttää lähettyville toinen talo. Toimittiin ripeästi, ettei kukaan muu ennättäisi vallata talon paikkaa. Samulasta purettiin puolet ja talon puolikas siirrettiin nopeasti uuden talon perustaksi. Uuden talon JEROLAN isännäksi asetettiin nuori Kustaan veljen Jeremiaksen 20-vuotias poika, Jeremias hänkin. Näin turvattiin poikamiehelle tulevaisuutta. Paikalleen jäänyt Samulan puolikas täydennettiin samalle kivijalalle aiempaan pituuteensa ajan kanssa.

JEROLA 1827 / NIILEKSEN JUTTA

Museovirasto H. Vilppula 1951

Kymenlaakson museo Mikko Bly 1982

TAMMION HENKIKIRJATIEDOT: TALOT, ISÄNNÄT JA ASUKASMÄÄRÄT 1830 – 1839

TALO	ISÄNTÄ	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39
KALLULA	LKI EEVA SAMULINTR P	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7
JOOSELA	JOOSE OLAVINP P	5	5	5	6	6	5	5	6	6	6
	VKR MARIA JAAKONTR	1	1	1							
SAMULA	KUSTAA NIILONP P	10	10	10	11	11	12	12	11	10	10
JEROLA	JEREMIAS JEREMIAANP P	4	4	5	5	5	6	6	6		
VANHA KARTANO	NIILO TUOMAANP P	24	23	17	17	9					
	LKI HELENA JUHONTR						9	9	5	7	6
TUOMAANTALO	TUOMAS TUOMAANP P					6	6	5	5	6	5
SIMOLA	SIMO MARTINP					5	4	5	4	4	6
KIISKI	LKI MARIA KALLENTR K	6	6	6	6	6	6	6	6	6	7
TORPPARI	VKR JUHO JAAKONP	1	1	1			1				
MARTTILA	ISRAEL PERTINP. S	9	9	9	11	11	12	12	12	13	15
EERIKKILÄ	JEREMIAS ERKINP S	8	9	9							
	LKI SAARA JUHONTR				7	7	7	7	7	7	7
HAIMELIN	LKI ANNA HAIMELIN	6			4	4	4	4	3	3	3
HEINÄKALLIO	JUHO ERKINP S	7	7	7	7	7	6	6	6	6	5
ESI	KALLE ERKINP S	13	13	12	13	14	12	13	14	14	15
TANI	TANELI TUOMAANP S	8	8	9	10	10	11	12	14	13	13
	YHTEENSÄ	109	103	98	104	108	108	109	106	102	105

VKR = VUOKRALAINEN
LKI = LESKI

1830-luvun päättyessä Tammiassa oli 13 taloa. Uusia taloja olivat Simonniemeen rakennetut TUOMAANTALO ja SIMOLA. Jesperilän tulipalon jälkeen ns. vanhalle kartanolle rakennettuun taloon oli ehtinyt 1830-luvun alussa kerääntymään asukkaita jo kaksi tusinaa, joten uuden talon rakentaminen suvulle oli paikallaan. Taloa rakentamassa ollut Simo Martinpoika avioitui ensin taloon vävyksi ja rakensi pian lähetyville oman talon.

Tammiassa oli 1830-luvulla asukkaita keskimäärin 105 – 106, enimmillään 1830 ja 1836 109.

Kallulaa isännöi Eeva Samuelintytär, Joose-iaa Joose Olavinpoika, Samulaa Kustaa Niilonpoika, Jerolaa Jeremias Jeremiaanpoika, Kiiskiä Maria Kallentytär, Marttilaa eli Vanhaa tupaa Israel Pertinpoika, Heinäkalliota Juho Erkinpoika, Esiä Kalle Erkinpoika ja Tuomolaa eli Tania Taneli Tuomaanpoika kautta koko 1830-luvun.

TUOMAANTALOA rakennettiin tosiasiaassa jo 1831 kahden perheen, 44-vuotiaan Tuomas Tuomaanpojan ja 41-vuotiaan Jeremias Tuomaanpojan asunnoksi. Taloa kohtasi 1831 suuronnettomuus. Jeremias ja hänen lapsistaan kolme ja Tuomaksen vaimo ja heidän lapsistaan kaksi, yhteensä seitsemän henkeä, hukkuivat syysmyrskyssä purjehtiessaan Haminaan Tuomaksen pojan Aleksanterin rippiaisiin. Jeremiaan lapsista Juliaana hukkuu 12-vuotiaana, Kustaa Adolf 10-vuotiaana ja Taneli 8-vuotiaana. Tuomaksen vaimo Eeva Liisa Husgafvel oli hukkuessaan 41-vuotias ja hänen lapsistaan Kalle Kustaa 7-vuotias ja Aleksanteri 15-vuotias. Kotia hoitamaan jääneet Tuomas Tuomaanpoika ja Jeremiaksen vaimo Tuomolasta kotoisin ollut Eeva Tuomaantytär pienine lapsineen säästyivät kuolemalta. Tuomaksen lapsista henkiin jäivät 9-vuotias Jeremias, 6-vuotias Juho ja 3-vuotias Ulrika.

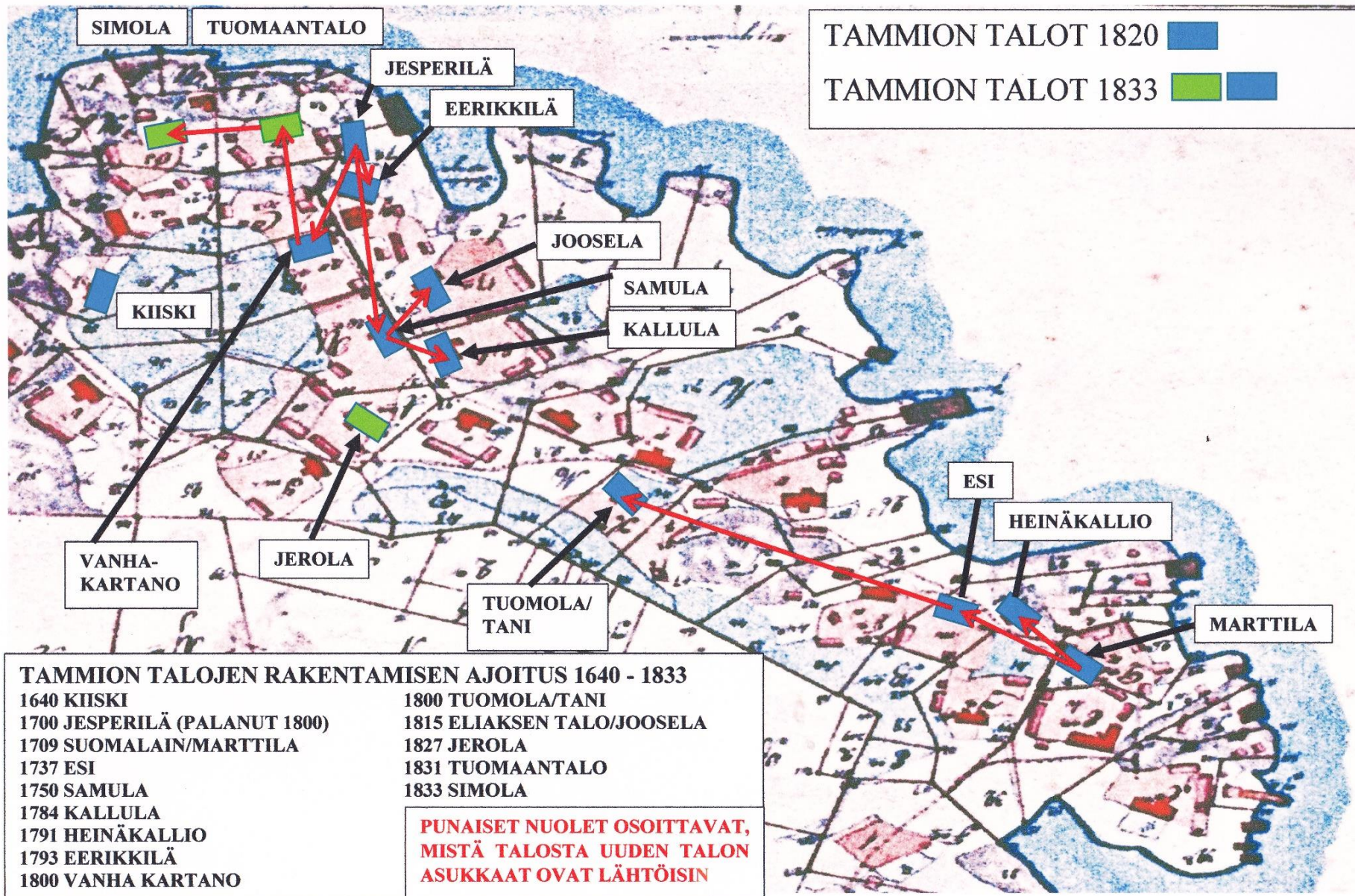
Eevan yksin huollettaviksi jäivät 5-vuotias Konsta, 3-vuotias Eeva Stiina ja puolivuotias Sofia. Hätää kärsineet Tuomas ja Eeva avioituvat pian, Tuomas 1832 Marttilan 20-vuotiaan Maria Liisa Israelintyttären kanssa ja 33-vuotias Eeva Tuomaantytär 1833 Tuomaantaloa rakentamassa olleen suursaarelaisen 21-vuotiaan Simo Martinpoika Laurin kanssa. Simo rakensi perheelleen oman pikkutalon Tuomaantalon länsipuolelle niemeen, jota sittemmin kutsuttiin Simonniemeksi. Näin Tuomaasta tuli 45-vuotiaana Tuomaantalon ja Simosta 21-vuotiaana Simolan isäntä.

Simon vaimo Eeva kuoli 1836 38-vuotiaana lapsivuoteeseen synnytettyään kaksoset. Nämä menehtyivät Simon kykenemättä sitä estämään 9 – 17 päivää äitinsä kuoleman jälkeen. Simo avioitui 25-vuotiaana uudelleen. 15.5. 1837 pidettiin Kiiskin talossa kaksoishäät. Simo vihittiin 17-vuotiaan Anna Maria Aatamintytär Kiiskin kanssa ja Simon suursaarelainen sisar 22-vuotias Helena Martintytär Lauri 20-vuotiaan Anton Aataminpoika Kiiskin kanssa.

Kiiskin talossa Pyhtäältä 1815 vävyksi 27-vuotiaana muuttaneen Heikki Heikinpoika Wahlin puolisona elänyt, 1815 35-vuotias Maria Jaakontytär Puhakka joutui miehensä ilmeisesti kuoltua jo 1819 elämään vuokralaisena vuodet 1826 - 1829 Vanhassa Kartanossa ja sen jälkeen kuolemaansa saakka Jooselassa. Hän kuoli 1833 53-vuotiaana. Toisena vuokralaisena saarella eli muutamia vuosia ilmeisesti Kiiskin perheen tukena torppariksi mainittu Juho Jaakonpoika.

Vanhan kartanon isäntä Niilo Tuomaanpoika kuoli 1834 53-vuotiaana. Hänen jälkeensä taloa piti tuolloin 49-vuotias leskivaimo Helena Juhontytär Toikka Metsäkylästä.

Itäkylään Suomalaisten alueelle ei noussut uusia asuinrakennuksia 1801 – 1852.

TUOMAANTALO 1831 –

Museovirasto H. Vilppula 1951

SIMOLA 1833 –

LAIVANRAKENNUSTA JA MERENKULKUA 1830 – 1848

Suomen ja Viron rannikoiden välistä seprakauppaa oli harjoitettu pienveneillä enemmän tai vähemmän jatkuvasti satoja vuosia rajoituksista, kielloista ja sodista piittaamatta ja nädänhädänkin uhatessa. Varsinkin katovuosina rannikon ja saariston asukkaat täydensivät viljavajaustaan Virosta tuodulla rukiilla.

1830-luvulla talonpoikaispurjehtijoiden olot paranivat. Jo 1830 talonpoikien kauppaa Itämeren alueella koskevat rajoitukset poistettiin ja rannikkolaiset saivat ulottaa purjehduksensa kaikkiin Itämeren satamiin. Aikaisemmin olivat luvallisia purjehduskohteita olleet vain Ruotsi ja Venäjän satamat.

Kiinnostus merenkulkua kohtaan lisääntyi. 1830-luvun alussa Virolahden pitäjässä oli yhdeksän laivaa. Tammiössäkin ryhdyttiin rakentamaan laivoja. 1833 – 1835 veistettiin Vehkalahdella seitsemän laivaa, neljä jahtia, kaksi kuunaria ja yksi kaljaasi. Tammiössä syntyivät jahti Elisabet 1833 ja kuunari Alina 1834, jolloin Kuorsalonkin kuunari Robert valmistui. 1835 laskettiin vesille jahdit Tobias Mäntlahdessa, Robert Suurmustassa ja Sovitus Kuorsalossa, jossa samana vuonna valmistui myös kaljaasi Jupiter.

Jahti (alustyyppien kuvat sivuilla 94,95 ja 161) oli eteläisessä Suomessa 1700-luvulta lähtien yksimastoinen purjealus, jossa oli kahvelipurje ja sen yläpuolella latvapurje. Kahveli- eli haarukkapurje oli vinosuunnikkaan muotoinen. vinopurje. Purjeen yläreuna kiinnitettiin kahvelitankoon, jonka toisessa päässä oli mastoon liitettävä kahveli eli haarukka. Masto oli kaksiosainen eli kaksimuruinen. Alamaston yläpään kiinnitettiin mastoa ohuempi ja lyhyempi jatko- eli latvatanko maston pidentämiseksi.

Kuunari oli tavallisesti kolmimastoinen kahvelitakiloitu purjealus. Kaksimastoisen kuunarin (ks. kuva s. 96 keulamastossa oli kahvelipurje ja sen yläpuolella saattoi olla suunnikkaan tai puolisuunnikkaan muotoinen raakapurje. Se kiinnitettiin yläosastaan raakapuuhun, joka oli mastoon keskikohdastaan kiinnitetty vaakasuora, aluksen kölilinjaan nähden poikittainen tanko eli raaka. Isossa mastossa oli kahvelipurje ja latvapurjeet.

Kaljaasi oli tavallisesti kaksimastoinen purjealus, jonka kummassakin mastossa oli kahveli- eli haarukkapurje ja latvapurje. Kaikkien kolmen alustyyppien mastot olivat kaksimuruisia ja kaikissa käytettiin keulapurjeita.

Laivan kantavuuden mittana oli lästiluku. Laivalästin suuruus oli 18 kippuntaa rautapainoa eli 2448 kg.

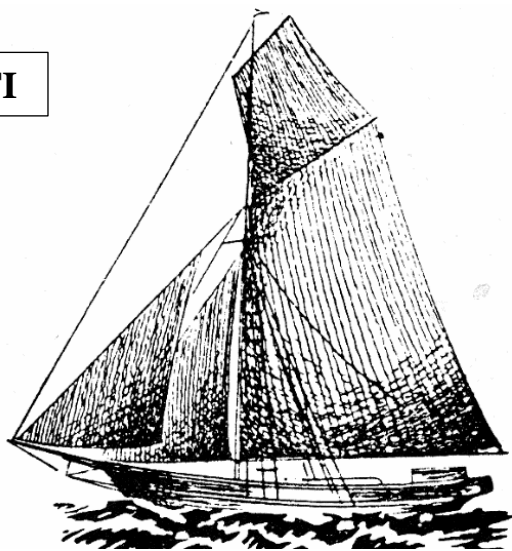
Tammiössä rakennetun Jooselan jahdin omistaja ja kippari oli 1833 21-vuotias Joose Olavinpoika Pitkänen. Jahti oli limisaumainen ja sen kantavuus oli 9½ lästiä. Sen mainitaan purjehtineen Vieroon tullattua rahtia kaksi kertaa. Vuoden 1845 alussa laaditussa luettelossa jahdin todetaan purjehtineen yhden kerran kalalastissa Liivinmaalle. Jahdin miehistöön kuului kipparin lisäksi kaksi merimiestä.

Tammion kuunarin omistaja oli Kallulan Jeremias Heikinpoika Pitkänen. Hän oli 1834 17-vuotias. Alina oli limisaumainen ja sen kantavuus oli 22 lästiä. Sen sanotaan purjehtineen yhden kerran kalastissa Viroon. Kipparin apuna laivassa työskenteli kolme merimiestä.

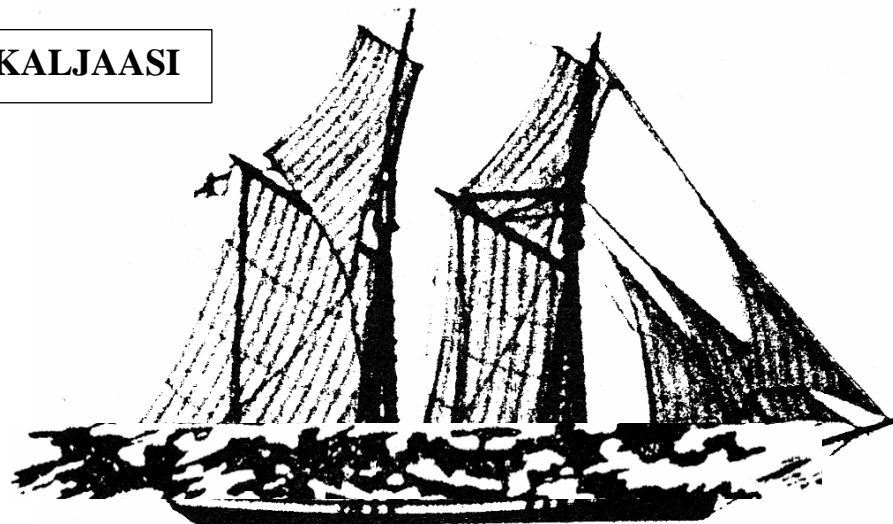
Kuorsalon Sovituksen kantavuus oli 9, Suurmustan Robertin 10 ja Mäntlahden Tobiaksen 6 lästiä. Kuorsalossa rakennetun kaljaasi Jupiterin kantavuus oli 32 lästiä. Sen kipparina toimi em. tammiolainen Jeremias Pitkänen. Nämä laivat olivat tasasaumaisia. Jahdit Robert ja Topias olivat vieneet Pietariin halkoja, Tobias lisäksi Liivinmaalle kalaa.

Vuoden 1835 Venäjän ja Suomen kauppavaihtoa koskevalla keisarillisella päätöksellä suomalaiset talonpojat saivat myydä markkinoilla ja satamissa maataloustuotteitaan, mikäli he hankkivat matkaa varten passin. Vain kalaa sai tuoda vaihdettavaksi viljaan ilman tullia Narvan ja Tallinnan välisellä rannikolla. Suolasilakkaa kuljetettiin Viroon niin pienemmillä kuin suuremmillakin aluksilla. Pienempiin aluksiin mahtui parikymmentä tynnyriä, suurempiin puolensataa. Vaikka kauppa Tallinnassa oli tullitonta, suomalaisalusten oli kuitenkin maksettava Tallinnan keräämät satamamaksut. Lisäksi laivurit joutuivat maksamaan yli 10 lästin suuruisilta aluksilta myös lästimaksut. Merenkulun vetovoima kuitenkin lisääntyi.

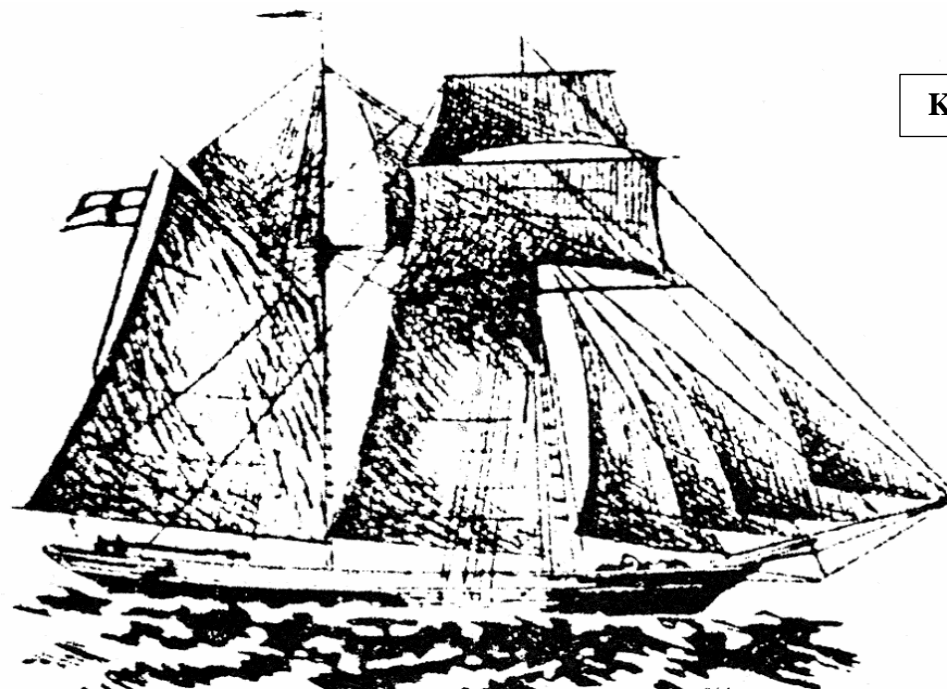
JAHTI

KALJAASI

KUUNARI

Tammion kolmas laiva oli 1836 rakennettu Marttilan kuunari Elisabet. Sen omistaja oli 1836 27-vuotias Jopi ja kippari hänen veljensä 19-vuotias Anton Joelinpoika (oikeasti Israelinpoika); Veljesten isä oli viralliselta nimeltään Israel Haimelin, joka oli avioitunut Tammiassa 1798 ja asettunut Marttilaan vävyksi. Kuunari Elisabet oli tasasaumainen ja sen kantavuus oli 27 lästiä. Sen mainitaan vuoden 1843 laivaluettelossa tehneen neljä purjehdusta ja vuoden 1845 luettelossa yhden matkan Pietariin halkolastissa. Kipparin apuna laivassa oli kolme merimiestä. Mittauskirjoihin ja laivaluetteloihin merkittiin alukset, joiden kantavuus oli vähintään viisi lästiä.

Virolahdella ruvettiin rakentamaan entistä suurempia laivoja. 1836 valmistuneiden pitkäpaatelaisten kuunari Makarkan kantavuus oli 82 lästiä ja kaljaasi Iliaan 77 lästiä.

15.5.1837 mitattiin Haminassa Tammiossa rakennettu limisaumainen jahti Elisabet, kuljettajana Vanhankartanon 23-vuotias Wille Niilonpoika Pitkänen. Sen vetoisuudeksi mitattiin 8½ lästiä. Kyseessä lienee kuitenkin sama jahti, jonka Joose Olavinpoika oli rakennuttanut Tammiossa 1833. Sen pituudeksi mitattiin nyt 37 jalkaa (n. 12,3 metriä), leveydeksi 13 jalkaa (4,3 metriä) ja syvyydeksi lastattuna 5 jalkaa (1,7 metriä).

Heinäkuussa 1837 mitattiin Haminassa Pitkäpaadessa rakennettu tasasaumainen kuunari Venus. Aluksen kantavuus oli 68½ lästiä, pituus 74 jalkaa (lähes 25 metriä), leveys 21 jalkaa (7 metriä) ja syväys lastattuna 8 jalkaa (n. 2,5 metriä). Sen kippariksi todettiin Juho Suomalainen, ilmeisesti sama J. Juhonpoika, joka vuotta aiemmin oli todettu kuunari Makarkan päälliköksi. Sukunimensä perusteella hänen on arveltu olleen Tammion Suomalaisia. Vehkalahden kirkonkirjoihin ei kuitenkaan ole kirjattu iältään laivan päälliköksi sopivaa Juho Suomalaista, ei myöskään Virolahden eikä minkään muunkaan Suomen pitäjän kirkonkirjoihin. Juho Juhonpoika Pitkäpaasi oli kuitenkin ollut 1837 Tammiossa, jossa hänet oli maaliskuussa vihitty avioliittoon Vanhankartanon Saara Niilontytär Pitkäsen kanssa. Saara oli edellä mainitun Wille Niilonpojan sisar. Juho olikin syntyperältään puolalainen ja oikealta sukunimeltään Bolshoi. Bolshoi-teatterin päärakennus oli valmistunut Pietarissa 1825. Juho ei ilmeisesti halunnut tunnustautua puolalaiseksi Venäjän keisarikunnassa, sillä puolalaiset kapinoivat usein, mm. 1830 venäläisiä hallitsijoitaan vastaan. Hän ei halunnut laivan mittauskirjaan merkittävän oikeaa sukunimeään, ei myöskään väyn asemaan viittaavaa sukunimeä Pitkänen, vaan valitsi ”näytellen” sukunimekseen Suomalainen. Saaran ja Willen vanhempi veli Anton oli 1833 avioitunut pitkäpaatelaisen luotsi Jaakko Erkinpojan tyttären Anna Kristiinan kanssa ja muuttanut 1835 Pitkäpaateen ottaen sukunimekseen Pitkäpaasi. Hän tunsu varmasti edellä mainitut tammiolaiset laivanrakentaja Jopi ja kippari Anton Suomalaisen, ehkäpä tiesi senkin, että myös nämä olivat valinneet sattuman suosiolla sukunimekseen Suomalainen peitelläkseen pakoaan Venäjän vallan alaiseksi joutuneesta Inkeristä.

1838 mitattiin Haminassa kahdeksan Vehkalahden laivaa, e. m. tammiolaiset Kallulan kuunari Alina ja Kiskin (Kiiskin) talon kuunari Stroba, kuorsalolaiset kuunarit Amalia, Aleksander, Aleksandra ja St. Nikolaus, Mäntlahdessa kuunari Toivo ja Suurmustassa lotja Robert, 1839 Kuorsalossa kuunari Leonard, jonka kapteenina oli tammiolainen Erkki Kallenpoika Suomalainen Esin talosta.

Virolahdella oli 1839 liikenteessä viisi suurta kuunaria, Amalia (113 lästiä), Merkurius (82 lästiä), Uranus (80 lästiä) ja kaksi Robert-nimistä (suuremman kantavuus 71 ja pienemmän 65 lästiä) ja pienehköt kuunari Toivo (28 lästiä) ja kaljaasi Helena (33 lästiä). Suuria aluksia käytettiin Itämeren liikenteessä. Kiiskilahden Amalia oli ehkä aikanaan kookkain suomalainen alus.

1840 rakennettiin Vehkalahdella, todennäköisesti Tammiossa, katettu tasasaumainen kuunari Anatholius, 1841 kuunari Anna Catharina sekä Mäntlahdessa kuunari Johannes, 1842 Kuorsalossa kuunari Elida ja 1844 Tammiossa kuunari Sujeff ja jahti Sujeva.

Seuraavaan taulukkoon on kirjoitettu vuosilta 1838 – 1847 Vehkalahden laivojen rakentamisvuosi, nimi, saumaus: onko laiva limi- vai tasasaumainen, kantavuus lästeinä, rakennuspaikka ja laivan omistaja. Taulukkoon on lisäksi merkitty olemassa olevat tiedot siitä, kuinka monta merimiestä on kuu- lunut laivan miehistöön ja millaisia matkoja laivan tiedetään tehneen. 1838 vesille on kirjattu kahdeksan laivaa, 1839 ja 1840 yksi, 1841 kaksi, 1842 yksi, 1844 kaksi, 1846 ja 1847 yksi lisää.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1834 ALINA; mittaus 1838	22	42	12,6	15,5	4,7	3,5	1,1	2	0,6	4	1,2	6	1,8	3,45	1	TAMMIO
1835 JUPITER	32	52	15,6	17,5	5,25	3,5	1,1	2,5	0,75	7,5	2,3	6,5	2	4	1,2	KUORSALO
1836 ELISABET	27	46	13,8	17	5,1	4	1,2	2,50	0,75	8	2,4	8	2,4			TAMMIO
1837 ELISABET	8	37	11,1	13	3,9	3	0,9	2,5	0,75	5	1,5	4,5	1,4			TAMMIO
1837 VENUS	68	74	22,2	21	6,3	4	1,2	3	0,9	8	2,4	7	2,1			PITKÄPAASI
1838 STROBA	36	54	16,2	17,5	5,25	4,25	1,3	2,75	0,8	8,5	2,6	4,4	1,3	4,5	1,4	TAMMIO
1839 LEONARD	50	60	18	20	6	5	1,5	4	1,2	9,5	2,7	8,5	2,6	4,5	1,4	TAMMIO
1840 ANATHOLIUS	58	62	18,6	20	6	5,5	1,65	4	1,2	10,5	3,3	9,5	2,9	5,25	1,6	TAMMIO
1841 ANNA CATHARINA	55	62	18,6	20	6	5	1,5	4	1,2	10	3	9	2,7	5	1,5	TAMMIO
1844 SUJEVA	8	34	10,2	13	3,9	3,5	1,1	2,5	0,75	5,5	1,7	5	1,5	2,25	0,7	TAMMIO
1846 KOLUMBUS	72	76	22,8	25	7,5	4,5	1,4	4	1,2	9	2,7	8	2,4	4,25		PITKÄPAASI
1847 AURIGO	68	74	22	25	7,5	4,5	1,4	3,5	1	8,5	2,55	7,5	2,25	4	1,2	TAMMIO

Alempaan taulukkoon on kirjattu tiedossa olevien mitattujen, Tammiassa rakennettujen sekä niiden alusten, joiden kipparina on toiminut tammiolainen laivuri, mittaustulokset: sarakkeessa 1 aluksen kantavuus lästeinä ja sen jälkeen metreinä 2 aluksen pituus, 3 leveys, 4 perän syväys tyhjänä ja 5 perän syväys lastattuna. Sarakkeessa 6 ilmoitetaan aluksen rakennuspaikka.

		1	2	3	4	5	6
1834	ALINA; mittaus 1838	22	12,6	4,7	1,1	1,2	TAMMIO
1835	JUPITER	32	15,6	5,25	1,1	2,3	KUORSALO
1836	ELISABET	27	13,8	5,1	1,2	2,4	TAMMIO

1837	ELISABET	8	11,1	3,9	0,9	1,5	TAMMIO
1837	VENUS	68	22,2	6,3	1,2	2,4	PITKÄPAASI
1838	STROBA	36	16,2	5,25	1,3	2,6	TAMMIO
1839	LEONARD	50	18	6	1,5	2,7	TAMMIO
1840	ANATHOLIUS	58	18,6	6	1,65	3,3	TAMMIO
1841	ANNA CATHARINA	55	18,6	6	1,5	3	TAMMIO
1844	SUJEVA	8	10,2	3,9	1,1	1,7	TAMMIO
1846	KOLUMBUS	72	22,8	7,5	1,4	2,7	PITKÄPAASI
1847	AURIGO	68	22	7,5	1,4	2,55	TAMMIO

Kaikki alukset oli rakennettu hongasta. Muut laivat olivat kuunareita paitsi kaljaasi Jupiter, lotja Robert ja Sujeva-nimiset jahdit. 1836 ja 1838 – 1844 mitattujen alusten mainitaan olleen kannellisia.

Tammiossa rakennettujen kuunareiden lästimäärä, pituus ja leveys suurenevät aikavälillä 1834 – 1847 huomattavasti. Kolmen laivan keskimääräinen lästiluku 1834 – 1838 oli 28, kolmen laivan 1839 – 1841 54 ja 1847 rakennetun Aurigon 68 lästiä. Pituus ja leveys kasvoivat vuodesta toiseen lähes säännöllisesti. Kahden taulukossa ensiksi mainitun Tammiossa rakennetun kuunarin keskipituus oli 13,2 m ja leveys 4,9 m, Stroban pituus 16,2 ja leveys 5,25 m, 1839 – 1841 veistettyjen kolmen laivan keskipituus 18,4 ja leveys 6 m. 1847 valmistunut Aurigo (Aurinko) oli laivoista pisin (23 m) ja levein (7,5 m). Laivojen suuretessa 1834 – 1840 ne uivat myös syvemmällä. Lastissa Anatholiuksen perä painui 3,3 m vedenpintaa alemmaksi. Tämän jälkeen 1841 ja 1847 laivat kevenivät. Aurigon perä painui lastissa vain 2,55 m.

Kuorsalossa ja varsinkin Pitkäpaadessa samoihin aikoihin rakennetut laivat olivat Tammiossa veistettyjä suurempia.

Jahtien mittaluvut vaihtelivat vähemmän. Niiden lästiluku oli pienempi kuin 10, koska tällöin laivat selviytyivät matkoistaan tullitta.

Jahdit olivat 10 – 11 metriä pitkiä, 4 m leveitä ja niiden perä painui lastissa 1,5 – 1,7 m.

1837 ja 1846 huutokaupattiin Tammion lähellä lastinsa menettäneistä kahdesta laivasta pelastettua tavaraa, jotka saattoivat kiinnostaa tammiolaisiakin laivanrakentajia.

1837 myytiin St. Maria-nimisestä laivasta jälkeen jääneinä mm. kaksi rauta-ankkuria, hamppuköysi, purjeita ja rautaraappa.

1846 kaupattiin Tammiosta 10 virstan päässä Itäkarin luodolla ilmeisesti laivanrakentamiseenkin kelpoista puutavaraa: 250 tolltia (tollti = 12 lautaa) kuudesta 21:een jalkaan pitkää, yhdeksän tuumaa leveää ja kolme tuumaa paksua honkalankkua.

Den 11te November kl. 10 f. m. kommer medelst å Packhuset härstädes anställda offentlig auction till den mestbjudande att försäljas, följande af wid Stamö den 5 October detta år förliste fartyg St. Maria kallad bärgade Skepps inventarier, neml. 2 st. jern Skepps ankaren, hamp tåg, diverse Fayade stående gods, uågre rifue segel samt jern ströp, hvarom hugade köpare härmedelst underrättas. Fredrickshans Sjö-Tullkammare den 12 Nov. 1837. Fr. Dykander.

Genom offentlig auction, som den 3 nästkommande Mars, kl. 12 på dagen anställes på en klippa, Itakaari kallad, belägen omkring 10 verst ifrån bebodda Utön Stamö, försäljes 250 tollter ifrån 6 till 21 fots långa 9 tumms breda, 3 tumms tjocka furuplankor, bergadt gods; hvarom hugade köpare härmedelst underrättas. Fredrikshans Sjö-Tullkammare den 3 Februarii 1846. Fr. Dykander.

Pietarin vaikutus laivanrakennuksen ja merenkulun kehittymiseen oli sitä suurempi, mitä lähempänä Pietaria pitäjä sijaitti. 1842 Uudenkirkon pitäjässä oli 111, Koiviston pitäjässä 106, Säkkijärvellä 78, Virolahdella 21 ja Vehkalahdella vain 7 laivaa. Lähes kaikki Uudenkirkon, Koiviston ja Säkkijärven purjealukset suuntasivat keulansa kohti Pietaria tai Kronstadtia, Virolahden laivoista yhdeksän ja Vehkalahden laivoista kolme. Virolahden aluksista 8 purjehti Tallinnaan tai muualle Viroon, Vehkalahden aluksista kolme. Vehkalahdella Tammio ja Kuorsalo olivat laivanrakennuksen ja merenkulun uranuurtajia.

Laivan omistaja toimi tavallisesti myös laivan päällikkönä. Tammiolaisista uusista laivoista Stroba oli Kiiskin talon laiva, Leonard, Sujeff ja Sujeva Esin talon laivoja ja Anatholius Marttilan laiva. Esin Erkki Kallenpoika ja Jeremias Kallenpoika olivat veljeksiä. Anton Kiiski oli laivan rakentamisvuonna 21-vuotias, Esin Erkki Kallenpoika Suomalainen 1839 20-vuotias ja kaksi laivaa omistanut Esin Jeremias Kallenpoika 1844 34-vuotias. Aiempien laivojen kippareista Kallulan Jeremias Heikinpoika oli ennättänyt varttua 1838 21-vuotiaaksi ja Marttilan Anton Israelinpoika 1840 23-vuotiaaksi. Itämerelle purjehtimisesta nuoret kipparit varmaankin haaveilivat. Kukaan laivojen päälliköistä ei ollut suorittanut tehtävään pätevytykseen johtavaa tutkintoa.

Uutterin merenkulkija näyttää olleen Juho Juhonpoika Suomalainen/Pitkäpaasi, jonka purjehtimisista 1837 – 1846 viranomaiset merkitsivät asiakirjoihin runsaat 25 matkaa. Hänestä tulikin sittemmin kruununluotsi ja Viipurin merikoulun opettaja.

LAIVANMITTAUSTODISTUKSIA

BORGMÄSTARE OCH RÅD

Sjö och Stapel-Staden
FREDRICHSHAMN

48. KOP

Gabriel Bergström

Göres vederligt: Att denna Stads Skeppsmästare *Gabriel Bergström* afsmätt *Stonens Wenus* kallad, byggt *Silkepari* af *Furu* på *Cravel* och hemma i *Fredrichshamn* samt föres nu af Skepparen *Johan Suomalain* hvilket Fartyg de funnit vara långt från yttre till yttre kant af bordläggningen på Stäfvarne uppe vid Lastlinien *74* fot, bredt från yttre till yttre kant af bordläggningen under berghultet midtskepps *21* fot, djupgående *7* fot, akter *4* fot och för *7* fot, samt lastadt *8* Läster, hvarje Läst af *18* Skeppund Jernvigt tyngd, enligt hosfogade uppsats och uträkning; Och som berörde mätning finnes öfverensstämma med Kongl. Reglementet den 11 Martii 1778 samt Commerce-Collegii anvisning den 22 derpå följde Julii; alltså varder detta Mätebref vederbörande till efterrättelse meddelat och med vanlig underskrift jemte Stadens Insegl bekräftadt. **FREDRICHSHAMNS Rådhus den 19 juli 1837**

På Magistratens vägnar:
Gabriel Bergström

Annmärkning
Såsom i detta Mätebref blifvit utmärkt af *Stonens Wenus* nummer *100* för *En Wenus* såsom af honom utgjord, och af *Stadens Rådhus* den 19 Juli 1837.

J. Bergström

No 17.

73.

År 1837 den 19 Juli hafva undertecknade denna Stadens Edsvarne Skepps af-Mätare, enligt Kongl. Reglementet af den 11 Martii 1778, och Kongl. Comm. Kollegii Anvisning för Skeppsmätare den 22 Juli samma år, afsmätt *Stonens Wenus* kallad, Bygd i *Pithopis* af *Furu* på *Cravel* hemma i *Fredrichshamn* och föres nu af Skepparen *Johan Suomalain* — Detta Fartyg har befunnits vara *74* fot, Längd, från Ytter till Yttre kant af bordläggningen på stäfvarne uppe vid Last-Linien *74* fot. Bredt från Ytter till Yttre kant af bordläggningen under Berghultet midtskepps. *21* —

Djupgående—Tomt	{ Akter	<i>4</i> —
	{ För	<i>0</i> —
Djupgående—Lastadt	{ Akter	<i>8</i> —
	{ För	<i>7</i> —

74 x *21* = *1554* x *5* = *7770* = *68* ^{*60*}/_{*115*} Läster.

Vid förrättad mätning var följ. intet om bord, hvarföre afdrages:

För Proviant, ved och vattn	Läst	Sktt.
Fartygets tillhöriga Segel,	—	—
Ankare	—	—
Tåg	—	—
Fartygets Inventarii Persedl.	—	—
Taglage	—	—
Innehafvande Barlast upptages enligt uppgift och pröfning	—	—

Läster.

Rätta dräktigheten blifver således *60* ^{*60*}/_{*115*} Svåra Läster af 18 Läster.

Säger *Sjölio Otto* *60* ^{*60*}/_{*115*} Svåra Läster af 18

Sktt. Jern vigt på Läst, då detta Fartyg ligger djupt	{ Akter <i>8</i>	} (Svenska fot.
	{ För <i>7</i>	

Den tyngd som fordras att nertrycka detta Fartyg En fot . . . . . { vid Losslinien är *12* ^{*33*}/_{*112*} Läst. { vid Lastlinien är *15* ^{*12*}/_{*11*} Läst.

Hvilket härmed Attesteras. **Fridrichshamn den 19 Juli 1837**

Gabriel Bergström

N:o 17

142

År 1839 den 7 Augusti — hafva undertecknade, denna Stadens Edsvorne Skepps Afmätare, enligt Kongl. Reglementet af den 11 Martii 1778, och Kongl. Commerce-Collegii Anvisning för Skeppsmätare, den 22 Julii samma år, afmätit delkade Skrovet Leonard kallad, byggd på Gravel hemma Skroffadus och föres nu af Skepparen Eris Suomelain

Detta Fartyg har befunnits vara af Fjerde Classen.

Längd, från yttre till yttre kant af bordläggningen på Stäfvarne uppe vid Last-

linien . . . . . 60 Fot.

Bredt från yttre till yttre kant af bordläggningen under Berghaltet

midtskepps . . . . . 20 —

Djupgående, tomt . . . . . { Akter 5 —

{ För 4 —

Djupgående, lastadt . . . . . { Akter 9, 50 —

{ För 8, 50 —

Nedsänkings-höjden är . . . . . 4, 25 —

$60 + 20 = 1200 + 450 = 5400 = 30 \frac{108}{108}$ Laster.

Afdrages: för Proviant, ved och vatten m. m. . . . . —

Rätta dräktigheten blifver således Femtio

svåra Laster af 18 Skeppund Jernvigt på Läst, då detta

Fartyg ligger djupt . . . . . { Akter 9, 2 Svenska Fot.

{ För 8, 2 —

Den tyngd som fordras att nedtrycka detta Fartyg en fot { vid Losslinien är 10, 30 Läst.

{ vid Lastlinien är 12. — —

Hvilket härmed attesteres. Fredrikshamn som ofvan.

G. A. Forsberg

N:o 18

131

År 1840 den 2 Junii — hafva undertecknade, denna Stadens Edsvorne Skepps Afmätare, enligt Kongl. Reglementet af den 11 Martii 1778, och Kongl. Commerce-Collegii Anvisning för Skeppsmätare, den 22 Julii samma år, afmätit delkade Skrovet Anatholius kallad, byggd på Gravel hemma i Skaris och föres nu af Skepparen Auctor Suomelain.

Detta Fartyg har befunnits vara af Fjerde Classen.

Längd, från yttre till yttre kant af bordläggningen på Stäfvarne uppe vid Last-

linien . . . . . 62 Fot.

Bredt, från yttre till yttre kant af bordläggningen under Berghaltet

midtskepps . . . . . 20 —

Djupgående, tomt . . . . . { Akter 5, 50 —

{ För 4, 00 —

Djupgående, lastadt . . . . . { Akter 10, 50 —

{ För 9, 50 —

Nedsänkings-höjden är . . . . . 5, 25 —

$62 + 20 = 1240 + 5, 25 = 6510 = 58 \frac{112}{112}$ Laster.

Afdrages: för Proviant, ved och vatten m. m. . . . . 1, 50 —

Rätta dräktigheten blifver således Femtio

svåra Laster af 18 Skeppund Jernvigt på Läst, då detta

Fartyg ligger djupt . . . . . { Akter 10, 50 Svenska Fot.

{ För 9, 50 —

Den tyngd som fordras att nedtrycka detta Fartyg en fot { vid Losslinien är 10, 30 Läst.

{ vid Lastlinien är 12, 30 —

Hvilket härmed attesteres. Fredrikshamn som ofvan.

G. A. Forsberg

50 KAM

Kammaren

Öfverstyrelsens och Rådets

ut.

Itso och Skeppstaden Öfverstyrelsen
 förklarar, att inför magistraten hos Staden Öfverstyrelsen
 Skeppsmästare G. A. Torpberg intygat att han med mått
 ringen af däckade fartyg Sjevera, byggda Skaris i Wicks
 lades lasten af Iron på Gravet, samt sammanfört
 enligt utspjedd och här belagd uträkning waras:
 Längd emellan skelw och för Skarisen, öfver öfverste
 kant af bordläggningen, med lasten — 74, 10
 Bredd midtstycke för öfver del af kant af
 bordläggningen — 13, —
 Djupgående utan last och inventarier, skelw — 3, 50
 För — 2, 50
 — med last och inventarier — skelw — 5, 50
 För — 5, —
 Hela nedförlägnings höjden genom Skarisen öfverstyrelsen; således 2 - 93
 3/4 fot hvar af detta fartyg förändras till 4/4 fot
 profunderas Skarisen bärs åtta $\frac{23}{36}$ dels fjärdel
 för, hvarje last beräknad till Alderton Skarisen
 samt jämnigt. Och waras detta fartyg mått
 last för fartyg Sjevera med skelw. Öfverstyrelsen
 hvaras Rådhus den 23 September 1844

På Magistratens begär
 Carlbergskämren

Uppvisat, granskad och annat a Sjö Vett. Kammarer i
 Fredrikshamn d. 23 September 1844.
 N:o 11

J. Dyghande

År 1844 den 21 September hafva underöfverstyrelsen, denna
 Stadens Edsvorne Skepps Afmätare, enligt Kongl. Reglementet af den 11 Martii
 1778, och Kongl. Commerce-Collegii Anvisning för Skeppsmätare, den 22
 Julii samma år, afmätit däckade fartyg Sjevera
 kallad, byggd
 a Skaris i Westulax Sotken af Iron
 på Kravel hemma a nämnde holme
 och föres ut
 af Skepparen Jeremias Suomalain.

Detta Fartyg har befunnits vara af 4/4 Classen.
 Längd, från yttre till yttre kant af bordläggningen på Stafvarne uppe vid Last-
 linien . . . . . 34, 00 Fot.
 Bredd, från yttre till yttre kant af bordläggningen under Berghullet
 midtskepps . . . . . 13, 00 —
 Djupgående, tomt . . . . . { Akter 3, 50 —
 För 2, 50 —
 Djupgående, lastadt . . . . . { Akter 5, 50 —
 För 5, 00 —
 Nedsänkings-höjden är . . . . . 2, 25 —
 $34 + 13 = 442 + 2, 25 = 994 \frac{1}{2} = 8 \frac{23}{36}$ Låster.
 112.
 Afrages: för Proviant, ved och vatten m. m. . . . . —
 Rätta drägligheten blifver således åtta $\frac{23}{36}$ dels
 svåra Låster af 18 Skeppund Jernvigt på Läst, då detta
 Fartyg ligger djupt . . . . . { Akter 5, 50 Svenska Fot.
 För 5, 00 —
 Den tyngd som fordras att nedtrycka detta Fartyg en fot { vid Losslinien är $3 \frac{1}{2}$ Läst.
 vid Lastlinien är $4 \frac{1}{3}$ —

Hvilket härmed attereres. Fredrikshamn som ofvan.
 G. A. Torpberg

N:o 12.

236

År 1846. den 7. Julii = hafva undertecknade, denna Stadens Edsvorne Skepps Afmätare, enligt Kongl. Reglementet af den 11 Martii 1778, och Kongl. Commerce-Collégii Anvisning för Skeppsmätare, den 22 Julii samma år, afmätit

Skauender *Nolumbat* kallad, byggd af *Pitkänna* holme i *Wahlballe* af *spann* på *uuaer* hemma af *berörda* *raiser* och föres nu af Skepparen *Tobias Pitkänen*.

Detta Fartyg har befunnits vara af *Fjärde* Classen.

Längt, från yttre till yttre kant af bordläggningen på Stafvarne uppe vid Lastlinien . . . . . 76. Fot.

Bredt, från yttre till yttre kant af bordläggningen under Berghullet midskepps . . . . . 25. —

Djupgående, tomt . . . . . { Akter 4.50 —
För 4. —

Djupgående, lastadt . . . . . { Akter 9. —
För 0. —

Nedsänkingshöjden är . . . . . 4.25. —
 $76 + 25 = 1000 + 4.20 = 8075 = 72 \frac{11}{102}$ Låster.

Afdrages: för Proviant, ved och vatten m. m. . . . . $\frac{11}{112}$ —

Rätta dräktigheten blifver således *fjuttio två* = = =
 72 svåra Låster af 18 Skeppund Jernvigt på Läst, då detta

Fartyg ligger djupt . . . . . { Akter 9. Svenska Fot.
För 0. —

Den tyngd som fordras att nedtrycka detta Fartyg en fot { vid Losslinien är $18 \frac{25}{102}$ Läst.
vid Lastlinien är $10 \frac{82}{101}$ —

Hvilket härmed attesteres. Fredrikshamn som ofvan.

Fredrikshamn

N:o 9.

263

År 1847. den 26. Maji = hafva undertecknade, denna Stadens Edsvorne Skepps Afmätare, enligt Kongl. Reglementet af den 11 Martii 1778, och Kongl. Commerce-Collegii Anvisning för Skeppsmätare, den 22 Julii samma år, afmätit

Skauender *Aurigo* kallad, byggd af *Stanno* utö: *huckkerott* *Sackem* af *spann* på *uuaer* hemma af *berörda* *raiser* och föres nu af Skepparen *Anton Suuratalain*.

Detta Fartyg har befunnits vara af *Auriga* Classen.

Längt, från yttre till yttre kant af bordläggningen på Stafvarne uppe vid Lastlinien . . . . . 74. Fot.

Bredt, från yttre till yttre kant af bordläggningen under Berghullet midskepps . . . . . 25. —

Djupgående, tomt . . . . . { Akter 4.50 —
För 3.50 —

Djupgående, lastadt . . . . . { Akter 9.50 —
För 7.50 —

Nedsänkingshöjden är . . . . . 4. —
 $74 \times 25 = 1850 \times 4 = 7400 = 68 \frac{75}{108}$ Låster.

Afdrages: för Proviant, ved och vatten m. m. . . . . $3 \frac{3}{4}$ dell —

Rätta dräktigheten blifver således *fettio fem* = = =
 65 svåra Låster af 18 Skeppund Jernvigt på Läst, då detta

Fartyg ligger djupt . . . . . { Akter 8.50 Svenska Fot.
För 7.50 —

Den tyngd som fordras att nedtrycka detta Fartyg en fot { vid Losslinien är $10 \frac{10}{99}$ Läst.
vid Lastlinien är $10 \frac{68}{99}$ —

Hvilket härmed attesteres. Fredrikshamn som ofvan.

Fredrikshamn

KALASTUSALUEET 1844 – 1847

Kalastus turvasi jatkuvasti tammiolaisille perustoimeentulon. He pyrkivät kaikilla merialueen suunnilla säilyttämään tai laajentamaan kalastus- ja nuotanveto-oikeuksiaan. Haapasaaren luotseille menetetyt kalastusoikeudet närästivät yhä. 1842 he osoittivat Keisarillisen Senaatin talousosastolle kirjelmän, jossa he anoivat saada käytettäväkseen kalastusalueena Ulko-Tammion luodot niitä ympäröivine monine saarineen siitä suoritettavaa tiettyä vuosimaksua vastaan. Haapasaaren luotsit ilmeisesti vastustivat tammiolaisten pyrkimyksiä, minkä vuoksi tammiolaisille annettiin oikeudet vetää nuottaa ja kalastaa vain Ulko-Tammion takana ulkomerellä sijaitsevien kolmen luodon, Naakan, Luodon ja Matalan ympäristössä. Tammiolaiset eivät tähän tyytyneet. Asiaa koskevat 1844 ja 1845 laaditut kirjelmät ovat kaikki Tammion isännät puumerkkeineen vahvistaneet.

Tammi den 22 Juli 1844.
 Henrik Andersson Bickänen. Thomas Thomasson Bickänen
 Josef Olofson Bickänen. Jeremias Jeremiasson Bickänen
 Tobias Gustafson Bickänen. Wilhelm Nikolaj Bickänen
 Simon Märtenson Bickänen. Anton Israelson Suomalainen.
 Niob Israelson Suomalainen. Jeremias Carlsson Suomalainen

Ants Jeremiasdatter Suomalainen, Ants
 Daniel Thomasson Suomalainen. Henrik Bickson Suomalainen.
 Daniel Gustafson var. Ulrika Johansdatter Bickänen
 Tobias och Anton Ramsen Leiski
 Nils Thomasson och Jeremias Jeremiasson Suomalainen.

1847 tammiolaisille ilmoitettiin Keisarillisen Senaatin suostuneen siihen, että Naakan, Luodon ja Matalan luodot sekä Somerin ja Itäkiven karit ja nuotta-apajat tulevat Tammion asukkaiden maksutta viljeltäviksi. Kyseessä oli korvaus siitä, että Ulko-Tammio ympäristöineen jäi edelleen Haapasaaren luotsien nautinta-alueeksi. Tammiolaiset, jotka katsoivat Tammion ja Ulko-Tammion kuuluneen historiallisesti ja kuuluvan edelleen yhteen, syytettiin yhä kauemmas ulkomeren kalastajiksi.

1848 helmikuussa ilmoitettiin sanomalehdessä Finlands Allmänna Tidning, että partioaluksen valvoja oli löytänyt 18.12.1847 Tammion metsästä 53 kannua viljaspriitä ja takavarikoinut ne. Menetetyn tavaran omistajaa pyydettiin esittämään Raastuvanoikeuden edessä vaatimuksensa viimeistään 10.4.1848.

Okände ägaren till det käril innehållande Femtiotre kannor sådesprit, som Patrullslöps Uppsyningsmannen Gustaf Adolf Winter den 18 sistlidne December, i skogen å Stamö holme öfverkommit och i beslag tagit, uppmannas härigenom att vid förlust af all vidare rätt och ta an göra sine anspråk å berörde vara gällande inför denne Rådstufvu Rätt sednast Måndagen den 10 instundande April kl. 10 f. m. då detta beslagsmål till åtgärd förekommer. Fredrikshamns Rådhus den 17 Januarii 1848.

På Rådstufvu Rättens vägnar :
Borgmästare och Råd.

TAMMION TALOT, ISÄNNÄT JA ASUKASMÄÄRÄT 1840 – 1849

TALO	ISÄNNÄT	40	41	42	43	44	45	46	48	49
KALLULA	HEIKKI ANTINP KOUKI/P	6	6	7	9	9	9	9	8	8
JOOSELA	JOOSE OLAVINP	6	6	6	7	7	7	7	7	7
SAMULA	KRISTIINA ANTINTR	10								
	TOPIAS KUSTAANP P		10	10	12	12	13	13	14	13
JEROLA	JEREMIAS JEREMIAANP P				4	5	6	6	7	7
VANHA KARTANO	LKI HELENA JUHONTR	6	6	6	6	7	7	6	5	6
TUOMAANTALO	TUOMAS TUOMAANP P	6	9	9	10	10	10	10		
	MARIA LIISA PETTERINTR P								10	11
SIMOLA	SIMO MARTINP P	7	7	4	5	5	6	6	6	7
KIISKI	LKI MARIA KALLENTR K	8	8	8	9	9	9	10		
	VKR LKI MARIA KALLENTR								10	10
ESALA	ESAIAS MARTINP LAURI								4	4
MARTTILA	ISRAEL PERTINP S	17	17	18	17	17	17	19	21	22
HAIMELIN	LKI ANNA HAIMELIN		4	4	4					
	VKR VILHELM HAIMELIN							6	5	5
EERIKKILÄ	LKI SAARA JUHONTR	7	7	7	7	7	7	7	7	7
HEINÄKALLIO	JUHO ERKINP S	5	5	5						
	LKI MARIA TUOMAANTR				4	4	4	4	4	4
ESI	KALLE ERKINP S	16	16	17	17	19	19	21	24	25
TUOMOLA/TANI	TANELI TUOMAANP S	13	9	11	12	12	12	12	12	13
	YHTEENSÄ	107	107	108	119	114	122	127	137	141

VKR = VUOKRALAINEN
LKI = LESKI

RAKENTAMISEN KUUMA AIKA 1850 - 1860

LÄNSIKYLÄ (LÄNSPÄÄ) 1848 – 1850

Tammion Länspäähän rakennettiin seuraavat kaksi taloa NIILEKSELÄ ja ESALA noin 1850.

NIILEKSELÄ

Milloin NIILEKSELÄ irtautui Vanhasta kartanosta, ei tiedetä. Henkikirjoissa niitä ei ole erotettu toisistaan itsenäistyneiksi talouksiksi saatikka taloiksi tai tiloiksi, isonjaon asiakirjoissa kylläkin. Niilekselä on voinut valmistua 1850, ehkä jo paria vuotta aikaisemminkin. Tuolloin vanhassa kartanossa eli 36-vuotiaan Ville Niilonpojan perhe ja hänen veljensä, 27-vuotiaan Niilo Niilonpojan eli Poika-Niilon 1848 perustama nuori perhe. Niilo otti vaimokseen 21-vuotiaan Anna Maria Heikintytär Suomalaisen Esin talosta. Ville jäi kotitaloon VANHAAN KARTANOON. Poika-Niilolle rakennettiin NIILEKSELÄ kotipeltoaukeaman länsipuolelle kalliorinteelle Tallipellon laitaa.

NIILEKSELÄ 1848 –

Museovirasto K. Rechartt 1951

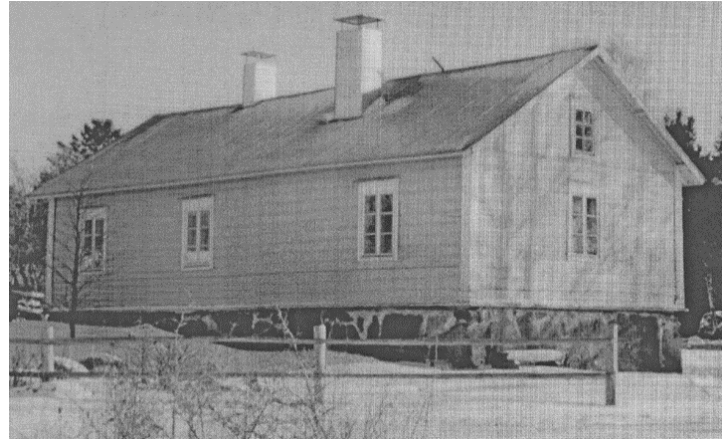
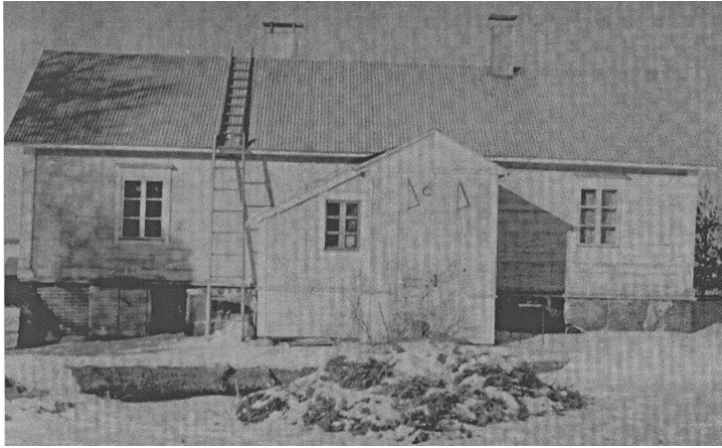

ESALA

Kiiskille oli sisarensa Helena Kristiinan luo tullut Suursaaresta 1845 Simo Laurin vanhempi veli 39-vuotias Esaias Lauri perheineen. 22-vuotias Helena oli avioitunut 20-vuotiaan Anton Aataminpoika Kiiskin kanssa 1837. Esaias otti haltuunsa talon isännnyden 50-vuotiaalta leskivaimo Maria Kallentyttäreltä. Kun Kiiskin talossa oli väkeä jo puolen toista kymmentä, Esaias rakensi uuden talon todennäköisesti juuri sitä ennen rakennetun Niilekselän viereen rantatöyräälle 1849 tai 1850. Uuteen taloon ESALAAN asettuivat Esaiaksen, 44, vaimo Anna Erkintytär o.s. Naski, 47, ja lapset Eeva Liisa 18, ja Anton, 12, sekä yhtiömieheksi lanko Anton Aataminpoika, 33, perheineen (vaimo ja viisi lasta). Anton oli varmaankin rakentanut talon yhdessä Esaiaksen kanssa. Esaiaksen kahdesta lapsesta vanhempi Eeva Liisa oli juuri avioitunut Emanuel Tammelinin, 27, kanssa, kun äiti Anna kuoli 1853 50-vuotiaana. 1854 muutti uuteen taloon Esaiaksen toinen vaimo Helena Kristiina Heikintytär Suomalainen, 38. Hän oli Niilekselään 26-vuotiaan isännän Niilo Niilonpojan 1848 avioituneen 22-vuotiaan Anna Maria Heikintyttären vanhan piian maineeseen ehittänyt sisar, joka oli syntynyt Esin talossa ja muutti vasta rakennetusta Kantolasta. Naapuritalojen emännät olivat siis sisarusia. Kiiskin taloa jäi isännöimään 1850 Topias Aataminpoika, 27, avioituttuaan tuolloin 19-vuotiaan Anna Helena Suortin kanssa.

ESALA 1850 –

HENKIKIRJATIEDOT: TALOT, ISÄNNÄT JA ASUKASMÄÄRÄT 1850 – 1859

TALOT	ISÄNNÄT	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59
KALLULA	HEIKKI ANTINP P/KOUKI	9	8	8	9	11	13	14			50
	LKI LIISA KALLENTR								14	15	15
JOOSELA	JOOSE OLAVINP	7	7	7	7	8	8	6	6	6	6
SAMULA	TOPIAS KUSTAANP	14	14	16	16						
	JUHO ANTINP MÄKELÄ					4	5	3	3	3	3
TOPILA	TOPIAS KUSTAANP					8	8	9	9	9	9
JEROLA	JEREMIAS JEREMIAANP	8	7	7	7	7	7	6	6	6	6
HESULI	LKI ULLA JUHONTR					4	3	3	4	4	4
VANHA KARTANO	LKI HELENA JUHONTR	6	8	8	8	10	8	9	9	10	10
TUOMAANTALO	LKI MARIA LIISA PETTERINTR	12	12	12	12	12	12	12	12	11	11
SIMOLA	SIMO MARTINP	7	7	9	9	7	8	7	7	7	7
KIISKI	LKI MARIA KALLENTR	5	4	4	4	4	5	5	5	5	5
ESALA	ESAIAS MARTINP LAURI	10	10	10	10	9	10	10	10	9	10
MARTTILA	LKI KATARIINA SIPINTR	22									
	TUOMAS ISRAELINP		22	24	25	9	9	9	9	9	9
JOPILA	JOPI ISRAELINP					15	15	16	16	16	16
EERIKKILÄ	LKI SAARA JUHONTR	7	7	7	7	8					
MANUNTALO	MANU JEREMIAANP						10	11	13	9	9
HEINÄKALLIO	LKI MARIA TUOMAANTR	4	4	4	4	4					
	LKI ANNA JEREMIAANTR						4	5	5	5	5
ESI	KALLE ERKINP	24	25	25	25						
	ERKKI KALLENP					3	4	3	3	2	2
	JEREMIAS KALLENP					7	7	7	9	9	9
KANTOLA	HEIKKI ERKINP					11	11				
	RISTO HEIKINP							10	10	10	10
TUOMOLA/TANI	TANELI TUOMAANP	13	13	13	13	6	7	8	8	10	10
ESKO	ESKO TUOMAANP					6	6	6	6	6	6
	YHTEENSÄ	149	148	154	154	154	158	157	162	157	158

1850-luvun alkupuolella Tammio eli rakentamisen noususuhdanteen aikaa. Kun 1852 (HK 1853) näyttää henkikirjojen mukaan kylässä olleen 14 taloa, niin 1853 (HK 1854) niitä oli ainakin 19. Uusia talo-ja olivat 1853 rakennetut TOPILA, HESULI, JOPIILA, KANTOLA ja ESKO sekä 1855 Emmanuel Jeremiaanpoika Tammelinin perheelleen rakentama MANUNTALO.

1850-luvulla väki lisääntyi hiljakseen. 1850 – 1851 väkeä oli 149 – 148, aikavälillä 1852 – 1859 154 – 158 paitsi 1857, jolloin väkeä oli 162.

Esin talon isännän Kalle Erkinpojan kuoltua 1852 hänen veljensä Heikki Erkinpoika Kantolan talon rakennettuaan luovutti Esin isännyyden Kalle Erkinpojan elossa olleista pojista vanhemmalle Jeremiakselle, 52, joka oli kunnostautunut ensisijaisesti laivanrakentajana ja merenkulkijana.

Suurten Tammion talojen rakentaminen huipentui 1853 – 1854. Tällöin pystytettiin Länsipään Topila ja Hesuli ja Itäkylään Jopila, Esko ja Kantola. On arveltu, että rakentamisen edellyttämä vauraus karttui merenkulun tuotoista. Topilan ja Hesulin väki oli lähtöisin Samulasta ja sitä ennen Vanhas-takartanosta, Jopilän Marttilasta ja Eskon ja Kantolan väki Esin talosta. 1833 – 1847 veistettyjen laivojen omistajat ja päälliköt olivat Länsi-Tammiossa Jooselan, Vanhankartanon, Kallulan ja Kiiskin sekä Itä-Tammiossa Marttilan ja Esin miehiä. Ainoan 1850-luvulla rakennetun tammiolaisen laivan, kaljaasi Sujovan omistaja oli Esin Jeremias Kallenpoika Suomalainen, sama mies, joka oli jo 1844 rakennuttanut itselleen Tammiossa kaksi samannimistä laivaa, kaljaasin ja jahdin. Uuden Kaljaasin lästiluku oli 15, pituus 11 m, leveys 5 m, ja sen perä painui raudalla lastattuna lähes 2 m. Laivojen kaksi-, kolmehenkisestä muusta miehistöstä ei ole tallella tietoja. Se koostui tavallisesti sukulaisista. Tiedot laivojen käyttöistä puuttuvat niin ikään. Näin ollen ei ole varmuudella todistettavissa, että suurten talojen rakentamisen edellytyksenä oleva vauraus olisi ollut merenkulun siunausta, mutta mahdollista se toki on. Jeremias Suomalaisen uurastuksesta purjehtijana lienee joka tapauksessa se, että Esin talon ympärille rakentuivat 1853 Esko ja Kantola. On ilmeistä, että Esin vanha talokin rakennettiin tuolloin uudestaan kylän suurimmaksi taloksi.

1850-luvulla merenkulku Haminan edustalla lisääntyi voimakkaasti. Haminassa mitattiin runsaasti paitsi kotimaisia myös ulkomaalaisia aluksia. Kilpailun kiristyessä tammiolaisten mahdollisuudet menestyä merenkulussa vähenivät eikä uusia laivoja saarella enää kannattanut rakentaa. Viinan salakuljetus onnistui pienemmilläkin aluksilla. Uutiset viinakätköistä tihenivät 1852 – 1853.

1851 lokakuun lopussa vartiovene takavarikoi ulkomerellä Somerin ja Tammion väliltä 736 kanisteria spriitä sekä veneen, seilin, takilan ja ankkurin, 1853 heinäkuussa rannikkovartiolaiva ”Silmä” yhden kannuston 26½ kanisteria viljaspriitä Tammionsaarten ja Mustanmaan väliltä ja joulukuussa vartiovene viljaspriitä 17 kannustoa 20134 kanisteria Kukiosta ja yhden kannuston 607 kanisteria luodolta Tammion läheltä.

Myös englantilaisten sota-alusten ilmaantuminen Haminan ja Kotkan vesille Oolannin sodan aikana kesällä 1855 saattoi hillitä purjehdushalukkuutta. Kesäkuun 5. päivänä oli kuljetusalus Wolga tarttunut matalalle Kuorsalon ja Tammion saarien välillä eikä lähtenyt irti, vaikka Viaporista tuli höyrylaiva sen avuksi. Havaittiin, että vihollisen sotalaiva ja yksi tykkivene olivat lähestymässä paikalle. Wolgasta alettiin viedä Kuorsaloon ja Tammioon lastia mitä ennätettiin, kanuunat nakattiin mereen ja muita kaluja korjattiin pois. Luutnantti ja 26 miestä jäivät vahtimaan kruunun alusta käskyllä hävittää se, jos vihollinen yrittäisi päälle. Vihollisen tykkivene lähestyi. Kuljetuslaiva pantiin palamaan ja räjäytettiin ilmaan. Miehistön omaisuutta ei ennätetty siirtää pois. Miehistö vietiin Haminaan ja kerätyt tavarat Viaporiin.

Marraskuun alussa vihollinen pidätti kolme tammiolaista miestä, jotka olivat palaamassa Liivinmaalta, jossa he olivat olleet vaihtamassa kalaa leipään. Viholliset ottivat miehiltä lastin (rukiit, perunat ja kaalit), upottivat veneen ja rantautuivat miehet Suursaareen.

TALOJEN RAKENTAMINEN 1853 -1855

LÄNSKYLÄ

TOPILA JA HESULI

1853 uusista taloista kaksi rakennettiin kylän keskustaan Pitkästen hallitsemalle alueelle. Molemmat irrottautuivat 16 asukkaan Samula/Kustaalasta sijoittuen pihaniityn takalaitaan. Kustaan Jeron Jerolasta luoteeseen nousi TOPILA ja aivan naapuriksi kaakkoon HESULI. Rakennuttajina ja rakentajina olivat Topias Kustaanpoika, 38, ja keuhkotautiin 32-vuotiaana 1836 menehtyneen Hesekiel Kustaanpojan pojat Juho, 23, ja Hesekiel, 21. Hesekiel Hesekielinpoika kuoli kohta rakennuksen valmistuttua 1854 23-vuotiaana. Hänen ja hänen isänsä muistoksi taloa nimitetään Hesuliksi.

Samula/Kustaaalan vävyksi ja isännäksi oli tullut Juho Antinpoika Mäkelä, 44, Paatiosta naituaan Eeva Kustaantytären, 24, 1851. Tämä siivitti uusien Topilan ja Hesulin talojen rakentamista. Hesulin talo on tiettävästi Tammion ensimmäinen Kannusjärvellä veistetty talo.

TOPILA 1853 –

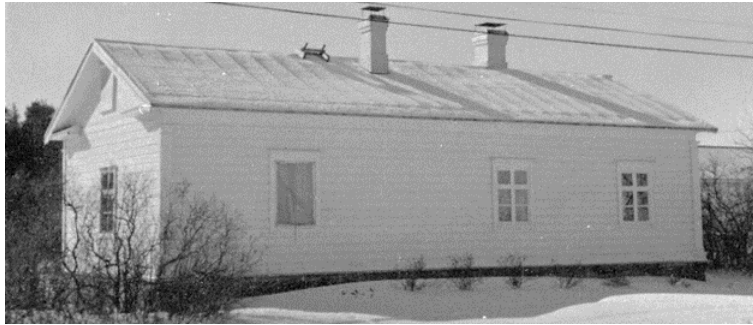

Kuva otettu 1935

HESULI 1853 –

ITÄKYLÄ

JOPILA, ESKO JA KANTOLA

Eniten uudisrakennuksia kohosi Itäkylän Suomalaisten alueelle. Sinne rakentuivat 1853 jo 25 asukkaan MARTTILASTA etelään irtautunut JOPILA ja myös 25 asukkaan Esin talosta luoteeseen irtautunut Kantola sekä 16 asukkaan Tuomola/Tanista irtautunut kantatalon Esin ja Pekonkallion väliin ahtautunut Tuomaan ESKON talo. Näin esiläiset olivat vahvistaneet asemiaan Pitkästen ja Suomalaisten välialueella.

JOPILA 1853 –

KANTOLA 1853 –

ESKO 1853 –

Museovirasto H. Vilppula 1951

Museovirasto K. Rechartt 1951

Museovirasto H. Vilppula 1951

MANUNTALO/TANIN TOPI/EETULA

TAMMELININ uusi talo rakennettiin kantatalonsa MARTTILAN tuntumaan Jopilan länsipuolelle. Tammelinit halusivat ehkä muuttaa Pitkästen keskeltä juurilleen Suomalaisten alueelle turvatakseen tiedossa ja tulossa olleen isonjaon osuudet pikemminkin lähisukulaistensa Suomalaisten kuin Pitkästen lohkoilta.

MANUNTALO 1855 – 1865/TANIN TOPI/EETULA 1865 –

Vanhan kartanon vieressä Eerikkilässä vuokralla asuneet Haimelinit olivat muuttaneet Tammiosta jo 1850. Siellä asuneen Jeremias Tammelinin 3 poikaa olivat varttuneet aikuisiksi, joten oli aika varautua lisätalun hankkimiseen. Vanhin pojista, 1855 37-vuotias vanha poika Jeremias rakensi uuden talon yhdessä veljensä Emanuelin, 28, kanssa. Manu asettui nuorikkonsa 1853 vihityn Eeva Liisa Esaiaantytär Laurin/Kiiskin kanssa kasvavine perheineen uuteen taloon yksinäisten sisarustensa Jeremiaan ja Maria Katariinan, 34, kera. Veljeksistä keskimäinen Juho, 31, jäi ehkä vielä Eerikkilän isännäksi. Hänet oli 1849 vihitty Tuomaantalonsa Jeremiaantytären Sofia Pitkäsen, 18, kanssa. Juho kuoli 1858. Leskivaimo avioitui uudelleen 1859 ja muutti uuden aviomiehen ja lastensa kanssa 1861 Suursaareen. Eerikkälän vapautuneisiin tiloihin muuttivat Esin talosta 1848 avioituneet Erkki Kallenpoika ja hänen vaimonsa Liisa Stiina Hesekielintytär jo 1855 tai viimeistään 1861.

Museovirasto H. Vilppula 1951

Kymenlaakson museo Mikko Bly 1982

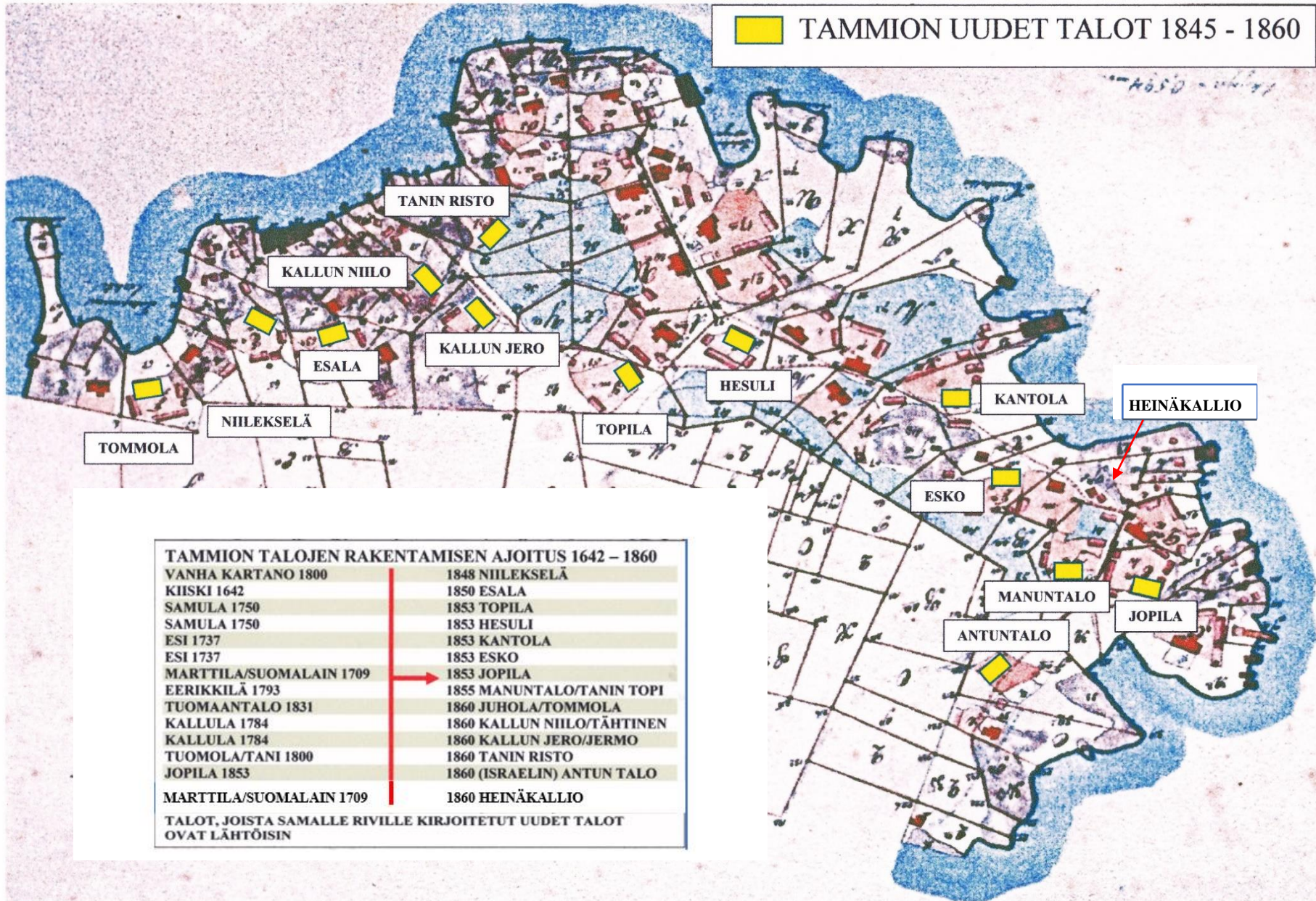

Kymenlaakson museo Mikko Bly 1982

TAMMION UUDET TALOT 1845 - 1860

TAMMIÖN TALOJEN RAKENTAMISEN AJOITUS 1642 – 1860	
VANHA KARTANO 1800	1848 NIILEKSELÄ
KIISKI 1642	1850 ESALA
SAMULA 1750	1853 TOPILA
SAMULA 1750	1853 HESULI
ESI 1737	1853 KANTOLA
ESI 1737	1853 ESKO
MARTTILA/SUOMALAIN 1709	1853 JOPILA
EERIKKILÄ 1793	1855 MANUNTALO/TANIN TOPI
TUOMAANTALO 1831	1860 JUHOLA/TOMMOLA
KALLULA 1784	1860 KALLUN NILO/TÄHTINEN
KALLULA 1784	1860 KALLUN JERO/JERMO
TUOMOLA/TANI 1800	1860 TANIN RISTO
JOPILA 1853	1860 (ISRAELIN) ANTUN TALO
MARTTILA/SUOMALAIN 1709	1860 HEINÄKALLIO

TALOT, JOISTA SAMALLE RIVILLE KIRJOITETUT UUDET TALOT OVAT LÄHTÖISIN

SALAKULJETUS, HAAKSIRIKOT JA HUUTOKAUPAT 1856 - 1865

(S61) Egaren af de sjuktril, innehällande sammanräknadt fyrahundra kannor lifländskt södesprit, som Sjö tullväktmästaren Johan August Lodman den 19 sist ilne April i närheten af Stamö öfverkommit och jemte bästar och körreskap under konfiskationsanspråk i förvar tagit, varder härigenom kallad och stemd att, måndagen den tjugundeförsta (21) instundade Juli kl. elfva f. m., sig i Rådhuset härstädes införa, för att göra sina anspråk på sagde egendom gällande, vid förlust af rådrum dertill framdeles. Fredrikshamn's Rådhus, den 3 Maj 1856.
Borgmästare och Råd.

Seitsemän astian, joihin sisältyi yhteensä 400 kannua liivinmaalaista viljaspriitä, jotka meritullivahtimestari Johan August Lodman 19. viime huhtikuuta tavoitti ja otti haltuun takavarikointivaatimuksella, kuten myös hevosia ja ajorekiä, omistaja kutsutaan täten maanantaina 21 tulevaa heinäkuuta klo 11 Raatihuoneella pidettävään istuntoon esittämään vaatimuksensa sanottuun omaisuuteen menettämällä muuten oikeutensa tästedes esittää raatihuoneella vaatimuksia tästä asiasta.

Pormestari ja Raati

30.4. 1857 takavarikoitiin Tammion ja Haapasaaren välisessä saaristossa 569½ kannua viljaspriitä.

Haaksirikot itäisellä Suomenlahdella 1859:

1. Ocean Queen, talia ja vehnää, Kronstadtista Englantiin, rantautui (törmäsi jäihin) 11.5. Suursaaren ja Somerin välillä, miehistö pelastui.
2. Aura, suomalainen laiva, Pietarista Helsinkiin, törmäsi Vidskäriin 6.6., mutta jäi pinnalle.
3. Relidama, englantilainen, steariinikynttilöitä, Kronstadtista Melbourneen, törmäsi Suursaaren 20.6., mutta jäi pinnalle.
4. Harpy, norjalainen, matkalla Kronstadtista Bristoliiin, 11.7. Seiskariin, laiva ja lasti menetettiin, miehistö pelastettiin.
5. Hibernia, englantilainen, lankkuja ja lautoja, Viipurista Sunderlandiin, rantautui 3.9. Suursaaren, laiva menetettiin, lasti ja miehistö pelastettiin.
6. Lucifer, preussilainen, hamppua, Kronstadtista Liverpooliin, rantautui 6.9. Narviin, laiva ja osa lastista menetettiin, miehistö pelastui.
7. Sasha, venäläinen, kappaletavaraa. Newcastlesta Kronstadtiiin, 20.9. Pieneen Tytärsaaren, laiva ja lasti menetettiin, miehistö pelastui.
8. Orient, englantilainen, suolaa, Hullista Kronstadtiiin, rantautui 10.10. Rödskäriin, laiva ja lasti menetettiin, miehistö pelastettiin.
9. Margaretha Antina, hollantilainen, kappaletavaraa, Amsterdamista Kronstadtiiin, rantautui lokakuussa Rödskäriin, laiva ja osa lastista menetettiin, miehistö pelastettiin.
10. Ernie, oldenburgilainen, lasti tuntematon, Kronstadtista Lontooseen, rantautui 24.10. Somerin luona, laiva ja lasti menetettiin, miehistö pelastui.
11. De Haven, hollantilainen, lasti tuntematon, Kronstadtista Lontooseen, rantautui lokakuussa Tammioon, laiva ja lasti menetettiin, miehistö pelastui.

12. Carl Emil, lyypekkiläinen, kappaletavaraa Lyypekistä Haminaan, rantautui marraskuussa Suursaareen, laiva, lasti ja miehistö menetettiin.
13. Wiebe Jacoba, hollantilainen, paarlastissa Kronstadtista, rantautui 2.11. Somerin luona, laiva ja lasti menetettiin, miehistö pelastettiin.
14. Rimada Romina, hollantilainen, vanhaa puutavaraa Kronstadtista, rantautui marraskuussa Narviin, laiva ja lasti menetettiin, miehistö pelastui.
15. Willem Cornelius, hollantilainen, vanhaa puutavaraa Kronstadtista, rantautui marraskuussa Narviin, laiva ja lasti menetettiin, miehistö pelastui.
16. Hollantilainen laiva, nimeä, lastia ja määränpäättä ei tiedetä, tuli Kronstadtista, rantautui marraskuussa Narviin, laiva ja miehistö menetettiin.

Luettelossa mainittua haaksirikkoa 11. uutisoitiin toisessa sanomalahdessa näin:

Handel och sjöfart.
Skeppsbrott. Holländska fart. De Haven,
 kapten J. G. Koning, lastadt med omkr. 2000
 pud hampa, gående från Kronstadt till Lon-
 don, har strandat vid Stammö nära Fredriks-
 hamn. Fartyget fullt med vatten, lasten så-
 ledes vät; manskapet räddadt.

Haaksirikko.

Hollantilainen laiva, De Haven, kapteeni J.G. Koning, lastina n. 2000 puutaa hamppua, matkalla Kronstadtista Lontooseen, rantautui Tammioon lähellä Haminaa. Laiva täyttyi vedellä, lasti kastui; miehistö pelastui.

Tullilaitos on ilmoittanut, että Tammion ja Virolahden Martinsaaren väliltä on tänä syksynä mereltä pelastettu tammisluuppi. Täten kehoitetaan asia-omaista omistajaa vuoden ja yhden yön kuluttua tästä esittämään oikeutensa siihen joko täällä tai Meritullikamarissa Haminassa. Haminassa 16. marraskuuta 1859.

Julkisella huutokaupalla, ku lauantaina 18 p. nousemaa helmikuuta k. 11 e. puolip. pidetään "Stamö"n ulkosaarella, 25 wirstaa tästä kaupunnista, enimmäen tarjoawille mwödään noin 8 tubatta leiwiskätä wanhaa föyssi-punoesta, korjattua Kesäsaaren ("Sommarö") tienoilla viime syksynä wabingoituneresta Hollandin laiwasta "Rimuda Ramina"; joka halukkailten ostajaille julistetaan. Haminan meri-tullikamarista, 28 p. tammik. 1860.

**B. Stenberg,
m.v.**

Julkisessa huutokaupassa, joka järjestetään 18. helmikuuta klo 11 Tammiassa, tulee myytävänä olemaan 8000 leiviskää (leiviskä = 8,5 kg, 68 000 kg) vanhaa köyttä, joka on pelastettu Kesäsaaren (Sommarin) luona viime syksyn aikana hollantilaisesta laiwasta Rimuda Ramina, josta kauppatavara on peräisin. Haminan merittullikamari 28. tammikuuta 1860.

Talollinen Anton Aataminpoika Kiiski, Tammiassa, joka 18. kuluu tammikuuta oli vaeltamassa Haapasaareen, on 24. 1.1862 löydetty kuoliaaksi jäätyneenä, makaamasta jäällä sanottujen Vehkalahden saarten väliltä.

Julkisella huutokaupalla, joka pidetään torstaina 14.1.1864 klo 11 kaupungin Raatihuoneella, myydään erilaista hampurilaisesta Carolina-laivasta pelastettua tavaraa, mm. 4 kpl purjeita, 3 lyhtyä, malmipata, 2 blokia, prammiraaka, 2 rautaharusta, erä vanhaa rautaa ja kuparia, kronometri-kello, 5 purjeliinaa, barkassi, laivavene, nostettu ylös Tammiassa saarella, mistä ostajalle täten ilmoitetaan. Haminan tullikamari, 14.12.1863

Tuntematon kahden astian, joissa on yhteensä 123 kannua spriitä, jotka tullitarkastajat Sohlberg ja Hammar 9.1. tänä vuonna takavarikoivat Vehkalahden pitäjän Tammiassa, omistaja kutsutaan oikeuden menettämisen uhalla vastedes, esittämään vaatimuksensa ko. tavaraan, kaupungin Raastuvan-oikeudessa lauantaina 20. tulevaa toukokuuta klo 11, jolloin takavarikointitoimet toteutetaan. Haminan Raatihuone, 1.3.1865

1860 -1865 HENKIKIRJATIEDOT: TALOT, ISÄNNÄT JA ASUKSMÄÄRÄT

TALO	ISÄNTÄ	60	61	62	63	64	65
KALLULA	LKI EEVA LIISA KALLENTR P	18	17	19	19	22	23
JOOSELA	JOOSE OLAVINP P	8	8	8	9	9	8
SAMULA	JUHO ANTINP P	4	5	5	5	5	5
TOPILA	TOPIAS KUSTAANP P	10	10	10	10	11	11
JEROLA	JEREMIAS JEREMIAAP P	5	5	5	5	5	5
HESULI	LKI ULLA JUHONTR P	7	5	7	6	8	6
VANHA KARTANO	LKI ANNA YRJÖNTR P	10	11	11	11	11	11
TUOMAAN TALO	TUOMAS TUOMAANP P PER	10	11	12	12	11	9
SIMOLA	SIMO MARTINP P	7	8	7	7	7	6
KIISKI	TOPIAS AATAMINP K	5	5	5	5		
	LKI ANNA LEENA JAAKONTR K					4	4
SCHILDT	ANDERS GUSTAF SCHILDT			2	3	2	3
ESALA	ESAIAS MARTINP KIISKI	8	8	8	7	7	7
MARTTILA	TUOMAS ISRAELINP S	9	10	11	10	11	11
JOPILA	JOPI ISRAELINP S	16	16	18			
	LKI HELENA KALLENTR S				16	16	16
MANUNTALO	LKI SAARA JUHONTR S	12	12				
	LKI SAARA JUHONTR PER			10	10	10	11
EERIKKILÄ	RÄÄTÄLI OTTO SNEIDER					3	3
HEINÄKALLIO	LKI ANNA JEREMIAANTR S	7	7	8	8	9	9
ESI	ERKKI KALLENP S	2	2	2	2	2	2
	JEREMIAS KALLENP S	8	8				
	VKR JEREMIAS KALLENP S			7	7	7	9
KANTOLA	RISTO HEIKINP S	12	12	12	12	13	14
TUOMOLA/TANI	TANELI TUOMAANP S	10	11	8			
	TANELI TUOMAAANP S PER				10	11	14
ESKO	ESKO TUOMAANP S	5	5	5	5	5	5
	YHTEENSÄ	173	176	180	179	189	192

VKR = VUOKRALAINEN; PER = PERILLISET; LKI = LESKI

1860 – 1865 Tammioon rakennettiin kuusi uutta taloa: 1860 Kallulasta irrottautuneet KALLUN JERO/JERMO ja KALLUN NILO/TÄHTINEN, Tuomaantalosta irrottautunut TOMMOLA, ja Tuomola/Tanilta lähtenyt TANIN RISTO, 1865 Kantolasta lähtenyt HEIKKILÄ ja Manuntalosta lähtenyt TAMMELIN.

Asukasmäärä lisääntyi ollen 1860 173 ja 1865 192 henkilöä.

1866 – 1875 Tammioon rakennettiin kantataloistaan irrottautuneet uudet 11 taloa: 1866 Tuomaantalosta ANTTULA ja JUHOLA/HARJU, 1868 Esiltä ESIN KALLU ja Marttilasta VILLELÄ, 1870 Jopilasta JERON KALLE, Kiiskiltä SCHILDT ja Eskolta HAAPA-KALLE, 1872 Topilasta TOPIN TOPI ja Simolasta JYRKÄSKALLIO, 1874 Eerikkilästä JOOSEN TOPI ja 1875 Jopilasta BYCKLING.

Suurten nälkävuosien alkaessa 1867 Tammion väkiluku vähän väheli ja oli 1867 186. 1868 – 1871 väkimäärä vaihteli välillä 194 – 187. 1872 – 1873 väkeä oli 211 – 213 ja 1875 203.

Uusien talojen isännistä valtaosa otti tehtävänsä vastaan 38 – 42-vuotiaina. Nuorempia olivat Juholan 34-vuotias Juho Tuomaanpoika, Anttulan 27-vuotias Anton Tuomaanpoika, 20-vuotias Esin Kallu Kalle Jeremiaanpoika, Villedän 35-vuotias Ville Tuomaanpoika, Topin Topin 32-vuotias Topias Topiaksenpoika, Jyrkäskallion 34-vuotias Topias Simonpoika ja 26-vuotias Anton Tanelinpoika Byckling.

Räätäli Otto Sneider poistui Tammiosta 1868 toimittuaan saassa kolme vuotta.

1867 - 1875 HENKIKIRJATIEDOT: TALOT, ISÄNNÄT JA ASUKASMÄÄRÄT

TALO	ISÄNTÄ	67	68	69	70	71	72	73	75
KALLULA	TOPIAS HEIKINP	7	8	8	8	8	9	6	
	VKR TOPIAS HEIKINP								6
JERMO	JEREMIAS HEIKINP	9	8	7	8	8	8	9	9
TÄHTINEN	NIILO HEIKINP	5	5	5	5	5	6	6	6
JOOSELA	JOOSE OLAVINP P	8	2	6					
	VKR TOPIAS JOSEFINP		5						
	JOOSE OLAVINP PER				6	6	8	9	9
TOPILA	TOPIAS KUSTAANP P	11	11	10					
	LKI ANNA JUHONTR				7	7	6	6	6
TOPIN TOPI	VKR TOPIAS TOPIAANP				3	3	3	3	
	VKR LKI AGATA SIMONTR								4
SAMULA	JUHO ANTINP	4	5	5	5	5	6	6	5
JEROLA	JEREMIAS JEREMIAANP P	5	5	4	4	4	6	7	
	ULLA KALLENTR								7
HESULI	LKI ULLA JUHONTR P	6	5	4	5	5	5	5	3
	VKR ANTON LAUTALA			1	1	1	1		
BYCKLING	VKR ANTON TANELINP B								2
VANHA KARTANO	LKI ANNA YRJÖNTR	9	10	8					
	LKI ANNA YRJÖNTR PER				8	8	8	8	7
TUOMAAN TALO	TUOMAS TUOMAANP PER	10	11	14	17	18	18		
	JEREMIAS TOMASS								7 2
JUHOLA	JUHO TUOMAANP								2 2
ANTTULA	LKI KAROLIINA JUHONTR								5 5
TOMMOLA	TUOMAS TUOMAANP								4 4
SIMOLA	SIMO MARTINP	6	7	7	7	7			
	LKI ANNA AATAMINTR						7	2	2
SIMON TOPI	TOPIAS SIMONP								5 5

VKR = VUOKRALAINEN; PER = PERILLISET; LKI = LESKI									
---	--	--	--	--	--	--	--	--	--

TALO	ISÄNTÄ	67	68	69	70	71	72	73	75
KIISKI	LKI ANNA LEENA JAAKONTR	4	4	4	3	3	4	4	5
KIISKIN TOPI	TOPIAS ANTONINP K						1	1	1
SCHILDT	ANDERS GUSTAF SCHILDT	2	5	4	6	5	5	6	5
ESALA	ESAIAS MARTINP KIISKI	7	5	4	4	4	6	5	5
MARTTILA	TUOMAS ISRAELINP S	11	12	13	14				
	LKI HELENA ERKINTR					11	13	6	4
	VKR ANTTI ERKINP NYMAN					1	4	1	1
ISRAELIN ANTTU	LKI SAARA STINA JUHONTR							4	5
VILLELÄ	VILLE TUOMAANP								7 7
JOPILA	LKI HELENA KALLENTR	15	15	15	14	15	18	8	6
	KALLE JEREMIAANP P							6	6
TAMMELIN	LKI SAARA JUHONTR PER	10	10	11					
	JEREMIAS JEREMIAANP P/ T				12	12	11	10	10
HEINÄKALLIO	LKI ANNA JEREMIAANTR	10	11	11	10	10	11	12	12
ESI	LIISASTIINA HESEKIELINTR	1	1	1	1	1			
	ERKKI JAAKONP KORJUS						2	2	2
	VKR JEREMIAS KALLENP S	9	10	9	9	9	15	1	
	VKR JEREMIAS JEREMIAANP								3 3
ESIN ANTTU	VKR ANTON JEREMIAANP								5 4
ESIN KALLU	VKR KALLE JEREMIAANP								2 3
KANTOLA	RISTO HEIKINP S	14	14	14	14	14	12	6	6
SASKALA	VKR ALEKSANTERI RISTONP								3 3
HEIKKILÄ	HEIKKI HEIKINP								10 10
TUOMOLA/TANI	TANELI TUOMAANP PER	15	17						
	TANELI TANELINP				5	5	3	2	2 2
TANIN RISTO	RISTO TANELINP				6	6	6	6	7 7
	LKI KAROLIINA TUOMAANTR								
TANIN TOPI	TOPIAS TANELINP				6	5	6	7	6 6
ESKO	ESKO TUOMAANP S	5	5	5	5	5	6		
	LKI ANNA LEENA SIMONTR								6 6
EERIKKILÄ?	RÄÄTÄLI OTTO SNEIDER	3	3						
	YHTEENSÄ	186	194	187	192	190	214	213	203

1872 Jeremias Kallenpoika Esin perheeseen kuului 12 henkeä eikä 15 kuten henkikirjaan on merkitty, joten Tammiossa eli tuolloin yhteensä 211 henkilöä.

1860 – 1865 Tammiossa rakennettiin suurehkoja taloja, mutta ei laivoja vuoden 1853 jälkeen. Jää arvoitukseksi, vaurastuivatko tammiolaiset talojen rakentamista varten niillä keinoin, joihin lehtileikkeet vuosilta 1856 – 1865 viittaavat. *Isonjaon* toteuttaminen maastossa alkoi suorittamalla maanmittaukset Tammiossa 1864 ja 1867. Isonjaon valmistelut saattoivat osaltaan vauhdittaa talojen rakentamista.

TALOJEN RAKENTAMINEN JA LAAJENTAMINEN 1860 – LUVULLA

LÄNSPÄÄ

KALLULA, KALLUN JERO JA KALLUN NIILON (TÄHTINEN)

Kallulan väki lisääntyi 1850-luvulla niin, että talossa asui 1860 jo 18 henkeä. Kun Kallulan vieressä ei enää ollut rakennustilaa, oli uudet rakennuspaikat haettava hieman kauempaa kotitalosta kyläniityn länsilaidalta kallion kupeelta. Sinne sijoitettiin 1860 ja sitä seuraavina vuosina talot Kallulan isännän Heikki Kouki/Pitkäsen pojille Jeremiakselle, 43, Kallun Jeremiaan talo JERMO ja Niilolle, 37, KALLUN NIILON talo, joka sai nimekseen TÄHTINEN siitä lähtien. Kun perheen sukunimi Pitkänen vaihdettiin Tähtiseksi. Topias, 40, jäi kotitaloon KALLULAAN. Uudisrakentaminen aloitettiin siten, että Kallulan talosta puolet siirrettiin uudelle paikalle Jermon kotipesäksi.

KALLUN JERO 1860 – /SAARINEN JA POSTI-HEIKKI

Kymenlaakson museo Mikko Bly 1982

Museovirasto H. Vilppula 1951

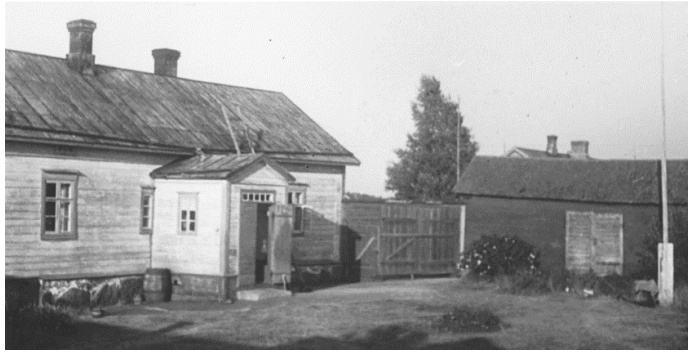

KALLUN NILO 1860 – /TÄHTINEN

Kymenlaakson museo Mikko Bly 1982

Kallun Jeron ja Kallun Niilon talojen (JERMON JA TÄHTISEN) ja muiden pihapiirirakennusten valmiiksi pystyttäminen kesti useampia vuosia. Osoituksena tästä on, että rakennustöiden ajan merkittiin Tähtisen talouden henkikirjoihin useita renkejä. Varmistaakseen omistuksensa Kallulassa syntyneet veljekset Heikinpojat Jeremias, Topias ja Niilo Pitkänen julkaisivat rakennustöiden päättyessä sanomalehdissä seuraavan ilmoituksen: Kihlakunnanoikeuden mukaan Vehkalahden pitäjän käräjillä 24.3.1864 ilmoitettiin päätöksestä, että sen tai niiden, jotka tähän saakka ovat uskoneet olevan aihetta moittia vuoden ja yhden yön kuluessa siitä, kun olemme täten ilmoittaneet kolme kertaa Finlands allmänna tidningenissä omistavamme 3/60 eli 1/20 Tammion vapaatilasta mainitun pitäjän saaristossa, tulee esittää moitteensa asianomaisessa tuomioistuimessa laillisessa järjestyksessä kaiken oikeuden ja puheen menettämisen uhalla.

Tammiossa 20.9.1864.

Jeremias, Topias ja Niilo Heikinpojat Pitkänen

JUHOLA/TOMMOLA 1860 –

Tuomaantalossa asui 1860 10 henkeä. Talon pojista Anton avioitui 1860. Tilaa tulnaisiin tarvitsemaan lisää. Kotitaloon oli jäävä vanhin veljeksistä, Jeremias. Tilaa saatiin, kun toiseksi vanhimmalle veljelle Juholle ja hänen vaimolleen rakennettiin JUHOLA kylän läntisimpään osaan 1860.

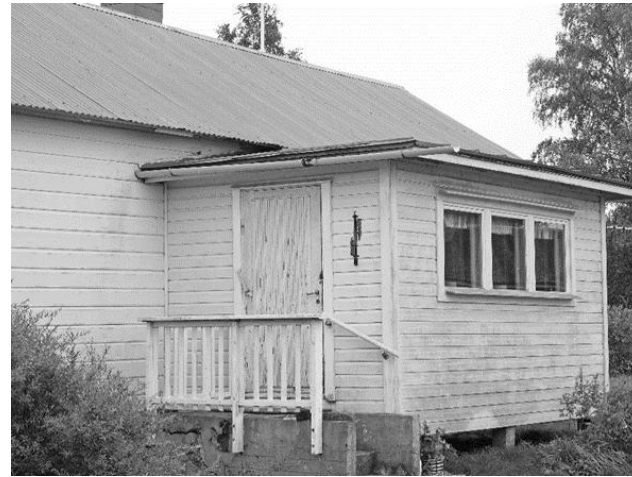
TANIN RISTO

Esiläisten asuma-alue supistui, kun Hesuli ja Topila oli rakennettu keskikylään ja Kantola Tuomolan rantapuolelle. Esiläiset olivat levittäytyneet alkukodista Marttilasta pohjoiseen ja Pitkäset Samulasta ja Topilasta etelään. Välialueelle ei uusia taloja mahtunut. Tuomolassa eli 1860 10 henkeä ja Tanin Topin ja Riston perheet olivat edelleen kasvussa, joten tarvittiin tilaa lisää. Kun Tuomolan perillisille ei enää näyttänyt jäävän hyvää sijoittumispaikkaa Itäpähän, Riston isän Taneli Tuomaanpojan kerrotaan sanoneen, että rakennetaan talo Länsipähän Kiiskin peltoon (jakamattomalle maalle). Taneli kuoli 1862, joten talo on rakennettu noin 1860.

TANIN RISTO 1860 –

Vuoden 1860 tienoilla JOOSELA ja JOPILA laajennettiin vinkkelitaloiksi. Joosen Topi ja Jerolan Kalle avioituivat 1859 ja lisätilaa tarvittiin perheenisäysten varaksi. Kalle oli sijoittumassa Jopilaan vävyksi.

1860 – 1865 ITÄPÄÄ

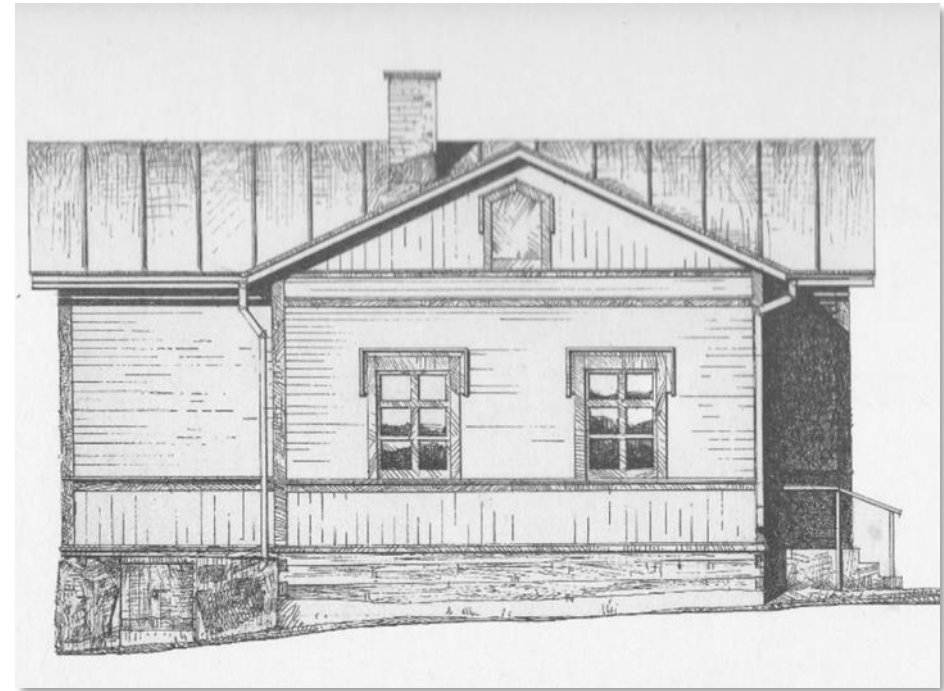
ISRAELIN ANTUN TALO

Jopilassa asui 1860 16 henkilöä. Väki oli lisääntymässä suurperheeksi. Jopi Israelinpoika oli rakentanut JOPILAN 1853 yhdessä Marttilan perheen veljeksistä nuorimman Antonin kanssa, joka myös siirtyi perheineen Marttilasta Jopilaan. Jopin tytär Anna Loviisa, 22, avioitui 1859 Jerolan Kallen, 27, kanssa, joka tuli Jopilaan paitsi vävyksi myös kauppiaksi. Antonin perheelle rakennettiin tämän jälkeen oma talo, ANTUNTALO, lahden pohjaan Jopilasta pari sataa metriä lounaaseen. Rakentamisen tarkkaa ajankohtaa ei tiedetä, sillä Antonin taloutta ei ole hänen eläessään henkikirjoissa erotettu Jopilasta. Antonin talo lienee rakennettu 1860.

ISRAELIN ANTUN TALON KIVIJALKAA TAMMIOSSA

ISRAELIN ANTUN TALO 1860 –

TAMMELIN JA TANIN TOPI

Anton Israelinpojan rakennettua oman talonsa Manuntalon eteläpuolelle Jeremias ja Emanuel Tammelin rakensivat vielä itselleen uuden pienen keittiön ja kamarin käsittäen TAMMELINin talon Antonin talon eteläpuolelle, missä tilaa oli, ennen vuotta 1865, jolloin Jeremias Suomalainen/Tammelin myi yhdessä sisarensa ja veljensä kanssa Jopilan viereen rakentamansa Manuntalon Tanin Topille, Topias Tanelinpojalle hintaan

1400 markkaa hopeassa. Kun Tanin Topi oli hankkinut mantereelta pihalleen uusia hirsiä laajentaakseen taloaan Jopilaan päin, Tammelinin Manu oli myöhemmin pyytännyt saada ostaa nämä hirret laajentaakseen omaa taloaan. Manun mielestä hänen talonsa laajentaminen olisi ollut tarpeellisempaa kuin Tanin Topin talon, koska hänellä oli iso perhe eikä tilaa ollut riittävästi. Topiaksen talossa oli sentään tupa, keittiö ja kamari. Topias myi hirret ja niistä syntyi Tammelinin taloon iso tupa talon pohjoispääksi.

TAMMELIN 1865 – /TAMMEKAS

KANTOLA JA HEIKKILÄ

Kantolassa eli 1864 12 henkilöä, veljekset Risto ja Heikki Heikinpojat sekä Riston vanhin poika vastikään avioitunut Aleksanteri perheineen. Asuintilaa tarvittiin lisää. Risto ja Heikki sopivat, että Heikki voi asua talossa vielä yhden vuoden. Sen vuoksi Heikille rakennettiin 1865 oma talo HEIKKILÄ lähinaapuriksi Kantolan pohjoispuolelle.

HEIKKILÄ 1865 –

Kymenlaakson museo Mikko Bly 1982

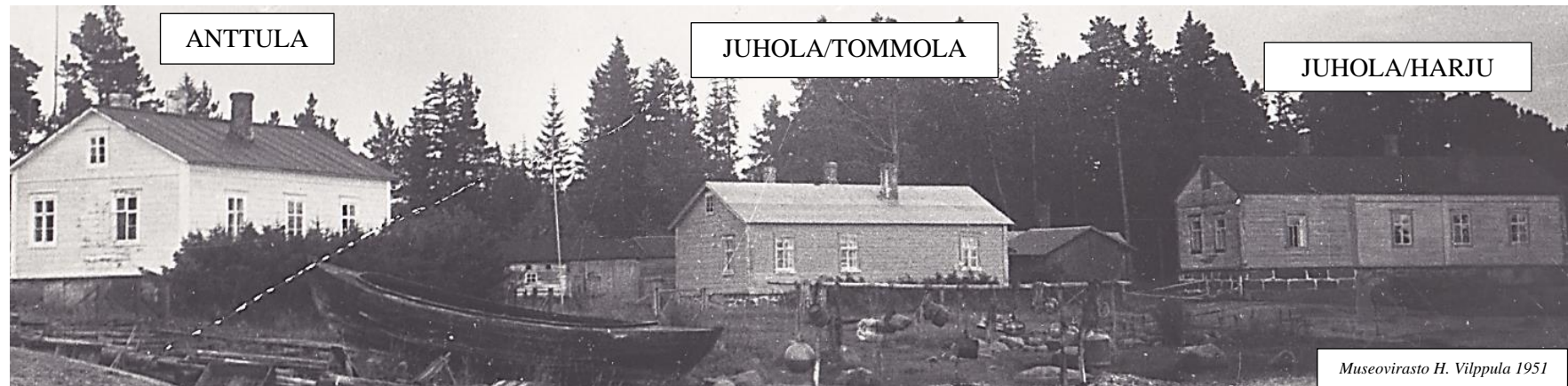

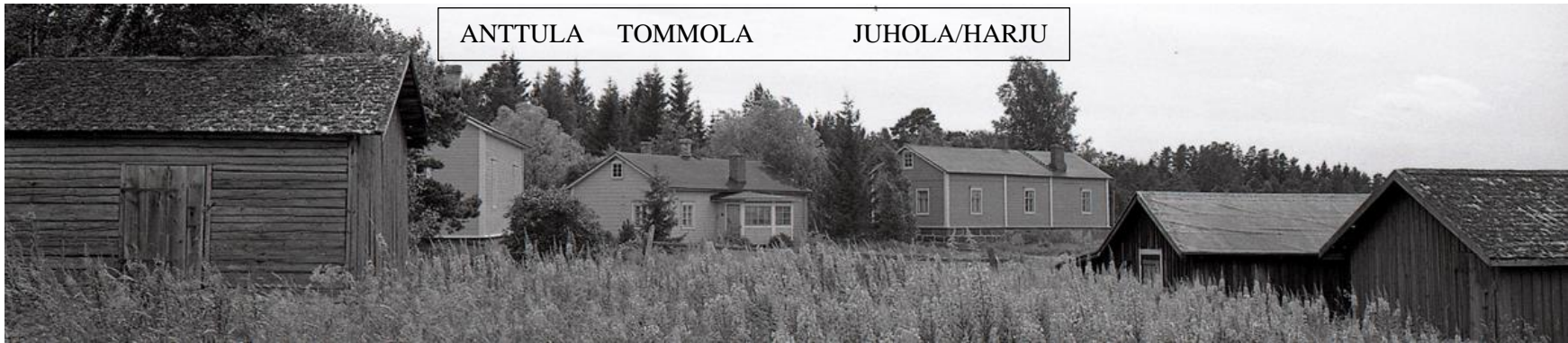

1866 LÄNSPÄÄ

TUOMAAN TALO, JUHOLA/TOMMOLA, ANTTULA JA JUHOLA/HARJU

Puolisonsa kuoleman jälkeen Tuomaantalon isäntä Jeremias, 40, avioitui toisen kerran 1862 ja hänen poikansa Risto, 25, 1865. Kun Tuomaan talon väki yhä oli lisääntymässä, huolehdittiin talon kaikkien poikien tulevaisuudesta rakentamalla Juholan jälkeen vielä kaksi uutta taloa kyläalueen läntisimpään päähän. Kotitaloon oli jäävä vanhin veljeksistä, Jeremias ja hänen poikansa, Risto, perheineen. Toiseksi vanhimmalle veljelle Juholle oli rakennettu talo 1860. Talon kivijalka ja kattorakenteet ovat vanhempaa tyyliä kuin 1866 aiemmin valmistuneen talon kummallekin puolelle rakennettujen talojen. Pohjoispuolelle rakennettiin 1860 avioituneen Anttonin, 27, perheelle ANTTULA. Juho, 40, luovutti hänelle ensiksi rakennetun talon nuorimmalle veljeksistä poikamies-Tuomakselle, 21, minkä vuoksi taloa ryhdyttiin isäntänsä nimen mukaisesti kutsumaan TOMMOLAKSI. Pitkänniemen taustalle lounaispuolelle rakennettiin pieni talo, jonne lapseton Juho vaimoineen muutti Juholasta. Tällä tavoin syntyivät Juhola, Tommola ja Anttula, joita ei mainita henkikirjassa erikseen vielä 1869, mutta kylläkin 1873.

ANTTULA 1866 –

JUHOLA/HARJU 1866 –

1868 – 1870 ITÄPÄÄ

WILLELÄ

Willelän juuret ovat Marttilassa. Kun Wille Tuomaanpoika avioitui 1860, Marttilassa asui yhdeksän henkeä. Willen perhe alkoi lisääntyä 1861. Villen nuorempi veli Aleksanteri vihittiin 1868. Tällöin Marttilassa asuivat poikien isä Tuomas, 63 ja äiti, 58, Villen veli Aleksanteri, 27 ja sisaret Anna Stiina, 30, Maria Stiina, 25 ja Juliana, 16. On ilmeistä, että Marttilasta siirrettiin kaksi huonetta jo tätä ennen lännen päästä Willenniemeen Willen perheen asuttavaksi. 1868 oli aika rakentaa Willelä valmiiksi. Iso tupa tuli talon lännenpuolelle, keskelle kookas kamari ja idänpuolelle kamari ja pieni keittiö. Sen jälkeen Marttila saatettiin entiseen pituuteensa.

WILLELÄ 1868 –

ESIN KALLU 1870 –

Esin Erkki Kallenpoika oli vaimonsa Liisa Stiina Hesekielintyttären kanssa muuttanut 1861 tyhjentyneeseen Eerikkilään. Hän kuoli yllättäen 1865 46-vuotiaana. Liisa Stiina, 40, avioitui 1867 Jooselaan 1864 leskeksi jääneen Joose Olavinpojan, 65, kanssa. Esin talossa eli edelleen Erkin vanhempi veli Jeremias, 57, hänen poikansa 1866 avioitunut Antton (Esin Anttu), 30, 3-henkisine perheineen, vielä poikamiehet Jeremias, 22, ja Kalle Kustaa (Esin Kallu), 19, sekä tyttäret Saara, 17, Eeva Liisa, 9, ja Maria, 6. Joosen kuoltua Liisa Stiinan oli palattava 1868 Esin taloon ja 1869 hän avioitui kolmannen kerran, nyt 42-vuotiaana leski Erkki Jaakonpoika Korjuksen, 51, kanssa, joka tuli Esin taloon vävyksi ja isännäksi Kuorsalosta. Jeremias Kallenpoika tyttärineen sekä hänen kolme jo aikuistunutta poikaansa Anton, Jeremias ja Kalle Kustaa kirjattiin heidän vuokralaisikseen. Ahtautta lievensi se, että Jeremiaksen ja Kalle Kustaan avioiduttua 1870 rakennettiin ESIN KALLUN talo rannansuuntaisesti Tammelinin talon eteläpuolelle.

LEHDISTÖN SANOMIA 1868

Kuoliaaksi jäätyneet. Virolahden pitäjän Muurikkalasta kotoisin ollut kerjäläisperhe, mies, vaimo ja kolme alaikäistä lasta oli lähtenyt huonolla hevosraakilla mantereelta kohti Suursaarta toivoen menestyvänsä tällä varakkaalla saarella. Ehdittyään kauas meren jälle keho hevon väsy ja kuoli ruoan puutteessa. Surullisena seurauksena reessä olleet viisi henkilöä vallitsevassa myrskyisessä kylmyydessä jäätyivät kuoliaiksi. Nuorin lapsista löytyi äidin sylissä äidinmaitoon jähmettyneenä. Tammiolaiset pelastivat ruumiit ja veivät ne kirkon viereiseen ruumishuoneeseen. Samojen vanhempien aiemmin kotoaan muuttaneet kaksi vanhempaa lasta jatkoivat kerjuuta kiertolaisina, nyt isättöminä ja äidittöminä.

Väkivaltaa tullipalvelijoita vastaan.

Tullivartiolaiva Ahkeran päällikkö G. M. Sundvik on, sen mukaan mitä tiedetään, kertonut tullilaitokselle eräästä vahingollisesta tapahtumasta. Herra S. oli nimittäin risteilyllä Vehkalahden saaristossa saanut aiheen epäillä Tammion saaren asukkaita paloviinan salakuljetuksesta ja varaston kätkemisestä mainittuun saareen. Saadakseen selvyyden asiasta päätti herra S. suorittaa tarkan tutkimuksen paikan päällä. Mutta kun oli jo tullut pimeä, täytyi hänen 29. marraskuuta rajoittaa tekemisensä vain vahdinpitoon saarella. Kaksi miehistön jäsentä määrättiin heti siinä tarkoituksessa sinne.

Heidän aavistuksensa, että saaren asukkaat pitivät heitä vähemmän tervetulleina, todentui siinä, että heidän ”hotellinsa” oli ylimitoitettu ja heitä kestettiin läpi yön. Seuraavana aamuna, kun herra S. ja hänen vahtimestarinsa oli saatu maihin, jatkui salailu, ja Topias Tanelinpoika Suomalaisen vaimo suuntasi nyt sen henkilökohtaisesti herra Sundvikiin ja mitä halpamaisimmalla tavalla. Yksi astia, joka sisälsi yli 100 kannua 21 prosentista spriitä, oli kuitenkin äsken kaivetun kuopan maapohjalla laudalla eikä ollut vielä ehtinyt peittyä kuten näyttää olleen tarkoituksena. Spriiastia tuli todetuksi ja se vietiin Ahkeran kannelle. Kun etsijät jatkoivat työtään, oli väen epätahtoisuus ärsyttävää tullihenkilökuntaa vastaan illalla 30 marraskuuta saavuttanut huippunsa. Salailu muuttui nyt avoimeksi väkivallaksi. Lukuisa saarelaisjoukko seurasi nyt etsintäpartiota heitellen kiviä ja häiriten kaikella tavoin niin että se tämän seurauksena osoittautui ylivoimaiseksi, joten partio katsoi parhaaksi paeta laivalle mieluummin kuin kiirehtiä. Sitten se siirtyi laivasta veneeseen tarkkailemaan tilannetta. Myös tämä oli ollut väen raivon kohteena. Miehistön nähden se häpäisi itsensä kaikella mahdollisella epärehellisyydellä.

Eräs partion mies oli epäonnekseen eksynyt ja mennyt talollinen Jeremias Esin eli Suomalaisen taloon ilman, että hänen toverinsa olivat huomanneet tämän ennen saapumistaan laivalleen Ahkeraan. He ymmärsivät lähteä salaa etsimään toveriaan, mutta ilman menestystä. Tämä nautti hetken talollinen Esin kestiystävällisyydestä, mikä ilmeni vähintään 20 nyrkiniskuna ja lähimpänä seurauksena oli, että mies, nimeltään Edvard Vikman, höyrylaiva Ahkeran matruusi makaa nyt yleisessä sairaalassa kaksinkertainen luunmurtuma toisessa kädessä ja lisäksi erinäinen määrä mustelmia.

Wikman oli kadottanut harkintakykynsä seurauksena väkivaltaisista iskuista, mutta niin pian kuin hän palautui entisekseen ja huomasi, että väkivallantekijä poistui, hän raahasi raihnaisen ruumiinsa venerantaan, jossa hän kohtasi ensin toverinsa. Herra S. oli jo ryhtynyt toimiin väkivallantekijän ansaituksi rankaisemiseksi.

Tämän kaltaiset riidat eivät ole valitettavasti harvinaisia Tammiassa, Suursaarella ja Tytärsaarella varsinkaan myöhäissyksyllä näiden saarien kultaiseen suuruuden aikaan, kun tällaista esiintyy, ei ainoastaan salakuljetuksen, vaan myös monien laivahaaksirikkojen seurauksena, joita vuosittain sattuu näillä vaikeilla vesillä. Välittömästi rantautumisen jälkeen saarelaiset luodoillaan laaja-alaisella tähyystyksellä aina tietoisesti asettivat vahteja ennakoita aiheuttaakseen tarkoituksellisesti onnettomuuksia. Saarelaiset lausuivat sellaisen oikeutuksen, että ”Jumala siunatkoon rantojamme”, ja muutamassa silmänräpäyksessä 20 nopeasti seilaavan jaalan joukko ilmaantui rantautumispaikalle unelmoiden, mitä saada ryöstetyksi raakista, mutta ei puoliakaan tule tullin tietoon ilman, että suurin osa saaliista jää tietämättä. Se mitä tiedämme varmuudella priki Ciceronis-haaverista 18. viime marraskuuta, että satamasta 15 jaalaa oli raakin ympärillä ottamassa lastia ilman, että mitään siitä pelastettiin. Se tiedettiin, että viisi laivoista oli hollantilaisia. Tällaista on merirosvous.

Ei tarvitse syvästi tunkeutua saaristolaisten sisäiseen ekonomiaan huomatakseen heidän eksistenssinsä perustuvan laittomaan rantautuneitten tavaroitten pelastamiseen. Sillä kalastus ja hylkeenpyynti, jotka elinkeinot ovat olleet vanhastaan saarelaisten päätulonlähteenä, vastaavat tuskin leipäravinnon tarvetta. Maanviljelys on heille perin vierasta, koska heiltä täysin puuttuu hedelmällistä maata. Että sellaisissa olosuhteissa, joissa esiintyy laitonta maahantuontia näillä seuduilla, minkä kanssa rajavalvonta toimii, se on mahdottomuus. Meidän pitäisi uskoa, että haaksirikko-ohjeet ja rohkeus, mitä seudun ripeältä ja reippaalta väestöltä ei puutu, mieli ja taipumukset olisi hyvä keino pyyhkäistä pois laitton toiminta, joka vaikuttaa suuresti demoralisoivasti koko väestöön. Kuten asiat nykyisin ovat, tullipalvelijoilla on suuria vaikeuksia täyttää velvollisuutensa, kuten vanha viisaus sanoo, ”menee yli kaiken ymmärryksen”.

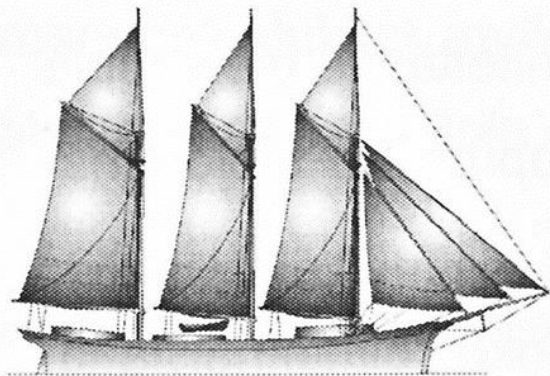
1866 Suomessa tuli voimaan paloviinan eli viljasta ja perunasta tislatus väkevän alkoholin kotipolttokielto, jossa kiellettiin ”viinaa keittämästä, ilonpäiviä viettämästä”. Ennen kiellon voimaantuloa viinan kotipoltto-oikeus oli maaseudulla maanomistajilla ja maata viljelevillä, jotka maksoivat tästä oikeudesta valmisteveroa. Kotipolttokiellon avulla haluttiin tukea teollista viinan polttoa ja hankkia valtiolle lisätuloja alkoholin myynnistä. Kotipolttokielto lisäsi saaristolaisten halukkuutta harjoittaa paloviinan salakuljetusta.

TAMMIO JA LAIVAT 1866 - 1870

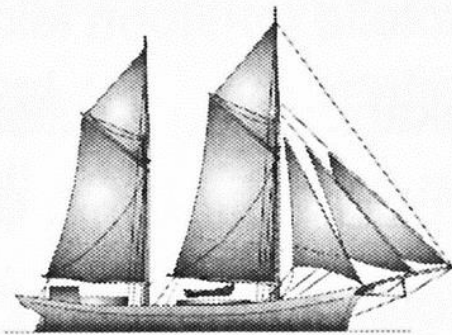
1866 tammiolaiset talolliset Anton Esaiaksenpoika Kiiski, Topias Joosenpoika Pitkänen sekä Juho Jopinpoika Suomalainen rakennuttivat Rännäississä Virolahdella tasasaumaisen kuunari Uskon, joka mitattiin Haminassa 3. heinäkuuta 1867. Sen kantavuus oli 25 lästiä, pituus 56,3 jalkaa (18,5 m) ja leveys 18,8 jalkaa (6,2 m). Kyseessä oli Tammion kaikkien kolmen suvun yhteisyritys.

WIIPURI 12. elokuu 1868. Kaljaasi Julie, Klein. Pietarista ruista ym. Riikaan, on rantautunut Tammioon ja siitä on tullut hylky. Osa lastista on pelastettu ja viety Haminaan.

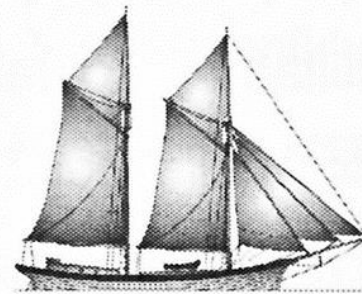
Haminan tullikamarin 21.6.1870 kirjoittaman todistuksen mukaan kippari Topias Suomalainen (Tanin Topi) on purjehtinut jaala Amalialla Viroon. Asiakirjassa on mainittu miehistön jäsenet ja siihen on käsin kirjoitettu, kuinka monta tynnyriä matkalta on Tammion taloihin tuotu ruista ja mihin hintaan. Asiakirjaan on merkitty venäjäksi, mitä muuta Amalialla on matkalta tuotu. Muutakin Viron ja Memelin matkoilta Tammioon virtasi.

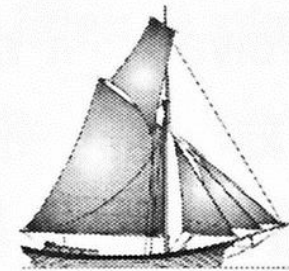
Kolmimastokuunari

Kaljaasi

Talonpoikaiskuunari

Jahti

*20/10/1870
Tobias Erik
Johan*

40 PENNIA

GENERAL-DIREKTIONEN I FINLAND

SJÖTULLKAMMAREN I Staden Fredrikshamn
uti
STORFURSTENDÖMET FINLAND

Gör vederligt: att alldenstund skepparen *Tobias Suomalainen* som förer *Juulan Anker* som *allt till* *skola afgå till* *Öfmland* och förty om Tullkammarens pass anhållit; fördens skull äga vederbörande Tull-Tjenstemän och betjente låta bemälda skeppare och fartyg obehindradt afsegla och sin resa till bestämd ort fortsätta. Åliggande honom att dervid iakttaga, hvad uti Seglations-Ordningen af den 28 Maj 1839, samt lag och författningar i öfrigt påhjudet är. Det alle som vederbör, till esterrättelse länders. *Fredrikshamns Sjötull Kammar.* den 21 Juni 1870.

Stygmannaustast

Expeditions-samt med stämpel, par och sigille } *2.000 38 p.*

Inrikes förpassning för *Juulan Anker*

*Önnekar till last
116 tunnor Stömming
Samt nödlig proviant.*

Befattning

*Jeremias Carlsson Sipari.
Konstantin Jeremiasson Sipari.
Anton Tommasson Pitkänen,
Christian Jeremiasson Pitkänen,
Tobias Tobiasson Pitkänen
Henrik Henrikson Suomalainen,
Anton Kristianson Suomalainen,
Jeremias Mikson Suomalainen,
Carl, Jeremiasson Suomalainen,
Anton Jeremiasson Suomalainen,
Tobias Ojaan Suomalainen,
Omalige Suomalainen,
Jeremias Suomalainen,
Anton Pitkänen.
Carl, Haapala. 15 Penkeä*

Utklaradtt Apno' Tullkammarning den 24 Juni 1870.

B. Sernberg

MIEHISTÖ
JEREMIAS SIPARI KONSTA
SIPARI ANTULA
TUOMAANTALO
TOPINTOPI
HEIKKILÄ
KANTOLA
HEINÄKALLIO
ESIN KALLU
ESKON TOPI
ESIN KALLUN VMO
ESI
??
HAAPA-KALLE

Kesäkuussa 1870 tuotiin Kasper-
 vikin tulliaseman kautta Tammi-
 on tavaraa seuraavasti:
 100 tynnyriä ruista
 2 tynnyriä ohraa
 2 puutaa pellavan siemeniä
 ½ puutaa pellavaa
 1 porsas

Anoniminen pöytä n. Neap. kauppa-
 mosioren pöytä
 20 - ruukkaa
 2 nyy. ohraa
 ½ nyy. ohraa
 ja 1 pöytä

Kesäkuussa 1870 tuotiin Kasper-
 vikin tulliaseman kautta Tammi-
 on tavaraa seuraavasti:
 100 tynnyriä ruista
 2 tynnyriä ohraa
 2 puutaa pellavan siemeniä
 ½ puutaa pellavaa
 1 porsas

Inskluderade Afspo Tullbevakning den 2. Juli 1870

Kesäkuussa 1870 tuotiin Kasper-
 vikin tulliaseman kautta Tammi-
 on tavaraa seuraavasti:
 100 tynnyriä ruista
 2 tynnyriä ohraa
 2 puutaa pellavan siemeniä
 ½ puutaa pellavaa
 1 porsas

(588) Tuntematon omistaja 39½ kannun viinaa,
 ritkä Tullipäällekatsojen virantoimittaja Gustaf Wilhelm
 Sundwif 4 p. tässä kuussa tapasi **Tammion** saarella
 Behkalahden pitäjässä ja takavarikoon otti, kutsutaan
 imän kautta Raastuwanoikeuteen maanantaina 15 p:nä
 alevata Elokuuta kello 10 edellä puolenpäivän tapahtu-
 paan kokoukseen, silloin, kaiken oikeuden ja puheen me-
 ettämisen uhalla tässä asiassa, panemaan voimaansa waa-
 imuksensa takavarikoon otetusta tavarasta. Samnan
 Raastupa, Kesäkuun 11 p. 1870.

Viran puolesta:
 Alfred Lindeqvist.

Person	Item	Quantity	Value
Ewalia G	5 tynnyriä	10	-
Ewalia P	4	8	-
Jereemias	Sipari	4	8
Konsta	Yksi	6	-
Anton	P	17	14
Ristian	P	9 ½	19
Anton G	5	10	-
Kalle Kavalaa	4	8	-
Manuel Tammelin	4	8	-
Tobias P	8 ½	9	-
Antari mynän	2	4	-
Ristian Kiski	5	10	-
Jinao Pjojan	4	8	-
Anton Suona	5	10	-
Anton Kantalaa	12	24	-
Hinterik Kantalaa	12	24	-
Jereemias epi	2	4	-
Tobia Suonala	6	12	-
Antari G	3	6	-
	10	4	-

Jereemias Kavalaa
 Kalle G
 Tobias G
 Daniel Suonala

Matkakuvauksesta 19.10.1870:
 Haapasaaren asukkailla ei ole
 mitään vastaan avustaa esim.
 Tammion ja Haapasaaren naapu-
 reita näiden kauppatoimissa Me-
 melissä.

Perunkirjoista käy ilmi, että Tammiossa oli näihin aikoihin useita mm. Viron purjehduksiin soveltuneita jaaloja. Kun Juho Hesekielinpoika Pitkänen kuoli 1867, leski Anna Loviisa sai jaossa mm. 1/3 jaalasta, arvo 533,33 markkaa, poika Vihtori 1/2-osan, arvo 800 markkaa ja tytär Ida Karoliina mm. 1/6-osan jaalasta arvo 266,67 markkaa. Samana vuonna kuoli myös talollisen vaimo Saara Sofia Tanelintytär Pitkänen, joka jätti jälkeensä 1/4-osan jaalasta, jonka arvoksi merkittiin 150 markkaa. Kun talonpoika Joose Olavinpoika kuoli 1868, hän jätti jälkeensä 2/3-osuuden jaalasta. Sen arvoksi ”värkkeineen” merkittiin 1000 markkaa. Samassa perunkirjoituksessa haapion arvoksi merkittiin seileineen 12 markkaa ja moottoriveneen (?) arvoksi seileineen 40 markkaa.

KALAVESIEN ISOJAKO 1869

15.3.1869 toteutettiin rajankäynti toiselta puolen Vehkalahden pitäjän Kuorsalon ja Tammion kylien yhteismaiden sekä toiselta puolen Virolahden pitäjän Sydänkylän yhteismaiden kalavesien välisten rajojen määrittämiseksi. Tähän toimitukseen osallistuivat Tammiosta Wilhelm Suomalainen, Topias Pitkänen ja Anton Kiiski.

Sydänkylän edustajat kertoivat, että kylän tilukset olivat mitatut 1853 ja isojaetut 1855. Kun isojako Sydänkylässä 1855 lopetettiin, oli pyykitys-todistus siitä ja valitusosoitus ilmoitettu sekä Kuorsalon että Tammion asukkaille, ilman että nämä kuitenkaan määrätystä kuuden viikon ajassa olivat heränneet tai sittemmin tehneet mitään valitusta samasta isosta jaosta, ja ympäröivien rajojen on siten Sydänkylässä oletettu olevan voimassa Kuorsalon ja Tammion yhteismaita vastaan, minkä vuoksi näiden kylien tilojen omistajilla ei täällä nyt pitäisi olla mitään puheoikeutta sellaisessa tarkoituksessa, varsinkin kun Sydänkylän miehet jo 400 vuoden ajan ovat paaluttamattomasti käyttäneet kalavettä heidän nyt käymänsä rajamerkin mukaan aina laivaväylään.

Kuorsalon ja Tammion yhteismaiden asukkaat vastustivat vastapuolen kuulemista ja puhetta sekä viittaamista laivaväylään että kaikkea muuta ja vaativat oman ehdotuksensa vahvistamista lailliseksi osapuolten väliseksi kalavesirajaksi, sekä näyttivät vahvistukseksi siitä karttakuvauksen Mentlahden, Pyötsaaren, Kuorsalon ja Tammion kylien tiluksista, jotka David Sanander oli mitannut 1775 verollepanoa varten, mutta tämä kartta puuttui.

Tämän jälkeen lähtivät toimitusmiehet jälle, jossa kyseessä olevien yhteismaiden rajat käytiin ensiksi Kuorsalon ja Tammion asukkaiden ja sen jälkeen Sydänkylän asukkaiden ilmoitusten mukaisesti. Tämän jälkeen toimitusmiehet pyykittivät Sydänkylän yhteismaiden ja Kuorsalon ja Tammion kylien yhteismaiden väliset rajat 15.3.1869.

Ote Viipurin läänin maanjako-oikeuden pöytäkirjasta pidetty Grännikin kestikievarissa Virolahden pitäjän Sydänkylässä 7. heinäkuuta 1869.

Maanjako-oikeudessa 7.7.1869 molemmat osapuolet pitivät kiinni vaatimuksistaan. Maanjako-oikeus päätti, että koska esilläoleva riita ei koske tiluksia, vaan käsittää ainoastaan riidan kalavesien rajoista, maanjako-oikeus ei voi ottaa käsiteltäväkseen tätä asiaa eikä kuulla todistajia, vaan saavat osapuolet, toimivallan mukaan, laillisessa järjestyksessä ilmoittaa ja tehdä kanteen paikkaseudun kihlakunnanoikeuteen. Näin ollen riita jäi ratkaisematta.

Viipurin lääninrahaston yleisistä varoista maksettiin mm. maanjako-oikeuden puheenjohtajan Hovioikeudenneuvos Grotenfeltin kyytimaksu kolmeen hevoseen Kurkijoen pitäjän Tervon kylästä 252 virstaa ja läänin maanmittari Järnefeltin ja sihteerin varakihlakunnantuomari Fabritiuksen kyytimaksut samaa tietä kaksi hevosta ja päivärahat 3 matkasta ja toimituksesta. Muutoin velvoitettiin kumpikin osapuoli yhteisesti maksamaan muut kustannukset.

TAMMION JA KUORSALON YHTEISMAIDEN ISOJAKO

Tilallinen E.C. Sipari Kuorsalosta anoi 14.5.1864 kahden rälssitilan yhteisomistuksessa olevien maiden laillista isojakoa Tammion ja Kuorsalon kesken. Maanmittari Konstantin Järnefeld kartoitti, arvioi ja kuvasi 1864 ja 1867 yhteismaiden tilukset, jotka koostuivat ainoastaan saarista ja luodoista Vehkalahden pitäjän saaristossa. Yhteismaita ympäröivät rajalinjat pyykitettiin 1865 jäällä tapahtuneella mittauksella paikalle kutsuttujen rajanaapureiden läsnä ollessa Haapasaaren, Brakilan ja Mentlahden kyliä vastaan, ilman että mitään riitaisuuksia rajalinjoista ei tullut vastaan. Ainoastaan rajalinja Sydänkylää vastaan Vehkalahden pitäjän kalavesillä on riidanalainen. Järnefelt jatkoi jäämittauksia 19. helmikuuta 1867. Ilmeni, että Kuorsalon ja Tammion miehet eivät olleet yksimielisiä kalastuspaikkojen jakautumisesta eivätkä käytöstä.

Viipurin läänissä toimitettiin isojakosijoittelu Vehkalahden pitäjän Kuorsalon ja Tammion kylien yhteismailla 21. heinäkuuta 1869. Tähän tilaisuuteen osallistuivat Kuorsalon kylästä Siparin, Arvilommin, Korjuslommin eli Mäkelän, Korjuslommin, Korjuksen ja Lommin tilojen väkeä yhteensä 21 henkilöä sekä Tammion kylästä: Joosef Olavinpoika Pitkänen poikansa Topiaksen kautta, Jeremias Jeremiaksenpoika, Jeremias Henrikinpoika, Topias Henrikinpoika ja Niilo Henrikinpoika Pitkänen, Ulrika Juhontytär Pitkänen anoppinsa Anna Loviisan kautta, Topias Kustaanpoika poikansa Kristianin kautta, Juho Andersinpoika, Niilo Niilonpoika, Juho Antoninpoika, Simo Martinpoika ja Anton Juhonpoika Pitkänen; tämä holhoojansa Emanuel Jeremiaksenpoika Tammelinin kautta, Henrik Henrikinpoika Suomalainen Kristian Suomalaisen kautta, Topias Antoninpoika Kiiski vävynsä Anders Kustaa Schildtin kautta, Simo Martinpoika Pitkänen, Kristian Danielinpoika, Esaias Tuomaksenpoika ja Topias Danielinpoika, Kristian Henrikinpoika sekä Liisa Stiina Suomalainen, Wilhelm Tuomaksenpoika Suomalainen sekä omasta puolestaan että Leena Juhontytär ja Anton Israelinpoika Suomalaisen puolesta, Jeremias Niilonpoika Suomalainen ja Jeremias Tammelin veljensä Emanuelin kautta.

Maanjako-oikeuden puheenjohtajalle Hovioikeudenneuvos ja Ritari Herman Grotenfeltille oli asiaankuuluvassa järjestyksessä ilmoitettu, että Herra toimituskunnan ylimääräisen maanmittarin Konstantin Järnefeltin suorittamassa Tammion ja Kuorsalon kylien yhteismaiden isonjaon valmistelussa Vehkalahden pitäjässä oli syntynyt riitaisuuksia, jotka on jätetty maanjako-oikeuden ratkaistavaksi.

Ote Wiipurin läänin maanjako-oikeuden pöytäkirjasta, pidetty Vehkalahden pitäjän Tammion kylässä, 2. kesäkuuta 1870.

Kun maanjako-oikeus kokoontui 2.6.1870 sekä otti mainitun asian käsittelyyn, ilmoittautui Tammion kylän miehistä ainoastaan tilallinen Topias Suomalainen omassa persoonassaan, mutta muiden kolmenkymmenen eri tilan omistajan puolesta oli läsnä heidän kirjallisesti valtuuttamansa edustaja Herra varatuomari Fredrik Holmqvist, minkä lisäksi Kuorsalon kylän miehistä olivat saapuneet paikalle tilalliset Jeremias Eliaksenpoika, Aleksanteri Tuomaanpoika ja Aleksanteri Kaarlenpoika Sipari, Kristian Eerikinpoika ja Jeremias Salomoninpoika Lommi sekä Eerik Jaakonpoika Korjus vaimonsa Kristiina Elisabet Korjuksen kautta; ja Kruunun edustajan ominaisuudessa ilmoittautui Herra Kruunnimismies Fredrik Calonius.

Kun käsillä olevat asiakirjat oli luettu, tavoitteena oli, että yhteismaiden asukkaiden tulisi välttämättä hyväksyä yhteinen perusta, jonka mukaan jako voitaisiin toteuttaa. Siitä oltiin yksimielisiä, että kumpikin kylä oli luonnoltaan rälssi, mutta virallisiin asiakirjoihin ei ollut merkitty manttaalia eikä muuta kylän verolukua. Kuorsalon asukkaat selittivät, että koska kantomiehet ovat kaikki kyseessä olevien kummankin kylän tähän mennessä suorittamat verot ja muut rasitukset jo pitemmän ajan asianomaisten oikaisematta jakaneet siinä suhteessa, että Kuorsalon on katsottu maksavan kolmanneksen (1/3) ja Tammion kuudenneksen (1/6) manttaalista, olisi itsestään selvää, että yhteismaiden yhteiset saaret pitäisi jakaa molemmille kylille käypään manttaaliin, kuitenkin ehdolla, jakoon tähdäten, ettei kummankaan kylän erikseen käyttämiä saaria saisi ottaa jakoon, vaan pitäisi nämä vastakin kuten tähän saakka jäädä aiempaan ikivanhaan nautintaan, mitä sitä paitsi olisi mitä epäsovivinta muuttaa, koska Kuorsalon ja Tammion kylät ovat vähintään viiden virstan päässä toisistaan ja niitä erottaa avomeri sekä molemmat kylät nyt käyttävät kotisaaria lähinnä olevia saaria ja luotoja. Vastakohtana tälle lausunnolle esittivät Tammion asukkaat, että kaikkien saarien ja luotojen pitäisi poikkeuksetta kuulua yhteiseen jakoon ja jakaa jyvityksen jälkeen sellaisessa suhteessa, että Kuorsalo saisi tiluksia 1/3 osaa ja Tammio 1/4 osaa manttaalia.

Luettujen asiakirjojen joukossa oli 4. heinäkuuta 1740 tehty pöytäkirja. Kuorsalon saareen kuuluivat silloisten asukkaiden kertoman mukaan sen jälkeen, kun he aikojen kuluessa olivat kadottaneet kaikki tämän saaren muuttumattomaan omistukseen kuuluvat kirjelmät, Pitkäkotka, Vieskeri eli vanhan nimen mukaan Hansskär, Rakinsaari eli vanhoina aikoina Grillskär, Aarholma, Enskeri, Lahtinen, Muholma ja Houteri, jotka kaikki ovat kuuluneet Kuorsaloon ja tämän saaren rajojen sisäpuolelle. Yhteisesti hyödynnettäviksi ja käytettäviksi Kuorsalon ja Tammion asukkaiden kesken kuuluivat Sandholma (Sundholma), Mäntykari, Pihlajakari, Jungfruskär (Jumpreiskeri), Tervakari, Hallikari ja Lammassaari sekä Lankouri, Kunnari, Malouri, Multouri, Vaskosaari, Orrouri, Muurahainen ja Lotouri.

Vaikka sekä Kuorsalon että Tammion asukkaat, heiltä kysyttäessä, selittivät, että yllä lueteltuja saaria ja luotoja jatkuvasti käytettiin ja nautittiin samalla tavalla kuin 1740, kielsivät Tammion asukkaat pöytäkirjan otteen kaiken todistusvoiman, mitä vastoin Kuorsalon asukkaat väittivät, että juuri tämä pöytäkirja on todistuksena siitä, kuinka tilukset kylien välillä myös muinoin oli erotettu, vaativat, että heidän nyt ilmoittamansa ikivanha nautinta tulisi säilyttää.

Siihen aikaan kun molemmat yllämainitut Tammion ja Kuorsalon tilat kuuluivat yhdelle ja samalle omistajalle, silloisissa oloissa olemassa olleiden kalastuspaikkojen yhteiskäyttö tilojen asukkaiden kesken on hyvinkin tullut kirjatuksi, mutta kun Tammion tilan omistaja, käskynhaltijatar Anna Katariina Wulffert, omaa sukua Sutthof, ei enää 1796 kärsinyt sellaista yhteisyyttä, hän tahtoi kumota sen ja katsoi, että seuraavat saaret ja luodot Kukkoinsaari (Kukio), Kuokkaniemi, Yrtiniemi, Kandkari, Ulkohellit, Peksholma, Peksholmanhelli, Musholm, Kalliohelli, Saunasaari, Kettholm, (Västäri ja sen itäpuolella olevat pienet saaret) Kekanluoto, Tallon, Retlluoto, Tauri, Kakarin ja West ikimuistoisista ajoista ovat yksityisesti omistettuina kuuluneet Tammion rälssitilaan. Kuorsalon miehet väittivät, että vuoden 1775 Revisiomittausten kartasta, äsken mainittujen paikkojen kanssa, Tammion alaisiksi havaittujen pienten saarten Mutouri, Suur- ja Piengunnar ja Maa-Lauri pitäisi olla yhteisiä.

Toimitusmiehet katsoivat tulleen selvitettyksi ottaen huomioon kylien etäisyyden toisistaan, merkittävämpien saarien voimassa olevan nautinnan, samoin kuin perustana sen selvityksen, jonka 1740 vuoden pöytäkirjan ote antaa, edellä mainittujen tilusten jo pitkän ajan olleen toisistaan erotetut ja kiinnittäen huomion myös siihen, että yhteiset saaret verrattuna molempien kylien erikseen käyttämiin saariin, ovat huomattavasti vähemmän arvoisia, toimitusmiehet uskoivat voivansa suositella yksityiskohtaisesti kylien yhteismaiden jakoa, joten jäljelle jäisi ainoastaan yhä vaikea tehtävä oikein määrätä myös kiistanalainen manttaali kylille, mitä vastoin he tekevät jaosta ehdotuksen, että sivuutetaan ainoastaan merkityksettömämmät ja vähempiarvoiset yhteiset saaret, niin manttaalikysymys sinänsä on yhdentekevä suhteessa omistuksessa oleviin laajoihin tiluksiin, jotka silloin tulisi käsitellä; sen johdosta toimitusmiehet katsoivat voivansa hyväksyä tai yhtyä Kuorsalon asukkaiden väitteeseen siitä, että jaossa pitää sivuuttaa vain yhteiset saaret ja kumpikin kylä siis säilyttää kiistattomasti tähän saakka erikseen käyttämänsä saaret.

Koskien kiistanalaisia jakoperusteita, toimitusmiehet katsoivat, että Kuorsalon kylän osuudeksi jakoon tulevista yhteisistä saarista pitää määrätä 1/3 ja Tammion 1/6 manttaalin mukaan.

Hautausmaan vaikutuksesta jakoon todettiin, että se tulisi laajentaa puolen geometrisen tynnyrin-alan laajuiseksi ja tulee jyvityksen jälkeen kolmasosa laajennukseen menevästä maasta laskea Kuorsalon kylän hyväksi yhteisten saarten jaossa.

Yhteisten saarten niityt jaetaan, niin laajasti kuin mahdollista, kylien välisen manttaalin mukaan, jolloin ei kuitenkaan saa muodostaa niittyjakoa, vaan syntyvä niittyero korvataan metsämaissa.

Kuorsalon kylä säilyttää entisen nautintansa saariin, jotka ovat Kuorsalon koti- eli kantasaari, Lehtinen, Lehtisenvaska, Houteri, Pitkäkotka, Vieskeri, Aarholma, Havouri, Vatinki, Enskeri sekä niiden välissä sijaitsevat luodot ja saaret sekä sille jaetaan sen osuutena yhteisiin saariin Sundholma, Mäntykari ym. tässä saariryhmässä olevat pienemmät saaret ja edelleen Laitaluoto, Kynsikäs, Vähä-vasikkasaari samoin kuin lisäksi koillisosa Suurvasikkasaaresta,

mistä seuraa, että Tammio säilyttää aiemmin nautinnassaan olleet Vesterinsaaren, Tammion, Kukionsaaren, Musholman sekä niiden välissä olevat pienemmät luodot ja saaret ja yhteisistä saarista Jumpreiskerin, Lammassaaren, Hallikarin, Pienkiviluodon ynnä muut niiden välissä sijaitsevat pienemmät saaret, Kunnarinvaskan, Malourinsaaren sekä siitä etelään sijaitsevat luodot samoinkuin lisäksi lounaisosan Suurvasikkasaaresta.

Tämän jako-osaselityksen mukaan erotetaan kylät toisistaan myös karjanlaitumien suhteen, mutta kalavedet jäävät edelleen yhteisiksi.

Sen jälkeen, kun tämä ehdotus oli tehty, kutsuttiin sisään osapuolet, joille ehdotus tulkittiin. Sen jälkeen Tammion asukkaat, toistaen aiemmat väitteensä, selittivät kaikessa tyytymättömyytensä ehdotukseen, minkä sitä vastoin Kuorsalon kylän omistajat hyväksyivät muuttamattomana. Jakovalmistelusta nyt syntyneen riidan johdosta asianomaiset vaativat, että asia tulee ilmoittaa läänin jako-oikeuden tutkittavaksi ja ratkaistavaksi.

Herra Varatuomari Holmqvist Tammion kylänmiesten puolesta vaati, kun muuta sopimusta osapuolten kesken ei voitu saavuttaa, että yleiset laivaväylät, vaikkei niitä ole merkitty nyt käsillä oleviin karttoihin, mutta kuitenkin omaisivat sellaisen linjauksen, että juuri se täsmällisesti erottaa osapuolten tämän väylän kummallakin puolella sijaitsevat maanomistukset, pitäisi vakiinnuttaa lailliseksi rajamerkitseksi osapuolten välille.

Topias Danielinpoika Suomalainen ilmoitti yksityiseltä osaltaan, ettei mitenkään poikkeavaa siitä, mitä Herra Varatuomari Holmqvist muiden Tammion kylänmiesten puolesta ylläolevassa määrin oli vaatinut.

Kuorsalon asukkaat kannattivat varauksettomasti toimitusmiesten ehdotusta. He vastustivat erityisesti vastapuolen taholta tehtyä vaatimusta laivaväylän hyväksymisestä osapuolten omistuserotukseksi. Herra Varatuomari Holmqvist toisti samoin mitä hän tammiolaisten puolesta oli esittänyt, että mitään myönnytyksiä heidän puolestansa ei tehtäisi. Herra kruununnimismies Calonius ja Herra toimitusmaanmittari Järnefelt esittivät, että he kumpikin puolestaan jättävät riidan maanjako-oikeuteen määrättäväksi. Ratkaisua ei syntynyt.

Kiinnostus jakotoimintoihin lisääntyi. Niinpä Wilhelm Suomalainen, joka oli osallistunut 15.3.1869 toteutettuun rajankäyntiin yhteismaiden kalavesien välisten rajojen määrittämiseksi, katsoi omasta puolestaan aiheelliseksi julkaista sanomalehdessä 17.4.1871 seuraavan ilmoituksen:

Talonpojalta Johan Hiobinpoika Suomalaiselta sadalla markalla ostettuani sadan kahdenkymmenennen osan Tammion verotointa tilaa Vehkalahden pitäjältä, sekä vastaan vuotuista syytinkietua isältäni talonpojalta Tuomas Israelsson Suomalaiselta saamaani kuudenkymmenennen osan samaa tilaa, en ole voinut täysin saattaa toteen mainittuin miesten saanto oikeutta sanottuihin tilanosiin; jonka tähden kihlakunnanoikeuden 18 Helmi-kuuta 1871 antaman päätöksen mukaan, kehoitetaan sitä eli niitä jotka uskovat omaavansa minua paremman oikeuden sanottuihin tiloihin ja tahtovat lainhuudatusta estää, yön ja vuoden kuluessa, tämän kuulutuksen oltua kolme kertaa pantuna sekä suomen- että ruotsinkielisissä sanomalehdissä, paikkakunnan käräjillä lainmukaisesti saattamaan oikeutensa voimaan, sillä uhalla, ettei heillä sanotun ajan kuluttua enää ole oikeutta siihen.

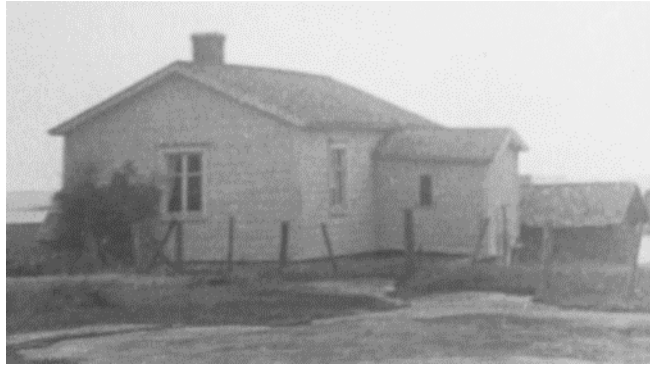
UUDISRAKENNUKSET 1870 - 1872

LÄNSPÄÄ

JEROLA, JERON KALLE JA JERON ANTTU

Isoajakoa valmisteltaessa noin 1870 oli Jerolasta lähtenyt Jopilassa vävynä asunut Kalle Jeremiaanpoika Pitkänen, 39, rakentanut perheelleen oman talon (JERON KALLEN TALO) aivan Niilekselän yläpuolelle kallion laelle Tallipellon laitaan. Kalle mainitaan 1873 omana taloutena Jopilan yhteydessä puoliviljelijänä samoin kuin tuolloin ensi kerran Anton Israelinpojan leski poikineen osoituksena jo kuolleen Antonin talon olemassaolosta. Jeron Kallen perheeseen oli sen asuessa Jopilassa vuodesta 1860 lähtien syntynyt yhdeksän lasta, joista kuusi oli kuollut ennen omaan taloon asettumista.

SCHILDT/KOUKI

Anton Aataminpoika Kiiski oli paleltunut kuoliaaksi jäälle 1862. Hänen äiti Helena Tanelintytär, 58, oli kuollut jo 1854 39-vuotiaana. Antonin veli Topias oli kuollut 1863. Kiiskin talon päämiehenä toimi tämän jälkeen Topiaksen vaimo Anna Helena Jaakontytär Suortti. Hänen huollettavanaan oli kuusi Antonin ja Helenan lasta ja kaksi omaa lasta, joista nuorempi kuoli 1866 5-vuotiaana. Antonin ja Helenan lapsista Anna Antonintytär, 24, avioitui 1866 Tammioon asettuneen pitäjänsuutari Anders Gustav Schildtin, 32, kanssa. Kun suutarin perhe oli alkanut lisääntyä 1867 ja 1869 suutarin vaimo Anna synnytti aviottoman lapsen, perheelle kyhättiin oma asumus Kiiskin pihapiirin takaosaan lähelle Eerikkilää. Tilan tarpeeseen vaikutti sekin, että pitäjänsuutarin luona oli vuosittain asunut pitäjältä tavallisesti yksi oppipoika.

SCHILDT 1870 – /KOUKI

ITÄPÄÄ

ESKON TALO JA HAAPA-KALLEN TALO

Noin 1870 valmistui Eskon talon viereen Pekonkallion kupeelle Eskon tyttärelle Eeva Kristiinalle, 23, pieni neliskanttinen talo tämän avioituttua 1870 virolaisen Kalle Haapalan kanssa. Haapa-Kalle hukkuu Viron matkalla 1873. Eevastiina jäi yksin asumaan talossaan.

Eskon talon isäntä Esko Tuomaanpoika kuoli niin ikään 1873. Hänen tyttärensä Eevastiinan ja Topiaksen sisar Saara, 28, avioitui samana vuonna saareen rengiksi ja suutariksi saapuneen Anton Aataminpoika Lautalan, 29, kanssa, joka asettui Eskon taloon vävyksi.

TOPIN TOPI

Topias Topiaanpoika, 26, avioitui 1866 25-vuotiaan Agata Simontyttären kanssa. Topilassa asuivat tällöin nuoren parin ohella Topiaksen isä Topias, 51, äiti Anna Loviisa Juhontytär Haimelin, 46 ja heidän lapsensa Wilhelmiina, 19, Risto, 17, Aleksanteri, 15, Wille, 13, Fredrika, 11, Aaro, 7 ja vuoden vanha Juliaana,

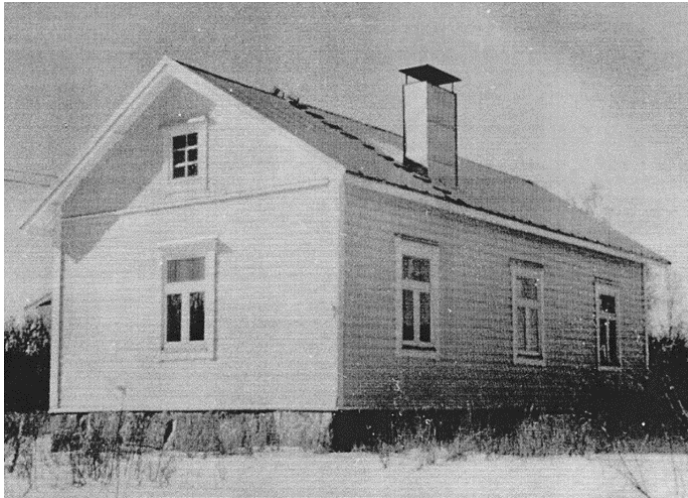
Isä Topias rakennutti pojalleen pienehkön TOPIN TOPIN talon Hesulin talon itäpuolelle ”nurkan taakse”. Topias ja Agata asettuivat taloon aluksi vuokralaisina.

TOPIN TOPI 1872 –

JYRKÄSKALLIO 1872 –

Topias Simonpoika, 27, avioitui 1865 Anna Antonintytär Suomalaisen, 20, Israelin Antun tyttären kanssa. Simolassa eli tuolloin Topiaksen isä Simo, 53, hänen 2. puolisonsa Anna Maria Aatamintytär Kiiski, 45, sekä heidän lapsensa Agata, 24, Konsta, 12 ja Anna Juliaana, 6. Simo kuoli 1870.

Kun Topiaksen perhe kasvoi ja lapsia oli jo kolme, rakennettiin Topiaksen perheelle oma pienehkö talo JYRKÄSKALLIO Simolan koillispuolelle kalliolle lähelle meren rantaa 1872.

JYRKÄSKALLION TALON PAIKKA

JYRKÄSKALLION TALON ULKORAKENNUKSEN KIVIJALKAA

SASKALA

Simolan lapsista Wilhelmiina, 19, avioitui 1864 Kantolan 21-vuotiaan Saskan, Aleksanteri Ristonpojan kanssa. Asuttuaan ensin vuokralaisina Saskan kotitalossa, rakennuttivat simolaiset samanaikaisesti Jyrkäskallion talon kanssa 1872 Wilhelmiinalle ja hänen miehelleen oman pienehkön SASKALAN niin lähelle kantataloa kuin mahdollista. Saskalan pienehkö talo sovittautui Kallun Niilon/Tähtisen ja Niilekselän talojen väliin. Pariskunta asettui taloon vuokralaisena. Sillä oli tuolloin 3-vuotias tytär Eufemia. Kaksi aiemmin syntynyttä lasta olivat menehtyneet, toinen kolmen ja toinen kuuden kuukauden ikäisenä. Näin Simolan sisarukset Topias, Agata ja Wilhelmiina irrottautumalla ahtaasta pienestä syntymäkodistaan saivat rauhallisemman ympäristön perheilleen aikana, jona runsaat lapsikuolemat rasittivat perhe-elämää.

SASKALA 1872 –

ILMOITUKSIA JA UUTISTAPAHTUMIA 1872 - 1873

11163—3) Suuffijella pakkohuutolaupalla, joka lauvantaina 18 päivänä ensintulevassa Toukokuussa kello 12 päivällä paikalla pidetään, myydään, ellei laillista estettä ilmaannu, talollisen Heikki Heikinpoika Suomalaisen omistama 6/135osaa Tammion vapaatilasta Wehkalahden pitäjässä, talollisen Jeremias Tuomaanpoika Pitkälän jättämän suorittamiseksi; josta halullisille ostajille, kiinnityksenomistajille ja muille asianomaisille täten tieto annetaan. Myymin listakunnan kunnunvoudinkonttorissa, 2 p. Helmikuuta 1872. C. Segercrantz.

Heikkilän Heikki Heikinpojan pojan Vihtorin kerrotaan sanoneen, että Heikillä oli niin paljon rahaa, ettei ”puukko läpi tapa”. Lausuma lienee ajalta, jolloin Heikki oli lainannut runsaasti rahaa Tuomaan talon Jeremias Tuomaanpoika Pitkäseltä. Heikki ei kuitenkaan ollut kyennyt maksamaan velkojaan takaisin, joten Heikin osuus 6/135osaa Tammion vapaatilasta ajautui pakkohuutokaupattavaksi.

1872 huhtikuussa julkaistiin useissa sanomalehdissä seuraava uutinen:

Tulipalon aiheuttaminen

Haminasta on kirjoitettu meille:

Torstain vastaisena yönä 4 tätä kuuta havaitsi palovartija Hietakylän esikaupungissa jotakin savua nousevan klo 1 lähellä olleesta laivasta, joka kuului useille Tammion saaren intressentereille, 1867 syksyllä viinan salakuljetuksen johdosta tullivirkamiesten otettua sen takavarikkoon ja ollut prosessin alaisena, kunnes keisarillinen senaatti tämän vuoden helmikuussa vapautti laivan. Koska tämä laiva on ollut Tullikamarin hoidossa eikä omistaja ollut sitä vaatinut, aavisti hän pahaa ja lähti kiireesti ilmoittamaan asiasta kaupungille. Matkalla sinne kohtasi hän kuitenkin kaksi kaupustelijaa, jotka sekä kaksi tullivahtimestaria heti lähtivät laivalle, ja he saivat tulen rajoittumaan kannella peräkajuutan kohdalle, mihin oli sijoitettu kaksi tynnyriä kantokoreissa, joista ensimmäinen oli tulossa. Täydellisessä räjähdysen pelossa, koska he arvelivat, ettei palava tynnyri sisällä ruutia, onnistui heidän kuitenkin pian sammuttaa alussa oleva tuli

Ketkä olivat tulen sytyttäneet, ei ole tiedossa, mutta jäljillä olivat kuitenkin ne käsityöläiset, jotka olivat samana yönä kello 1 huomanneet kahden reen tulevan ulkosaaristosta ja ajavan lähelle laivaa ja kantokori oli havaittu ostetun erästä kauppapuodista. Tuleva tutkimus osoittaa, voidaanko hyvinkin pian saada uutta selontekoa.

1873 uutiskynnyksen ylittäneitä tammiolaisia suoranaisesti koskettaneita uutisia julkaistiin kaksi. Ne kertovat, että salakuljetettua viinaa kätkettiin saareen ja laivaonnettomuuksia tapahtui Tammion tuntumassa kuten aiempinakin vuosina. Vastaiskuna kotipolttokiellolle talolliset ajoivat 1870-luvulla kotikunnissaan läpi järjestyssäntöjä, jotka kielsivät alkoholin myynnin. Tämän seurauksena salakuljetusyrietykset lisääntyivät.

1222(3-3) Tuntematon omistaja wiidelle astialle, joissa oli yhteensä 205 kannua ulkomaan spriitä, jotka w.t. tullinpäälyksymies Stefanus Berlin 18 päivänä tässä kuussa löysi ja takavarikkoon otti Tammion saarella Wehkalahden pitäjässä lehtolainan täten 15 p:nä ensintulevassa Joulukuussa kello 10 e. pp. Raastuvanoikeuden edessä lausumaan vaatimuksensa takavarikkoon otettuihin tavaroihin, puheen menettämisen uhalla wast'edespäin. Haminan Raastuvassa, 27 p. Lokakuuta 1873.

Raastuvanoikeuden puolesta:
W. Lilius.

Tuntematon omistaja wiidelle astialle, joissa oli yhteensä 205 kannua ulkomaan spriitä, jotka w.t. tullinpäälyksymies Stefanus Berlin 18 päivänä tässä kuussa löysi ja takavarikkoon otti Tammion saarella Wehkalahden pitäjässä kehoitetaan täten 15:pnä ensintulevassa Joulukuussa kello 10 e. pp. Raastuvanoikeuden edessä lausumaan vaatimuksensa takavarikkoon otettuihin tavaroihin, puheen menettämisen uhalla wast'edespäin. Haminan Raastuvassa 27 p. Lokakuuta 1873.

Raastuvanoikeuden puolesta:
W. Lilius

Officiela och legala tungörelser.

Härigenom uppmannas wederbörande egare till 3 st. jernankaren, 1 roder med mesfingsbeslag, 4 jernstänger fartgöskån af jern samt 1 gångspel, hvilka under loppet af nästlidne höst upptagits från sjöbotten wid Foglands och Stamö där, att, wid det i 99 § af nämnda reglementet för tullkammarne af den 28 Maj 1839 stadgade ämventyr inom natt och år här-ester göra sin rätt till sagde gods gällande artingen härstädes eller hos Tullkammaren i Fredrikshamn. Söfvingfors, af Generaltulldirektionen, den 23 Decem-ber 1873.

27(3-1)

Enligt befälning:
S. Dalström.

VIRALLISIA JA LAILLISIA ILMOITUKSIA

Täten kehoitetaan 3 kpl rauta-ankkurin, 1 messinkiheloitetun ruorin, rautaisen laivapolven 4 rautatangon sekä 1 kankipelin (ankkurin nostolaite), jotka edellisenä syksynä nostettiin merenpohjasta Suursaaren ja Tammion saarten luona, omistajaa kehoitetaan 28 toukokuuta 1839 annetun asetuksen armollisen tullikamarisäännön 99 § säädetyllä uhalla käyttämään yhden yön ja yhden vuoden kuluessa oikeuttaan sanottuun tavaraan joko täällä tai Haminan Tullikamarissa.

Helsinki, Yleistullihallitus, 23 joulukuuta 1873.

Viran puolesta:
S. Dalström.

1874 KIRJANPITOA: HENKIRAHAN MAKSU- JA PÄIVÄPALKKIOLUETTELOITA

Mikke Jaska Kantolasta
 hinta kantota Mikke ja pitkänen
 Mattan topi mäkeli Jimon emäntä
 Osmo topi jollak kauki
 kiiskin risto Tammiristo
 Tuaman Jimmo Kattajimmo
 Tuaman juttu neles Ena
 Jopin juttu Jopin toni

lääde on 17 miestä

Jopin juttu rahaa 32 56 puu
 5 51
 587-56

1/2 Gusto puutar 6 mar

Tobias

Muana 1874
 henkirahan maksu m puu
 Erik Jalkan palkka korjus 6. 25.
 Ulla Jalkan tyt. Pitkän 15
 Ristin B. Suomalain 8.
 Yrjö Jaska Suomalain 15.
 Annamaria atontyt. Pitk 15.
 Annalouisa Jalkan Pitkän 12.
 Stomala Jalkan tyt. kiiski 10
 Helena Karkkisen tyt. Jalkan 13 50
 Suomalain
 Jeremias Tuoman Pitkän 10 60
 Jopin 10
 Anders Nyman 6.
 Tobias abita p. kiiski 3.
 Jeremias Jeremian p. Pitkän 18.
 Annamaria tyt. Pitkän 20.
 Tobias Talt. Pitkän 12.
 Antton Lautala 5.
 28-8-74

Kantolai Jimon emäntä
 55 mar

400 17
 33
 20 23

Talvet kyyppönnä puunpiestämisellä

Pastor Tallit maksu
 Uomerin tuvan kyyppönnät
 Kyyttö sauta teat 13 mar
 Kappi ja ruoka 2-20
 Woffi Kaurungis 2-50
 Kiltseingis 19-80
 Mafina 20-75
 Ruoka Kappi 3-
 1/2 juttu miijunin -4.
 Kappi
 Kyyttö kiiskin 2-60
 kiiskin 1-50
 neja tehti 1-50
 kiiskin 2
 siika 1-50
 pöytä sahti 1-75
 kiiskin 1-50
 ruoka 1-80
 kortteista ommen jalkan 20 mar
 hermojat 1-
 72-80
 antul korjan 1-
 Jomerin mafi 13
 86-80
 400
 486-80
 miinim maksut
 väinapalkat yht. 20 mar kkaa
 antul Lautala 1-50

Tobias kiiski Jop 26
 Matta Kalamaa 50 26
 Antton Pykling 50 26
 Tuomas Tuom. Pitkän 33 24 76
 Johannes Nylund Pitkän 50 26 76
 Antton Jeremian p. Pitkän 50 26 76
 Nels Jeremian p. Suomalain 25 11 76
 Ristin Tobias p. Pitkän 25 11 76
 Tobias Talt. p. Pitkän 25 11 76
 Antton Ristin p. Pitkän 10
 Marialina Jalkan tyt. Pitkän 25 11 76
 Tobias Jop p. Suomalain 25 11 76
 Jeremias Jop 1-
 Antton Jimon Suomalain 20 6 76
 Janel Jeremian Pitkän 160
 Tobias hana Pitkän 40
 Antton kiiski 40
 Anders Nyman kiiski 543
 Talvet puukalvalla on aiolla
 Mikke talli on 17 miestä
 mafina raha 16 mar kkaa
 mafina 3-56
 Teatter 2
 kirkko 10
 23-06

293

TALOJEN RAKENTUMINEN 1873 - 1874

JOPILA JA BYCKLING

Anton Byckling oli tullut Virolahdelta rengiksi Hesulin taloon viimeistään 1872 ja avioitui 1873 vävyksi 24-vuotiaana Jopilän Wilhelmiina Hiobintyttären, 22, kanssa. Anton, joka oli taitava kirvesmies, rakensi oman talonsa varsin pian tämän jälkeen, olihan perheen lisäksi jo tiedossa. BYCKLINGIN rakennus sijoitettiin Marttilan, josta jopilaiset olivat lähtöisin, takamaalle lähelle meren rantaa vastikään pystytetyn Esin Kallun talon eteläpuolelle. Marttilan ja Esin jälkeläiset levittäytyivät kantataloistaan meren rannalle kohti etelää, sillä pohjoisen puolella ei ollut enää tilaa uusille taloille.

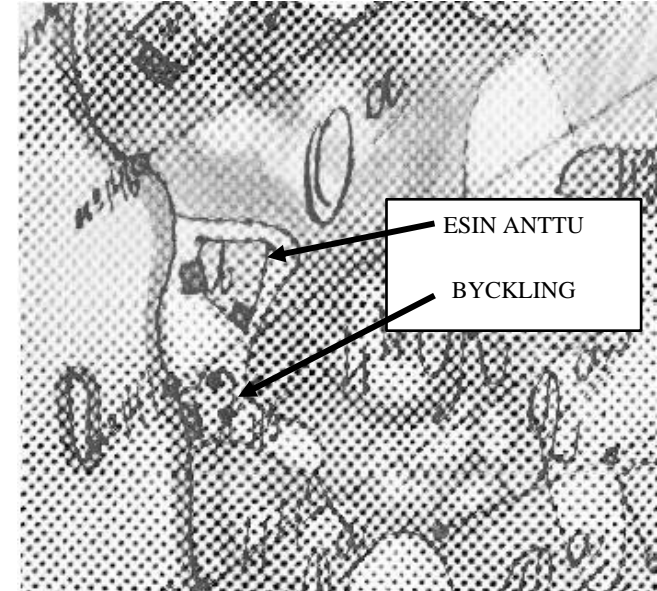
JOOSEN TOPI

JOOSEN TOPIN perhe lisääntyi yhä ja 1872 heillä oli jo kuusi lasta. Topi ei tyytynyt enää asumaan yksinomaan jo yli 70 vuotta vanhassa Eerikkilän talossa, vaan rakensi 1874 valmistuneen uuden talon aivan Eerikkilän viereen niin, että talojen lähimmät kulmat olivat vain parin metrin päässä toisistaan. Toisen tiedon mukaan talo olisi valmistunut 1879, samana vuonna jolloin Iida-tyttönen syntyi perheeseen. Talo on veistetty Kannusjärvellä kuten moni muukin Tammion talo Hesulista lähtien.

Joosen vaimo Niilekselän Eeva Stiina kuoli 1864 kuumeeseen 38-vuotiaana. Joosen huollettaviksi jäivät perheen lapset Karoliina, 22, Eeva Liisa, 19, ja Vihtori, 12. Jooselassa eli myös nelihenkinen Joosen Topin perhe. Lähinaapurissa Eerikkilässä asuivat tuolloin 1848 avioituneet Esin talossa syntynyt Erkki Kallenpoika, 45, ja Hesulissa syntynyt Liisa Stiina Hesekielintytär, 37. Erkki kuoli 1865.

1867 64-vuotias Jooselan isäntä Joose meni naimisiin Eerikkilässä 1865 nuorekkaan leskeksi jääneen Liisa Stinan kanssa. Joose pyrki avioliitollaan Liisastiinan kanssa varmistamaan Eerikkilän reviiirikseen (Topiaksen perheelle), kun Jooselassa asui Joosen perhe ja Topiaksen perhe, 1867 ennen Joosen avioitumista yhteensä 9 henkilöä ja lisätila lähistöllä oli tarpeen Topiaksen perheen ollessa yhä kasvussa (tuleva Evert oli jo 7 kk ollut äitinsä masussa). Liisa Stiinasta tuli Jooselan emäntä ja Topiaksen 6-henkinen perhe siirtyi puolestaan Eerikkilään vuokralaiseksi.

Joosen ja Liisa Stinan liitto päättyi jo vuoden kuluttua keväällä 1868 Joosen kuolemaan. Jo toisen kerran leskeytynyt Liisa vihittiin 1869 Kuorsalossa leskeksi jääneen Erkki Jaakonpoika Korjuksen kanssa. Jooselaiset eivät voineet hyväksyä Korjuksia perintötalonsa Jooselan johtajiksi.

Voimakastahtoiset jooselaiset ml. entinen Hesulin Lissu ja Eerikkilän emäntä saivat aikaan sen, että Korjukset sijoitettiin Esin talon isännäksi ja emännäksi sillä perusteella, että Liisastiina oli 1848 avioitunut Esin Erkki Kallenpojan kanssa ja asunut Esillä vuoteen 1855 saakka. Sen jälkeen Erkki eli loppuelämänsä kuolemaansa 1865 saakka Lissun kanssa Eerikkilässä, mistä lähtien Lissu hallitsi Eerikkilää. Erkille ja Liisa Stiinalle ei syntynyt perillisiä.

Eerikkilä oli rakennettu jo 1790-luvulla. Se ei ollut enää hyväkuntoinen. Kun Joosen Topin perhe yhä kasvoi, uuttakin tilaa tarvittiin. Eerikkilän viereen rakennettiin 1870-luvun alkupuolella tai viimeistään 1879, jolloin perheen nuorin lapsista Iida syntyi, JOOSEN TOPI TALO.

JOOSEN TOPI 1874 –

copyright Pentti Pitkänen ©

